

Fornleifaskráning á Tjörnesi

Oddgeir Hansson og Orri Vésteinsson

**Fornleifastofnun Íslands
FS117-99201
Reykjavík 2000**

Efnisyfirlit

1. kafli Inngangur	1
2. kafli Um fornleifaskráningu	2
Lögbundin skilgreining á fornleifum	4
3. kafli Fyrri fornleifakönnun	5
4. kafli Byggðasaga	6
5. kafli Fornleifaskrá	12
SP-295 Máná	15
SP-296 Valadalur	30
SP-297 Breiðavík	41
SP-298 Sandhólar	46
SP-299 Ketilsstaðir	66
SP-300 Mýrarkot	74
SP-301 Hóll	81
SP-302 Ísólfsstaðir	90
SP-303 Hallbjarnarstaðir	105
SP-304 Ytri-Tunga	123
SP-305 Hringver	139
SP-306 Syðri-Tunga	152
SP-307 Tungugerði	159
SP-308 Kvíslarhóll	161
SP-309 Rauf	166
SP-310 Héðinshöfði	169
SP-671 Fornl. á fl. en 1 jörð	185
6. kafli Fornleifar og byggð á Tjörnesi	187
Bæjarhólar og bæjarstæði	188
Útihús og Túngarðar	192
Tún og garðar	194
Garðlög og nátthagar	194

Stekkir og kvíar.....	195
Beitarhús og sel.....	195
Vatnsból.....	196
Svarðargrafir.....	196
Kuml og kirkjugarðar.....	196
Leiðir.....	197
Verminjar.....	197
7. kafli Verndun og kynning á fornleifum á Tjörnesi.....	197

1. kafli Inngangur

Fornleifaskráning hófst á Tjörnesi veturinn 1998. Þá gerði Sædís Gunnarsdóttir svæðisskráningu fornleifa í Tjörneshreppi og á eystri hluta nessins. Sú heimildakönnun var gerð vegna fyrirhugaðrar vegarlagningar um nesið og var á vegum Vegagerðarinnar á Akureyri. Svæðisskráningin leiddi í ljós heimildir um 442 staði í Tjörneshreppi. Ljóst var þegar að fjölmargir minjastaðir væru í uppnámi vegna vegagerðarinnar og að vettvangsathugun yrði að fara fram vegna þess sumrið 1999. Þar sem heimildakönnun lá þegar fyrir og Vegagerðin ætlaði að kosta vettvangskönnun á minjastöðum í og viðfyrirhugað vegarstæði ákvað Hreppsnefnd Tjörneshrepps að nota tækifærið og láta skrá allan hreppinn í sömu umferð.

Í núverandi Tjörneshreppi eru 16 lögbýli en sveitarfélagið er eitt af þremur sem stofnað var út úr hinum forna Húsavíkur- eða Tjörneshreppi eftir að Húsavík varð kaupstaður. Þessar 16 jarðir voru allar skráðar sumarið 1999. Skráningin var gerð dagana 3. júní – 24. september og var alls skráður 561 staður.

Efnisskipan í þessari skýrslu er hin sama og í öðrum skýrslum um aðalskráningu fornleifa.¹ Á eftir inngangi er yfirlit um löggjöf, aðferðir og hagnýtingu fornleifaskráningar (2. kafli). Eru þessar samantektir jafnan birtar með fornleifaskrá í því skyni að sveitarstjórnir og stofnanir þeirra geti betur nýtt sér efni skráningarinnar og haft til hliðsjónar við aðrar framkvæmdir, s.s. skipulagsmál, minjavernd og ferðapjónustu. Þá er greint frá fyrri fornleifarannsóknnum á skráningarsvæðinu (3. kafli) og byggðasögu sveitarinnar (4. kafli). Í þeim kafla er fjallað um heimildir um landnám og elstu byggð á skráningarsvæðinu og fjallað um þróun byggðar á seinni öldum, byggt á ritheimildum jafnt sem niðurstöðum fornleifaskráningar. Síðan er birt skrá yfir fornleifastaði sem kannaðir voru 1999 (5. kafli). Í skráningarkerfi FSÍ eru minjastaðir flokkaðir eftir jörðum. Er miðað við jarðaskiptingu eins og hún kemur fyrir í Jarðatali Johnsens frá 1847 og byggir tölusetning jarðanna á því. Hver jörð fær sérstakan kafla þar sem gerð er grein fyrir takmörkum jarðarinnar, breytingum á þeim og öðrum upplýsingum sem geta varpað ljósi á sögu byggðar og búskapar á staðnum. Hverri jörð fylgir síðan skrá með ítarlegri umfjöllun um hvern minjastað með teikningum þar sem við á. Með hverri jörð fylgir einnig minjakort sem sýnir minjastaði, örnefni og aðrar upplýsingar sem tengjast fornleifum og horfnum búskaparháttum. Í 6. kafla eru dregin saman meginéinkenni

¹ Sbr. Adolf Friðriksson & Orri Vésteinsson, *Fornleifaskráning í Eyjafirði I*-, Fornleifastofnun Íslands & Minjasafnið á Akureyri, Akureyri 1994-.

byggðar og fornleifa á skráningarsvæðinu og í 7. kafla eru settar fram tillögur um verndun og kynningu einstakra staða og fjallað um nauðsynlegar aðgerðir í þá átt.

Fornleifaskráning á Tjörnesi var gerð fyrir sveitarstjórn Tjörneshrepps og Vegagerðina á Akureyri af Fornleifastofnun Íslands. Oddgeir Hansson sá um stærstan hluta vettvangsvinnu, en Mjöll Snæsdóttir, Elín Ósk Hreiðarsdóttir lögðu honum lið við skráninguna. Verkið í heild var unnið undir stjórn Orra Vésteinssonar. Sérstakar þakkir frá heimildamennirnir Aðalgeir Egilsson á Mánárbakka, Kristján Kárason á Ketilsstöðum, og Sæmundur Bjarki Kárason á Hallbjarnarstöðum, Guðni Halldórsson forstöðumaður Safnahússins á Húsavík og Árni Einarsson forstöðumaður náttúrurannsóknarstöðvarinnar við Mývatn fyrir margvíslega liðveislu.

2. kafli. Um fornleifaskráningu

Hátt á aðra öld er liðið síðan skráning fornleifa hófst á Íslandi en þó er enn langt í land að til sé heildstæð skrá um fornleifar á Íslandi. Á síðustu áratugum 19. aldar voru margir minjastaðir kannaðir á vegum Hins íslenzka fornleifafélags, einkum og sérílagi staðir sem á einn eða annan hátt tengdust fornsögum og sögu þjóðveldisins. Eftir aldamótin dró úr fornleifakönnun á vegum félagsins og var þráðurinn ekki tekinn upp að nýju fyrr en um og eftir 1980.

Skoðanir manna á því hvað teljast fornleifar hafa breyst mikið á þessum tíma. Byggingar sem voru hversdaglegar fyrir hundrað árum síðan eru nú orðnar minjar um horfna lífshætti. Skilningur hefur vaknað á nauðsyn þess að skrá upplýsingar um slíkar minjar og vernda þær fáu sem eftir eru fyrir komandi kynslóðir. Nauðsynlegum upplýsingum um gerð og ástand fornleifa er aðeins hægt að afla með vettvangsathugun, og við það er venjulega átt með hugtakinu fornleifaskráning. Til þess að vettvangsathugun komi að fullu gagni verður þó fyrst að taka saman ýmiskonar upplýsingar, bæði skriflegar og munnlegar, sem vísa á minjastaði og geta gefið vísbendingar um hlutverk mannvirkjaleifanna. Slík heimildakönnun er nauðsynlegur undirbúningur undir vettvangsathuganir en hún getur líka skilað sjálfstæðum niðurstöðum. Nægilegar heimildir eru til, til að gefa grófa mynd af fjölda, eðli og ástandi minja á ákveðnum svæðum, og skipuleg heimildaúttekt í því skyni getur komið að gagni við skipulagsgerð jafnt sem minjavernd og rannsóknir. Af þessum ástæðum hefur Fornleifastofnun Íslands á undanförunum árum unnið að þróun aðferða við fornleifaskráningu sem fela í sér að skráningunni er skipt þrjú afmörkuð stig og eru þar

höfð til viðmiðunar hin þrjú stig skipulagsvinnu. Svæðisskráning er gerð fyrir svæðisskipulagsgerð, aðalskráning fyrir aðalskipulagsgerð og deiliskráning fyrir deiliskipulagsgerð. Svæðisskráning felst í öflun heimilda um fornleifar á viðkomandi skipulagssvæði og söfnun gagna sem gefa margvíslegar vísbendingar um menningarminjar. Markmið svæðisskráningar er að gefa heildaryfirlit um ástand og eðli menningarminja á skipulagssvæðinu, finna og skilgreina svæði og staði sem eru sérstaklega athyglisverðir eða í sérstakri hættu og vera undirbúningur undir aðalskráningu fornleifa. Aðalskráning felst í vettvangsvinnu og miðar að því að staðsetja og kortleggja einstaka minjastaði og lýsa þeim á skipulagan hátt. Deiliskráning er síðan nákvæmari úttekt á litlu svæði og er unnin samhliða áætlanagerð um endanlega ráðstöfun jarðnæðis.

Að tengja fornleifaskráningu við skipulagsgerð á sér stoð í Þjóðminjalögum þar sem segir í 18. gr. að skylt sé “að fornleifaskráning fari fram á skipulagsskyldum svæðum áður en gengið er frá skipulagi eða endurskoðun þess ...” Samkvæmt lögunum á Þjóðminjasafn Íslands að hafa samvinnu við skipulagsyfirvöld um fornleifaskráningu en að öðru leyti er ekki kveðið á um hvernig standa eigi að fornleifaskráningu og reglugerð hefur ekki verið samin. Þjóðminjasafn Íslands hefur ekki haft fjárhagslegt bolmagn til að sinna fornleifaskráningu og hefur raunin orðið sú á undanförunum árum að kostnaður af fornleifaskráningu er borinn af sveitarfélögum. Þó að sveitarfélögum beri ekki lagaskylda til að kosta fornleifaskráningu eru það augljóslega hagsmunir þeirra að til séu nákvæmar og aðgengilegar upplýsingar um menningarminjar á yfirráðasvæðum þeirra. Fornleifar eru auðlindir sem ekki er hægt að varðveita né hafa tekjur af nema fyrir liggi upplýsingar um staðsetningu þeirra og gerð. Samkvæmt Þjóðminjalögum (21. gr.) ber þeim sem fyrir meiriháttar framkvæmdum standa skylda til að greiða fyrir rannsóknir á fornminjum sem í ljós koma við jarðrask á þeirra vegum. Það eru því hagsmunir slíkra aðila að hægt sé fletta upp í ábyggilegum skráum um staðsetningu fornleifa áður en framkvæmdir hefjast svo komist verði hjá óþarfa kostnaði og töfum. Einnig eykst nú skilningur á að fornleifar eru vannýttar auðlindir í ferðaþjónustu en forsenda þess að hægt sé að velja staði til kynningar fyrir ferðamenn er að til séu heildstæðar upplýsingar um menningarminjar, ástand þeirra og staðsetningu á viðkomandi svæði.

Að auki má minna á að mat á því hvað teljast markverðar fornleifar hefur lengst af tekið mið af sögu lands og þjóðar í heild. Minni gaumur hefur verið gefinn að sérkennum ákveðinna svæða og fornleifum sem eru markverðar í samhengi héraðssögu. Af þessum ástæðum er eðlilegt að fornleifaskráning sé unnin í nánú samstarfi við sveitarstjórnir og stofnanir þeirra, með hliðsjón af þörfum þeirra.

Lögbundin skilgreining á fornleifum

Hér verður greint frá þeim skilgreiningum sem lagðar eru til grundvallar við fornleifaskráningu. Í 16. grein þjóðminjalaga eru þessi skilgreining:

Til fornleifa teljast hvers kyns leifar fornra mannvirkja og annarra staðbundinna minja sem menn hafa gert eða mannaverk eru á, svo sem:

- a. byggðaleifar, bæjarstæði og bæjarleifar ásamt tilheyrandi mannvirkjum, húsaleifar hvers kyns, svo sem kirkna, bænahúsa, klaustra og búða, leifar af verbúðum, naustum verslunarstöðum og byggðaleifar í hellum og skútum;
- b. vinnustaðir þar sem aflað var fanga, svo sem leifar af seljum, verstöðvum, bólum, mógröfum, kolagröfum og rauðablæstri;
- c. gömul tún- og akurgerði, áveitumannvirki og leifar eftir veiðar til sjávar og sveita;
- d. gamlir vegir, stíflur, brýr, vatnsvöð, varir, hafnir og bátalægi, slippir, ferjustaðir, kláfar, vörður og vitar og önnur vega- og siglingamerki ásamt kennileitum þeirra;
- e. virki og skansar og önnur varnarmannvirki;
- f. gamlir þingstaðir, meintir hörgar, hof og vé, brunnar, uppsprettur, álagablettir og aðrir staðir og kennileiti sem tengjast siðum, venjum, þjóðtrú eða þjóðsagnahefð;
- g. áletranir, myndir eða önnur verksummerki af manna völdum í hellum eða skútum, á klettum, klöppum eða jarðföstum steinum;
- h. haugar, dysjar og aðrir greftunarstaðir úr heiðnum eða kristnum sið;
- i. skipsflök eða hlutar úr þeim.

Að jafnaði skal telja minjar 100 ára og eldri til fornleifa

Það er skýrt af þessari skilgreiningu að fornleifar eru ekki aðeins öll mannvirki heldur einnig staðir sem á einn eða annan hátt tengjast menningu og atvinnuvegum, hvort heldur sem er vöð eða álagablettir. Þessari víðu skilgreiningu hefur verið fylgt við gerð fornleifaskrárinnar og í anda hennar eru einnig skráðir staðir eins og orrustustaðir, skilgreinanlegir staðir þar sem atburðir, sem tengjast sögu og bókmenntum Íslands, hafa átt sér stað og staðir þar sem draugar hafa átt að hafa búið.

Samkvæmt lögnum eru öll mannvirki eldri en 100 ára skilgreind sem fornleifar en við skráninguna er notuð aðeins víðari skilgreining. Allar byggingar úr torfi og grjóti eru skráðar sem og önnur mannvirki sem eru vitni um horfið verklag eða tækni. Þar með geta talist elstu steypubyggingar, byggingar úr blönduðu efni (torf, grjót, timbur, steypa, bárujárn) og mannvirki eins og heimarafstöðvar, sundlaugar, upphlaðnir vegir frá því fyrir jarðýtuöld, fiskplön, áveituskurðir og hverskyns minjar aðrar sem tengjast umbreytingum í atvinnuvegum og lífsafkomu á fyrri hluta 20. aldar. Minjar sem tengjast seinni heimstyrjöldinni, veru setuliðsins og framkvæmdum á vegum þess (vegir, flugvellar, braggahverfi, skotgrafir o.s.fr.v) eru einnig skráðar.

3. kafli Fyrri fornleifakönnun

Elstu heimild sem til er um skipulega fornleifakönnun í Tjörneshreppi, er að finna í *Árbók hins íslenska fornleifafélags* frá árinu 1906. Þar lýsir Brynjúlfur Jónsson því er fyrir augu bar í ferð er hann tókst á hendur um Norðurland fyrir fornleifafélagið, sumarið 1905. Þar nefnir hann þrjá staði á Tjörnesi, Valahaug (SP-296:015) í landi Valadals, sem er meintur legstaður, Hallbjarnarhaug (SP-303:045) í landi Hallbjarnarstaða sem einnig er meintur legstaður og eyðibýlið Böðólfssstaði (SP-304:006) í landi Ytri-Tungu. Gefur Brynjúlfur nákvæma lýsingu af þessum stöðum.²

Ekki er vítað um að aðrir hafi gert skipulega leit að fornleifum á Tjörnesi en löngu áður en Brynjúlfur var þar á ferð höfðum menn tekið eftir fornleifum þar. Eggerti Ólafssyni og Bjarna Pálssyni var sagt frá Mánahaugi er þeir voru á ferð um Norðurland 1753 og skoðuðu þeir því staðinn en komust að því að hann væri sennilega aðeins náttúrusmíð.³ Í skýrslu Gísla Auðunssonar sóknarprests til dönsku fornleifanefndarinnar 1821 segir hann frá Vala- eða Volahaugi og að þar hafi fundist messingsker.⁴

Í lýsingu Húsavíkursóknar frá 1842 segir: “Af öngvum fornleifum veit eg hér, ... Ei eru hér rúnir, málmsmíðir, naust, hróf, dómhringar eður merkilegir steinar eður haugar. Lítið er hér um fornmannasögur ... eður að fornleifar hafi fundist í jörðu.” Í sömu lýsingu þar sem fjallað er um eyðijarðir í sókninni segir: “Eyðijarðir eru hér víða, en enginn getur sagt hvenær þær hafi lagst í eyði. ...[Eyðijarðir] undir Héðinshöfða Tröð og Hólkot og undir Ytritungu Beiólfsstaðir(?) og Gílkot. Fleiri eyðijarðir hafa nú ei bændur nefnt hér.” Einnig er fjallað um fornar kirkjur eða bænhús á svæðinu: “Kirkjur eða bænhús hafa víða verið hér, en ei fæ

² Brynjúlfur Jónsson 1906, 7-8.

³ FEB II; 85

⁴ FF, 609-610.

eg uppgötvað hvenær þau hafa af tekist eða hve margir bæir hafi heyrt undir hvört þeirra. Bænhús hefur t.d. verið í ... Héðinshöfða, Ísólfstöðum og Sandhólum og sjást enn glögg merki til þeirra.”⁵

Á 20. öld hafa menn víða tekið eftir fornleifum á athugunarsvæðinu og er þeirra víða getið í örnefnalýsingum en þær voru ritaðar eftir frásögnum staðkunnugra. Flestar lýsingarnar eru gerðar af Ara Gíslasyni á sjöunda áratugnum, en margar þeirra hafa verið endurskoðaðar síðan.

Árið 1930 lét Matthías Þórðarson Þjóðminjavörður friðlýsa eyðibýlið Böðólfsstaði (SP-304:006) í landi Ytri-Tungu og eru það einu friðlýstu minjarnar á svæðinu.⁶

Bjarni F. Einarsson fornleifafræðingur gerði fornleifakönnun vegna mats á umhverfisáhrifum vegna malarnáms á svæðinu árið 1997. Í skýrslu hans er fjallað um eftirtalda staði: álfasteina (SP-295:046), huldufólksstein (SP-295:018), geitakofa (SP-295:038), refagildru (SP-295:031), beitarhús (SP-295:014), Mánahaug (SP-295:023), Mánársel (SP-295:024), Valahaug (SP-296:15) og mógrafir (SP-296:025).⁷

Vorið 2000 rannsakaði Guðmundur Ólafsson fornleifafræðingur tóft í landi Breiðuvíkur (SP-297:007), sem fyrirsjáanlegt var að lenti undir veg og kom í ljós að um jarðhýsi frá 9. eða 10. öld var að ræða.

4. kafli byggðasaga.

Samkvæmt Landnámabók voru tveir landnámsmenn á Tjörnesi. Fyrstir eru taldir til þeir bræður Héðinn og Höskuldur Þorsteinssynir og er Héðinn sagður hafa búið á Héðinshöfða og Höskuldur á Skörðum. Ekki er getið um mörk milli þeirra bræðra en ætla má að þau hafi verið neðst í Reykjahverfi (ÍF I, 274, 276). Ekki er heldur getið um nyrðri mörk landnáms þeirra en í frásögn af landnámi Böðólfs Grímssonar er sagt að hann hafi numið allt Tjörnes milli Tunguár og Óss (ÍF I, 278-80). Ekki er sagt frá bústað Böðólfs að öðru leyti en því að Sturlubók segir hann hafi búið í Böðólfsskytju hinn fyrsta vetur eftir að þeir brutu skip sitt við Tjörnes, en Hauksbók kallar bæinn Auðólfsstaði. Engir bæir með þessu nafni eru nú þekktir á Tjörnesi en Brynjúlfur Jónsson taldi að Böðólfsskytja gæti verið sami staður og Böðólfsstaðir í landi Ytri-Tungu (Árbók 1906, 8) en upphaflegt nafn á því koti mun vera Beigólfsstaðir (JÁM XI, 264) og verður að telja líklegra að nafnið hafi verið lagað til eftir Landnámabók (sbr. ÍF I, 279 nmgr. 7).

⁵ SSP, 193, 195.

⁶ Ágúst Ó. Georgsson, Fornleifaskrá. Skrá um friðlýstar fornleifar. Reykjavík 1990, bls. 53

⁷ Bjarni F. Einarsson, *Katlar sunnan við Húsavík og Hlíðarhorn á Tjörnesi*, bls. 8-12

Í Landnámabók er einnig getið um Mána sem braut skip sitt við Tjörnes og bjó á Máná í nokkra vetur áður en Böðólfur rak hann á braut þaðan (ÍF I, 282). Þetta er dæmigerð örnefnasaga en það er algeng aðferð hjá Landnámuhöfundum að láta landnámsmenn búa fyrst á einum stað til að skýra örnefni sem líkjast nöfnum þeirra, áður en þeir færa sig á enn annan.

Athyglisvert er að Landnámabók telur Tjörnes einkum hafa byggst skipbrotsmönnum. Nesið hefur frá fyrstu tíð verið álitid útjálki þar sem enginn myndi vilja búa nema þeir sem aðstæðurnar neyddu til þess. Þetta segir eflaust meira um ástand mála á Tjörnesi í tíð höfunda Landnámabókar (12. og 13. öld) en á landnámsöld. Undir lok 13. aldar þegar skjalaheimildir koma til sögunnar eru margar jarðir á Tjörnesi komnar í eigu hinna ýmsu kirkjulegu stofnanna og nær allur rekaréttur í höndum utansveitarmanna, bæði kirkna og efnamanna í innsveitum Norðanlands.

Einu fornleifarannsóknirnar sem gerðar hafa verið á Tjörnesi eru könnunargróftur í tóft í landi Breiðuvíkur vorið 2000. Í ljós kom að um var að ræða allstórt jarðhús, um 5x4 m að stærð, og hafði það verið löngu fallið saman er gjóska úr Heklugosi 1158 lagðist yfir. Í húsinu fundust brýni, járnmolur og klébergsbrot en allt bendir þetta til víkingaaldar. Í húsinu var einnig far eftir sá sem bendir til að það hafi verið notað til geymslu. Mögulegt er að húsið hafi upphaflega verið notað til íbúðar á meðan að frumbyggjarnir voru að koma sér upp stærra og betra húsnæði, og að jarðhúsið hafi síðan verið notað sem skemma eftir að flutt var úr því. Talið er mögulegt að skammt frá jarðhúsinu séu leifar af skála og væri þá um að ræða annað bæjarstæði en það sem nú er í Breiðuvík. Þó að ekki sé hægt að tímasetja jarðhúsið nánar en til fyrir 1158 þá verður að teljast líklegt að það sé í raun frá 9. eða 10. öld og að það sé ummerki um fyrstu byggð á þessum stað. Einnig má nefna að á Þjóðminjasafni er koparhringur (Þjms. 228) sem sagður er hafa fundist í hólum Einbúa á Tjörnesi, en holl með því nafni er hjá Héðinshöfða (SP-310:035). Þar gæti því hafa verið kuml. Einnig hafa komið í ljós ýmsir gripir í Valahaug, þar á meðal fingerhringur sem komst á Þjóðminjasafnið (Skýrsla FÍ I, 133) og bronsker og armhringur sem nú er hvorttveggja glatað. Ekki er getið um nein mannabein í sambandi við uppgröft í Valahaug, en hann var gerður á öndverðri 19. öld, og er því ekki ótvírætt að um kuml sé að ræða þó það virðist líklegt. Þessar leifar koma – eins langt og þær ná – ágætlega heim og saman við frásögn Landnámabókar, en þær verða þó hvorki notaðar til að sanna þá frásögn eða hnekkja henni. Þær þýða ekki annað en að land hafi verið numið í grennd við Breiðuvík, Héðinshöfða og Valadal fyrir lok 10. aldar, en ætla má af almennum líkum að allt nesið hafi verið fullbyggt á þeim tíma.

Þegar skýrum vísbendingum fornleifa er ekki til að dreifa þá má gera sér nokkra hugmynd um landnám og fyrstu þróun byggðarinnar með því að skoða dreifingu bæjanna,

dýrleika þeirra eða verðmæti og það hvar kirkjur og bænhús stóðu, en allt eru þetta vísbendingar um hvaða jarðir þóttu betri til búskapar en aðrar. Ætla má að betri jarðirnar séu jafnframt þær sem fyrr voru byggðar, eða að minnsta kosti þær sem byggðar voru af landnámsmönnum sem tókst að koma svo vel undir sig fótunum að þeir gátu valið sér besta landið á hverjum stað.

Héðinshöfði er langmesta jörðin á Tjörnesi norðan Húsavíkur, 40 hundruð að fornu mati, og verður að telja sennilega þá sögn Landnámabókar að þar hafi snemma verið byggt. Hitt er ólíklegra að byggð á Héðinshöfða sé eldri en á Húsavík. Fyrir utan sagnir um vetursetu Garðars Svavarssonar í Húsavík áður en eiginlegt landnám hófst (ÍF I, 35, 36, 276), getur varla annað komið til greina en að þar hafi fólk tekið sér bólfestu um leið og byrjað var að nema land við Skjálfanda. Í Húsavík er eina verulega góða höfnin við flóann og þar hafa flestir þeir tekið land sem hugðu á landnám upp með Laxá og Skjálfandafljóti. Þeir sem bjuggu í Húsavík á landnámsöld gátu því haft veruleg áhrif á framvindu landnáms í héraðinu og er ekki líklegt að slíkt tækifæri hafi verið látið ónotað. Það verður því að telja líklegast að elsta byggðin hafi verið við Húsavík en Héðinshöfði er sú jörð norðan við Húsavík sem fyrst hefur byggst þar á eftir. Landgæði á Héðinshöfða eru það mikil að telja má að þar hafi bær verið reistur mjög snemma en mögulegt er að skipulegt landnám hafi ekki hafist fyrr en mun síðar norðar á nesinu þar sem landgæði eru minni. Norðan við Héðinshöfða er Syðri Tunga mesta jörðin, eða 30 hundruð að fornu mati, en Ytri Tunga, Ísólfssstaðir, Sandhólar og Máná voru 20 hundruð hver og aðrar jarðir minna. Bænhús voru á Syðri Tungu, Ísólfssstöðum og Sandhólum og einnig á Hallbjarnarstöðum og ef til vill Ketilsstöðum en þar hafa komið upp mannabein sem benda til kristins grafreits. Af þessu má geta þess til að á eftir Héðinshöfða hafi bú risið fyrst í Syðri Tungu og hefur það sennilega verið með beinni íhlutun Héðinshöfamanna, þannig að einn úr þeirra hópi eða þeim tengdur reisti búið í skjóli hins eldra býlis. Um áhrif Héðinshöfamanna á landnám utar á nesinu er ekki jafnauðvelt að dæma. Hvorttveggja getur verið að þeir hafi vísað mönnum til landa á Máná, Sandhólum og Ísólfssstöðum en þessar jarðir eru allar nokkuð jafnar að gæðum og mjög jafnlangt á milli þeirra þannig að líta má á þær sem dæmi um skipulagða byggð eins og víða sjást merki um á svæðum þar sem landgæði eru ekki sérstök. Hitt er alveg eins hugsanlegt að Máná og Sandhólar séu sjálfstæð landnámsbýli og Ísólfssstaðir, Hallbjarnarstaðir og Ytri Tunga séu lítill sjálfstæður landnámskjarni. Slíkir kjarnar virðast hafa verið algengir á landnámsöld og vera merki um að nokkrar fjölskyldur hafi komið út í samfloti, numið land í sameiningu og byggt nálægt hver annari. Bæjanafnaendingin –staðir er algeng í slíkum kjörnum en einnig er það einkenni á þeim að jarðirnar eru yfirleitt svipaðar að stærð og heldur í minna lagi þó að

landgæði geti verið mikil. Einnig er yfirleitt hátt hlutfall af bænhúsum og kirkjum í slíkum kjörnum og mikið af fornbylatóftum. Þetta kemur allt heim og saman við svæðið milli Ytri Tungu og Ísólfstaða. Bænhús voru á Ísólfstöðum og Hallbjarnarstöðum, það jafnvel þó að síðarnefnda jörðin sé aðeins 15 hundruð að fornu mati, og þrjú hugsanleg fornbyli eru á svæðinu. Það eru tóftir nálægt Stekkjarhöfða við ströndina í landi Ísólfstaða (SP-302:040), Beigólfstaðir og tóftir SP-304:040-042 nyrst í landi Ytri Tungu. Einkanlega eru síðastnefndu tóftirnar líklegar til að vera fornbyli en aðaltóftin hefur hlutföll víkingaaldarskála, allt að 40 m á lengd. Þó að engar af þessum tóftum hafi verið aldursgreindar – og því ekki víst að þær séu frá landnámsöld – þá er sjaldgæft að svo mikið af eyðibýlum sé á jafnlitlu svæði og virðist slíkt yfirleitt benda til að menn hafi í fyrstu skipað búum sínum þétt saman en að síðar hafi a.m.k. sum bæjarstæðin verið yfirgefin til að nema land lengra í burtu. Af þessum sökum verður hér höfð sú kenning að sjálfstæður landnámskjarni hafi myndast við Hallbjarnarstaða og má vel vera að minningar um forna byggð þar liggi á bak við sagnir um landnám Böðólfs Grímssonar á Tjörnesi.

Aðrar jarðir á Tjörnesi en þær sem hér hafa verið nefndar hafa sýnilega verið byggðar síðar en þó örugglega á landnámsöld. Þær hafa annaðhvort klotnað frá upphaflegum landareignum, t.d. þegar synir landnámsmanna komust á legg og vildu stofna eigin bú, eða verið þrautarlending þeirra sem seint komu út og urðu að láta sér nægja hin rýrari svæði sem enginn hafði viljað leggja undir bú fram að því. Rauf hefur sennilega byggst frá Héðinshöfða fremur en Syðri Tungu, Hringver annaðhvort frá Syðri Tungu eða Ytri Tungu, Hóll frá landnámskjarnanum við Hallbjarnarstaða, Ketilsstaðir og Breiðavík frá Sandhólum og Valadalur frá Máná. Jarðhúsið í Breiðuvík bendir til að þar hafi verið komin byggð þegar á 10. öld, og hugsanlega hefur þar verið fjölbyggt ef núverandi bæjarstæði er jafngamalt jarðhúsinu. Sennilegt er að eins og víðar hafi menn fyrst búið þétt saman en síðan hafi sum lík bæjarstæði verið yfirgefin til að nema land lengra frá. Einnig getur verið að nemma hafi verið byggt hjá Mánárseli en þar er fornleg tóft með víkingaaldarlagi (SP-295:047) en selið sjálft var talið fornt eyðiból á byrjun 18. aldar þó þar hafi þá aðeins verið vitað um fasta byggð frá 1670.

Mýrarkot er eina lögbýlið á skráningarsvæðinu sem enn hefur ekki verið nefnt. Það var aðeins 5 hdr að fornu mati og er hvergi getið í heimildum fyrr en í jarðabókum á 17. öld. Jörðin á lítið sem ekkert land til heiðar og er innilokuð af löndum Hóls og Ketilsstaða og virðist sem hún hafi byggst frá annarri hvorri, hugsanlega ekki fyrr en á síðmiðöldum.

Langflestra jarða á Tjörnesi er getið í rekaskrá frá lokum 13. aldar. Þá átti Munkaþverá stóran hlut í Mánárreka og hálfan Sandhólareka, stórbændur á Grund í Eyjafirði

áttu rekaparti fyrir Hringveri, Ytri Tungu, Hallbjarnarstöðum, Ísólfsstöðum, Hóli og hinn helming Sandhólareka. Þá áttu Hóladómkirkja og stórbændur í Lögmannshlíð rekaparta fyrir Héðinshöfða, Rauf, Hringveri, Ísólfsstöðum, Hóli og Ytri Tungu. Í byrjun 14. aldar átti Húsavíkurkirkja hlut í flutningum (rekum sem fluttir voru að landi) fyrir Hringveri og Grenjaðarstaðarkirkja átti Breiðuvík með rekum og hálfan Tungureka – sennilega Syðri Tungu. Í þessum skráum er því getið allara lögbýla á Tjörnesi fyrir utan Ketilsstaði og Valadal. Valdals er getið í rekaskrá stórbónda frá 1360 en Ketilsstaða er hvergi getið fyrr en 1449.

Rekaskrárnar sýna að byggð á Tjörnesi hefur verið með svipuðu, sennilega alveg sama sniði, í lok 13. aldar eins og hún er nú. Eina sem gæti munað er að Mýrarkot gæti hafa byggst síðar. Rekaskrárnar sýna enn fremur hin miklu ítök sem Hólastóll og stórjarðeigendur í Eyjafirði, bæði kirkjustofnanir og efnamenn, áttu á Tjörnesi á miðöldum. Þar hefur farið saman að Tjörnes er afargott rekapláss og að þar var ekki það ríkidæmi sem gat staðist ásókn voldugra stofnanna og efnamanna eftir verðmætum hlunnindum. Athygli vekur að stórjarðeigendur í Þingeyjarþingi áttu lítil ítök í rekum á Tjörnesi heldur voru það enn voldugri aðilar í Eyjafirði sem þar réðu lögum og lofum. Þetta gæti hafa verið að breytast á 13. öld því þeir rekar sem Hólastóll og bændur í Lögmannshlíð höfðu eignast undir lok aldarinnar höfðu áður tilheyrt bændum á Ljósavatni.

Það voru ekki aðeins rekar sem stórjarðeigendurnir áttu heldur margar jarðirnar líka. Árið 1449 átti Hóladómkirkja Valadal, Sandhóla, Ketilsstaði og Hringver. Stóllinn hafði líka átt Ytri Tungu skömmu fyrir 1300 en seldi hana að því er virðist fljótlega. Stóllinn keypti hálfa jörðina aftur 1493 en seldi partinn 1559. Þá keypti Hólastóll líka hálfa Syðri Tungu 1504. Áður er þess getið að Grenjaðarstaðarkirkja átti Breiðuvík og á 14. öld eignaðist hún einnig Rauf. Aðrar jarðir voru bændaeign og fjölgaði þeim heldur eftir siðaskipti því þá seldi Hólastóll Valadal, Sandhóla, Hringver og hlutina í Ytri og Syðri Tungu. Í byrjun 18. aldar voru margar af bændajörðunum í eigu mestu efnamanna landsins, eins og þeirra Brynjólfs Þórðarsonar á Hlíðarenda (Mýrarkot, Syðri Tunga, Héðinshöfði), Vigfúss Jónssonar á Leirá (Ísólfsstaðir) og Einars Einarssonar á Miðhúsum (Sandhólar, Hóll).

Þessi miklu ítök stórjarðeigenda á Tjörnesi á hámiðöldum og fram á 18. öld sýna að nesið hefur þá verið orðið jaðarsvæði. Þar bjuggu hvorki eignamenn né valdamenn heldur hafa þar búið fátækir sjálfseignarbændur og leiguliðar. Það er helst að efnamenn hafi búið á Héðinshöfða á miðöldum en á 18. öld voru þar leiguliðar.

Leidd hafa verið rök að því að byggð hafi mjög snemma komist í það horf sem hún er nú í á Tjörnesi, og er Mýrarkot eina lögbýlið sem mögulega hefur byggst seinna. Einnig hefur

verið lítið um hjáleigubbyggð eða sveilur í byggð lögbýlanna miðað við aðrar sveitir. Á 14. öld er getið um tvær hjáleigur Héðinshöfða, Hólkot og Tröllagilsgerði, og virðist hvorugt kotið þá hafa verið í byggð. 1449 voru stólsjarðirnar Ketilsstaðir og Hringver í eyði og má rekja það til áhrifa svarta dauða í byrjun aldarinnar. Þá fóru mjög margar jarðir í eyði vegna manndauða, og er líklegt að rýrustu jarðirnar hafi síðast byggst á ný, og hefur það sérstaklega átt við jarðir í eigu fjarlæggra stofnanna. Merki um að byggðin hafi verið búin að rétta úr kútnum um 1500 er að í sölubréfi Syðri Tungu frá 1504 er jörðin seld með hjáleigunni Kvíslarhóli, sem þá var í byggð.

Tröllagilsgerðis er einnig getið 1683 og var þá byggt ból og hafði verið lengi en samkvæmt jarðabók Árna og Páls frá 1712 voru þrjár hjáleigur í landi Héðinshöfða (Tröllakot (áður Tröllagilsgerði), Gata (áður Garðshorn) og Hólkot), tvær í landi Syðri Tungu (Kvíslarhóll og Tungugerði), tvær í landi Sandhóla (Syðri Sandhólar og Sandhólagerði) og ein í landi Mánár (Mánársel). Allar þessar hjáleigur höfðu verið í byggð um 1700 en margar voru komnar í eyði er jarðabókin var gerð (Mánársel, Sandhólagerði, Syðri Sandhólar, Kvíslarhóll og Gata). Flestar byggðust þær aftur nema hjáleigur í landi Sandhóla. Hólkot fór endanlega í eyði á 18. öld, Tröllakot og Mánársel á 19. öld, Gata árið 1916 en Tungugerði og Kvíslarhóll náðu að festast í sessi sem bújarðir.

Það er í góðu samræmi við byggðamunstur annarsstaðar á Íslandi að hjáleigur hafi helst orðið til í landi betri bújarða. Það er því ekki að undra að á Tjörnesi sé þær helst að finna á landmestu jörðunum eins og Máná og Sandhólum og dýrustu jörðunum Syðri Tungu og Héðinshöfða. Aðrar jarðir eru svo litlar að þær voru einfaldlega ekki til skiptanna. Í þessu samhengi er athyglisvert að hlutfallslega mikið er af tóftum á Tjörnesi sem heimildir eru ekki fyrir að séu búsetuminjar, en sem af nöfnum, staðsetningu og umfangi gætu vel verið það. Þar má nefna tóftina SP-295:047 hjá Mánárseli, jarðhúsið góða í Breiðuvík, örnefnið Geirastaði í landi Sandhóla, Furugerði í landi Mýrarkots, Hólsgerði og Maríugerði í landi Hóls, tóftir SP-302:040 í landi Ísólfssstaða, Beigólfsstaði, tvenn Maríugerði og tóftir SP-304:040-42 í landi Ytri Tungu og Maríugerði í landi Hringvers. Þetta er miklu hærri hlutfall af mögulegum búsetuminjum en venjulegt er að finna við fornleifaskráningu. Vel má vera að sumir þessara staða hafi aldrei verið bústaðir. Það á einkum við um gerðin sem gætu hafa verið beitarhús með túnbleðlum í kring, einskonar sel í heimahögum, en hinir eru samt svo margir að eitthvað annað en tilviljun ein hlýtur að ráða.

Hugsanlegt er að framan af landnámsöld hafi byggð á Tjörnesi verið óstöðug, þar hafi menn lent hér og þar og stofnað bú á ýmsum stöðum áður en þeir fundu betra jarðnæði annarsstaðar. Ekki er heldur óhugsandi að byggðin hafi einfaldlega verið miklu þéttari til að

byrja með en seinn varð, að menn hafi fyrst búið þröngt við sjávarsíðuna áður en þeir fluttu byggð sína inn í landið. Hitt er víst að góðar heimildir eru fyrir því að föst mynd hefur verið komin á byggðina á 13. öld og að litlar breytingar hafa orðið á henni síðan. Einhverjar hjáleigur og smákot hafa ef til vill byggst á 13.-14. öld (Mýrarkot, Hólkot, Tröllagilsgerði), byggðin síðan dregist saman á 15. öld í kjölfar svartadauða, en aukist aftur á 16. og 17. öld þó í mun minna mæli væri en víðast annarsstaðar

5. kafli Fornleifaskrá

Í skráningarkerfi Fornleifastofnunar hefur hver sýsla skammstafað heiti (EY, SP o.s.fr.v.) og hver jörð hefur þriggja stafa númer. Miðað er við jarðaskiptingu eins og hún kemur fyrir í Jarðatali Johnsens frá 1847 og byggir tölusetning jarðanna á því. Skipting jarða um miðja 19. öld ræður ekki aðeins númerum í skránni heldur er miðað við hana þegar ákvarðað er hvaða jörð ákveðnir minjastaðir tilheyra. Hverjum minjastað er gefin kennitala sem er þriggja stafa númer sem hengt er við sýslutákn og jarðarnúmer (dæmi: SP-300:001). Fornleifaskrá hvernar jarðar hefst á stuttu yfirliti yfir skiptingu jarðarinnar, eignarhald hennar og matsverð, og einnig er gefin stutt lýsing á náttúrufari og búskaparaðstæðum og fjallað um sléttun túna. Þar á eftir kemur listi yfir fornleifar sem fundist hafa heimildir um.

Í skránni fær hver minjastaður eina grein og er framsetning upplýsinganna stöðluð. Í fyrstu línu hvernar greinar eru grunnupplýsingar kennitala, sérheiti, tegund, hlutverk og hnattstaða. Á eftir kennitölu kemur sérheiti staðarins ef eitthvert er og síðan tegund. Með tegundarflokkun er leitast við að skilgreina hvers eðlis fornleifin er, þ.e. hvort um er að ræða mannvirki af einhverju tagi sem enn sést, og þá hverskyns (t.d. tóft, garðlag eða varða), mannvirki sem vitað er um en er horfið (heimild, örnefni) eða fornleif sem ekki hefur verið mannvirki (álagaðblettur, sögustaður, nátttröll eða hellir sem hefur t.d. verið notaður sem skjól fyrir fé eða til að geyma hey í). Allir fornleifastaðir eru greindir til tegundar en hlutverk þeirra er ekki alltaf hægt að ákvarða. Á eftir hlutverki kemur hnattstaða minjastaðarins í gráðum og mínútum. Mæling hnattstöðu er gerð með GPS staðsetningartækjum og er mælt í miðju hvers minjastaðar. Áætlað frávik frá miðju er um 25 metrar að meðaltali. Þar sem getur um “heimild um...” t.d. útihús, þá er átt við að eingöngu eru til heimildir um staðinn, en minjar hafa ekki fundist á vettvangi við skrásetningu. Þó engar minjar hafi fundist, er engu að síður tekin hnattstaða staðarins ef

unnt hefur verið að ákvarða hann á grundvelli fyrirbyggjandi upplýsinga með um 50 metra fráviki.

Í annari línu hefst lýsing minjastaðar oftast á tilvitnun í fyrirbyggjandi heimildir en síðan er staðsetningu hans lýst. Þar á eftir kemur oft lýsing á aðstæðum og síðast lýsing á mannvirkinu sjálfu ásamt með öðrum upplýsingum sem við eiga.

Í næstsíðustu línu er lagt mat þá hættu sem minjastaðurinn kann að vera í. Hættustig eru eftirfarandi: 1) engin hætta, 2) hætta, og 3) mikil hætta. Gerð er grein fyrir hver er hættuorsök hverju sinni. Þá er í síðustu línu getið heimilda ef einhverjar eru, oft með skammstöfunum, en úr þeim er leyst í Heimildaskrá aftast í skýrslunni.

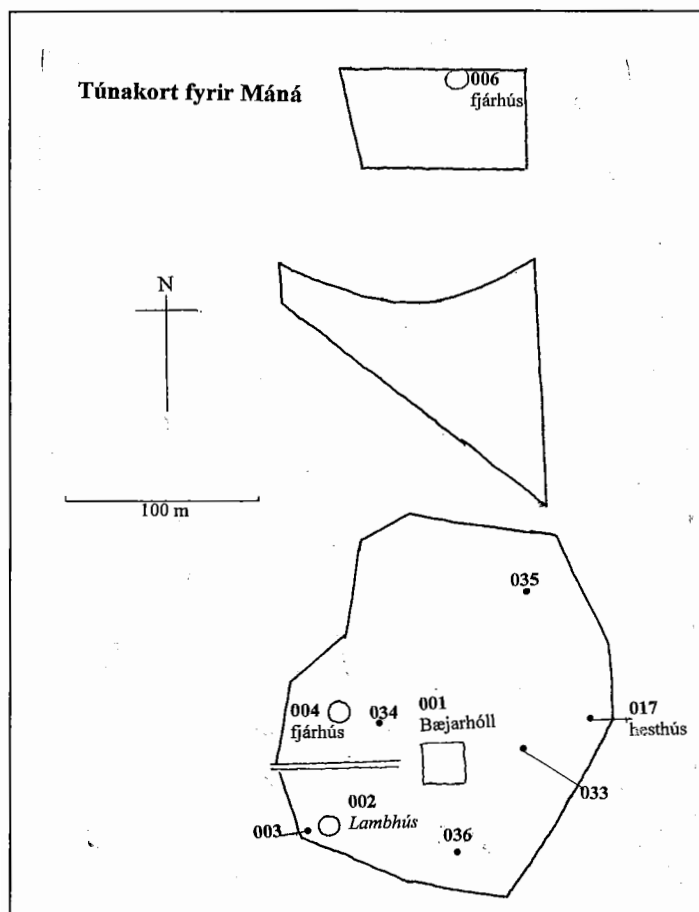
Eins og áður segir var 561 staður skráður á Tjörnesi en fjöldi fornleifa á jörð er á bilinu 7 til 72, og voru 20-30 minjastaðir á 6 jörðum og 40-60 minjastaðir á 5 jörðum.

Á Tjörnesi eru mannvirkjaleifar sjáanlegar á 235 minjastöðum en á 234 stöðum sjást leifarnar ekki lengur og eru þeir staðir skráðir út frá vitnisburði ritaðra heimilda eða frásögn heimildamanna. Meðal þeirra eru fornleifar sem hafa verið eyðilagðar eða horfið í tímans rás af ýmsum orsökum. Sjaldan er unnt að ákvarða hvort minjastaður hefur verið algjörlega eyðilagður. Margar þessara minja kunna enn að leynast undir grassverði eða nýbyggingum og gætu komið í ljós við framkvæmdir síðar. 5 fornleifar eru ekki mannvirki heldur þjóðsögustaðir eða álagablettir. Þá voru einnig ein 22 örnefni skráð sem fólu í sér vísbendingu um fornleifar.

Á þeim stöðum þar sem mannvirkjaleifar sjást enn eru 71 nokkuð greinilegar, þ.e. hleðslur standa enn eða eru vel merkjanlegar, en 164 eru fremur útflattar og ógreinilegar.

Hættumat er aðeins gert þar sem mannvirki eru eða hafa verið eða á 542 stöðum af 561. 283 staðir töldust ekki vera í neinni hættu en 246 töldust í hættu. Þá töldust 13 staðir vera í mikilli hættu. Langflestir staðir teljast í hættu vegna ábúðar eða um 182. Þá teljast 25 staðir í hættu vegna framkvæmda nánar tiltekið vegna grjótnáms og vegagerðar sem fyrirhuguð er á Tjörnesi. 29 staðir eru í hættu vegna landbrots, 3 vegna skriðufalla, 4 vegna uppblásturs og 15 vegna vatnsaga.

Í fornleifaskránni hér að neðan er getið um þær minjar sem heimildir eru til um jafnt sem um þá staði sem varðveist hafa til þessa dags. Í skránni eru 151 staður með tóftum af ýmsum stærðum og gerðum, 3 hús, 23 bæjarstæði og bæjarhólar, 51 garðlag, 8 gerði, 6 götur, 2 vegir, 1 brú, 30 vörður, 2 lindir, 1 brunnur, 1 áletrun, 7 stíflur og 1 renna (áveituskurður). Þá voru 13 námur skráðar, þar af 11 mógrafasvæði og 2 kolanámur.

20 hdr. 1712, 1842. Bændaeign. Getið í Landnámu: "Máni hér maðr; hann var fæddr í Ömð á Hálogalandi; hann fór til Íslands og braut við Tjörnes ok bjó at Máná nökkura vetr. Síðan rak Böðólfr hann á braut þaðan ..." ÍF I, 282. [1270]: A manaa. a tiornesi. a þuerarstadr halfan Reka huala oc vidar oc flutningar. oc fiordung or helmingi vidreka oc flutningar allt til karlsgautu. DI II, 90. [1270]: þa er setbergs klettur kemur fram sem fyrst ma sia vndan skridnafelli. þat heiter manar Reki. þenna Reka halfan hafði joreidr heiman. en halfan toku þær þorey j erfd epter faudur sinn oc fylgdi þetta ekki liosavatni. DI II, 92 sbr. 1461 - DI V, 307. 1446 á Munkaþverárklostur "Kefli ok saltbrennu vm alla manaar Reka." DI IV, 698. 1461: "Kefli og saltbrennu vm alla manaReka. oc a manaa a tiornesi a þuerarstadr halfann Reka hvala ok vidar ok flutningar ok fiordung vr helmingi vidreka ok

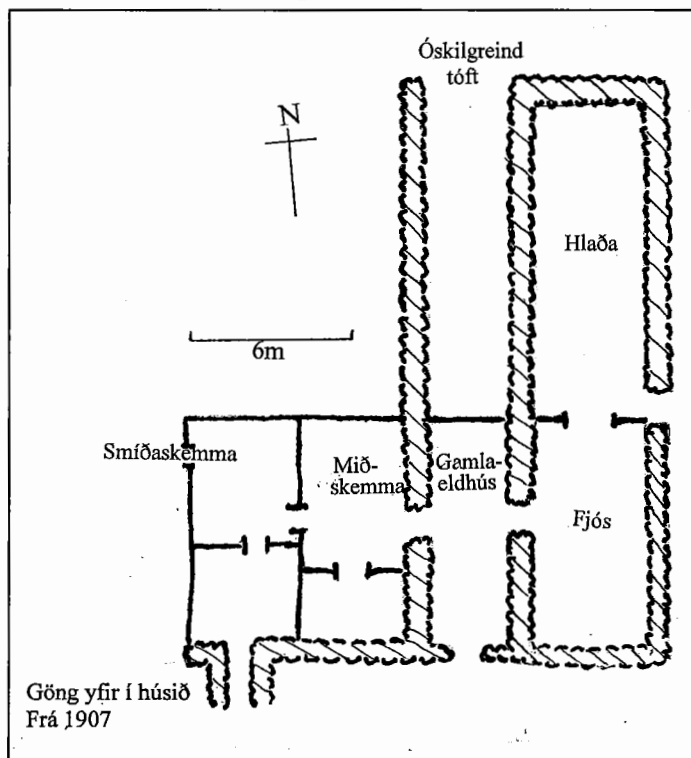
flutningar allt til karlsgautu." DI V, 305, sbr. 1525 - DI IX, 311. 5.8.1673 arfleiðir Brynjólfur Sveinsson bp mága sína, Benedikt og Hallgrím Halldórssyni, að Máná, 20 hdr með 6 kúgildum fyrir heimanmund konu sinnar - AÍ VII, 307-308. 1682 selur Þórður Þorláksson séra Skúla bróður sínum Máná, 20 hdr. Jarðabréf, 250. 1694 er lýst vogreki á Mánársels fjöru, járnarusl virt 22 álnir með bjarglaunum. AÍ VIII, 457. 19.1.1709 fær sr. Magnús Markússon Máná með Mánárseli, 20 hdr, af Birni Þorleifssyni vegna Jórunnar Skúladóttur fyrir ofanálág Grenjaðarstaðar - AÍ IX, 547. 10.9.1734 selur Oddur Magnússon Jóni Sveinssyni Máná, 20 hdr með 3 kúgildum fyrir 100 rd í peningum og fiskatali fyrir jöðrðina og 4 rd fyrir hvert kúg. AÍ XII, 243. Árholt nýbýli úr jörðinni frá 1958, fylgir 1/4 landsins. "Máná er nyrzta jörð i Tjörnesi og þar með í Suður-Þingeyjarsýslu og landstærsta jörð sveitarinnar. Land jarðarinnar er austur með sjónum og langt suðaustur og suður til heiðarinnar, víða mjög vel gróið og ágætt sauðaland." Máná fylgja Mánáreyjar, Háey og Langey. BBSÞ 1963, 654-655.

SP-295:001 *Mána* bæjarhóll bústaður 66°11.831N 017°06.265V

Gamli bærinn á Mána stendur enn að hluta. Sunnan við vestustu burstina er íbúðarhús úr steini, byggt árið 1907. Göng eru úr kjallara þess yfir í gamla bæinn. Kjallarinn er handgrafinn.

Í túni.

4 hús standa enn af bænum en ástand þeirra allra er mjög lélegt og er fyrirsjáanlegt að þau falli á næstu árum. Þær burstir sem enn eru uppistandandi eru nefndar sérstökum nöfnum. Sú vestasta er kölluð Smíðaskemma, þá Miðskemma og loks Gamla eldhús. Austan við Gamlaeldhús er síðan fjós sem rúmaði á sínum tíma 8 nautgripi (sbr. 005). Sambyggð fjósinu að norðan var hlaða sem nú er fallin svo eftir stendur einungis ber tóftin. Að heildar flatarmáli er bærinn um

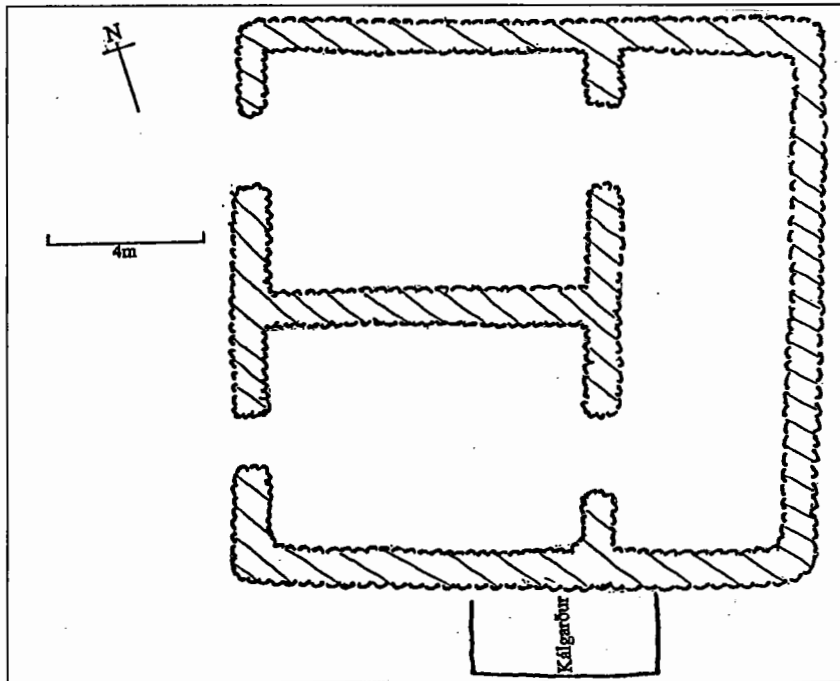

23x16 m að stærð. Smíðaskemma, Miðskemma og fjós eru með bárujárnsþökum. Annars er byggingarefnið timbur, torf og grjót. Norður úr Gamla eldhúsi gengur tóft með óskilgreint hlutverk. Að sögn Aðalgeirs Egilssonar var mykju úr fjósinu kastað í tóft þessa svo lengi sem hann man eftir. Heildarstærð bæjarhóls er um 32x32 m. Bæjarlækur rennur til norðurs upp við hólinn að austanverðu. Austur frá fjósinu og hlöðunni, teigir bæjarhóllinn sig um 16 m til austurs að bæjarlæknum. eru þar í honum dokkir sem gætu verið tóftaleifar. Hey var sett upp á þessum stað um miðja 20. öld. Yfir fjósinu var baðstofa. eða baðstofuloft sem nú mun vera horfið. Þegar afi Aðalgeirs keypti Mána um aldamótin 1900, var gamli bærinn þegar kominn talsvert til ára sinna og var ekki vitað hvenær hann var byggður.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

SP-295:002 Lambhús tóft fjárhús 66°11.817N 017°06.389V

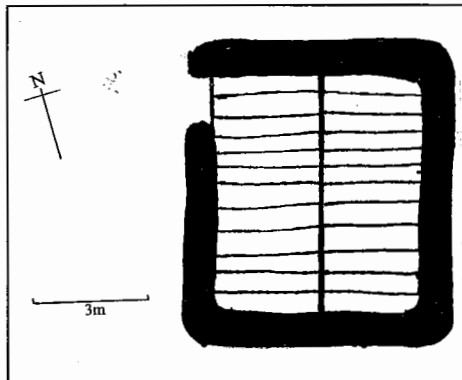
Fjárhústóftir eru um 40 m VSV af gamla bænum 001. Um 10 m VSV af fjárhúsinu er torfkofi 003. Í túni.

Tóftin er um 15x15 m að stærð. Hleðsluhæð er um 1,8 m. Um er að ræða tvenn fjárhús sambyggð, og hlöðu sem er sambyggð þeim að austanverðu. Dyr eru á vesturgafli. Kálgarður er undir suðurvegg. Leifar af þekju úr timbri og torfi liggja ofan í tóftinni.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

SP-295:003 hús útihús 66°11.812N 017°06.378V

Útihúskofi stendur enn um 10 m VSV af fjárhúsunum 002. Síðast var þessi kofi notaður sem hesthús. Í í túni.

Húsið er úr torfi grjóti og timbri. Er ástand þess mjög bágborið og tæplega langt að bíða að þekjan falli. Húsið er um 8x7 m að stærð. Dyr eru syðst á austurvegg.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

SP-295:004 Stórhús heimild um fjárhús 66°11.869N 017°06.432V

Stórhús voru um 50 m norðvestur af gamla bænum 001. Þau eru nú horfin og hefur staðurinn verið sléttaður undir tún. Var jarðýta notuð við verkið.

Í túni

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

SP-295:005 Kerlingartóftirheimild um bústað 66°17.822N 017°07.012V

Sagt er að á suðvesturhorni stærri eyjarinnar í Mánáreyjum, Lágey, hafi sést votta fyrir tóftum, svonefndum Kerlingartóftum, kenndum við einsetukonu er þar á að hafa búið. "...telja má víst að kerling sú sem bjó í Lágey á 18. öldinni, hafi heyjað handa skeppnum sínum." segir Ævar Petersen í grein um fuglalíf í Mánáreyjum.

Eyjan er sundurgrafin af lunda. Gróður er aðallega skarfakál. Uppganga á eyjuna er í erfiðara lagi og hafa veiðimenn sem þar koma árlega til lundaveiða sett upp málmstiga við vesturhlíð hennar.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: hætta vegna uppblásturs

Heimildir: Ævar Petersen, "Fuglalíf Mánáreyja", Týli, 15. árg. 1-2 h. Akureyri, 1985.

SP-295:006 *Borg* tóft fjárhús 66°12.001N 017°06.449V

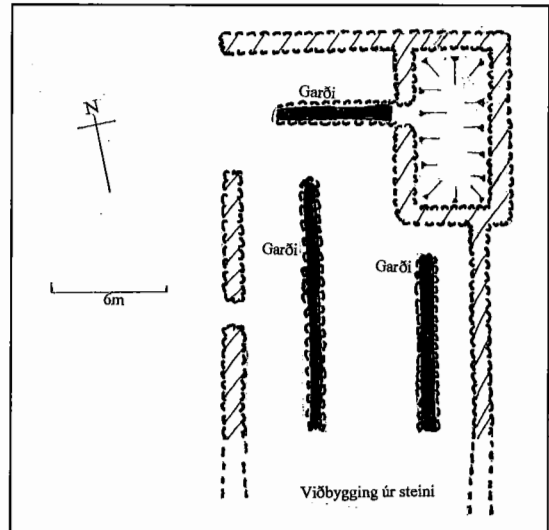
Árið 1963 voru gömul útihús úr torfi og grjóti á Máná, m.a. fjárhús fyrir 200 fjár. Þau voru um 140 m VNV af íbúðarhúsinu á Mánárbakka sem er nýbýli frá Máná, norðan þjóðveggar og sést tóftin enn vestan árinna. Við fjárhúsin að sunnanverðu voru byggð hlaða og smá tengibygging úr steini árið 1950.

Í túni.

Tóftin er um 21x15 m að stærð. Hleðsluhæð er um 1.5 m. Tóftin sem er úr torfi og grjóti, skiptist í 3 hólf, þ.e. 2 fjárhús og ein hlaða. Þekjan er að mestu fallin og liggur ofan í tóftinni. Hlaðan sem er norðaustanmegin í tóftinni er niður grafin að hluta.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: BBSÞ 1963, 654

SP-295:007 heimild um mannvirki 66°11.831N 017°00.873V

Á milli Mánársels (024) og hólranans með rústunum fornu (045), er talsverð lægð í túninu sem nær allt niður á fjörukambinn í norðri. Nyrst í þessari lægð vottaði fyrir hleðsluleifum sem nú er búið að slétta. Var það gert með jarðýtu.

Í ræktuðu túni.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir:

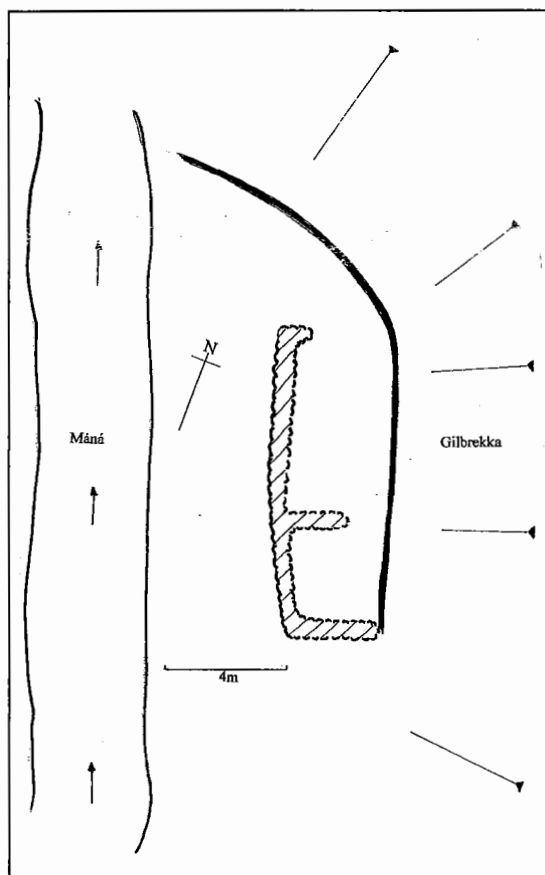
SP-295:008 *Biskupsvörður* varða landamerki

"Að austan tilheyrir jörðinni reki allur í Engidalsgjá, en land í vörðu, sem hlaðin verður mitt á milli Engidalsgjár og Reykjavalla úr samnefndri vörðu í efri jarðabakkahaus og Biskupsvörður við almannarveg á Tunguheiði ..." segir í landamerkjalyýsingu.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Landamerkjalyýsing

SP-295:009 tóft stekkur

66°11.459N 017°06.414V

Tóft er austan Mánár í árgilinu, þar sem landamerkjagirðing á milli Valadals og Mánár liggur að því. Frá þessum stað er það áin sem ræður merkjum á milli jarðanna.

Í árgili á árbakka. Gilið er lyngi vaxið.

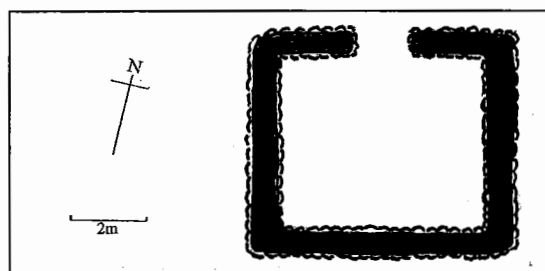
Tóftin er eingöngu úr grjóti og er um 10x4 m að stærð. Hleðsluhæð er um 0,5 m. Tóftin opnast til norðurs. Hún er tvískipt. Vesturveggur, suðurgafi og milliveggur milli hólfanna tveggja, eru hlaðnir úr grjóti. Austurhlið tóftarinnar er mynduð af hliðinni sem hún stendur við, en svo virðist sem áin hafi einhverntíma runnið þarna um, og sorfið hálfgerðan stall sem nú myndar vegginn.

Hættumat: hætta vegna vatnsaga

Heimildir: Örnefnakort.

SP-295:010 Hjallavík tóft sjóbúð

66°12.063N 017°06.529V

"Máná rennur austanvert í vík þá, sem heitir Hjallavík." segir í örnefnalýsingu. Niðri á fjörukambinum í Hjallavík um 10 m vestan við Máná er tóft. Hún er nú kölluð Fiskikofinn, en aflinn mun hafa verið verkaður í honum á meðan útræði var á staðnum. Ekki sjást ummerki eftir hjalla þá er víkin gæti heitið eftir.

Á grasi grónum fjörukambi við fremur stórgrýtta

fjöru.

Tóftin er um 7x6 m að stærð og er hleðsluhæð um 1,5 m. Sjá má leifar af þekju í tóftinni, þ.e timbur og torf. Veggir eru hlaðnir úr torfi og grjóti. Dyr opnast til norðurs.

Hættumat: hætta vegna landbrots

Heimildir: Ö-Máná, 1

SP-295:011 Garðar örnefni 66°12.095N 017°06.305V

"Þegar komið er austur fyrir Máná, heitir fjaran fyrst Garðar." segir í örnefnalýsingu. Fjaran heitir Garðar austur frá Máná að svonefndu Beitarnefi. Þar sér hvergi fyrir garðlagi eða garðlögum sem fjaran gæti heitið eftir. Nokkuð stórgrýtt fjara. Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Máná, 1-2

SP-295:012 *Vörðuhólar* örnefni 66°12.113N 017°05.926V

"Þegar komið er austur fyrir Máná, heitir fjaran fyrst Garðar. Næst norðan hennar er svonefnt Beitarnef. En mýrin niður við árosinn heitr Beit. Með fjöru, næst austan við Beitarnef, er Beitarvík. En upp af Beit og Beitarnefi eru melhólar, sem nefndir eru Vörðuhólar." segir í örnefnalýsingu. Vörðuhólar eru þrír uppgrónir melhólar beint suður af Beit og Beitarnefi. Eru þeir hver upp af öðrum. Sá syðsti sem er fyrir sunnan þjóðveg og sá nyrsti sem er fyrir norðan þjóðveg, eru báðir með hundapúfu á hábungunum sem gætu verið leifar eftir vörður. Þýfður grasmói.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Máná, 2

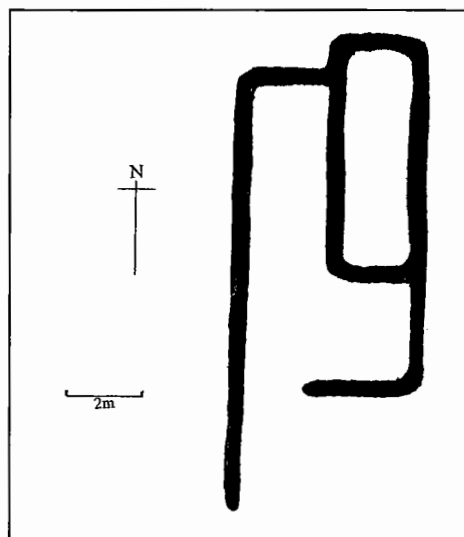
SP-295:013 *Stekkurtóft* stekkur 66°12.189N 017°04.719V

"Næsta vík austan við Beitarvík [sbr. 012] heitir Hvalvík. Milli þeirra er nafnlaus tangi. Þá er næst upp frá sjó Stekkjarleiti, og undan því er Stekkjarvík." segir í örnefnalýsingu. "Þá er aftur tekið heima við Stekkjarleitið. Austan við Leitið, ofan við víkina á bakkanum, er gamall stekkur, Stekkur, sem gefur öll þessi stekkjarnöfn." segir þar enn fremur. Stekk þennan er auðveldast að finna með því að fylgja ströndinni um 900 til austurs frá Beitarnefi.

Vallendi við sjó í lægð á milli tveggja holta eða hólrana. Fornleg tóft og talsvert sigin. Þó má sjá leifar af grjóthleðslum sem ekki hefur gróið yfir. Tóftin sjálf er um 19x10 m að stærð en að auki gengur um 6 langur veggur út frá suðvesturhorni hennar til suðurs. Hann gæti hafa verið aðhald við hlið inn í stærra hólft tóftarinnar.

Hættumat: engin hætta

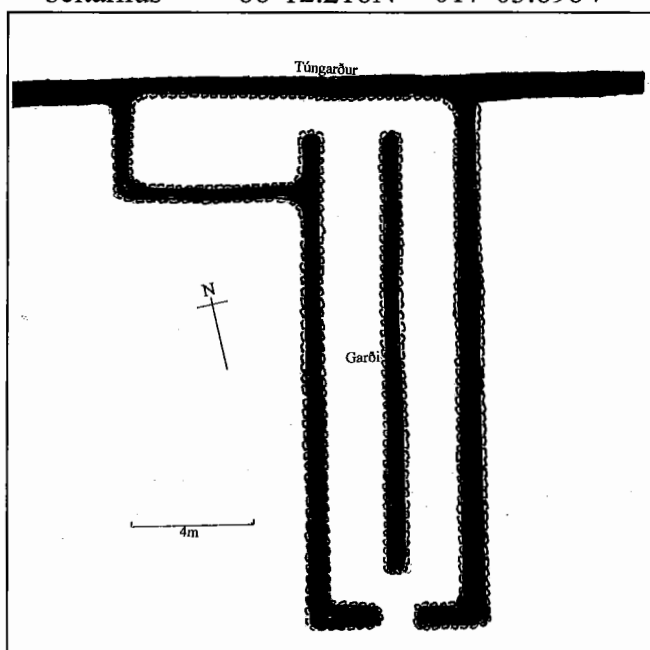
Heimildir: Ö-Máná, 2, 5

SP-295:014 *Hvaltjarnarhús* tóft

"Þar utar er Húsaleiti, og utan þess, upp með leitinu, er Húsvík. Upp af Húsvík eru Hvaltjarnarhús." segir í örnefnalýsingu. "Í Húsavík voru beitarhús." er bætt við í athugasemdum við lýsinguna. Þessi beitarhús eru kölluð Hvaltjarnarhús. Tóftir þeirra eru fremst á sjávarkambi um 500 m frá stekk 013. Þjóðvegur liggur framhjá beitarhúsunum um 20 m sunnan við þau. Beitarhúsin eru umkringd fornum túngarði sem nær spölkorn suður fyrir þjóðveg, sbr. 044. Um 15 m vestur af beitarhúsunum og innan túngarðsins er allstór tóft sem er greinilega mun eldri sbr. 015.

beitarhús 66°12.216N 017°03.696V

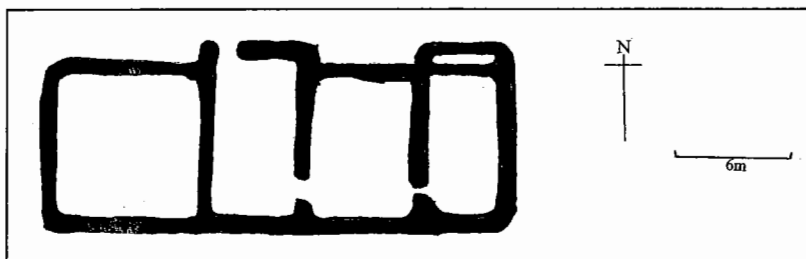
Á grösugum sjávarkambi. Þjóðvegur er í um 20 m fjarlægð frá suður-gafli.

Tóftin er um 18x11 m að stærð. Hleðsluhæð er mest um 1,9 m. Tóftin er úr torfi (0,5 m), og grjóti (1,5 m).

Hættumat: hætta vegna landbrots

Heimildir: Ö-Máná, 2; Ö-Mána ath. og viðb., 8

SB-295:015 tóft 66°12.216N 017°03.696V

"Þar utar er Húsaleiti, og utan þess, upp með leitinu, er Húsvík. Upp af Húsvík eru Hvaltjarnarhús." segir í örnefnalýsingu. Tóft er um 15 m vestur af Hvaltjarnarhúsum 014 og er fornleg. Bjarni F. Einarsson fornleifafræðingur

kom á staðinn þann 22/5 '97 og hafði hann þetta um rústina að segja: "C.a 10m vestur af beitarhúsinu er fornleg rúst að sjá. Er hún c.a 16 m löng (A-V) og er suðurlangveggur áberandi sveigður út á við. Hluti af rústinni hefur verið notaður sem kálgarður í seinni tíð."

Grasmói við sjó. Þjóðvegur er um 20 m sunnan við tóftina.

Tóftin er um 24x10 m að stærð. Hleðsluhæð er um 0,3 m. Tóftin er talsvert sigin og farin að hlaupa í þúfur. Hún virðist skiptast í 5 hólfi.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Máná, 2. Bjarni F. Einarsson, Katlar sunnan við Húsavík og Hlíðarhorn við Máná á Tjörnesi.

SB-295:016 tóft 66°11.716N 017°00.899V

"Þá beygir ströndin til suðurs. Þar er enn nafnlaus fjara. Upp frá henni liggur dalur, sem heitir Foladalur, en víkin næsta heitir Selvík. Austan hennar heitir Selhorn." segir í örnefnalýsingu. "Í Selvík sjást selrústir." er bætt við í athugasemdum við lýsinguna. Selrústirnar eru af Mánárseli (024) en 25 m vestur af því er stök tóft.

Tóftin er svo afmynduð af gróðri og þýfi að ómögulegt er að átta sig á lögun hennar, en hún er um 6x6 m að utanmáli. Aðalgeir Egilsson gerði í einn tíma kartöflugarð á milli þessarar tóftar og selsins (024) og komu þá upp postulínsbrot.

Í ræktuðu túni.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Máná, 2; Ö-Mána ath. og viðb., 8

SB-295:017 *Hesthúsdý* heimild um hesthús 66°11.856N 017°06.188V

"Næst við túnið í Dýjareit er Hesthúsdý." segir í örnefnalýsingu. "Hesthúsið stóð skammt frá Hesthúsdýi." er bætt við í athugasemdum við lýsinguna. Hesthúsið var um 60 m ANA af gamla bænum 001. Það er nú horfið með öllu og hefur staðurinn verið sléttaður undir tún. Húsið hrundi upp úr 1950 en var síðan jafnað endanlega við jörðu upp úr 1960 og staðurinn sléttaður með jarðýtu.

Í túnjaðri.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Máná, 3; Ö-Mána ath. og viðb., 8

SP-295:018 *Huldufólkssteinn* örnefni huldufólksbúst 66°11.807N 017°05.976V aður
"Austan við túnið hjá Litlaleiti vestanverðu er Huldufólkssteinn." segir í örnefnalýsingu.
Huldufólkssteinn er við norðurgafl geitakofans (038).

Þýfður gras og lyngmói

Allstór steinn, tæpur metri á hæð og breidd.

Hættumat: engin hætt

Heimildir: Ö-Máná, 3

SP-295:019 varða 66°11.723N 017°04.296V

"Hér er komið á brekku, sem heitir Tjarnardalsbrún, en það er sama brekkan og fyrir norðan heitir Stekkjarleitisbrekka [sjá 010, sennileg hjá Stekkjarleiti]. Þær skipta um nafn við Grjóthól. Þar heitir Tjarnardalshorn; þar er varða." segir í örnefnalýsingu. Varðan er um 500 m frá þjóðvegi, í hásuður frá stekknunum 013.

Stórgrýttur melur

Varðan sem er hlaðin úr grjóti er um 1,3 m á hæð. Hún sést vel frá þjóðvegi.

Hættumat: engin hætt

Heimildir: Ö-Máná, 3

SP-295:020 *Húsadalsvarða* varða 66°11.473N 017°03.942V

"Tjarnardalsbrún [sjá 016] nær suður að vörðu, sem heitir Húsadalsvarða og er í norðaustur frá Stóramó." segir í örnefnalýsingu. Húsadalsvarða er um 600 m suðaustur af vörðu 019.

Stórgrýttur melur.

Varðan sem er hlaðin úr grjóti er um 1,7 m á hæð og í nokkuð góðu ásigkomulagi.

Hættumat: engin hætt

Heimildir: Ö-Máná, 3

SP-295:021 stífla áveita 66°11.764N 017°06.185V

Ef bæjarlæknum er fylgt til suðurs er brátt komið í laut þar sem lækurinn breikkar snögglega. Fyrir norðurenda lautarinnar er um 15 m löng garðhleðsla.

Í laut sem lækur rennur um.

Lengd stíflunnar er um 15 m. Hleðsluhæð er um 1 m og breidd um 0.5 m. Farveginum líklega verið breitt í þeim tilgangi að veita læknum hjá hlóðunum 036, þar sem hann kvíslaðist og rann að hluta meðfram syðstu túngirðingu til vesturs og að hluta til norðurs inn á tún. Farveginum var síðan breitt aftur er vatnsleiðsla var lögð að bænum sbr. 037. Elsti farvegurinn sést vel við VNV-enda stíflunnar. Stíflan er eldri en aldamótin 1900 því hún var komin er afi Aðalgeirs Egilssonar keypti Máná.

Hættumat: hætt vegna vatnsaga.

Heimildir:

SP-295:022 *Gvendarbrunnar* lind vatnsból 66°11.916N 017°06.321V

Norður frá bæjarhólunum spretta Gvendarbrunnar upp undan þjóðveginum að norðanverðu. Er um tvær uppsprettur að ræða með um 10 m millibili.

Þétt upp við þjóðveg.

Að sögn liggur þjóðvegurinn að hluta yfir uppsprettunum enda virðist vatnið koma undan veginum.

Hættumat: hætt vegna vegagerðar

Heimildir:

SP-295:023 *Mánahaugur* heimild um legstað

66°11.850N 017°01.988V

"Mánarhaugur er sagður vera haugur fornmanns sem Máni hét. En hann er náttúrulegur grjóthóll og ætti samkvæmt Landnámu að heita Mánapúfa." segir í Ferðabók Eggerts og Bjarna sem skráðu upplýsingar um hauginn 1753. "Austan við Hvarfmýrardal upp af Knarrartá er mólendi, sem heitir Knarrarmýrar. Þær eru kenndar við Knarrarbrekku. Á Knarrarbrekku er fornmannahaugur rétt ofan við veginn og heitir Mánahaugur." segir í örnefnalýsingu. Mánahaugur er um 3,5 km austur af bæjarhólum á Máná, þétt sunnan og vesta við þjóðveginn. Um 100 m norðan við hauginn er varða.

Uppblásinn melur er í kringum hólinn.

Hóllinn er mjög áberandi sama úr hvaða átt er horft. Greinilegt er að grafið hefur verið í hólinn, en efst á honum er um 0,5 m djúp gryfja, um 2x2 m að stærð.

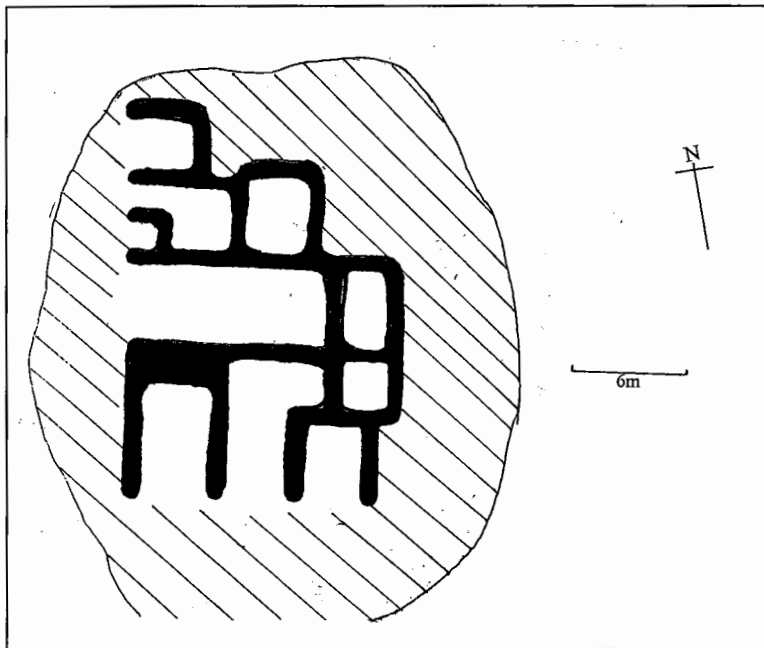
Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Máná, 6; Eggert Ólafsson : Ferðabók, 73

SP-295:024 *Mánársel*

tóft býli/sel

66°11.725N 017°00.964.

"Mánár Sel, eyðihjáleiga. Bygð á selstæði heimajarðarinnar í úthögum norður frá hjer um fyrir 40 árum, og varaði bygðin inn til næstu 6 ára, og ætla menn þetta hafi verið fornt eyðiból, so sem líklegt sýnist af girðingum hjer í kríng. Meðan bygðin varaði þá tíundaðist kotið fyrir fjórungi allrar jarðarinnar." segir í jarðabók Árna og Páls frá 1712. "Mór er þar fyrstur [eftir 021] milli Foladals og Knarrarbrekku. Hann heitir Foladalsmór. Þá er stutt dokk, sem heitir Foladalur... Austan við Foladal er viðarflesja, sem heitir Folamýrar, en á ekki

mýrarnafnið skilið. Þetta eru smálækjarseyrur, og smálækir í dalnum heita Foladalslækir. Þá er komið að ás, sem heitir Selöxl. Vestan undir honum er hvammur, sem heitir Aðhald. Hefur það verið girt af, þegar búið var í Selinu. Þar suður og upp frá Selinu heita Selbugar smáhvammar og móaholt á milli. ... Þar eru upptök Selár. Mánársel var rétt austan undir ánni niður við sjó. Þar sér fyrri túni og túngirðingu." segir í örnefnalýsingu. Í BBSÞ segir: "Mánársel nefnist eyðibýli austarlega í Mánárlandi. Þar var byggð öðru hvoru fram á síðari hluta 19. aldar." Í Landi og fólki segir: "Þegar Þingeyjarsýslu var skipt árið 1841 í Norður- og Suður-Þingeyjarsýslu voru sýslumörk sett um Knarrarbrekku og samnefndan tanga. Mánársel stóð rétt norðan við núverandi þjóðveg skammt austan við Knarrarbrekku og var því vestasta byggt ból í N-Þing. á meðan þar var búið." "Móflæmið allt milli Kistubrunar og Ingólfsfjalla heitir Kistumór. Þar, sem nú er eftir, er einu nafni nefnt Selland." segir í örnefnalýsingu. Svæðið þar sem m.a. Torfhvammur 026, Austarihvammur og Vestarihvammur eru heitir einu nafni Selland eftir Mánárseli. Á þessu svæði sem er suður af Mánárseli. sjást engar fornleifar. Í örnefnalýsingu Mánár segir jafnframt: "Móflæmið allt milli Kistubrunar og Ingólfsfjalla heitir Kistumór. Þar, sem nú er eftir, er einu nafni nefnt Selland." Svæðið þar sem m.a. Torfhvammur 027, Austarihvammur og Vestarihvammur eru, heitir einu nafni Selland eftir Mánárseli. Á þessu svæði sem er suður af Mánárseli. sjást

engar fornleifar. Mánársel er um 30 m norðan þjóðvegur um 400 m austur af Mánahaugi 023. Búið er að slétta í kringum rústirnar svo þær skera sig vel úr landslaginu. Þær eru miklar umfangs og virðist vera um nokkuð myndarlegan bæjarhól að ræða. Um 25 m vestur af selrústunum, er önnur mun minni tóft, 016.

Í ræktuðu túni.

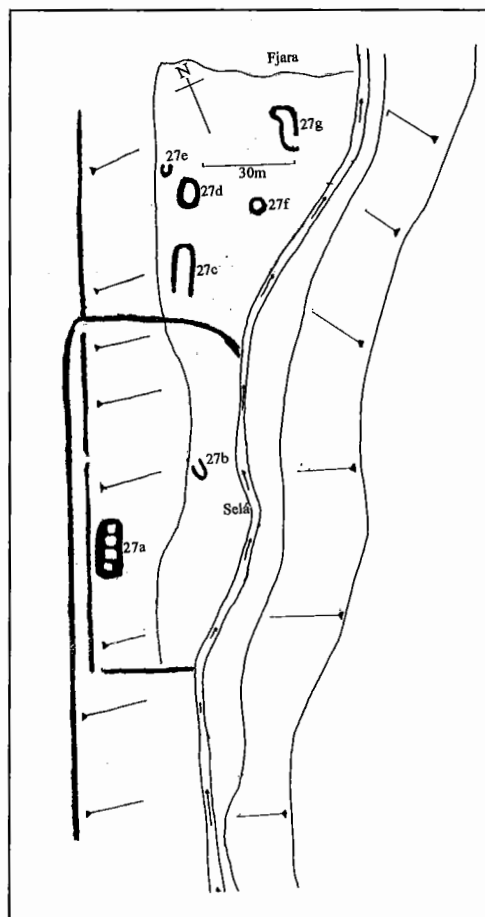
Rústahóllinn sjálfur er um 30x21 m að stærð. Tóftin á honum er um 21x14 m að srærð. Hleðsluhæðin er víðast um 1m. Tóftin er farin að hlaupa í þúfur og er húsaskipan óljós. Dyr eru ógreinilegar. Löngum hefur verið talið reymt á Mánárseli. Var þeim er áttu leið þar hjá, ráðlagt að staldra þar ekki við, sérstaklega ef menn voru einir á ferð. Egill Sigurðsson, faðir heimildamanns, er fæddur var 1893, sagði þá sögu að þegar hann var á 14. aldursári hafi borist bréf að Máná frá miðli nokkrum í Reykjavík, og með því lokað umslag. Í bréfinu stóð að til þess að vinna á reymleikunum við Mánársel, þá þyrfti einhver hugrakkur einstaklingur fara einn út að selinu með lokaða umslagið, taka sér stöðu í tóftinni miðri, horfa til austurs og lesa upphátt innihald umslagsins. Að því loknu átti viðkomandi að stinga bréfinu inn í vegg í tóftinni. Ekki fylgir sögunni hvert efni bréfsins var. Nú vildi svo til að það kom í hlut Egils að fara í þessa "hættuför", sem hann og gerði. Fór hann í einu og öllu eftir fyrirmælum miðilsins og er sagt að töluvert hafi slegið á reymleika við selið eftir það. Egill sagði frá því seinna, að á meðan hann var að framkvæma þessa "athöfn", þá hafi sér fundist sem einhver hafi hallað sér yfir öxlina á honum eins og til þess að reyna að rýna í bréfið. Egill brýndi það alla tíð fyrir börnum sínum að staldra aldrei við í selinu ef þau voru þar ein á ferð, svo ekki hefur hann haft mikla trú á áhrifamætti bréfsins að "sunnan".

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: JÁM XI, 272; Ö-Máná, 6-7; BBSþ 1963, 655; Land og fólk, 316

SP-295:025 Aðhald7 tóftir rétt 66°11.840N 017°01.027V

"Mór er þar fyrstur [eftir 021] milli Foladals og Knarrarbrekku. Hann heitir Foladalsmór. Þá er stutt dokk, sem heitir Foladalur og var fyrr nefndur. Austan við Foladal er viðarflesja, sem heitir Folamýrar, en á ekki mýrarnafnið skilið. Þetta eru smálækjarseyrur, og smálækir í dalnum heita Foladalslækir. Þá er komið að ás, sem heitir Selöxl. Vestan undir honum er hvammur, sem heitir Aðhald. Hefur það verið girt af, þegar búið var í Selinu. Þar suður og upp frá Selinu heita Selbugar smáhvammar og móaholt á milli." segir í örnefnalýsingu. Aðhald er vestan undir hólrana þeim er tóft 045 er á. Það er djúpur hvammur sem svonefnd Selá rennur um til sjávar, girtur miklu og vönduðu garðlagi er lokar hann af að hluta, nánar til tekið að norðan, sunnan og vestanverðu. Seláin er síðan fyrir að austanverðu. Norðurhluti garðsins er um 48 m langur, suðurhlutinn um 30 m og vesturhlutinn er um 175 m langur. Hleðsluhæðin er um 1 m, og breidd um 0.5 m. Innan þess svæðis er garðarnir afmarka eru nokkrar tóftir, misgamlar að sjá. Um 5 m vestan við garðlagið sem lokar af aðhaldið er um 167 m langt og öllu grófgerðara garðlag sem liggur samsíða því. Nær það um 55 m til suðurs frá suðvesturhorni garðsins. Frá þessu sama horni liggja garðlögin samsíða í um 130

m, en þá fer vestara garðlagið að sveigja í áttina að hinu uns þau sameinast alveg þar sem virðist vera hlið. Garðlögin virðist því mynda einskonar trekt að þessu hliði. Meðfram garðlaginu að vestan er djúp greinileg dokk sem líklegt er að efni í garðlagið hafi verið tekið úr. Hæð garðlagsins er um 1m og breidd þess um 1,5 m. Á svæðinu eru 7 tóftir. (a) skiptist í 4-5 hólf og er um 20x10 m að stærð. Hleðsluhæð er 0,3 m. (b) er aðeins óljós þúst. (c) er tvískipt og um 27x7 m að stærð. Hleðsluhæðin er um 0,5 m. (d) er einföld, um 4x9 m að stærð og er niðurgrafin um 1 m. (e) er einföld, um 4x3 m að stærð og er hleðsluhæðin um 0.4 m. (f) er einföld, um 5x5 m að stærð og niðurgrafin um 1 m. (g) er tvískipt, um 15x9 m að stærð. Hleðsluhæðin er um 0,5 m. Tóftin er í hættu vegna nálægðar við sjó.

Hættumat: hætta vegna landbrots

Heimildir: Ö-Máná, 6-7

SP-295:026 *Torfhvammur* örnefni rista 66°11.579N 017°01.010V

"Mór er þar fyrstur [eftir 021] milli Foladals og Knarrarbrekku. hann heitir Foladalsmór. Þá er stutt dokk, sem heitir Foladalur og var fyrr nefndur. Austan við Foladal er viðarfljesja, sem heitir Folamýrar, en á ekki mýrarnafnið skilið. Þetta eru smálækjarseyru, og smálækir í dalnum heita Foladalslækir. Þá er komið að ás, sem heitir Selöxl. Vestan undir honum er hvammur, sem heitir Aðhald. Hefur það verið girt af, þegar búið var í Selinu. Þar suður og upp frá Selinu heita Selbugar smáhvammar og móaholt á milli. Þeir heita Austarihvammur, Vestarihvammur og Torfhvammur. Í Torfhvammi var rist torf." segir í örnefnalýsingu. Torfhvammur er votlendur hvammur um 300 m suður af Mánárseli 024

Votlendur hvammur. Um hann rennur lækjarseira. Grasi og lyngi vaxinn. Þýfður á köflum. Ekki sjást merki um rist í Torfhvammi.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Máná, 6-7

SP-295:027 *Reiðholt* heimild um leið 66°12.024N 017°07.008V

"Vestan við ána, upp frá fjörunni, er Mánármýri, sem er allstórt svæði. Þar neðst, skammt upp frá sjó, er Reiðholt." segir í örnefnalýsingu. Í athugasemdum við lýsingu segir: "Reiðholt liggur þvert yfir mýrina. Þar lá vegur fyrrum." Reiðholt nær alveg að landamerkjagaráðinum móti Valadal. Um það lá gömul reiðleið. Þýfður grasmói að mestu, en stórgrýti stendur víða upp úr sverðinum. Mýrlent er umhverfis holtið.

Ekki sést til götuslóða og er ekki ljóst hvar þessar reiðgötur hafa legið nákvæmlega.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Máná, 1; Ö-Mána ath. og viðb., 8

SP-295:028 *Kvíahlið* heimild um kvíar 66°11.742N 017°06.262V

"Kvíahlið heitir græna hliðin næst fyrir ofan túnið. Þar voru kvíar." segir í örnefnalýsingu. Kvíahlið er mosa- og lyngivaxin hlið næst sunnan við túnið. Ekki sést til fornleifa í Kvíahlið. Mosa og lyngi vaxin hlið.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Mána ath. og viðb., 8

SP-295:029 *Álfasteinar* örnefni huldufólksbústaður 66°11.658N 017°05.373V

Austur frá gilinu sem bæjarlækurinn rennur um er stórgrýtt holt er nefnist Fagrahlið. Ofan á því eru svonefnd Fögruhliðargrjót. Þar er grjótnám. Undir norðausturhorni hliðarinnar eru Álfasteinar. Er annar þeirra er við rætur hliðarinnar en hinn er um 40 m norðar. Þeir sjást ekki frá þjóðveginum en eru nokkuð áberandi er upp á holtið er komið. Þeir eru um 600 m austur frá bæjarhólum á Máná.

Undir holtinu sem er stórgrýtt, er lyngmói.

Allstórir steinar er skera sig úr og eru þeir því auðþekkjanlegir. Engar sagnir fylgja steinum þessum að því er talið er.

Hættumat: mikil hætta vegna vegagerðar

Heimildir:

SP-295:030 heimild um lendingu 66°12.055N 017°06.582V

"Heimræði er hjer og lending ein bæði brimsöm og stórgrýtt, og verða því svipul aflabrögðin. Skipsuppsátrið er erfitt, en óhætt þegar að upp er komið ..." segir í jarðabók Árna og Páls frá 1712. Eina lendingin í landi Mánár er í Hjallavík (010). Er fjaran þar stórgrýtt nema á um 60 m löngum kafla beint norður af tóft 039. Nálægt austurvegg tóftarinnar er gamalt dráttarspil, sem sýnir að þar hefur lendingin verið. Ekki sjást leifar uppsátra við lendinguna.

Stórgrýtt fjara. Sjávarbakinn er í nokkurri fjarlægð frá flæðarmálinu og liggur um 2 m hærra. Hefur því uppsátrið á sjávarbakkanum því verið nokkuð öruggt. Lendingin lítur út fyrir að hafa verið í erfiðara lagi.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: JAM XI, 272

SP-295:031 mannvirki refagildra 66°11.980N 017°04.881V

Um 250 m suður af stekknunum við Stekkjarvík 013, og fyrir sunnan þjóðveg er refagildra á uppblásnum stórgrýtismel. Bjarni F. Einarsson kom á staðinn í maí 1997: "Þór Magnússon hefur skoðað staðinn og taldi minjarnar vera eftir refagildru. Sótt var um leyfi til fornleifanefndar, sennilega árið 1994, til að grafa á staðnum, en þá var talið líklegt að um kuml væri að ræða. Sú rannsókn fór aldrei fram. Með tilliti til hinna fornu rústa, ca. 500 m austar [015], gæti þrátt fyrir allt verið um kuml að ræða (þó ólíklegt sé)"

Á uppblásnum stórgrýtismel.

Hér er um að ræða grjóthrúgu sem vegna reglulegrar lögunnar sinnar er örugglega manngerð. Sker hún sig nokkuð úr umhverfinu svo auðvelt er að finna hana.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Bjarni F. Einarsson: Katlar sunnan við Húsavík og Hlíðarhorn á Tjörnesi, bls. 9

SP-295:032 *Karls gata* örnefni leið

Í rekaskrá frá 1270 segir "A manaa. a tiornesi. a þuerarstadr halfan Reka huala oc vidar oc flutningar. oc fiordung or helmingi vidreka oc flutningar allt til karlsgautu." Enginn kannst nú lengur við þetta örnefni.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: DI II, 90

SP-295:033 heimild um 66°11.848N 017°06.317V

Um miðja veginum á milli gamla bæjarinnar og hesthússins (017), sá fyrir tveim tóftum sem nú hafa verið sléttaðar undir tún og var jarðýta notuð við verkið.

Í túni.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir:

SP-295:034 *Forin* heimild um 66°11.846N 017°06.353V

Hringlaga gerði var um 30 m norðvestur af bæjarhólunum. Var það kallað "Forin" þó það hafi ekki staðið undir því nafni lengur um miðja 20. öld, því staðurinn var þá uppgróinn. Var gerðið notað sem geymslustaður fyrir ýmis verkfæri. Aðeins mótaði fyrir hleðslunum og voru

þær mjög signar. Gerðið er nú horfið með öllu og hefur staðurinn verið sléttaður undir tún.

Í tún

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

SB-295:035 heimild um torfkofa 66°11.878N 017°06.283V

Torfhús eða kofi var um 90 m norðaustur af bæjarhólnum. Kofinn er nú horfinn og hefur staðurinn verið sléttaður undir tún.

Í túni

Ekki sést til fornleifa

Hættumat: hætta vegna ábúðar

SB-295:036 heimild um torfkofa 66°11.793N 017°06.306V

Torfkofi var um 40 m suður af bæjarhólnum. Hann er nú horfinn með öllu og hefur staðurinn verið sléttaður undir tún.

Í túni.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

SB-295:037 mannvirki hlóðir 66°11.770N 017°06.273V

Bæjarlækurinn rann eitt sinn niður á túnið við suðausturhorn þess. Þar við hornið var ullaþvottarstaður. Þar sunnan við gamla lækjarfarveginn eru leifar af hlóðum. Læknum var síðar veitt í þann farveg sem hann er nú í og var gamli farvegurinn nýttur sem rás fyrir vatnsleiðslu frá uppsprettu lækjarinnar að bænum.

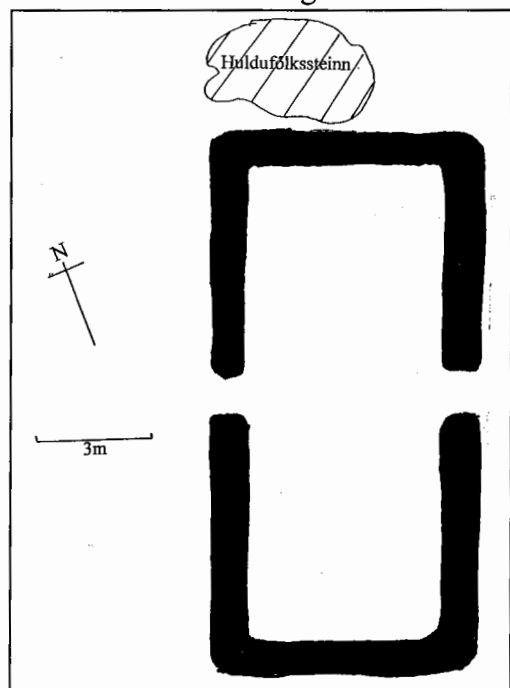
Þýfður lyngmói.

Hlóðirnar eru um 1x1 m að stærð og um 0,3 m háar.

Hættumat: engin hætta

Heimildir:

SB-295:038 tóft geitakofi 66°11.807N 017°05.976V

Utan túns, um 200 m austur frá bæjarhólnum er allstór tóft af geitakofa.

Melhóll að austan, annars þýfður gras og lyngmói

Tóftin er um 14x7 m að stærð og er hleðsluhæðin um 1m. Sjá má grilla á stöku stað í einstök lög af torfi og grjóti. Leifar af þekju (timbur og torf) liggja í eystri enda tóftarinnar.

Hættumat: engin hætta

Heimildir:

SP-295:039 tóft 66°12.055N 017°06.623V

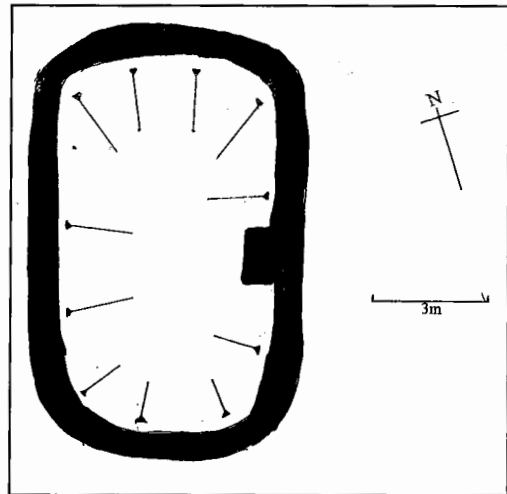
Tóft er á fjörukambinum við Hjallavík um 100 m vestur af Fiskikofanum 010. Hún er fyrir ofan, eða sunnan landinguna í Hjallavík (030). Ábúendur á Mánárbakka og í Árholti hafa notað þessa tóft sem geymslustað fyrir bát er þeir eiga í sameiningu.

Á grasi grónum fjörukambi.

Tóftin er um 11x7 m að stærð og er hleðsluhæðin um 1,3 m. Hún er niðurgráfin. Dyr eru óljósar. Víða glittir í grjóthleðslur.

Hættumat: hætta vegna landbrots

Heimildir:

SP-295:040 garðlag 66°12.072N 017°06.471V

Niðri við sjó sustan við Máná, gegnt fiskikofanum 010 endar eystri bakki árinna í svolitlu horni við fjörugrjótið, og er þar kallað Horn. Það er um 150 m norðvestur af íbúðarhúsinu á Mánárbakka. Á Horni er garðlag er lokar af hluta þess. Á grösugum árbakka við sjó.

Garðlagið er um 8 m langt og um 0.5 m breitt. Gaðlagið er talsvert hrúnið eða sigið og nær hleðsluhæðin mest um 0,5 m (við norðurendann).

Hættumat: hætta vegna landbrots

Heimildir:

SP-295:041 tóft 66°12.062N 017°06.454V

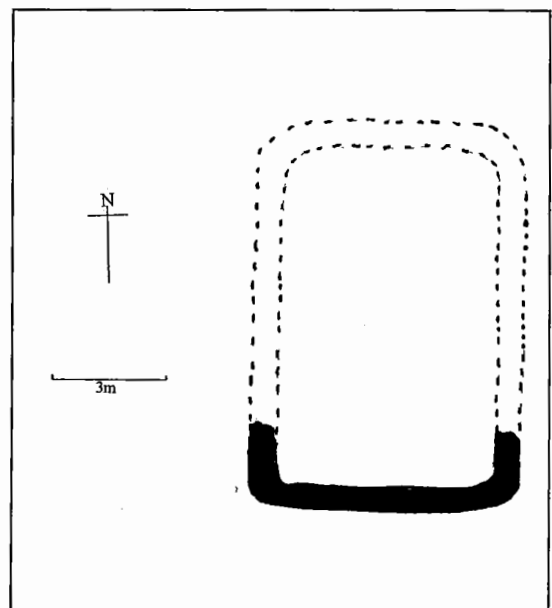
Á Horni, um 12 m austur af (040), eru greinilegar leifar af grjóthleðslum.

Á grösugum árbakka við sjó.

Þó greinilega sjái fyrir grjóthleðslum á þessum stað er lögun tóftarinnar óljós. Það er einungis við suðurenda hennar sem hægt er að sjá greinilegan vegg. Tóftin er um 10x7 m að stærð og er hleðsluhæðin um 0,5 m.

Hættumat: hætta vegna landbrots

Heimildir:

SB-295:042 heimild um mannvirki 66°12.049N 017°06.223V

Um 50 m ANA af fjósinu á Mánárbakka sá fyrir grjóthleðslum. Það var tóft með gafla sem snéru í norður og suður. Hún hefur nú verið sléttuð undir tún.

Í ræktuðu túni.

Ekki sést lengur til tóftarinnar, en Aðalgeir Egilsson á nokkra vaðsteina er hann hefur fundið í og við tóftina.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir:

SB-295:043 tóftir 66°12.222N 017°05.

Beitarnef skýlir Hjallavík að austan. Nyrst á fjörukambinum og fremst á nefinu er dálítið svæði þar sem virðist votta fyrir hleðslum. Á þessum stað hefur lengi verið tófugreni.

Grösugur fjörukambur við stórgrýtta fjöru.

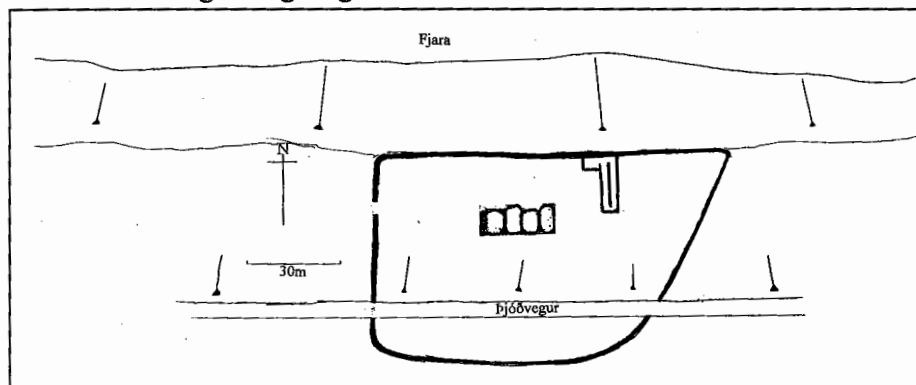
Svæðið er um 45x27 m að stærð. Innan þess sést móta fyrir grjóthleðslum sem þó eru of óreglulegar til þess að hægt sé að greina lag einstakra bygginga. Mögulegt er að hér sé einungis um um

uppgróið fjörugrjót að ræða.

Hættumat: engin hætta

Heimildir:

SB-295:044 garðlagtúngarður 66°12.218N 017°03.702V

Þar utar er Húsaleiti, og utan þess, upp með leitinu, er Húsvík. Upp af Húsvík eru Hvaltjarnarhús."

segir í örnefnalýsingu. "Í Húsvík voru beitarhús." er bætt við í athugasemdum

við lýsinguna. Beitarhúsin nefnast Hvaltjarnarhús sem skráð er nr. 014 og standa þau innan túngarðsins sem nær frá sjó og spölkorn upp fyrir þjóðveginn. Innan hans er einnig tóft sem skráð er hér sem 015.

Garðlagið liggur meðfram sjó að norðan, og undir þjóðveg að sunnanverðu. Annars graslendi.

Garðurinn er í það heila um 320 m langur, hlaðinn úr grjóti. Hann er talsvert siginn á köflum. Leifar af vírgirðingu eru ofan á garðinum.

Hættumat: hætta vegna vegagerðar

Heimildir:

SP-295:045 tóft 66°11.748N 017°01.042V

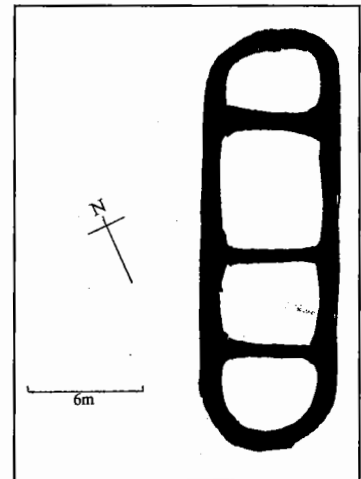
Um 70 m VNV af Mánárseli (024), uppi á lyngi vöxnum hólrana er liggur meðfram vesturjaðri túnsins til sjávar, er forn tóft. Bjarni F. Einarsson fornleifafræðingur er kom á staðinn þann 22/5 '97 gat þess til að um fornt bæjarstæði væri að ræða.

Á lyngi vöxnum hólrana í túnjaðri

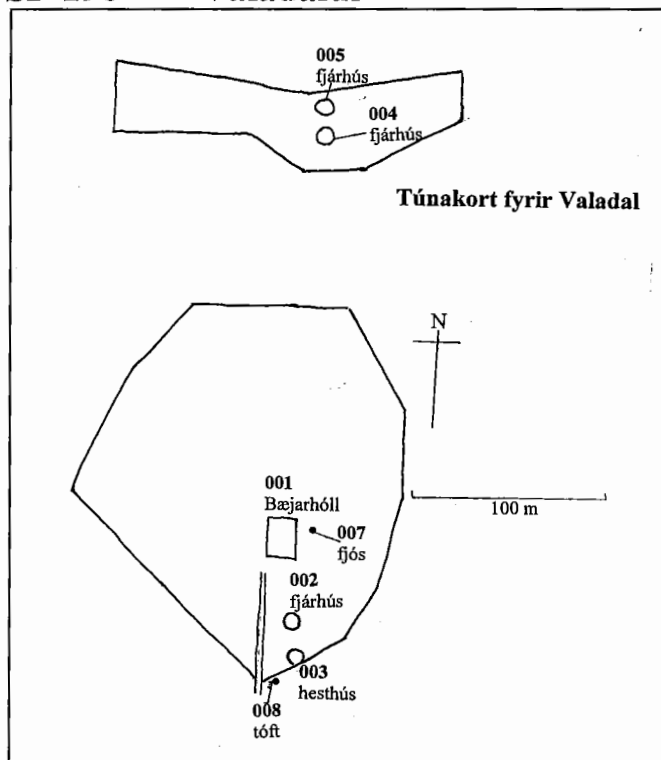
Tóftin er um 21x7 m að stærð og skiptist í 4 hólfi. Er hún mjög mikið sigin, enda er hleðsluhæðin ekki nema u.þ.b. 0.2 m.

Hættumat: engin hætt

Heimildir: Bjarni F. Einarsson. *Katlar sunnan við Húsavík og Hlíðarhorn á Tjörnesi*, bls. 11

SP-296 Valadalur

8 hdr. 1712, 1847. Bændaeign. Jörðin er nefnd í Rekaskrá Böðvars Þorsteinssonar frá um 1360. DI III, 134. Gæti verið hún sem nefnd er í reksaskrá Svalbarða í Þistilfirði frá 1394. DI III, 588. 1449, nefnd í skrá um kúgildi með jörðum Hólastóls alls 4 kúgildi. DI V, 39. 1552 nefnd með jörðum Hólastóls, þá 5 hdr. DI XII, 460. 1681 reynir sr. Skúli Þorláksson að útvega Einari nokkrum jörðina Valadal. Jarðabréf, 249. 5.8.1673 arfleiðir Brynjólfur Sveinsson bp mága sína, Benedikt og Hallgrím Halldórssyni, að Valadal, 8 hdr með 4 kúgildum fyrir heimanmund konu sinnar - AÍ VII, 307-308. 1682 selur Þórður Þorláksson séra Skúla bróður sínum Valadal, 8 hdr. - Jarðabréf, 250. 1703, Jón Einarsson lýsir sig réttan eiganda Valadals. Jarðabók, 149-250. 1842: "Voladalur, 8 hundruð." SSP, 192.

Jörðin nefnd Voladalur í BBSÞ 1963. "Land jarðarinnar er vestur með sjónum, suður um Brattann og austur til heiðarinnar, víða gott land." BBSÞ 1963, 653. "Valadalur. Valadalur í Fbrs og IX (Sigurðarregistri) og víðar ... Sjálfsagt að taka það nafn upp aptur, en fella niður Voladal, jafn undarlega og óþarfa afbökun." Árbók 1923, 86.

2,8 ha. 1917. 1712: "Engjar öngvar, nema það lítið sem hent er í úthögum, sem þó er valla teljandi. Úthagarnir eru heilnæmir fyrir sauðfje en snöggglent fyrir stórgripi." JÁM XI, 271

SP-296:001 Valadalur bæjarhóll bústaður 66°11.784N 017°07.379V

Núverandi íbúðarhús, b. 1911, sendur á gamla bæjarhólnum. Undir húsinu öllu er kjallari sem er 1.87 m á dýpt. Hús þetta var sambyggt gamla bænum sem stóð norðan við það.

Í túni

Ekki sést til fornleifa. Bæjarhóllinn, þ.e. sá hluti hans sem er norðan við húsið frá 1911 er um 30x20 m að stærð. Gamli bærinn hafði tvær burstir. Sambyggð gamla bænum að austan voru hlaða og

fjós. Til eru ljósmyndir af gamla bænum í eigu Aðalgeirs á Mánárbakka. Burstir gamla bæjarinnis snéru til vesturs. Búið er að slétta að hluta í kringum húsið frá 1911 en um 8 m norðan við það er bæjarhóllinn ósnortinn. Í Byggðum og búum er mynd af þessu húsi og sést einnig hluti gamla bæjarins og fjóssins. Bæjarhóllinn er nokkuð myndarlegur. Í grasrótinni á hólnum sést í grjót og ýmsar ójöfnur sem vel gætu verið leifar af hleðslum.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: BBSÞ, bls. 578

SP-296:002 heimild um lambhús 66°11.781N 017°07.380V

Lambhús var um 30 m suður af íbúðarhúsinu á 001. Það er nú horfið, en á staðnum er ójafn grasi vaxinn blettur sem ekki er sleginn.

Í túni

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

SP-296:003 heimild um hesthús 66°11.774N 017°07.424V

Örkammt sunnan við lambhúsið 002 var hesthús sem nú er horfið, og stóð það á sama óslétta blettinum og 002.

Í túni.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Túnakort 1917

SP-296:004 Eyrarhús tóft fjárhús 66°11.986N 017°07.639V

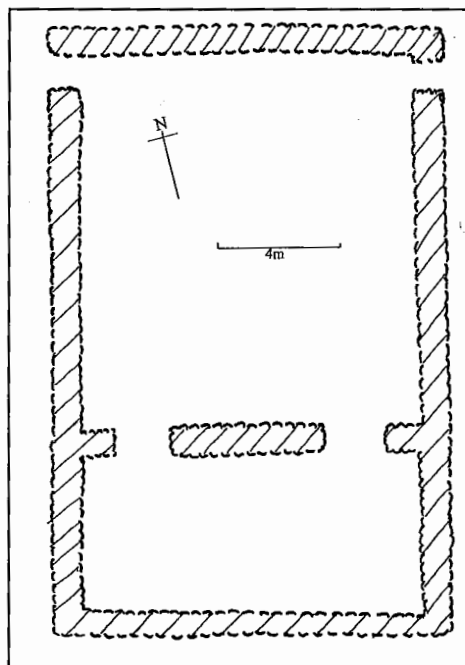
Nyrsti hluti túnsins er norðan þjóðvegur og nær niður að sjó. Nálægt ströndinni eru tvennar fjárhústóftir. Í báðum tilvikum er um að ræða fjárhús og hlöðu. Syðri tóftin er um 350 m norður af bæ. Bæði húsin voru brennd af landeigendum til þess að komast mætti hjá því að greiða af þeim opinber gjöld

Í túni, nálægt sjó.

Tóftin er um 20x13 m að stærð og er þekjan fallin en hleðslur (torf og grjót) standa enn að mestu. Hleðsluhæð er um 2 m. Leifar af þekju eru í tóftinni (bárujárn, timbur og torf).

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

SP-296:005 Eyrarhús tóft fjárhús 66°12.034N 017°07.636V

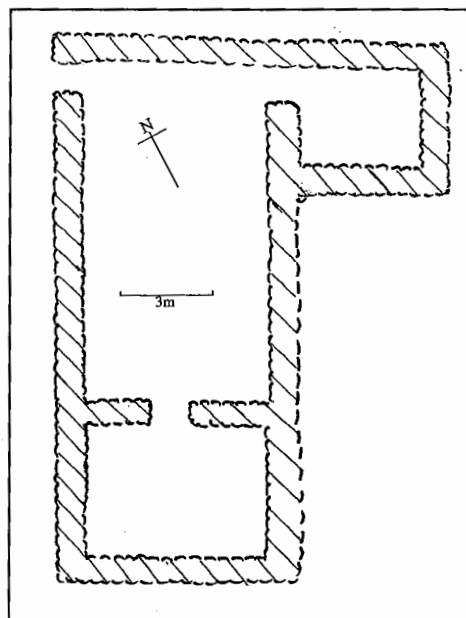
Nyrsti hluti túnsins er norðan þjóðvegur og nær niður að sjó. Nálægt ströndinni eru tvennar fjárhústóftir. Í báðum tilvikum er um að ræða fjárhús og hlöðu. Nyrðri tóftin er um 5 m norðaustur af þeirri syðri sem er um 350 m norður af bæ. Bæði húsin voru brennd af landeigendum til þess að komast mætti hjá því að greiða af þeim opinber gjöld

Í túni, nálægt sjó

Tóftin er um 18x 13 m að stærð. Hleðsluhæð er um 2,3 m. Þekjan er fallin en hleðslur (torf og grjót), standa enn. Leifar af þekju (bárujárn timbur og torf), sjást í tóftinni.

Hættumat: hætta vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1917

SP-296:006 heimild um lendingu 66°12.123N 017°08.250V

"Heimræði er hjer, lendingar tvær, báðar brimsamar, en skipsuppsátrið sæmilegt..." segir í Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns. "Lending er sæmileg í Sandvík, sem er austan Voladalstorfu ..." segir í Byggðum og búum. Sandvík heitir víkin austan Valadalstorfu, sem Tjörnesviti stendur á, um 500 m norðvestur af bænum. Ekki er vitað um að lent hafi verið annarsstaðar en þar og aðeins á einum stað í vikinni. Ekki er nú augljóst hvar lent var nákvæmlega en það hefur verið nálægt þar sem vegarslóði frá verbúðatóftum 023 liggur, niður í Sandvík. "Skipauppsátrið var talið sæmilegt árið 1712" Hvergi sér til uppsátra í Sandvík. Lendingin fær hér sömu GPS-hnit og verbúðir (023).

Smágrýtt fjara.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: JÁM XI, 271; BBSÞ 1963, 653

SP-296:007 heimild um fjós 66°11.786N 017°07.358V

Árið 1963 voru öll útihús úr torfi og sum með járnþaki, þá var fjós fyrir 4 nautgripi. Fjósið og hlaðan voru sambyggð gamla bænum og íbúðarhúsinu frá 1911 að austanverðu sbr. 001. Fjósið og hlaðan eru nú horfin með öllu og hefur staðurinn verið sléttaður. Var jarðýta notuð við verkið.

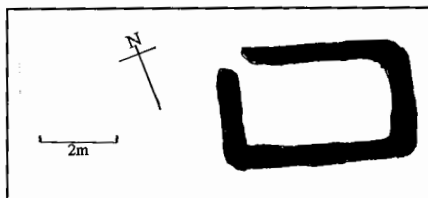
Í túni.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: BBSÞ 1963, 653

SP-296:008 tóft 66°11.727N 017°07.349V

Um 65 m suðvestur af bæjarhólnum er tóft. Túngarðurinn 039 liggur um 5 m sunnan við hana.

Þýfður gras og lyngmói

Tóftin er um 5x3 m að stærð og er hleðsluhæðin um 0,3 m. Hún er mikið sigin og því ekki mjög greinileg. Dyr eru á norðvesturhorni

Hættumat: engin hætta

Heimildir:

SP-296:009 *Merkjagarður* heimild um landamerki 66°12.00N 017°08.033V

"Að austanverðu á móti Máná er á merkjum garður, sem heitir Merkjagarður. Hann liggur upp mýrina og að Máná, sem síðar er á merkjum móti Máná." segir í örnefnalýsingu. Vírgirðing liggur ofan á garðinum, meðfram heimatúninu að austanverðu.

Mýrlendi að mestu en þó tekur við örfoka melur er komið er suður fyrir bæ.

Landamerkjagirðingin er um 1700 m löng frá sjó að Mánánni. Liggur hún fyrst til suðurs frá sjónum en sveigir síðan til austurs rétt sunnan við Voladalsbæinn. Fyrstu 750 metrana er vírgirðing ofan á

garðinum en eftir það hverfur garðurinn alveg en þar taka við annarsvegar uppblásinir melar og hins vegar mýrar. Þar gæti garðurinn því verið fokin burt eða sokkinn í mýri. Ekki er þó útilokað að garðurinn hafi einfaldlega aldrei náð lengra.

Hættumat: hætta vegna vatnsaga

Heimildir: Ö-Valadalur, 1

SP-296:010 heimild um leið 66°12.215N 017°08.577V

"Vestan við Sandvík gengur fram geysilegur tangi sem nefnist Valadalstorfa. ... Þrjár uppgöngur eru á Valadalstorfu úr Sandvík." segir í örnefnalýsingu. Ekki er ní vitað nákvæmlega hvar þessar uppgöngur eru. Ein þeirra er þó greinileg skammt ASA af svonefndum Kirkjuhelli. Örfitið vestar er garðlag sem liggur þvert yfir Valadalstorfu (013) Sjávarbakki.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Valadalur, 2

SP-296:011 tóft 66°11.721N 017°07.442V

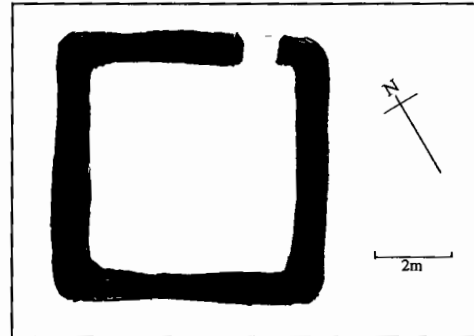
Um 100 m suðvestur af bæjarhólnum og fyrir sunnan túngarðinn 039 er tóft.

Þýfður gras og lyngmói.

Tóftin er um 7x7 m að stærð og er hleðsluhæðin um 0,5 m.

Hættumat: engin hætta

Heimildir:

SP-296:012 garðlag túngarður 66°11.749N 017°07.404V

Túngarðurinn er um 70 m suður af bæjarhólnum 001. Austurendi hans er við landamerkjagarðinn (009) á mótí Máná. Fornar reiðgötur lágu meðfram garðinum að sunnanverðu..

Úr vestri liggur garðurinn yfir þýfðan gras- og lyngmóa í um 260 m, en síðustu 100 m liggur hann yfir mýri.

Garðlagið er um 360 m á lengd og um 1 m á breidd. Hleðsluhæðin er um 1 m. Garðlagið er eingöngu úr grjóti fyrstu 260 m úr vestri, en síðustu 100 m að landamerkjunum er hann úr torfi og grjóti.

Hættumat: engin hætta

Heimildir:

SP-296:013 garðlag 66°12.224N 017°08.765V

"Garður er þvert yfir Torfurnar. Fremst á þeim er viti." segir í örnefnalýsingu. Ef akveginum sem liggur í gegnum rústasvæðið í Sandvík (sbr. 023) er fylgt til vesturs er brátt komið að eystri enda garðlagsins. Garðlagið liggur yfir Valadalstorfu í há-vestur frá Sandvík, fram á sjávarbakka í Stapavík, sem er vestan við torfuna.

Sjávarbakki. Sléttur gras og lyngmói.

Garðlagið er um 150 m langt, um 1 m á breidd og um 1 m á hæð. Dálitlar dokkir eru meðfram garðlaginum endilöngu, hvor sínu megin við það.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Valadalur, 2

SP-296:014 Torfhóll örnefni rista

"Þar innar er vík, sem heitir Stapavík. Innan hennar er Innri-Stapavíkurflös. Þar eru merkin mótí Breiðuvík. Fram af víkinni eru Stapavíkurflötur. Upp af Stapavík er hæð, 44 m há á korti, sem hæst ber, og heitir Torfhóll ..." segir í örnefnalýsingu. Torfhóll er á Valadalstorfu, sunnan garðlagsins 013.

Torfhóll er lyngi vaxinn.

Ekki sjást merki um torfristu á Torfhól.

Hættumat: engin hætt

Heimildir: Ö-Valadalur, 2

SB-296:015 *Valahaugur* heimild um legstað 66°11.834N 017°08.161V

"Sunnan við veginn, í dalsbrúninni gegnt bænum, er Valahaugur. Í hann hefur verið grafið." segir í örnefnalýsingu. Valahaugur er 500-600 m í VNV frá bænum. Valahaugur er mjög greinilegur vestan megin við mynni dalsins og sker sig greinilega úr landslaginu. Þjóðvegurinn liggur fram af vesturbrún dalsins, rétt norðan við hauginn.

Í fjallshlíð

Elsta lýsing á Valahaug er í fornleifaskýrslu frá 1817: "... Stendur eitt Forn manna Leidi mærrí Gardinum Valadal í Husavíkur Sokn; Vala eður / :fmist/: Vola-haugur Kallad; i hvorn ecki hefur verid

grafid svo það sé her vitannlegt edur grundad; enn fyrir rúmum 30 Arum fanst a eirni hlid haugsins, hvar Moldin var yfed og uppblásinn af vindum, Kier edur Pottur, af Messing sem tekur 1 pott og pela, hérum bil, hvar af heimast þar muni fleira fémætt i vera Kunna." Brynúlfur Jónsson lýsir honum svo: "Valahaugur er sýndur upp í dalsbrúninnu gegnt bænum Valadal. Það er raunar náttúrulegur hóll, eða öllu heldur dálítill grasi gróinn ás. Hann er allhár og af honum fagurt útsýni. Að ofan er hann flatur og eigi víðari ummáls en svo, að þar er rúm fyrir haug, þó hann væri nokkuð stór. Nú er þar svo út grafið, að allar menjar haugsins eru horfnar. Björn Helgason, bóndi í Ytri-Tungu, sagði mér, eftir afa sínum, að Páll bóndi á Héðinshöfða, langafi Björns, hefði grafið Valahaug út og fundið þar tvo hluti af eir, armhring og "bauk", - það virðist hafa verið eins koma smá-ílát; aðrir sem höfðu sagnir af greftri Páls, kölluðu það "ofurlítinn eirketil".- Ekkert fann Páll þar annað, hvorki vopna né beinaleifar, og bendir það til þess, að áður hafi haugurinn verið rofinn og rændur, en þessir tveir hlutir, sem Páll fann, hafði þá orðið eftir af vangá. Svo segir Björn, að Páll hefði haft "baukinn" til að geyma ýmislegt smávegis í. En hvað um hann varð eftir Páls dag vissi hann ekkert um. Um armhringinn hafði hann heyrt það, að síðast hefði átt hann kona þar á nesinu, er Aðalbjörn hét, hún hefði farið til Ameríku fyrir 15-20 árum og hefði að líkindum haft hringinn með sér." Hringur úr Valahaugi hefur þó ratað á Þjóðminjasafnið 1866: "Krínglóttur HRÍNGUR sléttur, að mestu einfaldur, með litlu auga að ofan. Hann er 1 þumlungur og 1 1/2 lína þvert yfir ... Hringur þessi á að hafa fundizt upp blásinn í Voladalshaugi á Tjörnesi." Skýrsla FÍ I, 133. Efst á hólnum sést greinilega hvar grafið hefur verið í hann. Er gröfin um 1 m á dýpt og um 3x1.5 m að stærð.

Hættumat: engin hætt

Heimildir: Ö-Valadalur, 2; Árbók 1906, 7; FF, 609; Skýrsla FÍ I, 133

SP-296:016 Stekkurtóft stekkur

66°11.530N 017°07.530V

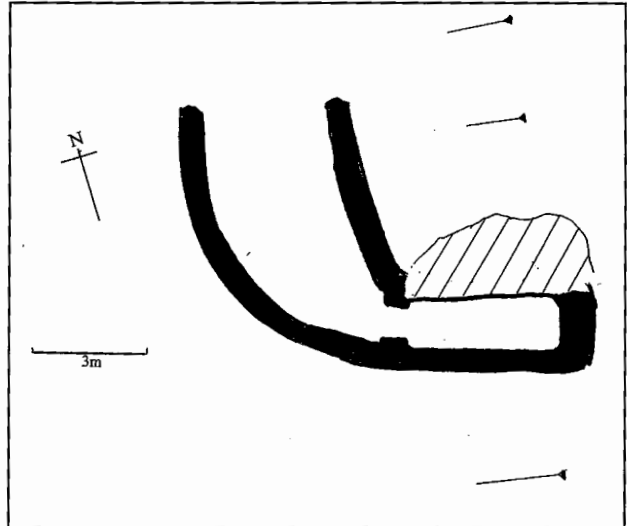
"Valagjá er rétt við veginn. Ef haldið er suður með Hallinu að austan, er þar kletthóll, sem heitir Grjóthóll. Rétt austur af honum er Stekkur austur undir Eyrarlæk." segir í örnefnalýsingu. Eyrarlækur er lækurinn sem rennur eftir Valadal endilöngum. Ef austurbakka lækjarins er fylgt nánast inn að dalbotni, er stekkurinn þar austan lækjarins, um 400 m suðvestur af bæ. Grjóthóll er vestan lækjarins, gegnt stekknunum. Að austan er holt sem kallað er Hall. Lækur rennur til norðurs um 10 m frá stekknunum. Þýfður lyngmói

Tóftin er tvískipt, um 11x7 m að stærð og er hleðsluhæðin um 0,8 m. Er hún mjög sigin og hlaupin í þúfur, en þó vel greinileg. Hún er byggð upp við Hallið og liggur minna hólfið hærra en það stærra.

Stór steinn myndar norðurvegg minna hólfsins.

Hættumat: engin hætt

Heimildir: Ö-Valadalur, 3

SP-296:017 Hádegisvarða varða eyktarmark 66°11.451N 017°06.543V

"Austur af Lækjardal, austur að Mánárgili, er einu nafni nefnt Torfur. Það eru melar með grastorfum á. Á þeim neðst að austan er Hádegisás, og á honum er eyktarmark frá Máná. Það er Hádegisvarða." segir í örnefnalýsingu. Hádegisvarða er um 500 m suðaustur frá bæ og sést vel

þaðan. Upp blásinn grjótmelur.

Varðan er um 1 m á hæð og er hlaðin úr grjóti

Hættumat: engin hætt

Heimildir: Ö-Valadalur, 3

SP-296:018 Imbupúfa varða

"Austur af Lækjardal, austur að Mánárgili, er einu nafni nefnt Torfur. Það eru melar með grastorfum á. Á þeim neðst að austan er Hádegisás, og á honum er eyktarmark frá Máná. Það er Hádegisvarða. Í nónstað frá Valadal er skarð í Brattann, sem heitir Nónskarð. ... Upp á Brattandum er Imbupúfuhóll, og á honum er há varða, Imbupúfa." segir í örnefnalýsingu. Í athugasemdum við lýsinguna segir að engin varða sé á þessum stað og Imbupúfuhóll sé ekki til aðeins Imbupúfa. Í örnefnaskrá fyrir Bangastaði í Kelduhverfi er sagt frá flækingsstúlku er Imba hét er á að hafa beðist gistingar á bænum í slæmu veðri en var neitað. Gekk hún síðan fyrir björg við svonefnda Imbupúfu skammt sunnan Bangastaða. Er þetta gerðist stóðu Bangastaðir enn sunnan við Bangastaðavatn en voru fljótlega eftir þetta fluttir yfir vatnið því Imba gekk aftur og olli því að ólíft varð á bænum. Imbupúfa í landi Valadals tengist þessari sögu á þann hátt að sagt er að Imba hafi áð þar á leið sinni út á Bangastaði. Bratti nefnist ásinn sem skilur að lönd Valadals og Breiðuvíkur. Imbupúfa er í um 2,4 km fjarlægð SV frá Valadal.

Hættumat: engin hætt

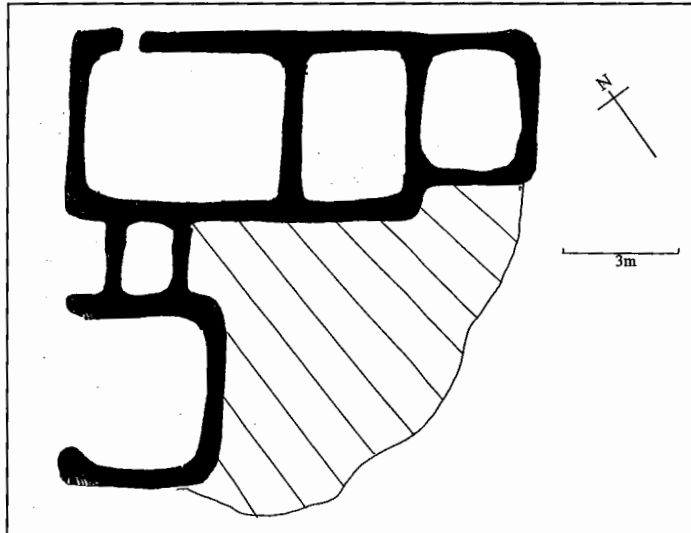
Heimildir: Ö-Valadalur, 3; Ö-Valadalur ath og viðb, 5

SP-296:019 Kolás örnefnikolagröf

"Grenishorn heitir austur af Imbuþúfu [018]. ... Suður frá Grenishorni heitir Kolás, og heitir því nafni suður í Mánárnúp." segir í örnefnalýsingu. Í athugasemdum við skrána segir að skógarkjarr hafi líklega verið á Kolás. Kolás er um 3,6 km suður af Valadal.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Valadalur, 3; Ö-Valadalur ath og viðb, 5

SP-296:020 Valadalssel tóft sel 66°10.190N 017°06.487V

"Hryggur liggur úr Brattanum að Kolás [019], sem heitir Sandhæð. Allbreitt móastykki vestan við Sandhæð milli Koláshæðarinnar og Brattans heitir Kolásmóar. Á Kolásbrekku kemur beygja til austurs, þar sem Sandhæðin gengur inn í Kolásinn. Svo er móastykki allstórt þar austur af. Það er nafnlaust, en um það fram úr Lækjardal liggur töluverð lág, sem heitir Kerlingarlág. Hún liggur suður að Valadalsseli." segir í örnefnalýsingu. Valadalssel er auðvelt að finna með því að fylgja fylgja vesturbakka árinna Mánár til suðurs. Selið er um 3 km

sunnan við bæinn. Árgilið gryn timer smátt og smátt eftir því er sunnar dregur og er nánast horfið er komið er að selinu, og rennur hún þar um breitt undirlendi. Selið er fremst á árbakkanum og er þar krókur á ánni þar sem hún beigir snögglega til austurs eftir að hafa tekið krappa beygju til vesturs skammt vestan vð selið. Nefnist krókur þessi Selkrókur. Austan árinna í landi Márnár er að finna örnefnið Sellág sem talið er að dregið sé af Valadalsseli. Í örnefnalýsingu Mánár segir: "Þá höldum við aftur vestur að Máná ... Sunnarlega þarna Sauðhóll, sem er grjóthóll, og Selkrókur er á Máná vestur af Sauðhól. Áfram austur með ánni taka við Hólmatungur, sem áin myndar, þar sem hún rennur. Þar suður af eru nefndar Núpshæðir. Vestur af þeim, vestan ár, er Sellág, sem þar skiptir löndum."

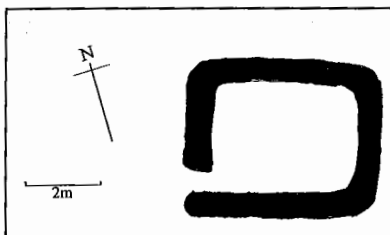
Á árbakka. Þýfður gras og lyngmói.

Tóftin skiptist í 5 hólf og er hún um 12x12 m að stærð. Hún er afmynduð af stórþýfi og er hleðsluhæðin því hlutfalslega mikil miðað við ástand tóftarinnar, en hún er um 1 m þar sem hún er

mest. Einar dyr eru greinilegar og eru þær syðst á vestur-hlið tóftarinnar. Þá austasta hólf tóftarinnar einnig opið til suðurs.

Hættumat: hætta vegna vatnsaga.

Heimildir: Ö-Valadalur, 4. Ö-Máná, 4

SP-296:021 tóft 66°11.712N 017°07.432V

Um 100 m suðvestur af bæjarhól er tóft, um 10 m vestur af vesturenda grjótgards er liggur sunnan við bæinn.

Þýfður gras og lyngmói.

Tóftin er um 5x4 m að stærð. Hleðsluhæð er um 1,2 m. Hún er eingöngu úr torfi og opnast til vesturs.

Hættumat: engin hætta

Heimildir:

SB-296:022 garðlag 66°11.659N 017°07.707V

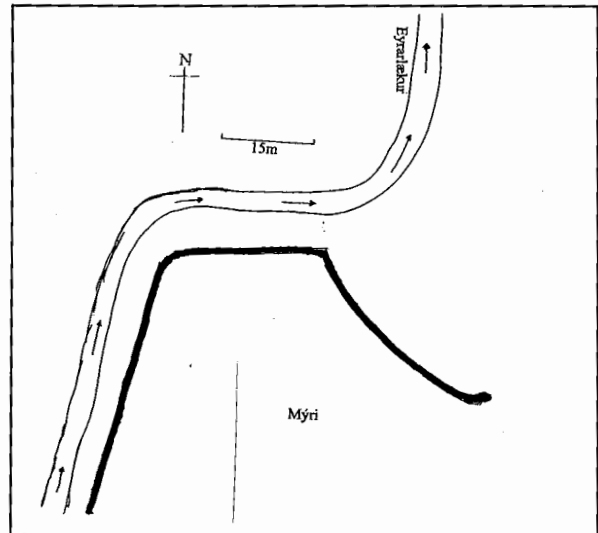
Garðlag er austan við Eyrarlæk, um 200 m VSV af bæjarhól, þar sem lækurinn beygir til austur.

Þýfður gras og lyngmói. Mýrlendi.

Garðlagið er alls um 105 m langt og fylgir lækjarfarveginum. Breidd þess er um 0,5 m og hleðsluhæð um 0,3 m. Virðist garðlagið einkum vera hlaðið úr torfi.

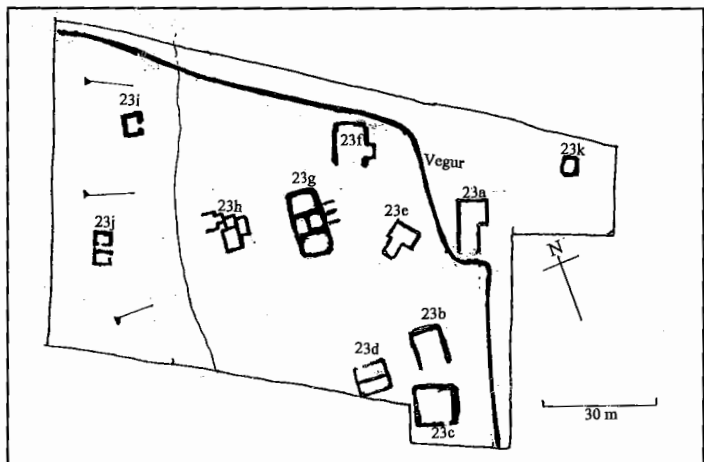
Hættumat: hætta vegna vatnsaga

Heimildir:

SB-296:023 tóftir verbúð 66°12.123N 017°08.250V

1703 leigði Kolbeinn úr Mývatnssveit fiska- og skipaleigu með verskála í Valadal "Verskálar hafa hjer verið III, þeir eru nú allir niður fallnir, og bygðu skipeigendur þá á sinn kost af viðum." segir í jarðabók Árna og Páls frá 1712. Verbúðrinar mynda nú rústasvæði við Sandvík, um 500 m norðvestur af bæ. Gamall akvegur liggur til norðurs frá þjóðvegi að rústasvæðinu og beygir þar til vesturs í gegnum svæðið upp á Valadalstorfu.

Valadalstorfa og Tjörnestá í framhaldi af henni til norðurs, skýla Sandvík að vestanverðu. Á rústasvæðinu eru einar 11 tóftir sem eru í misjafnlega góðu ástandi.

Austan við svæðið er tún í ræktun. Vestan við svæðið er lyngbrekka niður af Valadalstorfu. Sunnan við er fyrst votlendi og síðan nokkrar smátjarnir er kallast Tappir. Norður af rústunum er sjávarbakki. Þýfðir gras og lyngmóar skiptast á en rústasvæðið sjálft er þó að mestu grasi vaxið.

Alls er greinilegar 11 tóftir, en víða um svæðið má greina óljósar hleðsluleifar sem erfitt er að skilgreina. (a) er um 16x8 m að stærð og er hún að mestu úr torfi. Hleðsluhæð er um 1,5 m. Þekja úr

torfi og timbri er að mestu fallin. Tóftin stendur á eða í sérkennilegum hól er gæti haft að geyma eldri leifar. Tóftin opnast í suður. Hleðslur standa. (b) er um 20 m suðvestur af (a). Hún er um 10x8 m að stærð og er hleðsluhæð hennar um 1,5 m. Tóftin er úr torfi. Leifar af þekju sjást enn í tóftinni (timbur og torf). Tóftin opnast í suðvestur. Hleðslur standa. (c) er um 5 m suður af (b). Hún er um 12x11 m að stærð og er hleðsluhæðin mest um 1,3 m við norðurgafli og fer lækandi til suðurs og er ekki nema um 0,3 m syðst. Hún virðist eingöngu vera úr torfi. Dyr eru á suðurgafli við suðausturhorn. Hleðslur standa grónar. (d) er um 6 m vestur af (c). Hún er tvískipt, um 8x8m að stærð og er hleðsluhæðin ekki nema um 0,3 m.

Dyr eru á norðurgafli, við norðvesturhorn. Hleðslur eru talsvert signar. Tóft (e) er um 10 m vestur af (a). Hún er tvískipt, um 9x7 m að stærð og er hleðsluhæð hennar um 0,3 m. Tóftin er mjög sigin og er lögun því ekki skýr. Tóft (f) er um 8 m vestur af (g). Hún er um 12x10 m að stærð og er hleðsluhæðin um 1,5 m. Grjóthleðslur sjást hér og þar og leifar af stoðum inni í tóftinni. Tóftin opnast í suðaustur. Hleðslur standa grónar. Tóft (g) er um 10 m vestur af (e). Hún er um 18x13 m að stærð og er hleðsluhæð hennar um 0,5 m. Tóftin er mikið sigin og er lögun hennar því illgreinanleg en virðist skiptast í 6 hólf. Dyr eru óljósar. Tóft (h) er um 10 m vestur af (g). Hún er um 11x11 m að stærð og er hleðsluhæð um 0,5 m. Tóftin er talsvert sigin og er lögun því óljós. Dyr eru óljósar. Tóft (i) er uppi í brekkunni um 50 m vestur af tóft (f). Hún er um 4x4 m að stærð og er hleðsluhæðin um 0,5 m. Tóftin er nokkuð sigin og hlaupin í þúfur. Séð úr fjarlægð er tóftin eins og grasi gróinn hóll í annars lyngi vaxinni brekkunni. Dyr snúa mót austri. Tóft (j) er um 25 m suðvestur af (i). Hún er um 9x5 m að stærð og er hleðsluhæð mest um 0,5 m. Tóftin er talsvert sigin og er farin að hlaupa í þúfur. Hún er tvískipt. Tvennar dyr eru á tóftinni. Tóft 023k er við NA horn rústasvæðissins um 20 m NA frá tóft 23a. Stærð rústasvæðissins er um 150x90

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Jarðabréf, 149-150; JÁM XI, 271

SP-296:024 garðlag66°12.026N 017°08.505V

Suður af rústasvæðinu við Sandvík 023 eru litlar tjarnir sem nefndar eru Tappir. Vestur af Töppum er lögð á milli tveggja hóla eða holta sem heita Torfhóll (sá nyrðri) og Bak (sá syðri). Sunnan til í lögðinni er syðri endi á garðlagi. Þaðan teygir það sig til norðausturs, um 350 m og endar loks á sjávarbakka við Sandvík. Á loftmynd sést greinilega að garðlagið sveigir til vesturs frá áðurnefndum suðurenda og nær nánast fram á sjávarbakka við Breiðuvík.

Lyngi og grasi vaxnar brekkur. Þýfður mói.

Garðlagið er um 525 m langt og er breidd þess mest um 1,7 m. Hleðsluhæð er mest um 1 m. Garðlagið er í misgóðu ástandi. Er það hvað greinilegast nær suðurendanum, en ástandið versnar

er nær dregur sjávarbakkanum í norðri. Nær sjónum er það mikið sprungið og sigið.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Loftmynd frá 09.10.76 sem er c.a í skalanum 1:35000

SP-296:025 tóft mógrafir

66°12.030N 017°08.081V

Suður af rústasvæðinu við Sandvík 023 er votlendissvæði með smátjörnum sem heita Tappir, og nær alla leið suður að Þjóðvegi. Austan við Tappirnar, á dálitlum hól, um 50 m norðan þjóðvegar, er tóft. Hóllinn er fast við Tappirnar. Vestan til í Töppunum, gegnt tóftinni eru mógrafir og má af því ætla að hún sé af mókofa.

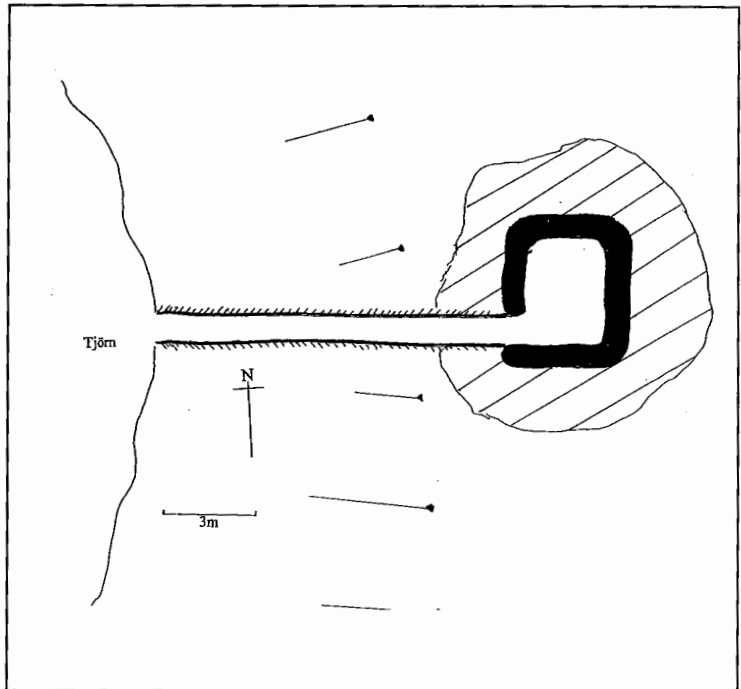
Vestan við Tappirnar er hóll eða holt sem nefnt hefur verið Bak. Að sunnanverðu er þjóðvegurinn. Hóllinn austan við Tappirnar sem tóftin stendur á, er þýfður og lyngi vaxinn.

Tóftin er um 5x4 m að stærð og er hleðsluhæðin um 0,5 m. Tóftin er farin að síga en er þó mjög greinileg. Frá dyrum á vesturhlið, við suðvesturhorn, liggur um 12 m löng og 1m breið renna til

vesturs að lítilli tjörn í Töppunum. Er eins og rennan eða stígurinn sé hlaðin.

Hættumat: engin hætta

Heimildir:

SP-296:026 garðlag áveita 66°11.659N 017°07.707V

Garðlagið liggur skammt NV frá garðlagi 022 og fær hér sömu GPS hnit og það. Er það vel greinanlegt á loftmynd.

Mýrlendi, nokkuð slétt.

Garðlagið er um 175 m langt og breidd þess er um 1 m. Hleðsluhæð er um 1m. Garðlagið liggur VNV-ASA. Meðfram suðausturhlið garlagsins er rás, eða skurður sem vatn flæðir um.

Heimildir: Loftmynd frá 09.10.'76 sem er c.a í skalanum 1:35000

SP-296:027 garðlag

Garðlagið liggur frá norðri til suðurs og er norðurendi þess um 100 m ASA frá afleggjara er liggur út að Sandvík 023.

Mýrlendi.

Af loftmynd að dæma teygir garðlag þetta sig um 175 m til suðurs en sveigir síðan allsnögglega til austurs og endar loks eftir um 50 m. Það er að hluta innan framkvæmdasvæðis vegagerðarinnar, að

því leyti að núverandi vegarstæði liggur við eða yfir norðurenda garðsins, en einnig liggur fyrirhugað vegarstæði yfir hann um 75 m sunnar. Ekki varð garðlagsins vart er vettvangskonun var gerð, en það er all greinilegt á loftmynd.

Hættumat: mikil hætta vegna vegagerðar

Heimildir: Loftmynd frá 09.10.'76 sem er c.a í skalanum 1:35000

SP-296:028 heimild um uppsátur 66°12.123N 017°08.250V

"Heimræði er hjer, lendingar tvær, báðar brimsamar, en skipsuppsátrið sæmilegt..." segir í Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns. "Lending er sæmileg í Sandvík, sem er austan

Valadalstorfu ..." segir í Byggðum og búum. Sandvík heitir víkin austan Valadalstorfu, sem Tjörnesviti stendur á, um 500 m norðvestur af bænum. Ekki er vitað um að lent hafi verið annarsstaðar en þar og aðeins á einum stað í vikinni. Ekki er nú augljóst hvar lent var nákvæmlega en það hefur verið nálægt þar sem vegarslóði frá verbúðatóftum 023 liggur niður í Sandvík. "Skipauppsátrið var talið sæmilegt árið 1712" Hvergi sér til uppsátra í Sandvík. Skipsuppsátrin fá hér sömu GPS-hnit og lendingin (006).

Smágrýtt fjara.

Ekki sést til fornleifa.

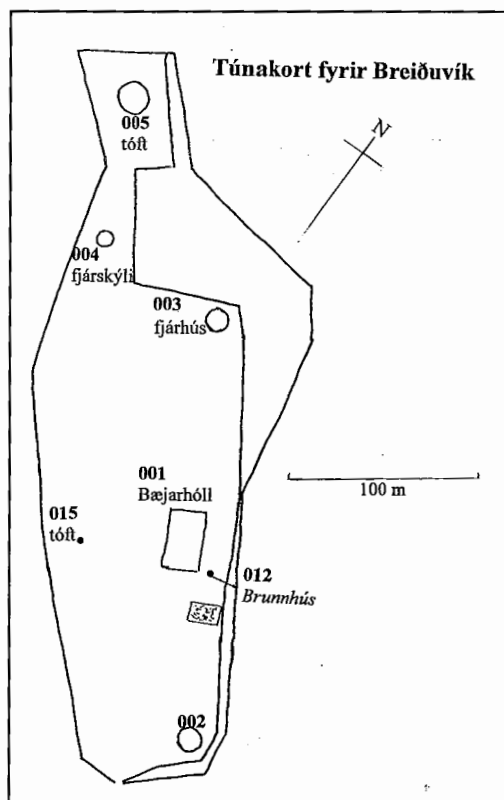
Hættumat: engin hættu

Heimildir: JÁM XI, 271; BBSÞ 1963, 653

SP-297 Breiðavík

8 hdr 1712, 1842. Grenjaðarstaðakirkjueign. 1296 er jörðin nefnd í rekaskrá Hólastaðar. DI II, 319. 1318 er hún talin upp með jörðum Grenjaðarstaðar, DI II, 431 Sbr. DI III, 579 og DI V, 280. "Breiðavíkurland teygir sig suður og austur til heiðarinnar. Nærri bænum er það skorið sundur af djúpum giljum, gróðurlítið og sums staðar blásið, einkum það sem næst er." BBSÞ 1963, 652.

2,6 ha. 1917. 1712: "Engjar öngvar. Úthagarnir graslitir og hrjóstrugir, og var til fenginn hafi á Sandhólum fyrir stórgripi." JÁM XI, 270. "Engjasnautt er í Breiðuvík og stórgripahagar litlir, blásnir ásar hið næsta." LSP, 382

SP-297:001 Breiðavík bæjarhóll bústaður 66°11.068N 017°09.577V

Í Breiðuvík eru tvö íbúðarhús. Það eldra og nyrðra stendur á gamla bæjarhólum.
Í túni.

Bæjarhóllinn nær um 18 m austur frá húsinu og um 18 m til norðurs. Húsið sem er byggt árið 1919, stendur því við eða á suðvesturhorn hólans, sem er allmikill um sig. Upp úr sverðinum á hólum

gægjast hér og þar steinar sem vísa á eldri mannvirkjaleifar. Undir húsinu er handgraffinn kjallari með hlöðnum veggjum.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir:

SP-297:002 heimild um útihús 66°10.986N 017°09.536V

Útihús var við suðausturhorn túnsins um 80 m frá bæjarhólum, en tóftir þess eru nú horfnar með öllu.

Í túni.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

SP-297:003 heimild um útihús 66°11.114N 017°09.566V

Í Breiðuvík eru tvö fjárhús. Bæði standa norður af bæjarhólum. Nyrðri fjárhúsin standa á sama stað og útihús sem merkt eru á túnakorti frá 1917. Húsin sem nú standa eru úr steini, byggð á árunum 1954 (hlaðan)-1957(fjárhúsið).

Í túni.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: hætta vegna ábúðar
Heimildir: Túnakort 1917

SP-297:004 heimild um fjárskýli 66°11.092N 017°09.623V

"Fjárborg var reist í Breiðuvík og hlaða við. Hún er nú horfin." segir í örnefnalýsingu. Fjárborgin, eða fjárhúsið var úr torfi og grjóti, en það var rífið árið 1967 og staðurinn sléttaður með jarðýtu. Hún var um 200 m norður af bæjarhólnum.

Í túni

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917, Ö-Breiðavík viðb, 6

SP-297:005 heimild um útihús 66°11.161N 017°09.692V

Fremst á sjávarbakknum um 300 m norður af bæjarhólnum eru leifar af tóft. Er nú aðeins stuttur veggstubbur eftir. Tóftin náði a.m.k. 5 m út fyrir núverandi sjávarbakka en sjór hefur sorfið sjávarbakkann þannig að meirihluti tóftarinnar er horfinn og mun ekki langt að hún hverfi með öllu. Um 1970 var enn dágott bil milli norðurenda tóftarinnar og sjávarbakkans.

Í túni, á sjávarbakka.

Um er að ræða um 5 m langan veggstubb með hleðsluhæðina 1 m.

Hættumat: mikil hætta vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1917

SP-297:006 *Breiðavíkurlending* heimild um lendingu 66°11.183N 017°09.650V

"Lending er góð, og er ruddur bílvegur þangað." segir í Byggðum og búum. "Rétt neðan við bæinn er Lending, afbæjar nefnd Breiðavíkurlending, talin góð." segir í örnefnalýsingu. Í jarðabók Árna og Páls er getið um uppsátur í Breiðuvík. Lendingin var og er við norðurenda bæjargilsins þar sem æjarlækurinn fellur til sjávar. Núverandi ábúandi, Smári Kárasón réri sjálfur frá Breiðuvík til skamms tíma.

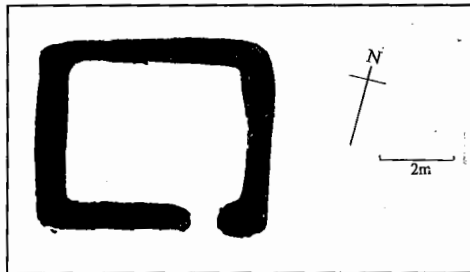
Smágrýtt fjara, lækjarós.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: BBSP 1963, 652; Ö-Breiðavík, 2, JÁM XI, 270

SP-297:007 *Stekkjargil* tóft stekkur 66°11.024N 017°09.346V

"Í sambandi við Tröllagil eru gil tvö, Miðgil, sem sameinast því rétt ofan við túnið, og Nátthagagil, sem er austan við bæ og heitir líka Stekkjargil." segir í örnefnalýsingu. Í viðbótum við lýsinguna segir enn fremur: "Nátthaginn var fyrir kýr. Honum var skipt í Efri-Nátthaga og Neðri-Nátthaga. Líklega hefur verið stekkur í Fremri-Nátthaga." Ekki er nú lengur vitað hvar skilin milli Efri- og Neðri-Nátthaga voru og aðeins

talað um einn Nátthaga. Hann er nokkuð flatt undirlendi í Stekkjar/Nátthagagili, tæplega 200 m ASA af bæjarhólnum. Norðaustanmegin í Nátthagnum um 20

m sunnan þjóðvegar er dálítil dæld sem minnir á tóft. Nokkuð slétt og grasi vaxið undirlendi í lækjargili.

Tóftin er um 6x5 m að stærð og er hleðsluhæðin eða dýpt hennar um 0.2 m. Hún er frekar illgreinanleg. Dyr virðast vera austarlega á suður-vegg tóftarinnar. Þrjár kynslóðir þjóðvegarins

liggja yfir Nátthagann og er sú yngsta sú sem gerð verður á næstu árum. Vegarstæðið verður

fært til suðurs og á nýi vegurinn eftir að liggja yfir tóftina að hluta að norðanverðu.

Hættumat: mikil hætta vegna vegagerðar

Heimildir: Ö-Breiðavík, 2; Ö-Breiðavík viðb, 3

SP-297:008 varða

"Suður af Nátthagagili [sbr. 007] eru lágar með nöfnum ... Samhliða Mýrarlæg að austan er Austarilaut. ... Austan við Austarilaut heita Hlíðar, og austan þeirra eru Þrengingar. ... Á brún Hlíðanna er nefnd Klúka; það er varða á mel austur af Botnum." segir í örnefnalýsingu. Fjarlægð SA frá Breiðuvík er um 1.6 km.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Breiðavík, 3

SP-297:009 *Illistígur* heimild um leið 66°11.031N 017°09.475V

"Illistígur er upp úr Bæjargili að austan, dálítið vestur af Kambi, mitt á milli hans og Nátthagagils." segir í örnefnalýsingu. Ekki er alveg ljóst hvar þessi Illistígur hefur verið, en brattur sneiðingur er upp úr Bæjargili austanmegin, um 30 m norðan Þjóðveggar.

Lækjargil

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Breiðavík ath og viðb, 6

SP-297:010 *Hádegisvarða* varða eyktarmark 66°10.780N 017°09.487V

"Milli Nátthagagils [sjá 007] og Miðgils heitir Bunga. Hún var grasi vaxin, en er blásin moldarhæð nú. Þar austar er Hádegisvarða." segir í örnefnalýsingu. "Hádegisvarða er í hásuður af bæ." segir í athugasemdum við lýsingu. Hádegisvarða stendur á melholti um 400 m suður af bænum og sést vel þaðan.

Stórgrýttur melur.

Varðan er í góðu ásigkomulagi og stendur um 1,5 m.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Breiðavík, 3; Ö-Breiðavík ath og viðb, 6

SP-297:011 *Einbúi* varða

"Smalabúfa er sunnar og vestar [en Imbubúfa], en norðan Imbubúfu er Einbúi." segir í örnefnalýsingu. "Einbúi er hólar og vörður uppi á [þeim]." segir í athugasemdum við lýsingu. Heimildamaður kannaðist ekki við staðinn, sem er nálægt merkjum Breiðuvíkur og Valadals, a.m.k. 1 km sunnan Þjóðveggar.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Breiðavík, 4; Ö-Breiðavík ath og viðb, 8

SP-297:012 *Brunnhús* heimild um vatnsból 66°11.050N 017°09.634V

"Benedikt, faðir Önnu, gerði læk frá Fossgili og heim í Bæjargil, yfir túnið, og gerði hús yfir lækinn, eins konar brunnhús. Þessu hefur ekki verið haldið við." segir í örnefnalýsingu. Búið er að fylla upp í lækjarfarveginn en brunnhúsið var skammt austan við suðausturhorn íbúðarhúsins á bæjarhólnun 001.

Í túni.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Breiðavík viðb, 3

SP-297:013 *Nónvarða* varða eyktarmark 66°10.292N 017°10.054V

"Svæðið frá Fossgili og að Tröllagili vestan við bæ, eru melhæðir, sem heita Bak." segir í örnefnalýsingu. "Syðst á horni Baksins var Nónvarða, sem var eyktarmark." segir í viðbótum við lýsinguna. Ef gengið er suður eftir vesturbakka Tröllagils, er Nónvarða fyrsta varðan sem komið er að. Hún er um 800 suðvestan við bæ og sést vel þaðan.

Á melhæð.

Varðan er nokkuð sigin og gróin er því í raun bara hundapúfa. Hún er þó full há og mikil um sig ril þess að vera náttúrusmíð, en hún mun vera um 1,2 m á hæð.

Hættumat: engin hættu

Heimildir: Ö-Breiðavík, 2; Ö-Breiðavík viðb, 5

SP-297:014 heimild um geitakofa 66°11.089N 017°09.211V

"Anna man vel eftir Krosslaut. Vegur lá yfir hana og yfir hólinn, þar sem Benedikt faðir hennar gerði geitakofa." segir í örnefnalýsingu. Um 100 m sunnan við þjóðveginn austanmegin í Nátthagnum sbr. 007, opnast lítið gil fram í hagann. Er Krosslaut vestarlega í norðurbarmi gilsins. Hvorki sést til byggingaleifa í lautinni né á hólnum sem er skammt austan hennar. Vegarslóði liggur eftir lautinni.

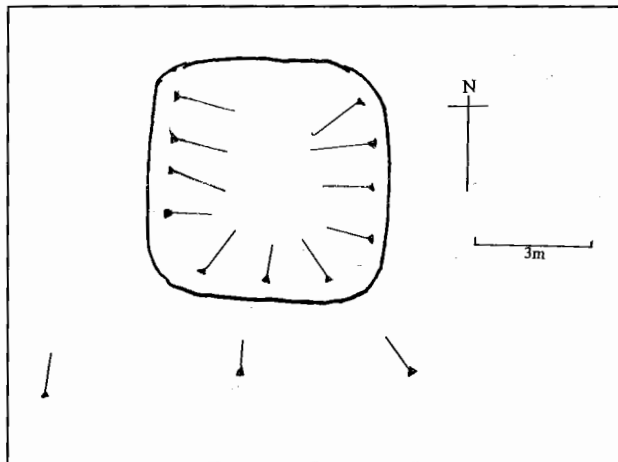
Á grasivöxnum gilbarmi.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: engin hættu

Heimildir: Ö-Breiðavík viðb, 5

SP-297:015 tóft 66°11.034N 017°09.651V

Um 50 m vestur af bæjarhólnum er lítil dokk, svo regluleg að sennilega er um byggingaleifar að ræða.

Í túni

Tóftin er um 6x6 m að stærð og er hleðsluhæðin eða dýpt hennar um 0,5 m. Hún er í brekku og virðist vera grafin inn í hana. Dyr eru ekki greinilegar.

Hættumat: hættu vegna ábúðar

Heimildir:

SP-297:016 heimild um geitakofa 66°11.068N 017°09.577V

"Faðir Önnu hafði 20 geitur. ... Geithús var niðri á túni." segir í örnefnalýsingu. Ekki er vitað hvar geitakofinn var í túninu.

Í túni

Hættumat: hættu vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Breiðavík viðb, 5

SP-297:017 heimild um fjós 66°11.068N 017°09.577V

"Sumarfjós var í Breiðuvík. Kýr lágu þar inni um nætur og voru mjólkaðar þar." segir í örnefnalýsingu. Ekki er vitað hvar sumarfjósið var.

Hættumat: hættu vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Breiðavík viðb, 6

SP-297:018 tóft 66°11.130N 017°09.539V

Um 25m norðaustur af nyrðri fjárhúsunum er lítil tóft. Hún er utan túngirðingar, á vesturbarmi bæjargilsins. Fjarægð norður frá bæjarhól er um 140 m

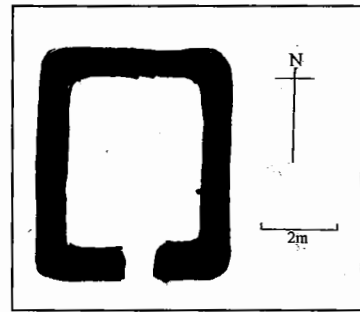
Á grasi grónum gilbarmi.

Tóftin er um 6x5 m að stærð og er hleðsluhæðin um 0.5 m.

Tóftin er talsvert sigin og gróin, en samt mjög greinileg. Dyr eru á suðurvegg.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Breiðavík viðb, 6

SP-297:019 garðlag óþekkt

Gaðlagsins varð ekki vart við vetvangsrannsókn, en það mun þó vera greinilegt á loftmynd og er það um 200 m austur af bæjargilinu, norðan þjóðveggar.

Sjávarbakki.

Garðlagið liggur frá norðri til söurs og virðist vera um 250 m langt. Þjóðvegurinn liggur yfir það.

Hættumat: mikil hætta vegna vegagerðar

Heimildir: Loftmynd frá 09.10.'76 sem er c.a. í skalanum 1:35000

SP-297:020 garðlag óþekkt

Garðlag sést á loftmynd sem liggur suðaustur-norðvestur og er norðvesturendi þess um 100 m sunnan þjóðveggar um 1400 m SV frá bæjarhólnum í Breiðuvík.

Uppblásinn melur að mestu, en þýfður lyngmói á köflum. Gilbarmur.

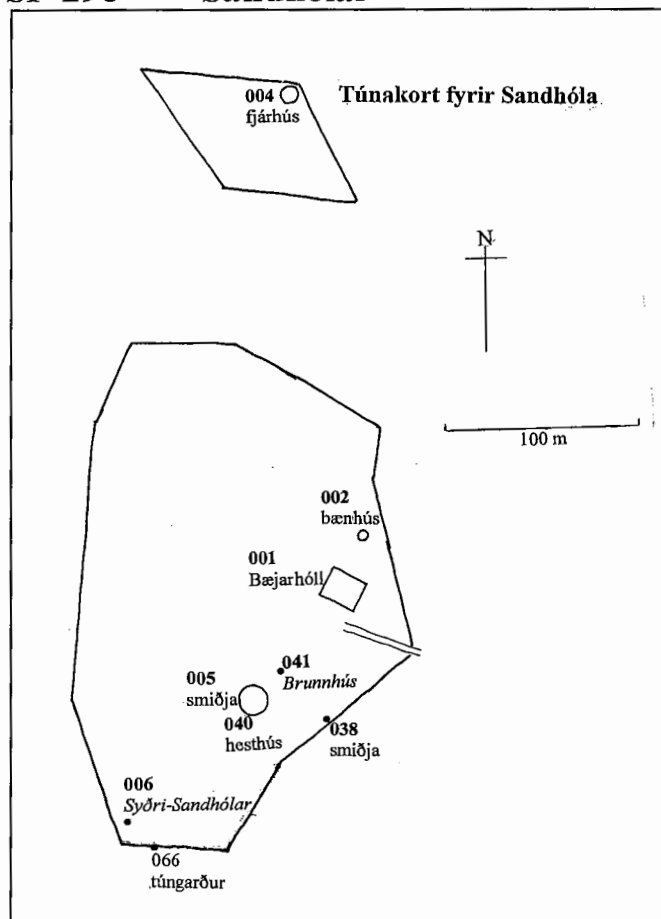
Frá norðvesturendanum teygir garðlagið sig um 400 m í suðaustur. Um 175 m suðastur frá syðri endanum er garðstubbur sem snýr þvert á stefnu garðlagsins en nær ekki alveg að því. Stubburinn

er um 90 m að lengd. Gamli þjóðvegurinn virðist liggja yfir norðurenda garðlagsins.

Hættumat: hætta vegna vegagerðar

Heimildir: Loftmynd frá 09.10.'76 í c.a í skalanum 1:35000.

SP-298 Sandhólar

20 hdr. 1712, 1842. 1285 segir að Grund í Eyjafirði eigi reka í landi Sandhóla. DI III, 3-4. 1449 eru Sandhólar nefndir í skrá um kúgildi með jörðum Hólastóls og voru þar alls 8 kúgildi. DI V, 39 1663 selur Jórunn Magnúsdóttir Guðbrandi Magnússyni 15 hdr í Sandhólum. Jarðabréf, 239. 1690: Frönsk sluffa, upp borin á Sandhóla reka, sjóhrakin. Virt með bjarglaunum 30 álnir. AÍ VIII, 277. 1712 var jörðin búin að vera í eyði í 3 ár. 20.6.1711 selur sr. Jón Einarsson sr. Magnúsi Einarssyni 5 hdr í Sandhólum, AÍ X, 97. 14.6.1714 selur Einar Einarsson sr. Magnúsi Einarssyni Sandhóla, 15 hdr - AÍ X, 280. 10.10.1741 selur Skúli Magnússon Þorsteini Benediktssyni Sandhóla, 20 hdr með samþykki systkina sinna - AÍ XIII, 113, en Einar Magnússon hafði átt 17 hdr 40 al í Sandhólum og Sigríður Magnúsdóttir 40 al - sbr. AÍ XIII, 114. 3.6.1749 eignalýsing sr. Björns Magnússonar á jörðunum Sandhólum og Hóli, 36 hdr að dýrleika, með 5 kúg. AÍ XIII, 442. 1760

er jörðin kölluð Syðri- og Ytri-Sandhólar. Jörðinni var skipt í 2 býli um 1600 [?], fóru bæði í eyði í Stórubólu og byggðist syðri bærinn ekki aftur. Eyðihjáleigan Sandhólagarði 1712. Nú er búin að skipta jörðunum aftur upp. "Sandhólar standa á víðáttumiklu nesi, er gengur fram vestan Breiðuvíkur, um tvo km. frá þjóðvegi og alllangt frá sjó. Nesið er þurrt, mishæðótt og vel gróið. Aðstaða til ræktunar ágæt. Jörðin á og allmikið land suðaustur til heiðar." BBSÞ 1963, 650

3 ha. 1917. "Engið er mjög smáfengið og slitrótt í leirrunnum mýrum. Úthagarnir eru nægir." JÁM XI, 269. "Engjar voru víðáttumiklar, en fremur snöggslægar og nú lítt nýttar." LSP, 381

SP-298:001 Sandhólar bæjarhóll bústaður 66°10.973N 017°12.429V

Gamli bærinn var um 100 m austan við nýja húsið, þar sem syðri útihúsin á Sandhólum standa nú. Útihúsin eru fjárhús og fjós sem sambyggð eru um hlöðu. Leifar af kjallara gamla bæjarinnss sjást undir vestur-gafli fjóssins.

Í túni

Síðasti torfbærinn var í stærra lagi, burstabær úr timbri. Voru á tímabili haldin 3 heimili í húsinu. Bæjarhóllinn er nokkuð flatur.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: BBSÞ 1963, 650; Ö-Sandhólar ath, 2

SP-298:002 heimild um bænhús 66°10.948N 017°12.347V

Í sóknarlýsingu frá 1842 segir að enn sjáist merki um bænhúsið á Sandhólum. "Rétt þykir að geta þess, að umhverfis skemmu þá, sem stóð að bæjarbaki og fyrr greinir, mótaði glögglega fyrir hringamyndaðri garðhleðslu. Heyrði ég svo sagt, að þarna hafi staðið bænhús áður fyrr

og hafði þessi garður verið umhverfis það. Þá var einnig talið sýnilegt, að það mótaði fyrir leiðum í garði þessum." segir í örnefnalýsingu. Bænhúsið stóð skammt austan við hlöðu sem sambyggð er fjósi og fjárhúsum sem standa á gamla bæjarstæðinu. Komið var niður á mannabein þar sem hlaðan stendur og austan hennar er hún var byggð. Skemma stóð lengi á sama stað og bænhúsið.

Í túni

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: SSP, 191; Ö-Sandhólar, 9

SP-298:003 heimild um fjárhús 66°11.036N 017°12.416V

Efst í Gerðismó, um 70 m suður af Gerðishúsum 004 stóðu fjárhús úr torfi og grjóti sem rifin voru á árunum 1960-1962. Miðað við Túnakort frá 1917 hafa þau verið vestan við efri girðinguna í Gerðismó. Gerðismór hefur nú verið ræktaður upp.

Í túni.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir:

SP-298:004 Gerðishús/Sandhólagerði tóft fjárhús/býli 66°11.062N 017°12.418V

"Gerði nefndist nyrzti hluti túnsins á Sandhólum. Þar stendur samnefnt fjárhús efst á brekkubrún." segir í örnefnalýsingu. Í athugasemdum við lýsinguna segir: "Fjárhúsið á Gerði var kallað Gerði eða Sandhóla-Gerði. Baldur heyrði sagt, að þar hefði einhvern tíma verið smánbýli eða húskofar, sem búið var í, en það var ekki í hans minni." Fjárhúsin voru líka nefnd Gerðishús. Þau stóðu um 40 m austur af nyrðri fjárhúsunum sem nú eru og um 100 m ANA af nyrðra íbúðarhúsinu og sést vel til tóftarinnar. Sagt er að býli hafi verið á þessum stað, kallað Sandhólagerði og er það nefnt í jarðabók Árna og Páls frá 1712. Þar segir: ""Sandholagerde, eydihjáleiga. Bygt fyrir manna minni skamt fyrir utan heimatúnið, og varaði bygðin inn til næstu 12 eður 14 ára." Ekki sjást neinar leifar eftir býlið aðrar en þær sem fjárhústóftin kann að hylja.

Í túni.

Tóftin er hlaðin úr torfi og grjóti að mestu. Hún er af fjárhúsi með áfastri hlöðu við norðurendann. Steyptur veggur er á milli fjárhússins og hlöðunnar. Tóftin er um 18x13 m að stærð og er

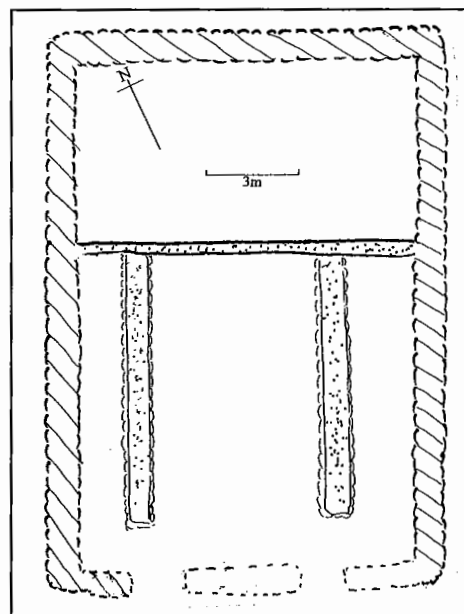
hleðsluhæðin um 1,5 m. Dyr snúa til suðus. Í tóftinni eru tveir steyptir garðar.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917, JÁM XI, 269-270

SP-298:005 heimild um smiðju 66°10.920N 017°12.430V

Syðra íbúðarhúsið sem ber nafnið Syðri- Sandhólar, stendur á brekkubrún. Fyrir neðan brekkuna, um 60 m vestur af húsinu, er lítill hóll og á honum stóð smiðja. Vegir liggja hvor sínum megin við hólinn, annars vegar heim að nyrðra íbúðarhúsinu og hinsvegar að syðri fjárhúsum. Smiðjan var rifin árið 1974 og má enn sjá smá dokkir á hólnum, sem benda til þess hvar hún var. Hóll þessi er nefndur Hesthúshóll 040.

Í túni

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

SP-298:006 *Syðri-Sandhólar* bæjarstæði bústaður 66°10.880N
017°12.448V

Syðrisandhólar, sem fóru í eyði í Stórubólu, stóðu syðst í túninu. 1712 var jarðarparturinn metinn á 5 hndr: "Sandhólar Sydre er partur af Sandhólum. Byggt sunnarlega á heimatúninu á fornu fjósstæði hjer um fyrir 50 árum, úrskift að túni og engjum, en öðrum hlunnindum óskift, og reiknast fjórðungur allrar jarðarinnar, en hefur nú í eyði legið næstu 3 ár." Syðst í túninu, um 100 m suðvestur af syðra íbúðarhúsinu, er hóll og þar mun býlið hafa staðið. Þar sá fyrir tóftum er hafa nú verið sléttaðar. Syðra íbúðarhúsið á Sandhólum ber nú nafnið Syðri-Sandhólar.

Í túni.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: JÁM XI, 268; Ö-Sandhólar, 9

SP-298:007 *Geitakofi* heimild um geitakofa 66°10.996N 017°12.234V

Um 100 m suðaustur af Gerðishúsum 004 stóð kofi hlaðinn úr torfi og grjóti. Hann var á svonefndum Hrygg er liggur til norðvesturs í framhaldi af Háubrekku. Kofinn var ávallt nefndur Geitakofi, en gegndi þó ýmsum öðrum hlutverkum. Hann var rifinn á árunum 1960-1962.

Á grösugum hólrana.

Hefur staðurinn verið sléttaður, svo ekki sjást nein ummerki um kofann.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir:

SP-298:008 varða landamerki 66°09.281N 017°11.892V

"Denghóll er allstór hóll vestan Kirkjugils. Efst á hólnum eru leifar af grjótbyrgi." segir í örnefnalýsingu. Ef gengið er til heiðar til suðurs frá Sandhólabæ er brátt komið að Leirtjörn. Denghóll og varða á hábungu hans sjást vel um 400 m suðaustur af tjörninni. . Ekki sjást nein merki um grjótbyrgi á hólnum en tóft sem sennilega er átt við í lýsingunni er á öðrum hól um 100 m sunnar, sbr. 010

Á melhól í öldóttu landslagi, mest þýfður lyngmói.

Varðan er talsvert gróin og nokkuð sigin, en sést þó vel úr fjarlægð. Hún er á merkjum við Ketilsstaði.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Sandhólar, 12

SP-298:009 *Geirastaðasund* heimild um 66°10.633N 017°12.480V

"Auk þesara gatna voru götur með bæjunum t.d. djúpar, langtroðnar, beinustu leið á milli Mýrarkots og Ketilsstaða. Einnig liggja ævagamlar götur milli Ketilsstaða og Sandhóla og nærri þeim í landi Sandhóla við svonefnt Geirastaðasund, mýrarsund, milli tveggja langra mela sem eru hluti ísaldaruðninga þeirra sem nafn Sandhóla er dregið af má enn sjá móta fyrir miklum garðlögum og er allra líkast því að þar hafi verið þó nokkrar byggingar." segir í örnefnalýsingu Ketilsstaða. "Geirastaðir vour ekki til svo að Baldur viti. Hann heyrði sagt, að einhvern tíma hefði verið byggt við Geirastaðasund, og þar áttu að hafa verð tættur, en hann man ekki eftir þeim. Ekki munu neinar heimildir um nafnið Geirastaði." Geirastaðasund er

örskammt suðaustur af bænum. Margréti Bjartmarsdóttur á Sandhólum rámar í að óljósar tóftir hafi verið í sundinu, skammt sunnan við brú 049. Þar sjást nú engar mannvirkjaleifar en Margrét telur að þær geti verið sokknar því mjög votlent er í sundinu.

Sund á milli tveggja langra mela.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Ketilsstaðir, 6; Ö-Sandhólar ath, 3

SP-298:010 tóft 66°09.192N 017°11.841V

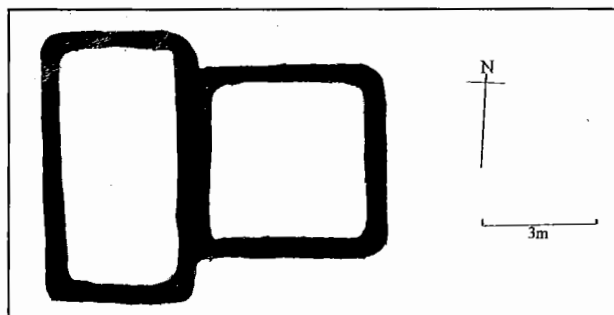
"Denghóll er allstór hóll vestan Kirkjugils. Efst á hólnum eru leifar af grjótbýrgi." segir í örnefnalýsingu. Grjótbýrgið er á hól um 100 m suður af Denghól, sbr. 008, í sömu stefnu frá Sandhólabænum. Á uppblásnum melhól

Tóftin er talsvert sigin, gróin og farin að hlaupa í þúfur. Hún er um 9x7 m að stærð og er hleðsluhæðin um 0,3 m

Tóftin er tvískipt. Dyr eru óljósar á tóftinni. Hér og þar glittir í grjóthleðslur.

Hættumat: hætta vegna uppblásturs

Heimildir: Ö-Sandhólar, 12

SP-298:011 hús fjós 66°11.070N 017°12.592V

Áið 1963 voru öll útihús úr torfi, þar á meðal fjós fyrir 4 kýr. Fjósið er byggt 1962 og var upphaflega úr torfi og grjóti, en hefur nú verið klætt bárujárn og hafa hleðslurnar verið ar af miklum hluta. Húsið er um 100 m norðvestur af syðra íbúðarhúsinu. Eldra fjós, byggt 1956 stóð aðeins vestar, en er nú horfið með öllu.

Í túni.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: BBSÞ 1963, 650

SP-298:012 tóft óþekkt 66°11.317N 017°11.638V

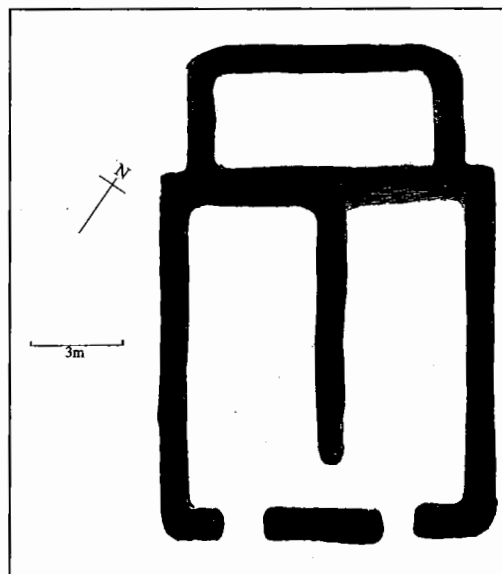
Um 4 m suðvestan við beitarhúsatóftina 017 er önnur tóft, greinilega mun eldri. Miðað við lögun hennar þá er ekki ólíklegt að hér sé um eldra beitarhús að ræða.

Smápýfður gras- og lyngmói. Landslagið er öldótt. Stutt er að sjávarbakka að norðanverðu.

Tóftin er þrískipt, um 16x11 m að stærð. Tóftin er talsvert sigin og hleðsluhæð því ekki meira en 0,4 m

Hættumat: engin hætta

Heimildir: BBSÞ 1963, 650

SB-298:013 *Rakkadalssneiðingur* heimild um leið 66°11.249N 017°10.974V

"Rakkadalssneiðingur, þægileg uppganga rétt vestan við Rakkadalshjarg." segir í örnefnalýsingu. Rakkadalssneiðingur er um 150 m ASA af Krossgjá 015. Norðaustur af Rakkadalssneiðingnum má sjá svonefnt Rif í Breiðuvíkinni.

Sjavarbakki.

Uppgangen úr fjörunni er nokkuð brött og liggur í gegnum gjá eða gilskorning upp í Rakkadalinn. Ekki eru greinilegir götutroðningar á þessum stað, en hins vegar er þetta eina mögulega uppgangan

á staðnum svo ekki fer á milli mála hvar hún er.

Hættumat: engin hætt

Heimildir: Ö-Sandhólar, 2

SB-298:014 *Skipagjá* heimild um leið 66°11.223N 017°11.176V

"Skipagjá, uppganga rétt vestan við Rakkadalssneiðing." segir í örnefnalýsingu. Skipagjá er um 100 m vestur frá Rakkadalssneiðingi. Hún er því á milli Rakkadalssneiðings 013 og Krossgjár 015 sem er um 50 m vestar.

Sjavarbakki að norðan. Blásinn melur að vestan og sléttur gras og lyngmói að austan.

Uppgangen er snarbrött og liggur í gegnum gjá, en þegar upp á bakkann er komið tekur við gilskorningur sem hlykkjast til suðurs. Ekki sést til fornleifa við Skipagjá.

Hættumat: engin hætt

Heimildir: Ö-Sandhólar, 2

SB-298:015 *Krossgjá* heimild um lendingu 66°11.221N 017°11.371V

3 lendingar voru á Sandhólum 1712, allar brimsamar. "Krossgjá, samheiti á uppgöngu og lendingu. Uppganga þessi var aðaluppgangan, sem notuð var þegar fé var rekið til fjöru frá beitarhúsum Sandhóla. Einnig var þarna uppsátur, sem oft var notað á haustin þegar stundaðir voru haustróðrar. Einnig á vorin meðan á selveiði stóð." segir í örnefnalýsingu. Krossgjá er um 150 m austur af beitarhúsunum 017. Þar er í raun um að ræða nokkrar gjár í skarði inn í sjávarbakkann, en líklegasta og í raun eina mögulega uppgangan þar sem fé gæti verið rekið niður í fjöru, er í vestustu gjánni.

Gjá í sjávarbakka.

Ekki sést til fornleifa. Sennilegt er að nafngiftin tengist lögun gjárinnar.

Hættumat: engin hætt

Heimildir: JÁM XI, 269; Ö-Sandhólar, 2-3

SB-298:016 vegur brú 66°10.379N 017°12.417V

Í Geirastaðasundi um 100 m fyrir norðan þjóðveg er brú. Önnur er norðar á mótum Geirastaðasunds og Vilpu, (048). Geirastaðasund er votlent sund á milli tveggja hólrana sem eru þýfðir og lyngi vaxnir. Sundið sjálft er að mestu grasi vaxið.

Brúin er um 18 m löng og 2 m breið og nær yfir allt sundið. Hún er úr torfi og timbri. Hleðsluhæð er um 1,5 m. Lækjarseyra rennur undir brúna.

Hættumat: hætt vegna vatnsaga.

Heimildir:

SP-298:017 tóft beitarhús 66°11.331N 017°11.604V

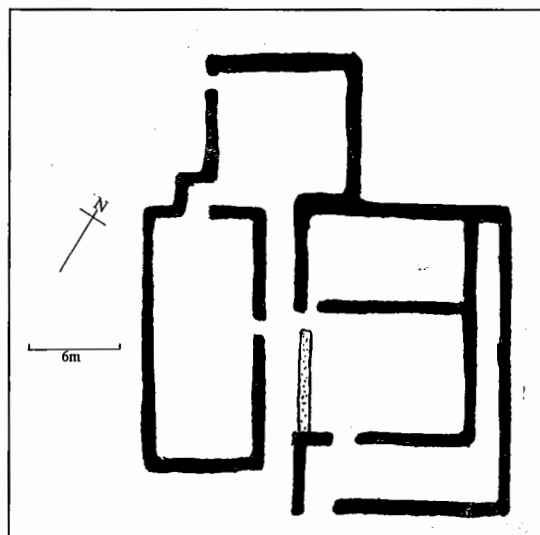
"Krossgjá, samheiti á uppgöngu og lendingu. Uppganga þessi var aðaluppgangan, sem notuð var þegar fé var rekið til fjöru frá beitarhúsum Sandhóla." segir í örnefnalýsingu. "Grasi grónar stekkjartættur voru, þar sem síðar voru beitarhús." segir í athugasemdum við lýsinguna. Ef horft er í norðaustur frá syðra íbúðarhúsinu sést loftskýtamastur. Skammt vestan við það eru tveir áberandi hólar. Ef stefna er tekin á mastrið er komið að beitarhúsatóftunum eftir 700 m. Beitarhúsin eru við Breiðuvík á svæði sem nefnt er Sandhólastöng. Á þessu svæði eru margar aðrar tóftir (012, 025, 017, 053, 054, 058, 061, 062, 063). Þær eru í misgóðu ástandi og eru beitarhúsin minnst eydd.

Þýfður gras og lyngmói á sjávarbakka.

Beitarhúsatóftin er allstór eða um 30x24 m að stærð og skiptist í 5 hólf. Hleðsluhæðin er mest um 1,6 m. Hleðslur standa grónar.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Sandhólar, 2-3; Ö-Sandhólar ath, 2

SP-298:018 tóft 66°10.981N 017°13.256V

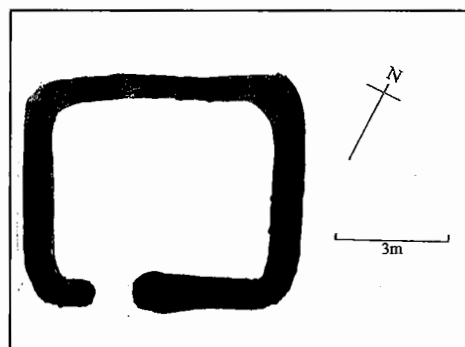
Um 40 m suður af tóft 023 er önnur, svipuð að lögun og stærð.

Á dálitlu holti sem er þýft og lyngi vaxið. Umhverfis holtið er þýfður grasmói.

Tóftin er um 7x6 m að stærð og er hleðsluhæð um 0,5 m. Tóftin er nokkuð sigin og farin að hlaupa í þúfur.

Hættumat: engin hætta

Heimildir:

SP-298:019 *Kerlingargjársneiðingur* heimild um leið 66°11.528N 017°12.192V

"Kerlingargjá, nefnist uppganga örskammt norðan við svonefnda Gatnöf. Var raunar talað um Ytri- og Syðri- Kerlingargjá og var þá syðri gjáin rétt norðan við Gatanöfnina. Hinsvegar var uppgangan þar nefnd Kerlingargjársneiðingur og lá á ská upp á Gatanöfnina." segir í örnefnalýsingu. Syðri Kerlingargjá er auðfundin ef gegnið er til suðvesturs frá Ytri-Kerlingargjá 020. Auðvelt er að fara niður eftir gjánni, niður í fjöru.

Sjávarbakki.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Sandhólar, 3

SP-298:020 heimild um uppsátur 66°11.568N 017°12.054V

"Kerlingagjá var stundum notað sem uppsátur áður fyrr, en lending er þar ekki góð ..." segir í örnefnalýsingu. Kerlingagjárnar eru í raun tvær eftir því sem segir í örnefnaskrár. Ef gengið er suður eftir sjávarbakkanum frá Sandhólastöng er brátt komið að gjá sem líklega er Ytri-Kerlingargjá. Engin uppganga er úr þeirri gjá en auðfarið er hinsvegar um Syðri-

Kerlingargjá 019. Ekki er ljóst hvort átt er við Ytri- eða Syðri- Kerlingargjá þar sem getur um landingu í örnefnaskrá.

Gjá í háann sjávarbakka.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Sandhólar, 3

SP-298:021 *Fuglanafarsneiðingur* heimild um leið 66°11.434N 017°12.774V

"Fuglanafarsneiðingur nefnist sneiðingur skammt innan við Fuglanöfina eða milli hennar og Króks." segir í örnefnalýsingu. Fuglanafarsneiðingur er um 200 m austur af Krók 022. Fuglanöfin sjálf er um 60 m norðvestan við sneiðinginn.

Sjávarbakki, sléttlendur, lyngi og grasi vaxinn.

Hér er um að ræða gjá eða gilskorning í sjávarbakkann. Er hann aflíðandi efst en verður brattari er neðar dregur. Hægt er að ganga auðveldlega eftir honum niður í fjöru.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Sandhólar, 4

SP-298:022 heimild um landingu 66°11.420N 017°13.132V

3 landingar voru á Sandhólum 1712, allar brimsamar. "Krókur er beint niður undan Sandhólabæ. Þar er aðallending og uppsátur Sandhóla, að minnsta kosti yfir sumar og vortímann." segir í örnefnalýsingu. Ef Króklæk er fylgt frá bænum til sjávar er komið í Krók. Ekki sjást neinar mannvirkjaleifar í Króknum. "Þar stóðu hákarls- og fiskihjallar í svonefndri Klauf, en það er allstór geil sem hefur myndast í sjávarbakkann upp af landingunni. Í gegn um klauf þessa fellur Króklækur til sjávar rétt norðan landingarinnar. Myndast dálíftill foss þar sem lækurinn fellur niður í Klaufina." segir í lýsingu. Á vesturbakka lækjarins, og nánast við mynni Klaufarinnar er líklegasti og í raun eini mögulegi staðurinn þar sem hjallarnir hafa getað staðið. Þar er lítil grasbali austan við klettadrang sem er við mynni Króksins.

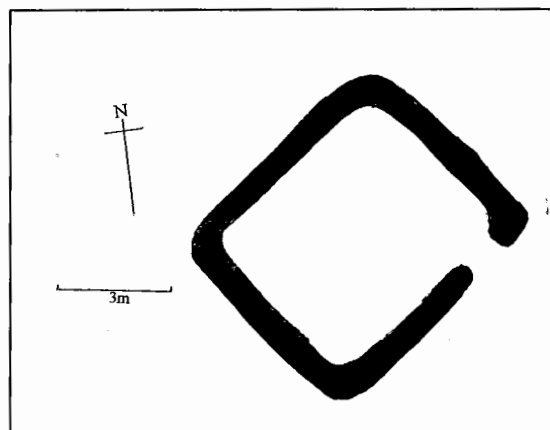
Klaufin í Króknum er nokkurns konar gil eða gjá sem lækur fellur um. Stór klettadrangur er við mynni Króksins og rennur lækurinn til sjávar fyrir austan hann.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: JÁM XI, 269; Ö-Sandhólar, 4

SP-298:023 tóft 66°11.000N 017°13.292V

Um 400 m vestur af gamla bæjarstæðinu er tvær tóftir. Þær eru á litlu holti á milli Ytri- og Syðri-Heygarðslauta. Ytri-Heygarðslaut nær frá syðri enda Þvermýrar 055 og niður á sjávarbakka. Er það nyrðri tóftin sem hér er skráð. Um 40 m eru á milli tóftanna.

Á litlu holti. Þýfður lyngmói að mestu.

Nyrðri tóftin er um 7x6 m að stærð og er hleðsluhæðin um 0,5 m. Tóftin er nokkuð sigin og farin að hlaupa í þúfur, en samt vel greinanleg.

Hættumat: engin hætta

Heimildir:

SP-298:024 tóft 66°10.861N 017°12.284V

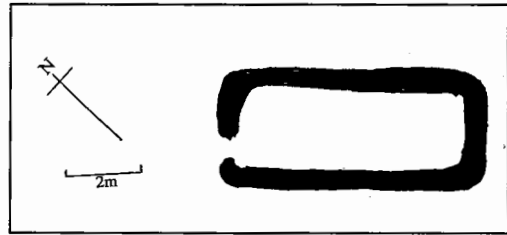
Í lækjargilinu, um 70 m suður af íbúðarhúsinu á Smiðjuhólum, er nokkuð greinileg tóft skammt austan við lækinn.

Í gili á lækjarbakka. Gras og lyngmói.

Tóftin er um 7x3 m að stærð og er hleðsluhæðin um 0,5 m. Hún er nokkuð sigin en samt vel greinanleg.

Hættumat: engin hætta

Heimildir:

SP-298:025 Stekkjarlaut tóft stekkur 66°11.363N 017°11.571V

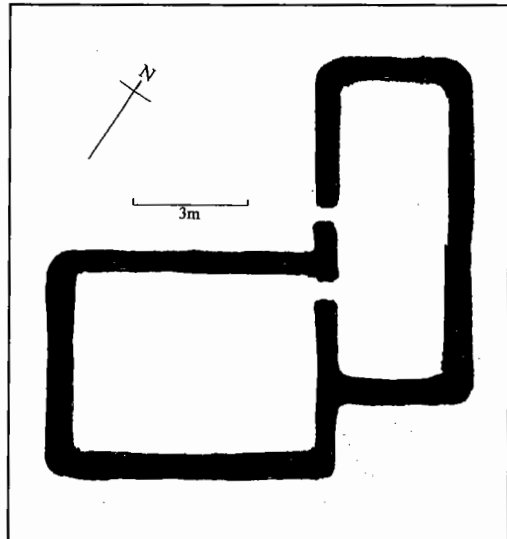
"Stekklarlaut nefnist laut sú, sem liggur rétt austan við beitarhúsin á Sandhólum, sem nú munu fallin og aflögð, en þar var áður stekkur." segir í örnefnalýsingu. Á vesturbarmi lautarinnar, um 10 m norðaustur af beitarhúsunum 017 er stekkjartóft.

Smáþýfður grasmói.

Tóftin er tvískipt, um 11x11 m að stærð. Hleðsluhæð er mest um 0,5 m. Tóftin er talsvert sigin en þó all greinileg.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Sandhólar, 5

SP-298:026 heimild um leið 66°11.298N 017°11.745V

"Stekklarlaut nefnist laut sú, sem liggur rétt austan við beitarhúsin á Sandhólum, ... Stekkjarþúfa nefnist allstór stakur hól með hundapúfu á kolli örskammt sunnan við beitarhúsin. Lá gatan heim til bæjar rétt austan við hól þennan." segir í örnefnalýsingu. Hól þessi er um 100 m suður af beitarhúsunum 017. Um 100 m vestan við hólinn er vegarslóði sem liggur heim að Gerði 004 og gæti hann verið á sama stað og gamla reiðagatan.

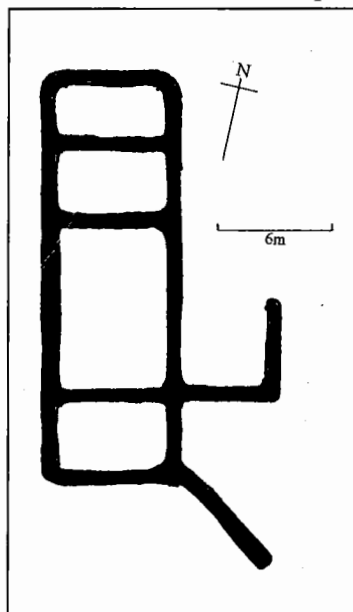
Ekki sést til fornleifa, en vegarslóðinn er einungis fær stærri bílum.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Sandhólar, 5

SP-298:027 tóft óþekkt

66°11.351N 017°11.630V

Um 30 m vestur af beitarhúsatóftinni 017, er mikið sign og nokkuð stór tóft.

Smápýfður lyng og grasmói.

Tóftin er um 20x12 m að stærð og er hleðsluhæðin mest um 0,5 m. Tóftin er talsvert sign og farin að hlaupa í þúfur og lögun því ekki mjög skýr, en tóftin virðist þó skiptast í 5 hól.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Sandhólar, 5-6; Ö-Sandhólar ath, 2

SP-298:028 heimild um hesthús 66°11.064N 017°12.503V

"Gerði nefndist nyrzti hluti túnsins á Sandhólum. Þar stendur samnefnt fjárhús efst á brekkubrún. Óræktaður mór, Gerðismór, var á milli Gerðis og Króklækjar, sem féll þá rétt norðan við heimatún Sandhóla. Þar stóð hesthús rétt austan við götu þá, sem lá út á Gerði." segir í örnefnalýsingu. Gerðismór hefur nú verið ræktaður upp, en hann er á milli vestara íbúðarhússins og Gerðishúsa 004. Hesthúsið er nú horfið með öllu.

Í ræktuðu túni.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Sandhólar, 5-6

SP-298:029 heimild um leið 66°11.043N 017°12.466V

"Gerði nefndist nyrzti hluti túnsins á Sandhólum. Þar stendur samnefnt fjárhús efst á brekkubrún. Óræktaður mór, Gerðismór, var á milli Gerðis og Króklækjar, sem féll þá rétt norðan við heimatún Sandhóla. Þar stóð hesthús rétt austan við götu þá, sem lá út á Gerði." segir í örnefnalýsingu. Þar sem gatan var áður er nú akvegur.

Í túni

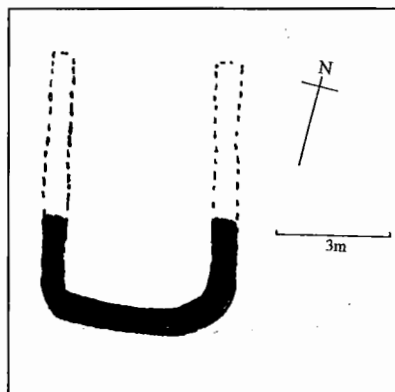
Sjá túnakort.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Sandhólar, 5-6

SP-298:030 Kvíamór

tóft kvíar 66°10.947N 017°12.261V

"Kvíamór heitir mórinn milli Háubrekku og Króklækjar austan túngirðingarinnar og upp að Grímsgötuvaði, það er vaðinu á Krókslæk, þar sem Grímsgatan [SP-671:009] liggur yfir hann." segir í örnefnalýsingu. Í athugasemdum við lýsinguna segir að kvíar hafi verið í Kvíamó. Syðra íbúðarhúsið stendur á háum hól er nefnist Smiðjuhóll. Austan við hólinn er svonefnt Kirkjugil og rennur Krókslækur þar um. Undirlendið austan Krókslækjar er nefnt Kvíamór og nær hann að Háubrekku sem að sker sig talsvert

úr austurhlið gilsins. Niðri við lækinn, beint vestur af Háubrekku er óljós tóft.

Þýfður grasmói á lækjarbakka. Hrossum er beitt á Kvíamó og er hann því víða útsparkaður, þó sérstaklega næst læknum.

Tóftin er um 7x5 m að stærð og er hleðsluhæð hennar um 0.3 m. Tóftin lítur út fyrir að vera grafinn inn í bakkann og minnir hún því frekar á gryfju en tóft.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Sandhólar, 6; Ö-Sandhólar ath, 2

SP-298:031 *Grímsgötuvað* heimild um vað

"Kvíamór heitir mórinn milli Háubrekku og Króklækjar austan túngirðingarinnar og upp að Grímsgötuvaði, það er vaðinu á Krókslæk, þar sem Grímsgatan [SP-671:009] liggur yfir hann." segir í örnefnalýsingu. Grímsgötuvað er um 20 m suður af efri girðingunni í Kvíamó 030.

Þýfður gras og lyngmói.

Lækjarbakkinn er talsvert lægri á þessum stað en einnig er lækurinn breiðari og grynri

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Sandhólar, 6

SP-298:032 *Sjávargarður* heimild

"Sjávargarður nefndist forn göngu- eða fjárrekstrargarður, sem liggur austur frá Gerðinu og beygir síðan í vinkel til norðurs og nær allt norður undir Krossgjá." segir í örnefnalýsingu. Búið er að brjóta mikið af landinu austan Gerðisins undir tún og sjást merki um garðinn ekki lengur. Á loftmynd frá 1976 sést garðurinn hinsvegar greinilega á um 350 m kafla VSV frá Krossgjá.

Suður frá Krossgjá er fyrst uppblásinn melur, en síðan taka við ræktuð tún.

Í framhaldi af 350 metrunum má greina óljósar slitur á um 350 m löngum kafla í viðbót. Síðarnefndi hlutinn er nú líklega alveg horfinn vegna túnsléttunar.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Sandhólar, 6; Loftmynd frá 09.10.'76 (1:35000)

SP-298:033 renna áveita 66°10.772N 017°12.636V

"Neðan Sandhólatúns á milli Króklækjar og Merkilækjar og upp að áveituskurði þeim, sem gengur frá Vilpu í Merkilæk. ... Vilpa nefnist mýrartota, sem liggur sunnan við skurð þann, sem áður ef nefndur, og er spottakorn fyrir sunnan túnið á Sandhólum. Var skurður þessi meðal annars grafinn til þess, að hann tæki við vatnsflaumi, sem jafnan kom úr Vilpunni, en þar eru dýjaveitur miklar." segir í örnefnalýsingu. Aðrir skurðir, vélgrafnir hafa nú tekið við hlutverki þessa skurðar sem er um 100 m suðaustur af hesthúsi er stendur við Vilpuna. Hann liggur til suðvesturs, allt að Merkilæk sem er á merkjum Ketilsstaða og Sandhóla.

Þýfður grasmói, nokkuð votlendur.

Skurðurinn lítur út fyrir að vera nokkuð gamall. Hann er um 1m á breidd og allt að 1 m á dýpt og líklega handgraffinn.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Sandhólar, 6, 10

SP-298:034 heimild um leið 66°11.331N 017°13.031V

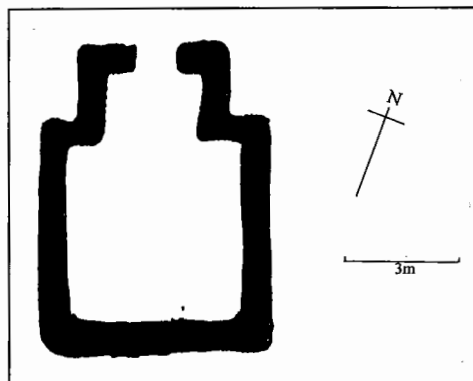
"Krókmelur er á milli Króklautar og Krókgils allt niður undir bakkabrún. Um hann liggur sjávargatan niður að sjóbúð, sem stendur á bakkanum rétt fyrir ofan Krókinn." segir í örnefnalýsingu. Sé Króklæknum fylgt í átt til sjávar er brátt komið í Krókgil. Króklækur rennur austan við gamla bæjarstaðið. Krókmelur er vestan við Krókgil allt til sjávar. Á

Krókmel sést votta fyrir bíslóða.
Krókmelur er mosa og lyngi vaxinn.

Hættumat: engin hætt

Heimildir: Ö-Sandhólar, 7

SP-298:035 tóft sjóbúð 66°11.340N 017°13.043V

"Krókmelur er á milli Króklautar og Krókgils allt niður undir bakkabrún. Um hann liggur sjávargatan niður að sjóbúð, sem stendur á bakkanum rétt fyrir ofan Krókinn." segir í örnefnalýsingu. Sjóbúðin er á vesturbakka Krókgils. Krókur heitir staðurinn sem þar sem Króklækur fellur til sjávar. Sunnan við tóftina og þétt upp við hana liggur vegarslóði til austurs yfir gilið og út eftir sjávarbakkanum.

Á gilbarmi. Smápýfður gras og lyngmói.

Tóftin er um 8x6 m að stærð og er hleðsluhæðin mest um 0,5 m. Tóftin er talsvert sigin og er gróið að mestu

yfir hleðslur. Þó grillir í grjóthleðslur hér og þar.

Hættumat: engin hætt

Heimildir: Ö-Sandhólar, 7

SP-298:036 *Ytri-Heygarðalaut* örnefni heygarður 66°11.009N 017°13.028V

"Ytri-Heygarðalaut nær frá syðri enda Þvermýrar og niður á sjávarbakka." segir í örnefnalýsingu. "Heygarðar voru milli Ytri-og Syðri-Heygarðalautar. Þar var sett saman hey og ekið heim á vetrum." er bætt við í athugasemdum við lýsinguna. "Rista var í Heygarðslautunum" segir þar enn fremur. Ekki er vitað hvar þessir heygarðar eru staðsettir. Mögulegt er að hér sé um að ræða tóftirnar sem skráðar eru sem 018 og 023.

Hættumat: engin hætt

Heimildir: Ö-Sandhólar, 7; Ö-Sandhólar ath, 2

SP-298:037 *Heygarður* örnefni heygarður 66°11.009N 017°13.028V

"Syðri-heygarður liggur samsíða hinni nyrðri og er smá holt á milli lautanna." segir í örnefnalýsingu. "Heygarðar voru milli Ytri-og Syðri-Heygarðalautar. Þar var sett saman hey og ekið heim á vetrum." segir í athugasemdum við lýsinguna. Heygarðalautir þekkjast nú ekki lengur og er ekki augljóst hvar þær eru nákvæmlega.

Hér gæti verið um að ræða tóftir þær sem skráðar eru sem 018 og 023.

Hættumat: engin hætt

Heimildir: Ö-Sandhólar, 7; Ö-Sandhólar ath, 2, Ö-Sandhólar ath, 3

SP-298:038 *Smiðjuhóll* tóft smiðja 66°10.925N 017°12.337V

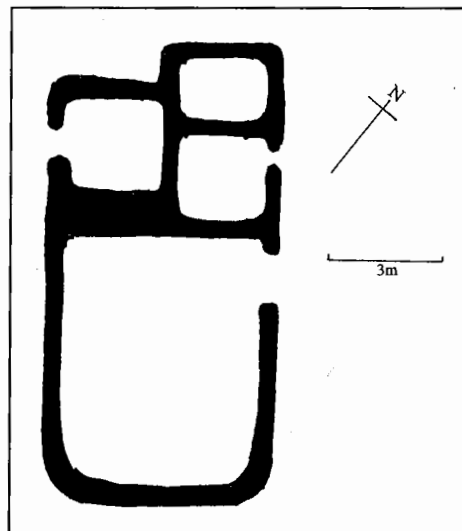
"Smiðjuhóll nefnist hóll sá, sem er rétt austan (suðaustan) við gamla bæinn á Sandhólum. Á hólnum stóð lengi smiðjukofi, sem síðan var rifinn, og var þá smiðjan flutt suður fyrir bæjarlæk í kofa, sem stóð norðan undir Hesthúshólnum, sem nefndur verður nánar hér á eftir." segir í örnefnalýsingu. Á Smiðjuhól stendur nú íbúðarhúsið Syðri-Sandhólar. Um 20 m norðan við húsið er tóft. Hóllinn var áður örfoka melur er hefur nú verið græddur upp.

Á hól í túni.

Tóftin er um 12x16 m að stærð og er hleðsluhæðin um 0,3 m. Tóftin er talsver sigin og til gengin, þannig að lögun hennar er ekki fullkomlega ljós. Hún virðist þó skiptast í 4 misstór hólf. Dyr eru óljósar.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Sandhólar, 8; Ö-Sandhólar ath, 2

SP-298:039 tóft geitakofi 66°10.843N 017°12.205V

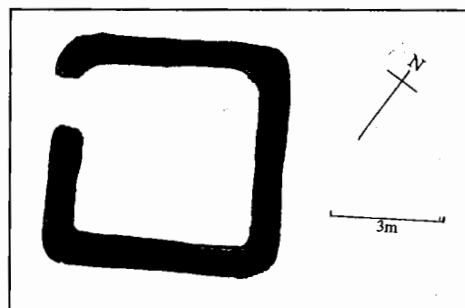
Um 100 m SA af íbúðarhúsinu sem stendur á Smiðjuhól 038, er geitakofatóft. Hún er um 2 m vestan við heimreiðina að húsinu, á austurbarmi Lækjargils.

Á gilbarmi fast við vegarstæði. Þýfður lyngmói.

Tóftin er um 6x6 m að stærð og er hleðsluhæðin um 0,5 m. Tóftin er grafin að hluta inn í hólrana sem vegurinn liggur eftir. Áður sást í grjóthleðslur í tóftinni en þær eru nú fallnar og er mögulegt að gerð heimreiðarinnar hafi valdið spjöllum á tóftinni.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Sandhólar, 8

SP-298:040 *Hesthúshóll* örnefni hesthús 66°10.920N 017°12.430V

"Smiðjuhóll nefnist hóll sá, sem er rétt austan (suðaustan) við gamla bæinn á Sandhólum. Á hólnum stóð lengi smiðjukofi, sem síðan var rifinn, og var þá smiðjan flutt suður fyrir bæjarlæk í kofa, sem stóð norðan undir Hesthúshólnum, ... Hesthúshóll nefndist hóll, sá, sem er beint suður af Sandhólabæ. Yfir hann lá vegurinn suður í Ketilsstaði eða Kaupstaðarleiðin [sjá 671, aðalvegurinn um sveitina]." segir í örnefnalýsingu. Syðra íbúðarhúsið sem ber nafnið Syðri-Sandhólar, stendur á brekkubrún. Fyrir neðan brekkuna, um 60 m vestur af húsinu, er lítill hóll og á honum stóð smiðja. Vegir liggja hvor sínum megin við hólinn, annars vegar heim að nyrðra íbúðarhúsinu og hinsvegar að syðri fjárhúsunum.

Í túni

Ekki sést til fornleifa. Á hólnum stóð einnig smiðjan 005 og er mögulegt að hún hafi verið byggð ofan í hesthústóft.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Sandhólar, 8

SB-298:041 *Brunnhús* heimild um vatnsból 66°10.934N 017°12.459V

"Bæjarlækur nefnist lækur sá, sem rennug gegnum Sandhólstún rétt norðan Hesthúshóls. Yfir læk þennan var byggt svonefnt Brunnhús örskammt suðvestur af bæjarhlaðinu og var það vatnsból bæjarins." segir í örnefnalýsingu. Brunnhúsið stóð í hvilft á milli tveggja vegarslóða fyrir neðan Smiðjuhól. Lækjarfarvegurinn var færður vestar þegar eystri vegarslóðinn var gerður. Brunnhúsið væri því á "þurru" ef það stæði enn. Fyllt var upp í gamla farveginn.

Var þar sem vegur kvíslast.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: engin hætta vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Sandhólar, 8

SB-298:042 *Gildruhóll* örnefni refagildra 66°10.202N 017°11.223V

Í athugasemdur og viðbótum við örnefnalýsingu Kvíslarhóls og Syðri Tungu segir: "Jóhannes Björnsson, Ytri-Tungu, hefur það eftir föður sínum, að við Gildruhóla í Sandhóllalandi hafi verið lagðar gildirur (um aldamót). Þetta eru hólar, sem eru snjóléttir, en yfir veturinn, þegar harnaði til bjargar, var heppilegur tíni til að leggja gildirur. J.B. segir, að farið hafi verið með kindaspörð og þau sett undir gildruna, síðan moð eða eitthvert rusl yfir." Gildruhóll er um 20 m austan við Gildruhól 056. Báðir eru auðþekktir af hundapúfum á kolli beggja.

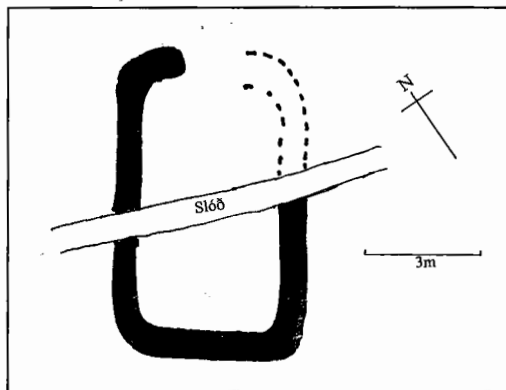
Efst á melholti.

Ekki sést til fornleifa að öðru leiti en því að hundapúfan á hólnum virðist vera leifar af vörðu.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Kvíslarhóll og Syðri Tunga ath og viðb, 1-2

SB-298:043 *Kvíalaut* tóft stekkur 66°10.905N 017°12.266V

"Kvíalaut nefnist skeifulaga laut eða hvilft rétt austan við Smiðjuhólinn [038] og hallar lautinni niður að Króklæk." segir í örnefnalýsingu. Í athugasemdum við lýsinguna segir að stekkjartættur hafi verið í lautinni. Austan við Smiðjuhól er Kirkjugil og rennur Króklækur um það. Kvíalaut er í vesturhlið gilsins, um 30 m austur af íbúðarhúsinu á Smiðjuhóli. Um 10 m austar og neðan við lautina, rennur svo Króklækur. Í lautinni eru óljósar tóftaleifar. Búfjárgötur liggja eftir vestari gilbarminum í gegnum lautina og upp á

Smiðjuhólinn, að hliði sem þar er. Lautin er því útspörkuð og eru þar víða rofabörð. Liggur einn troðningurinn í gegnum tóftina.

Í gilbarmi.

Tóftin virðist vera um 8x5 m að stærð og er hleðsluhæð um 0,5 m

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Sandhólar, 9; Ö-Sandhólar ath, 3

SB-298:044 heimild um ullarþvottastað 66°10.884N 017°12.352V

"Lækjargil heitir gil það, sem bæjarlækurinn fellur um, suð-austur af bænum. Í gili þessu stóðu hlóðir og var þar jafnan þvegin ull á vorin. Var ullin síðan borin upp í gilsbrekkuna norðan lækjarins og þurrkaður þar." segir í örnefnalýsingu. Hlóðirnar voru nálægt mynni gilsins, að austanverðu, um 10 m norðvestur af kartöflugarðinum 045. Ekki sést nú lengur til þessara hlóða, en á þessum stað er þó tóft sem skráð er sem 071

Undirlendi í lækjargili.

Hlóðirnar eru nú horfnar.

Hættumat: engin hætt

Heimildir: Ö-Sandhólar, 9

SP-298:045 heimild um kálgarð 66°10.911N 017°339V

"Lækjargil heitir gil það, sem bæjarlækurinn fellur um, suð-austur af bænum. Í gili þessu stóðu hlóðir... [sbr. 044] Litlu austar og ofar í gilbrekkunni var kartöflugarður, sem notaður var um margra ára skeið. Mun hann hafa verið einn fyrsti kartöflugarðurinn á Tjörnesi." segir í örnefnalýsingu. Kartöflugarðurinn er um 20 m vestur af íbúðarhúsinu á Smiðjuhóli, á austurbakka Lækjargils. Ekki sést móta fyrir hleðslum, en vel sést hvernig stallur hefur verið gerður í brekkuna þar sem garðurinn er. Núverandi ábúendur hafa komið upp dálítilli trjárækt á þessum stað.

Í gilbarmi. Graslendi. trjárækt.

Garðurinn er um 20x10 m að stærð.

Hættumat: engin hætt

Heimildir: Ö-Sandhólar, 9

SP-298:046 *Torflaut* heimild um ristu 66°10.838N 017°12.152V

"Torflaut nefnist laut, er gengur norðaustur úr Lækjargilinu ofanverðu. Torflautarpúfa nefnist smá hóll, sem er á nyrðri barmi Torflautar, þar sem hún endar." segir í örnefnalýsingu. Í athugasemdum við lýsingu segir að rista hafi verið í lautinni. Torflaut er mýrarrani sem gengur norðaustur úr Lækjargili norðanverðu, hverfur síðan undir veginn og heldur síðan áfram austurs. Torflaut á upphaf sitt nálægt geitakofanum 039, sem er á gilbarminum. Mýrin að hefur þornað töluvert eftir að vegurinn var lagður yfir hana. Ekki sjást merki um torfristu í Torflaut.

Mýri í laut.

Ekki sést til fornleifa

Hættumat: engin hætt

Heimildir: Ö-Sandhólar, 9-10, Ö-Sandhólar ath, 3

SP-298:047 *Hádegistöft* heimild um mannvirki 66°10.871N 017°12.387V

"Hádegistöft nefnist tóftarbrot, sem er á syðri barmi Lækjargilsins beint austur af Hesthúshólnum [040] ..." segir í örnefnalýsingu. Einungis lítið horn er nú sjáanlegt af Hádegistöft, en stærstur hluti hennar er horfinn undir heimreiðina. Tóftin er beint á móti tóft 071 á norðurbarmi gilsins. Talið er að ýtt hafi verið yfir tóftina er vegurinn var breikkaður fyrir nokkrum árum.

Á gilbarmi, í vegarstæði.

Það litla sem sést af tóftinni er um 2x1 m að stærð.

Hættumat: hætt vegna vegagerðar

Heimildir: Ö-Sandhólar, 10

SP-298:048 heimild um vað 66°10.645N 017°12.749V

"Víðilækur heitir smá lækur spotta korn sunnan við Vilpuna. Liggur vegurinn til Ketilsstaða [SP-671:010] eða inn á Nes yfir læk þennan á litlu snotru vaði ..." segir í örnefnalýsingu. Víðilækur er næsti lækur suðvestan við Vilpuna. Um Vilpuna rennur lækur sem brúin 049 er yfir. Troðningar frá Vilpu liggja yfir lækinn um 200 m norðan við rafmagnslínu og er líklegast að vaðið hafi verið þar.

Öldótt landslag, þ.e. uppgrónir melhólar og þýfður lyngmói.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: engin hætt

Heimildir: Ö-Sandhólar, 11

SP-298:049 vegur brú 66°10.707N 017°12.502V

"Geirastaðasund nefnist grösugt mýrarsund, sem liggur í suðaustur frá Vilpunni allt upp fyrir þjóðveginn. Reiðgatan á milli Sandhóla og Ketilsstaða lá á mótum Geirastaðasunds og Vilpu [671:009] og var þar smá brú yfir lækjarsytru eða keldu, sem annars var slæm yfirferðar." segir í örnefnalýsingu. Neðarlega í Geirastaðasundi má sjá leifar eftir brú eða hleðsluleifar beggja vegna lækjarins. Geirastaðasund er lægð á milli tveggja hólrana skammt suður af eystra íbúðarhúsinu á Sandhólum. Brúin er um 100 m suðvestur af hesthúsi sem stendur í lægðinni.

Þýfður lyngmói, votlendur á köflum.

Brúin er um 2 m á breidd og hefur líklega verið um 2.5-3 m að lengd. Það sem eftir er eru hlutar af grind í gólfi úr viðardrumbum og hleðsluleifar beggja vegna lækjarins.

Hættumat: hætta vegna vatnsaga

Heimildir: Ö-Sandhólar, 10

SP-298:050 heimild um áfangastað 66°10.645N 017°12.749V

"Víðilækur heitir smá lækur spotta korn sunnan við Vilpuna. Liggur vegurinn til Ketilsstaða [SP-671:010] eða inn á Nes yfir læk þennan á litlu snotru vaði og er lítill hvammur rétt neðan við vaðið. Var þar góður hvíldarstaður litlum ferðalöngum, sem oft skokkuðu milli bæjanna." segir í örnefnalýsingu. Þessi hvammur virðist hafa verið við vað 048.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Sandhólar, 11

SP-298:051 *Tröllagil* örnefni tröllabústaður 66°10.986N 017°09.680V

"Tröllagilshæð nefnist hæðin austan Löngulágar og nær hún austur að Tröllagili, sem deilir löndum Breiðuvíkur og Sandhóla á allöngu svæði. Tröllagil er merkt á korti herforningjaraðsins. Tröllagilspúfa nefnist smá hóll austast á Tröllagilshæð austur undir brún Tröllagils." segir í örnefnalýsingu. Tröllagil gengur frá Breiðuvík til suðvesturs og eru landamerki Breiðuvíkur og Sandhóla um það á allöngu bili sunnan við þjóðveg. Þjóðvegur liggur yfir Tröllagil við Breiðuvíkurbæ.

Þýfður gras og lyngmói. Uppblásinn melur inn á milli.

Ekki er vitað um neinar sagnir sem tengjast örnefninu.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Sandhólar, 12

SP-298:052 *Torflaut* örnefnirista 66°09.664N 017°10.288V

"Þverlaut nefnist laut nokkru sunnan Tröllagilspúfu [sbr. 051] og gengur til suðvesturs og endar í sléttum mó við efri enda Löngulágar. Torflaut er mýrarlautardrag þar suður af." segir í örnefnalýsingu. "Langalág: Austan Fosslækjar rétt ofan þjóðvegarinns eru sléttar flatir. Upp frá þeim gengur allstór laut fram til heiðarinnar og nefnist Langalág." segir þar enn fremur. Ef farið er eftir Löngulág að syðri enda hennar og þaðan til SSV um 300 m er komið að Torflaut sem er lítill, sléttur og nokkuð votlendur grasbali.

Sléttur og votlendur grasbali, umkringdur þýfðum lyngmóum.

Ekki sjást merki um torfristu í Torflaut, eða aðrar fornleifar.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Sandhólar, 12

SP-298:053 tóft 66°11.372N 017°11.563V

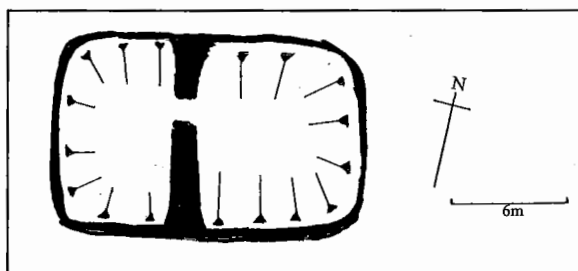
Um 30 m norður af beitarhúsunum 017 er tvær nokkuð djúpar dokkir er líta út fyrir að vera manngerðar. Er það sú austari sem sem hér er skráð.

Smápýfður grasmói í laut.

Tóftin er um 8x5 m að stærð. Hleðsluhæð hennar, eða dýpt er um 1m. Tóftin er tvískipt og talsvert sigin.

Hættumat: engin hætta

Heimildir:

SP-298:054 tóft 66°11.359N 017°11.616V

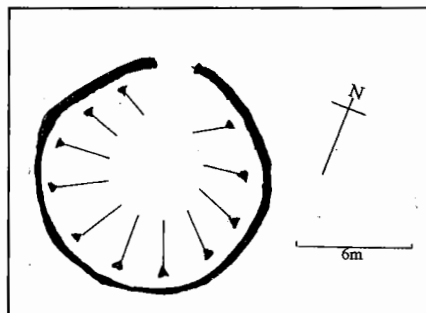
Um 30 m norður af beitarhúsunum 017 er tvær, nokkuð djúpar dokkir, sem líta út fyrir að vera manngerðar. Er það sú vestari sem hér er skráð.

Smápýft graslendi í laut.

Vestari tóftin, eða dokkin er hringlaga og um 12 m í þvermál. Hleðsluhæð hennar eða dýpt er um 0,5 m. Tóftin er sigin og hlaupin í þúfur en virðist þó vera hringlaga.

Hættumat: engin hætta

Heimildir:

SP-298:055 heimild um mógrafir 66°11.009N 017°13.028V

"Svarðartekja var léleg í landi Sandhóla, aðeins tekið í Þvermýrinni ..." segir í örnefnalýsingu. Þvermýri var um 300 m vestur af gamla bæjarstæðinu en hún hefur nú verið þurkuð upp og sést hvergi móta fyrir gröfum.

Uppbornað mýrlendi, þýft og grasi vaxið.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Sandhólar ath, 3

SP-298:056 Gildruhóll örnefni refagilda 66°10.158N 017°11.279V

"Gildruhólar eru tveir." segir í örnefnalýsingu. Um 1 km suður af gamla bæjarstæðinu og fyrir sunnan þjóðveg, er nokkuð hátt melholt. Efst á því eru svonefndir Gildruhólar. Eru þeir auðþekkjanlegir á hundapúfum á kolli beggja. Vestan við vestari hólinn er svonefnt Kirkjugil og rennur Krókslækur um það norðan við þjóðveg. Á milli hólana er dálítill lægð. Eystri hólinn er 039.

Efst á melholti.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Sandhólar ath, 3

SP-298:057 varða landamerki 66°08.780N 017°12.133V

Sé gengið suður eftir Fossgili, til enda þess, er komið að Fossgilsflötum. Fossgilsflatir eru tiltölulega flatt graslendi er teygir sig til vesturs frá syðri enda Fossgils. Eftir um 100 m göngu til vesturs eftir flötunum er komið að merkjavörðu á melhól um 50 m norðan við flatirnar.

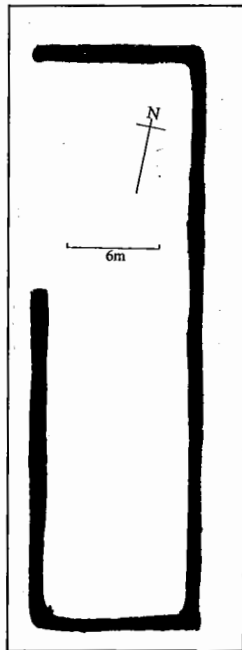
Stendur á melhól.

Varðan er hlaðin úr stórgrýti og stendur enn og sést vel úr talsverðri fjarlægð. Er hæð hennar um 1,5 m.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Sandhólar, 12; Ö-Sandhólar ath, 4

SP-298:058 gerði kálgarður 66°11.354N 017°11.507V

Kálgarður er austanvert í Stekkjarlaut 025, um 30 m austur af beitarhúsunum 017.

Í laut í öldóttu landslagi. Lautin er grasi vaxin.

Kálgarðurinn er um 38x11 m að stærð og stendur í dálitlum halla. Hleðsluhæð er mest um 1,5 m.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Sandhólar ath, 4

SP-298:059 garðlag óþekkt 66°11.448N 017°11.736V

Garðlag nær frá uppgöngunni í Syðri-Kerlingargjá 019 og í um 440 m í löngum sveig til norðausturs fram á sjávarbakka við Breiðuvík. Breiðuvíkurendi garðlagsins er um 50 m suður af sérkennilegum hól við sjávarbakkann á Sandhólastöng. Garðlag þetta lokar því Sandhólastöng af að hluta.

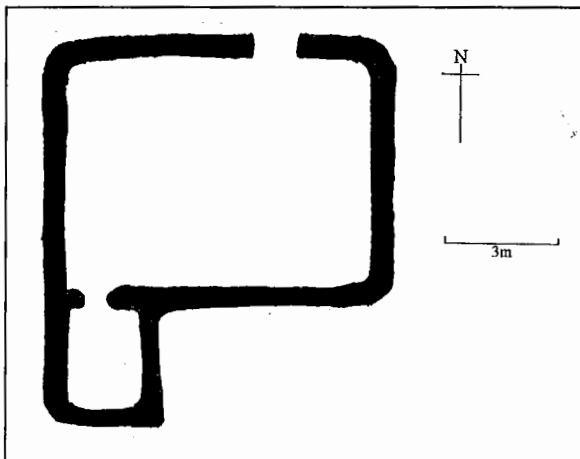
Öldótt landslag við sjó. Þýfður gras og lyngmói. Nokkuð sléttlent er innan þess svæðis er garðlagið lokar af.

Garðlagið er um 440 m langt og um 2 m á breidd. Það er talsvert sigið og er hleðsluhæðin mest um 0,5 m.

Hættumat: engin hætta

Heimildir:

SP-298:060 tóft 66°11.542N 017°11.839V

Tóft er á sjávarbakka um 20 m norðan við tóft 065.

Sjávarbakki, sléttlendi, gras blandað mosa.

Tóftin er tvískipt, um 10x9 m að stærð og er hleðsluhæðin um 0,3 m. Hún er mikið sigin og er því ekki auðvelt að koma auga á hana.

Hættumat: engin hætta

Heimildir:

SP-298:061 tóft óþekkt 66°11.337N 017°11.632V

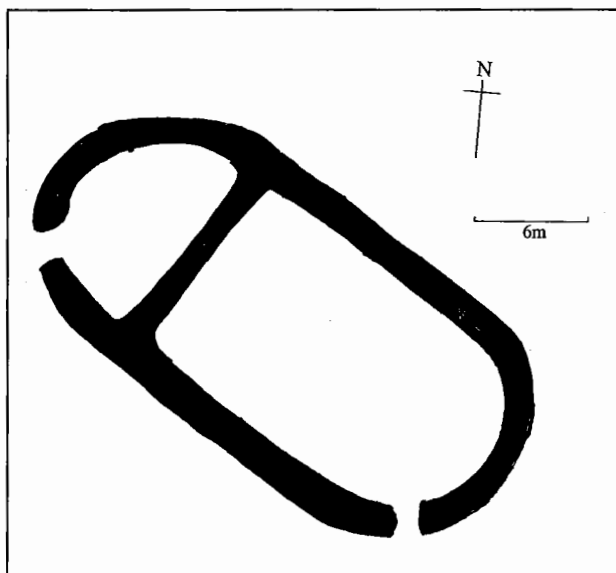
Tóftin er um 20 NV af beitarhúsunum 017.

Um 50 m norðan við tóftina er hár sjávarbakki. Smápýfður gras og lyngmói. Öldótt landslag.

Tóftin er um 14x7 m að stærð og er hleðsluhæð hennar um 0,3 m. Hún er tvískipt og er lögun hennar skýr þó hún sé talsvert sigin. Dyr eru óljósar

Hættumat: engin hætta

Heimildir:

SP-298:062 tóft óþekkt 66°11.349N 017°11.575V

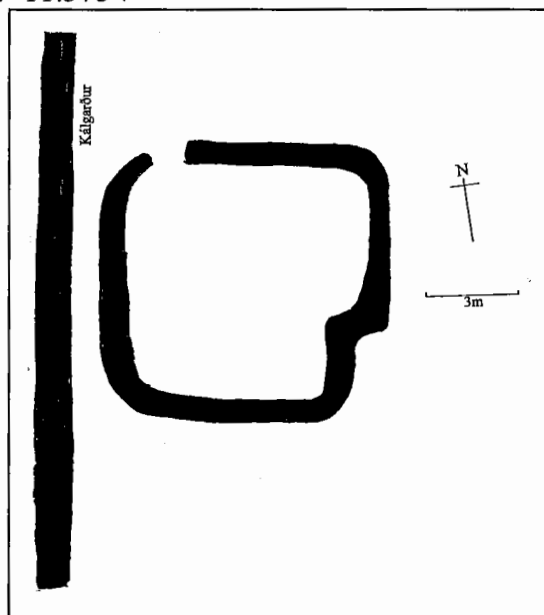
Austan við kálgarðinn 058 og fast upp við hann sést votta fyrir hleðslum.

Smápýfður grasmói á sjávarbakka.

Tóftin er mjög mikið sigin og er lögun hennar því illgreinanleg. Hún virðist þó vera um 9x9 m að stærð, og er hleðsluhæð hennar mest um 0,3 m. Dyr eru á norðurvegg við NV-horn.

Hættumat: engin hætta

Heimildir:

SP-298:063 tóft óþekkt 66°11.366N 017°11.591V

Um 8 m norðan við beitarhúsatóft 017 er lítil tóft.

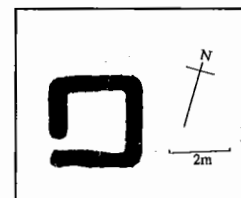
Smápýfður grasmói.

Tóftin er um 3x3 m að stærð og er hleðsluhæð mest um 0,3 m.

Tóftin er nokkuð sigin en samt vel greinanleg.

Hættumat: engin hætta

Heimildir:

SP-298:064 þúst óþekkt 66°11.340N 017°13.043V

Norðan við og þétt upp við sjóbúðina 035 er dálítil dokk sem hlýtur, sökum reglulegrar lögunar, að vera manngerð.

Á gilbarmi. Smápýfður gras og lyngmói.

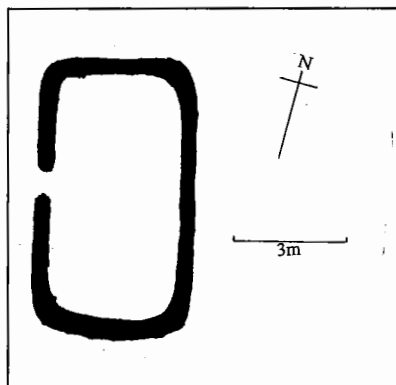
Tóftin, eða dokkin er um 9x7 m að stærð og er hleðsluhæð, eða dýpt hennar mest um 0,2 m.

Hún virðist skiptast í tvö ámóta stór hólf.

Hættumat: engin hætta

Heimildir:

SP-298:065 tóft 66°11.565N 017°11.826V

Tóft er innan þess svæðis sem er afmarkað af garðlagi 059. Hún er á sjávarbakka vestanmegin í Breiðuvík, nálægt mynni víkurinnar. Ef gengið er eftir sjávarbakkanum til norðurs frá Breiðuvíkurenda garðlags 059, er fljótlega komið að tóftinni. Um 20 m norðar er önnur tóft (060)

Svæðið sem garðlagið afmarkar er nokkuð slétt graslendi, blandað mosa.

Tóftin er um 7x4 m að stærð og veggir aðeins 0,2 m háir.

Hættumat: engin hætta

Heimildir:

SP-298:066 garðlag túngarður

Á loftmynd frá 1976 sjást leifar af túngarði um 175 m suður frá bæjarhólnum 001.

Í túnjaðri.

Á myndinn sést um 175 m langur stubbur sem liggur A-V. Líklegt er að leifar þessar séu nú horfnar vegna túnsléttunar.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Loftmynd frá 09.10.'76 (1:35000)

SP-298:067 garðlag

Á loftmynd frá 1976 sést garðlag um 350m VSV frá heimreið og um 525m norðvestur af þjóðvegi.

Þýfður lyngmói í frekar öldóttu landslagi.

Garðlagið er líklega um 150 m langt.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Loftmynd frá 09.10.'76 (1:35000)

SP-298:068 garðlag

Á loftljósmynd frá 1976 sést garðlag og er austurendi þess um 350 frá vesturbarmi Fossgils og um 75 m norðan þjóðvegjar.

Þýfður lyngmói að mestu, öldótt landslag.

Garðlagið virðist vera alls um 600 m langt og sveigir smám saman að þjóðveginum og hverfur loks alveg undir hann. Sá hluti sem liggur sunnan þjóðvegjar er um 200 m að lengd.

Hættumat: mikil hætta vegna vegagerðar

Heimildir: Loftmynd frá 09.10.'76 (1:35000)

SP-298:069 garðlag

Á loftljósmynd frá 1976 sést garðlag sem gæti verið framhald garðlags 068 en tenging þarna á milli er þó ekki greinileg á loftmynd. Það er um 340 m suður af afleggjaranum að Sandhólum.

Lyng og grasmói. Votlendur á köflum. Þar ofar, melhólar.

Garðlagið liggur austur-vestur. Frá því á mótis við afleggjarann að Sandhólum er garðlagið mjög illgreinanlegt á um 190 m löngum kafla. Frá sama punkti til vesturs er garðlagið mjög greinilegt á um

350 m löngum kafla. Þar virðist koma vinkilbeygja á það til norðurs og má greina það þaðan mjög óljóst allt niður undir þjóðveg þar sem það hverfur alveg.

Hættumat: hætta vegna vegagerðar

Heimildir: Loftmynd frá 09.10.'76 (1:35000)

SP-298:070 þjóðsaga 66°11.298N 017°11.745V

"Stekkjarlaut nefnist laut sú, sem liggur rétt austan við beitarhúsin á Sandhólum, ... Stekkjarþúfa nefnist allstór stakur hóll með hundapúfu á kolli örskammt sunnan við beitarhúsin. Lá gatan heim til bæjar rétt austan við hól þennan." segir í örnefnalýsingu. Hóll þessi er um 100 m suður af beitarhúsunum 017. Um 100 m vestan við hólinn er vegarslóði sem liggur heim að Gerði 004.

Hóllinn sem talað er um í lýsingu örnefnaskrár hér að framan, er oftast nefndur Gullhóll í daglegu tali. Fylgir honum sú saga að eitt sinn hafi 2 menn frá Sandhólum reynt að grafa í hólinn, en er þeir höfðu stungið upp fjóra hnausa þá sýndist þeim bærinn standa í björtu báli. Létu þeir þá staðar numið. Þessari ágætu sögu til stuðnings má síðan nefna að vestan megin í hólnum eru greinileg merki þess að grafið hefur verið í hann.

Hættumat: Engin hætta.

Heimildir:

SP-298:071 66°10.884N 017°12.352V

"Lækjargil heitir gil það, sem bæjarlækurinn fellur um, suð-austur af bænum. Í gili þessu stóðu hlóðir og var þar jafnan þvegin ull á vorin. Var ullin síðan borin upp í gilsbrekkuna norðan lækjarins og þurrkaður þar." segir í örnefnalýsingu. Hlóðirnar voru nálægt mynni gilsins, að austanverðu, um 10 m norðvestur af kartöflugarðinum 045. Ekki sést nú lengur til þessara hlóða, en á þessum stað er þó tóft sem hér verður skráð.

Við minni lækjargils sem opnast í túnjaðri.

Tóftin er um 8x7 m að stærð og er hleðsluhæðin um 0,4 m. Hún er að hluta grafin inn í hlíðina. Milliveggur skiptir tóftinni í tvo jafnstóra hluta, en hann virðist þó ekki hafa náð alla leið yfir

tóftina. Engar sérstakar dyr eru greinilegar á tóftinni en hún opnast mót vestri.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

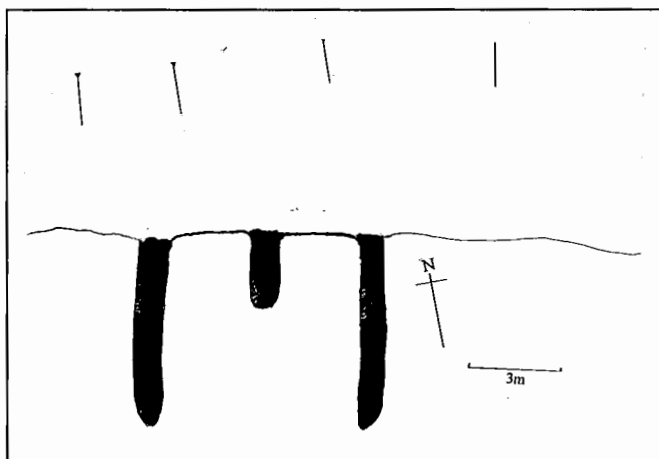
Heimildir:

SP-298:072 Sandhólasel tóft sel

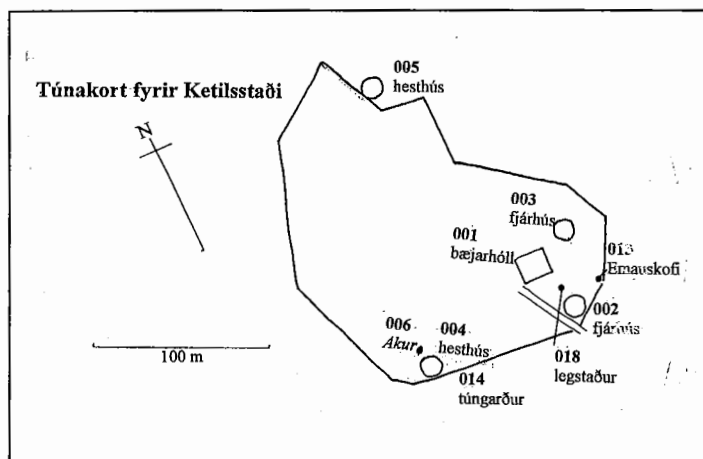
"... en á Sandhólum er vitað um selstaðinn og áður nefnd Selþúfa mun skammt norðvestur af rústum svonefnds Sandhólasels í landi þeirrar jarðar." segir í örnefnalýsingu Ketilsstaða. Sandhólasel er austan Kirkjugils um 250 m ANA af Denghól (008).

Er hér um að ræða nokkuð greinilegar rústir.

Heimildir: Ö-Ketilsstaðir, 8

SP-299 Ketilsstaðir

í mýrlendi. úthagarnir eru nægir." JÁM XI, 268

10 hndr 1712. Hólastólseign. 1449 eru Ketilsstaðir nefndir í skrá um kúgildi með jörðum Hólastóls, og voru þá leigðir fyrir 20 álnir, sem bendir til að jörðin hafi þá verið í eyði - DI V, 40 1842: "Ketilsstaðir, 10 hundruð." SSP, 191. "Það er landlítil jörð, og liggur land hennar næstum allt vestan eða norðvestan vegarins niður að sjónum, víðast hvar hálfdeigjumýrar, sums staðar dálítið víðivaxnar." BBSÞ 1963, 649

2,2 ha. 1917. 1712: "Engið er slitrótt

SP-299:001 Ketilsstaðir bæjarhóll bústaður 66°10.389N 017°13.051V

Á bæjarstæði Ketilsstaða eru 2 íbúðarhús. Það eldra og vestara var reist 1928 á hlaðinu framan við gamla bæinn. Norðan við það stóðu bæjardyr lengur og austan við þær var baðstofan, síðast notuð sem fjós. Stóð hún fram yfir 1963. Sunnan við baðstofuna/fjósið og aftan eða austan við íbúðarhúsið stóð einnig lengi skemma. Áfast íbúðarhúsinu er steiptur skúr, byggður um 1965 og er hann á framhluta bæjarins. Yngra íbúðarhús er fast suðaustan við bæjarhólinn, á suðurbakka Ketilsstaðalækjar.

Óslétt flöt, grasi vaxin og gægjast steinar upp úr. Milli íbúðarhúsa, fast á lækjarbakka.

Hólbunga, slétt að ofan, um 30x40 m, kantur að vestan.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

SP-299:002 heimild um fjárhús 66°10.363N 017°13.009V

Fast norðan við heimreið, um 15 m austan við austurgafli yngra íbúðarhússins, um 30 m austan við bæjarhól 001, stóð fjárhús. Túngarðurinn lá fast vestan við það.

Slétt grasflöt á lækjarbakka, heimreið og hlað sunnan og vestan við.

Fjárhús þetta sneri A-V, dyr á suðurvegg. Hlaða vestan megin. Það stóð enn 1963 og var þakið tekið niður árið 1974, en endanlega rífið og sléttað yfir árið 1975. Þetta var annað af tveimur

fjárhúsum úr torfi sem enn stóðu árið 1963. Það tók um 50 fjár.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917; BBSÞ, 649.

SP-299:003 heimild um fjárhús 66°10.396N 017°12.987V

Norðan við Ketilsstaðalæk, gegnt bæjarhólnum 001, þar sem hlaðin brú er yfir lækinn, er hól og stóðu á honum fjárhús. Þau voru um 20 m vestan við fjóshlöðuna,

Hólbunga efst í túni, nokkuð slétt að ofan. Fjóshaugur er nú fremst á hólnum.

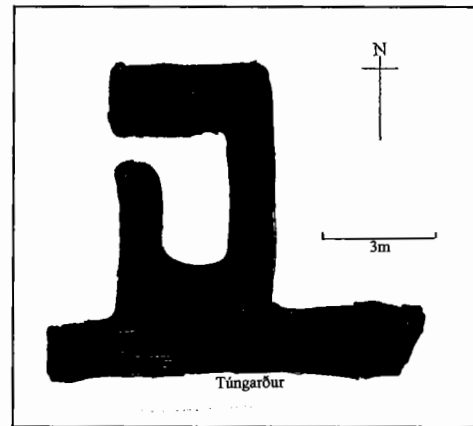
Hús þessi tóku um 30-40 kindur. Þau stóðu árið 1963 en voru orðin þaklaus árið 1965 og var þeim síðan rutt niður 1967-68.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

SP-299:004 *Akurhús* tóft hesthús 66°10.366N 017°13.126V

"Í túninu suður og niður af bænum (um 70-80 m) stóð hús, sem síðast var notað sem hesthús og nefndist það Akurhús. Stóð það uppi allt fram um 1970. Sést enn fyrir tóttinni. Suðausturveggur hússins var sambyggður vallargarðinum. Fram eftir þessari öld sást fyrir garði umhverfis blett við húsið. Var hann hringmyndaður en tók aðeins yfir hann hluta hringins umhverfis húsið sem var innan vallargarðsins. Nefndist svæðið sem garðurinn afmarkar Akur." segir í örnefnalýsingu. Um 70 m VSV af bæjarhólnum 001 er tóft Akurhúss, norðan í túngarðinum er liggur niður eftir túninu sunnan við bæinn.

Í túni, við túngarð. Utan við hann er stykki með þýfðum grasmóa. Slétt er upp að tóftinni að norðvestan.

Akurhús hékk enn uppi er núverandi ábúandi kom á Ketilsstaði árið 1965 en féll saman skömmu síðar. Viðir úr þekjunni sjást enn inni í tóftinni. Enn sést í grjóthleðslur inni í tóftinni, sem er um

3.5x2 m að innanmáli með dyr í vestur á vesturlangvegg. Austan við tóftina, í krikanum milli hennar og túngarðsins er eins og upphækkaður pallur sem gæti verið mannvirkjaleifar.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Ketilsstaðir, 4

SP-299:005 *Hesthúshóll* heimild um hesthús 66°10.451N 017°13.176V

"10-15 m sunnan Ketilsstaðalækjar og 160-180 m niður frá bæ er útjafnaður (af jarðvinnsluvélum), lágur hóll sem nefndur er Hesthúshóll og örskammt norðvestur af honum er þýfður blettur í gamla túninu sem aldrei hefur verið sléttaður til fulls og nefnist hann Hesthúsgrund. Hesthúskofi stóð þarna allt fram yfir 1930 og sagt er að hann hafi brunnið er verið var að reykja þar kjöt. Gömul garðlög voru einnig á hól þessum í minni Friðbjarnar í Mýrkoti." segir í örnefnalýsingu. Hóllinn er um 130 m VNV af bæjarhólnum 001, 20 m sunnan við Ketilsstaðalæk.

Í túni

Þó sléttað hafi verið yfir húsið, þá sést lág og breið bunga í túninu þar sem það stóð. Hún er þríhyrningslaga, um 14x14 m að stærð og er dæld í henni að sunnanverðu, um 3x3 m að stærð.

Ekkert sér lengur til garða þeirra er getið er um í örnefnalýsingu, nema ef verið gætu ójöfnur norðan til á hólnum. Um 30 m vestar og neðar í túninu eru tvær lágar hólbungur sem gætu verið mannvirkjaleifar.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Ketilsstaðir, 5

SP-299:006 *Akur* heimild um akur 66°10.366N 017°13.126V

"Í túninu suður og niður af bænum (um 70-80 m) stóð hús, sem síðast var notað sem hesthús og nefndist það Akurhús. Stóð það uppi allt fram um 1970. Sést enn fyrir tóttinni. Suðausturveggur hússins var sambyggður vallargarðinum. Fram eftir þessari öld sást fyrir garði umhverfis blett við húsið. Var hann hringmyndaður en tók aðeins yfir hann hluta hringins umhverfis húsið sem var innan vallargarðsins. Nefndist svæðið sem garðurinn afmarkar Akur. Garðurinn var jafnaður út um miðja öldina. Ekki er tilefni nafngifta þessara þekkt nú og engar sagnir um akuryrkju hér norður við opið haf eru okkur kunnugar ..." segir í

örnefnalýsingu. Akur er 60-70 m VSV af bæjarhólnum 011, norðan við Akurhús 004.

Í túni.

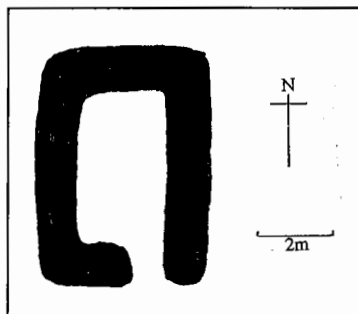
Garðlagið var sléttað áður en núverandi ábúandi kom árið 1965. Það mun hafa verið um 50 m langt, og lá frá túngarðinum austan við Akurhús 004, og síðan meðfram túngarðinum og kom aftur á

vesturhlið hans. Hólfíð hefur verið um 17 m breitt vestast en mjókkað í odd austast.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Ketilsstaðir, 4

SP-299:007 tóft geitakofi 66°10.466N 017°12.963V

Um 120 m NNV við bæjarhólinn 001 og norðan við Ketilsstaðalæk er tóft. Hún er á hól norðan við skurð er rennur í bæjarlækinn rétt austan við rafmagnslínu.

Tóftin er á hólrana, grösugum og sléttum að ofan. Sunnan við hann er skurður þar sem áður var túngarður, en túnið norðan við hann er nú í órækt. Vestan við tóftina er þýfður mói en norðan við er mýrardrag í lægð á milli þessa hóls og þess næsta.

Tóftin er um 6x4 m að stærð. Veggir hafa verið um 0,5 m á þykkt. Tóftin er aflöng og snýr frá norðri til suðurs. Hleðsluhæð

er um 0,4 m. Dyr eru á suðurgafli. Ytra byrði veggja er nokkuð greinilegt en

það lítur út fyrir tóftin hafi blásið og gróið á ný. Í kringum hólinn er þúfnakragi og við vesturendann, neðan við tóftina er um 10 m langur stúfur sem gæti verið garðlag. UM 85 m norðan við hólinn er reglulegur kantur sem gæti verið garðlag. Hann sést greinilega norðan frá. Um 20 m austan við geitakofann er dokk sem að gæti verið leifar af mannvirki.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: BBSÞ 1963, 649

SP-299:008 garðlag landamerki 66°10.959N 017°13.824V

"Að norðan ræður merkjum milli Ketilsstaða og Sandhóla garður, sem sést votta fyrir við sjó fram." segir í örnefnalýsingu. Garðlagið sést best um 1 km norðvestan frá bæjarhólnum og má sjá nokkuð greinilega u.þ.b. 255 m langan kafla sem endar um 60 m frá sjó. Merkjalækur rennur sunnan við og samhliða garðlaginu.

Þýfður lyngmói.

Vírgirðing er ofan á garðlaginu og er hún fallin að mestu. Á hinum 60 m langa kafla frá enda garðlagsins og niður að sjó lítur út fyrir að hlaðið hafi verið undir girðinguna. Einnig lítur út fyrir að

hlaðinn hafi verið minna garðlag ofan á hinn forna landamerkjagarð. Breið rás er meðfram garðlaginu, austast, norðan við það, en lengst af er hún sunnan við það.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Ketilsstaðir, 1

SP-299:009 garðlag landamerki 66°10.376N 017°12.712V

"Að norðan ræður merkjum milli Ketilsstaða og Sandhóla garður, sem sést votta fyrir við sjó fram. Þá ræður svokallaður Merkilækur spölkorn upp í mýrina, þar til hann beygist lítið eitt til norðurs, sést þá votta fyrir gömlum merkigardi upp í hólana norðan við Ketilsstaði. Þá ræður hinn sami garður merkjum til suðausturs í svonefndan Denghól, ..." segir í örnefnalýsingu. Framhald merkjagarðsins 008 sést um 20 m fyrir vestan efstu girðingu á um 20 m löngum kafla. Austan við girðinguna birtist það aftur um 30 m frá henni og nú um 50 m löngum kafla. Fjarlægð ANA af bæjarhólnum er um 150 m. Á loftmynd sést enn fremur að landamerkjagarðurinn er einnig nokkuð greinilegur á um 350 m löngum kafla austan

þjóðvegur og liggur hann þétt upp við mógrafasvæði 020 að norðanverðu. Þvert á hann að norðanverðu kemur síðan annað garðlag, SP-298:069, og liggja þau saman við austurenda landamerkjagaráðsins.

Þýfðir lyngmóar, votlendi. Lækur rennur þétt meðfram garðinum.

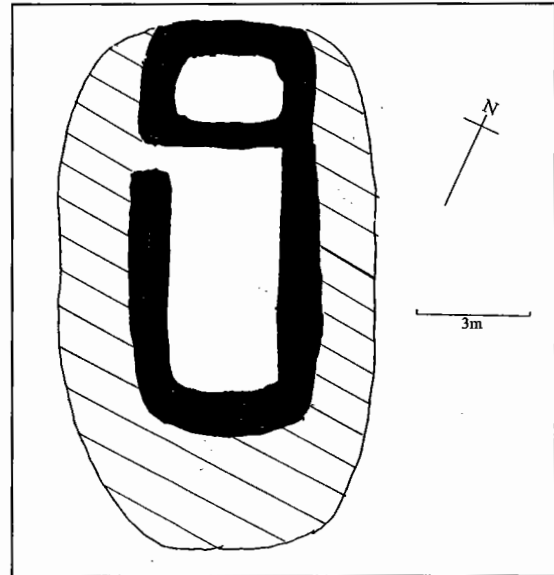
Garðurinn er töluvert sprunginn en einnig virðist hann hafa gengið til á köflum.

Hættumat: hætta vegna vegagerðar

Heimildir: Ö-Ketilsstaðir, 1

SP-299:010 *Runkahús* tóft fjárhús 66°10.851N 017°14.301V

"Forvaði, nafnlaus markar [Runkabás] að sunnanverðu. Í fjörunni örskammt utan við bás þessan, er stakur klettur sem nefnur er Runkhússtapi. Upp af kletti þessum sem er einnig upp af Runkakletti eru tættur húss sem nefnt var Runkahús. (Einnig til orðmyndin Runhús ...). Ekki er nú vitað um tilkomu þessara Runkanafna er hústóftin er nú 1992 glögg og allt fram til loka 8. áratungarins hékk þak hússins, sem var fjárhús, uppi. Húsið sem síðast stóð þarna var garðhús með norðlensku lagi, rúmaði allt að 40 fjár og sneri út suður með dyr til suðurs. Við norðurendann var heytóft. Þessi hús voru notuð síðast af Birni Árnasyni fyrrnefndum utan það að lengi síðan nýttust þau til skjóls búpeningi sem þarna gekk. Í skorningi sunna hússins var kartöflugarður notaður a.m.k. á fyrri hluta aldarinnar." segir í

örnefnalýsingu. Runkahús er á sjávarbakkanum beint niður undan bænum.

Valllendi á sjávarbakka. Austan við tóftina eru þýfðir og mýrlendir lyngmóar.

Tóftin er mjög greinileg og eru leifar af þekju ofan í henni. Veggir eru þó orðnir nokkuð signir. Sunnan við tóftina eru dældir sem gætu verið eftir torfristu. Um 10 m sunnar, í gilskorningi, eru

gamli kartöflugarðar.

Hættumat: hætta vegna landbrots

Heimildir: Ö-Ketilsstaðir, 3-4

SP-299:011 náma mógrafir 66°10.483N 017°13.642V

"Norður af Mýrarkotsbænum, 600 m upp (nærri austri) frá sjónum og um 200 m norður frá bæjarhúsunum í Mýrarkoti eru gamlar svarðargrafir og pyttir sem lækur rennur úr." segir í örnefnalýsingu. Grafirnar eru 150 m NNA af Mýrarkoti og um 50 m neðan við hlið neðan við neðstu tún Ketilsstaða. Einnig er þar tóft eftir mókofa við norðvesturhorn grafanna.

Þýfðir lyngmóar.

Mógrafir á einu svæði sem er um 30x20 m að stærð. Rennur lækur úr þeim. Tóftin er um 5x3 m að stærð.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Ketilsstaðir, 4

SP-299:012 heimild um ristu 66°10.502N 17°13.652V

"Norður af Mýrarkotsbænum, 600 m upp (nærri austri) frá sjónum og um 200 m norður frá bæjarhúsunum í Mýrarkoti eru gamlar svarðargrafir og pyttir sem lækur rennur úr. Nefnist hann Torfulækur. Mun það dregið af því að mikið torf var rist í nágrenni lækjarins." segir í

örnefnalýsingu. Um 50 m vestan við mógrafir 011 (sem lækurinn rennur úr) eru sléttar grundir meðfram læknum þar sem torf gæti hafa verið rist. Annars rennur lækurinn um þýfða móa.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Ketilsstaðir, 4

SP-299:013 *Emauskofi* heimild um útihús 66°10.396N 017°12.969V

"Þar sem nú standa fénaðarhús og hlaða 10-20 m utan við bæjarlækinn og örskammt austar en íbúðarhúsið, sem er sunnan lækjarins, stóð kofi sem nefndist Emauskofi ... Austurveggur hans var sambyggður vallargarðinum um hið gamla tún jarðarinnar. Stóð þessi kofi uppi árið 1915 er Friðbjörn heimildarmaður okkar flutti í Mýrarkot." segir í örnefnalýsingu. Þar sem Emauskofi stóð er nú fjós, og hlaða norðan við það, norðan við Ketilsstaðalæk. Kofinn hefur verið um 100 m austan við 003

Undir byggingum á breiðum hól efst í túni.

Ekki er vitað um hlutverk kofans.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Ketilsstaðir, 4

SP-299:014 garðlag túngarður 66°10.396N 017°13.212V

"Þar sem nú standa félanðarhús og hlaða 10-20 m utan ivð bæjarlækinn og örskammt austar en íbúðarhúsið, sem er sunnan lækjarins, stóð kofi sem nefndist Emauskofi ... Austurveggur hans var sambyggður vallargarðinum um hið gamla tún jarðarinnar." segir í örnefnalýsingu. Túngarðurinn sést enn að sunnanverðu, frá heimreiðinni vestur fyrir Akurhús. Þar skammt vestan við beygði garðurinn til norðvesturs og sést þar sem hár bakki í túninu þó hann hafi verið sléttaður. Norðan við heimreiðina sést garðlagið nokkra metra út í bæjarlækinn. Austurhliðin sést einnig norðan við fjóshlöðu og 003, en meðfram norður-hlið rennur nú lækur í skurði og er garðlagið þar nokkuð óskýrt. Norðan við Hesthúsgrund 005 hefur garðlagið verið sléttað en sést þó móta fyrir því. Það sama er að segja um vesturhlið.

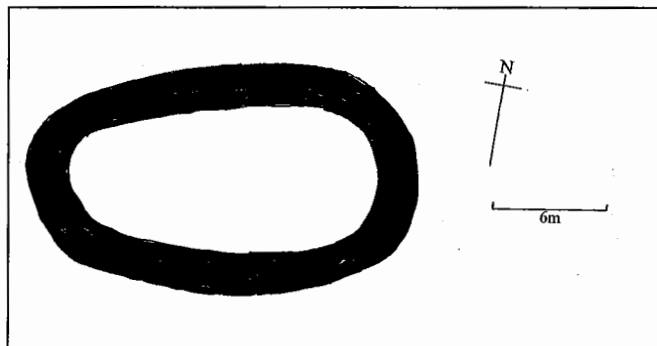
Í túni

Garðlagið afgirðir stórt svæði, einkum að norðaustan. Er það sýnt á túnakorti.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Ketilsstaðir, 4

SP-299:015 gerði óþekkt 66°10.452N 017°12.867V

Um 150 m norðan við bæjarhólinn og um 60 m ANA af geitakofanum 007 er óreglulegt gerði.

Gerðið er norðan til í lægð á milli tveggja hólrana sem liggja austur-vestur, norðan við túnið. Á sléttri flöt. Hóllinn norðan við var áður melur en hefur nú verið græddur upp og er Kúahagi.

Gerðið er um 20x11 m að stærð og eru veggir um 2 m að þykkt og um 1,5 m á

hæð. Gerðið er egglega og snýr í austur-vestur og er breiðara í austurendann. Rof er innan í gerðinu og lyngi vaxnar

þúfur. Veggir eru byrjaðir að hlaupa í þúfur og eru stór skörð komin í þá að norðvestanverðu. Dyr eru illgreinanlegar. Tvær mógrafir eru um 20 m vestan við gerðið.

Hættumat: engin hætta

Heimildir:

SP-299:016 stífla sundlaug 66°10.399N
017°12.832V

Um 100 m NNA af fjóshlöðunni og um 80 m austur af geitakofanum 007, er stífla í læknum sem rennur norðan við túnið.

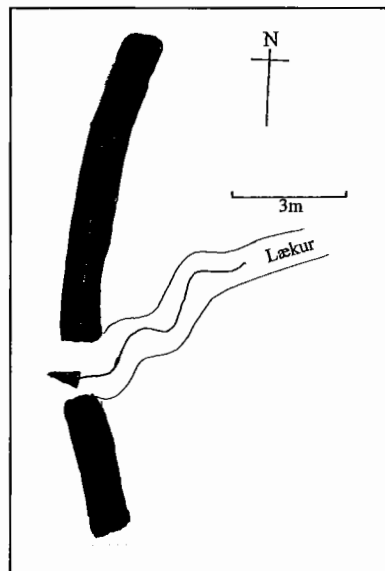
Lækurinn rennur á milli túnsins og hólrana sem er norðan við það.

Hér er um að ræða um 11 m langt garðlag sem hefur verið hlaðið til þess að stífla lækinn. Hann er u.þ.b. 1 m á breidd og liggur í sveig. Lækurinn rennur nú í gegnum skarð sunnan til á garðlaginu.

Þegar lækurinn hefur verið stíflaður hefur myndast pollur sem hefur verið um 10x15 m stór og um 1 m djúpur.

Hættumat: hætta vegna vatnsaga

Heimildir:

SP-299:017 náma mógrafir 66°09.686N 017°12.491V

Svarðartekja var í Víðidal, seinast tekinn upp svörður þar árið 1934. Víðidalur er um 2 km ASA af vörðu SP-299:012. Mógrafirnar sjást vel þegar horft er yfir dalinn.

Þýfðir móar, víðast hvar lyngi vaxnir.

Mógrafirnar eru all miklar og ná yfir svæði sem er um 56x16 m að stærð. Lækur rennur úr gröfum, niður eftir dalnum. Sunnan megin við grafirnar er mókofatóft sem er um 5x3 m að stærð.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Ketilsstaðir, 7

SP-299:018 frásögn legstaður 66°10.363N 017°12.994V

Í kring um 1970 komu mannabein í ljós í tvígang á sama stað í hlaðinu á Ketilsstöðum. Þau fundust 2-3 m norður af norðausturhorni yngra íbúðarhússins, en sá staður er norðan við heimreiðina um 15 m norðan við bæjarhólinn 001.

Áður tún, við heimreið, nú hlað, á lækjarbakka.

Beinin voru grafin aftur í lækjarbakkanum. Hér var um greinileg mannabein að ræða.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir:

SP-299:019 stífla sundlaug 66°10.478N 017°13.120V

Stífla er um 180 m norðvestan við bæjarhólinn 001 og um 30 m neðan, eða vestan við lækjarmót.

Í grasi grónum lækjarfarvegi.

Garðlagið hefur verið hlaðið þvert yfir lækinn. Ofan við það er farvegurinn breiðari enn víðast hvar annarsstaðar

Hættumat: hætta vegna vatnsaga

Heimildir: Ö-Ketilsstaðir, 7

SP-299:020 náma mógrafir 66°10.268N 017°12.619V

Mógrafir voru við landamerki Sandhóla við þjóðveginn að austanverðu. Grafirnar eru fast upp við þjóðveginn að austanverðu, fast við landamerkjagarðinn.

Mýrlendi

Norðan við grafirnar er mókofatóft, um 5x4 m að stærð og er hleðsluhæðin um 0.8 m. Mógrafirnar eru ein stór gröf, um 20x20 að stærð, en einnig eru nokkrar minni grafir austan við hana. Þar er annar

mókofi, um 4x3 m að stærð. Um 20 m suðaustur af þessu svæði er annað um 30x30 m að stærð og er það sennilega eldra.

Hættumat: mikil hætta vegna vegagerðar

Heimildir: Ö-Ketilsstaðir, 7

SP-299:021 heimild um kvíar 66°10.537N 017°13.073V

"Ekki er vitað með vissu hvar stekkir eða kvíar voru á Ketilsstöðum en forn garðlög voru u.þ.b. 250-300 m frá gamla bænum, sem enn stendur niður með Ketilsstaðalæk og bæði sunnan og norðan hans. Á a.m.k. öðrum þessara staða gæti hafa verið rétt eða kvíar. Búið er að brjóta þessa bletti báða til túns svo öll merki um þessi lyngivöxnu garðlög eru nú horfin." segir í örnefnalýsingu. Sunnan við lækinn sjást engin merki um mannvirki nema tvær þústir í túninu vestan við Hesthúsgrund. Norðan við lækinn voru hins vegar miklar tóftir sem núverandi ábúandi sléttaði. Var jarðýta notuð við verkið. Þessi staður er um 200 m norðvestan við bæjarhólinn, og 40 m norðan við lækinn.

Illaslétt tún. Í kring eru þýfðir móar. Staðurinn er neðst í dálítilli brekku.

Samkvæmt lýsingu ábúanda voru þetta talsvert miklar tóftir en lítið sést af þeim nú. Gróflega áætluð stærð að sögn heimildamanns, var um 20x10 m.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Ketilsstaðir, 8

SP-299:022 garðlag óþekkt 66°10.495N 017°13.109V

"Ekki er vitað með vissu hvar stekkir eða kvíar voru á Ketilsstöðum en forn garðlög var u.þ.b. 250-300 m frá gamla bænum, sem enn stendurniður með Ketilsstaðalæk og bæði sunnan og norðan hans. Á a.m.k. öðrum þessara staða gæti hafa verið rétt eða kvíar. Búið er að bjóta þessa bletti báða til túns svo öll merki um þessi lyngivöxnu garðlög eru nú horfin." segir í örnefnalýsingu. Eitt garðlag hefur þó orðið eftir um 40 m suðaustan við 021 og um 150 m norðvestan við bæjarhólinn á norðurbakka Ketilsstaðalækjar, norðan við lækjarmótin.

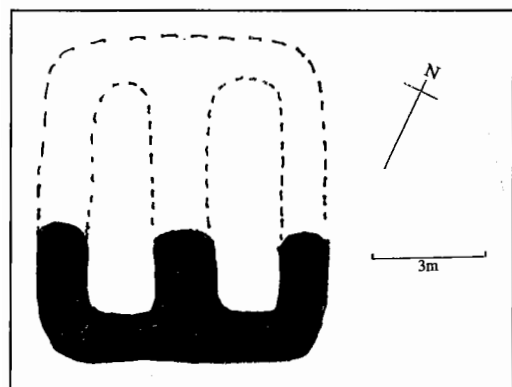
Þýður mói, blandaður grasi og lyngi. Um 5 m neðan við garðlagið er mýri.

Garðlagið liggur í breiðum boga út frá lækjarfarveginum, um 18 m til norðurs, þar kemur vinkilbeygja til vesturs, en síðan hverfur það eftir um 4 m

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Ketilsstaðir, 8

SP-299:023 tóft heygarður 66°10.888N 017°13.748V

Tóft er um 900 m vestur af bæjarhólnum og um 50 m sunnan við skurð á merkjum móti Sandhólum, en norðan við Ketilsstaðalæk. Séð úr fjarska lítur tóftin út eins og grænn þúfnahnappur sem sker sig úr umhverfinu.

Þýður lyngmói. Deiglendur á köflum.

Tóftin er um 8x7 m að stærð og er hleðsluhæð um 0,8 m. Hún virðist skiptast í 2 samsíða hólf. Veggirnir eru nokkuð háir en eru samt mikið til hlaupnir í þúfur. Áþekkan þúfnaklasa er að finna um 100 m SSA við þennan stað, sunnan við

Ketilsstaðalæk. Er hann mjög óreglulegur. Talið er að tóftin sé heygarður.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: JÁM XI, 268

SP-299:024 tóft óþekkt 66°10.934N 017°13.904V

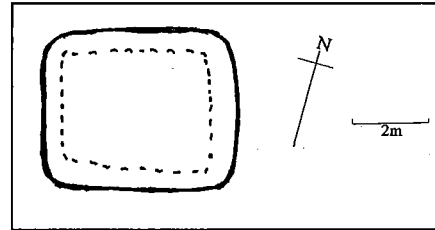
Tóft er um 10 m sunnan við Ketilsstaðalæk, um 100 m vestan við 023.

Þýfður lyngmói á lækjarbakka.

Tóftin er um 5x4 m aðstærð. Hún er mikið til hlaupin í þúfur. Brúnirnar eru hærri að utan en innan og eru vel skýrar. Dyr eru ekki greinilegar.

Hættumat: engin hætta

Heimildir:

SP-299:025 garðlag landamerki 66°10.517N 017°14.119V

Landamerkjagarður er á milli Ketilsstaða og Mýrarkots. Vestari endi garlagsins er um 40 m frásjávarbakkanum. Þaðan liggur hann til austurs þar til um 100 m eru á mótis við Mýrarkot. Garðlagið sést síðan aftur um 200 m austar og hverfur sá kafli síðan á mótis við bæjarhúsin á Ketilsstöðum. Garðlagið sést síðan næst á milli girðingar á efstu túnnum og þjóðvegarins.

Þýfður lyngmói. Mýrlendi á köflum.

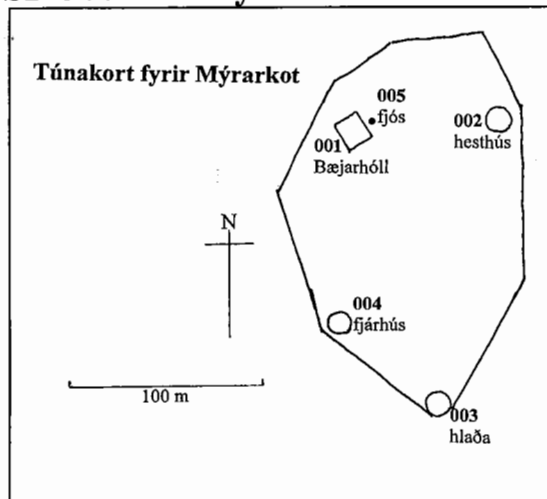
Garðlagið er víða all sigið og hlaupið í þúfur. Girðingarundirstaða hefur verið hlaðin ofan á það. Á landamerkjum fyrir austan þjóðvegin er varða. Hún liggur þó ívið sunnar en garðlagið. Sést hún

vel frá þjóðveginum. Það mun vera Ytri-varða sem nefnd er í örnefnalýsingu fyrir Hól.

Hættumat: engin hætta

Heimildir:

SP-300 Mýrarkot

5 hdr 1712 1842: "Mýrarkot, 5 hundruð." SSP, 191. "Land jarðarinnar er lítið, mestallt vestan þjóðvegarins, hallalítið mýrlendi með smályngholtum." BBSÞ 1963, 648.
1,7 ha 1917

SP-300:001 Mýrarkot bæjarhóll bústaður 66°10.373N 017°13.896V

Núverandi íbúðarhús stendur á gamla bæjarstæðinu um 800 m fyrir vestan þjóðveg og um 100 m suður af landamerkjum við Ketilsstaði. Núverandi íbúðarhús var byggt í tveim áföngum og var syðri og eldri hlutinn byggður árið 1941. Yngri hlutinn var byggður árið 1963.
Í túni.

Engar leifar sjást af gamla bænum, en bæjarhóllinn sjálfur er um 25x20 m að stærð. Enginn kjallari er undir húsinu og þegar báðir hlutar þess voru byggðir, voru einungis gerðar rásir fyrir veggjum í

bæjarhóllinn, en aðrir hlutar hans látnir ósnortnir.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir:

SP-300:002 heimild um hesthús 66°10.371N 017°13.866V

Hesthús var um 40 m austur af íbúðarhúsinu, norðanvið og upp við heimreiðina, um 60 m suður frá landamerkjum við Ketilsstaði.

Heimreið liggur þétt upp við að vestanverðu. Þýfður grasmói norðan og austan við.

Búið er að slétta staðinn og er þar nú geymsluplan fyrir vélar.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

SP-300:003 heimild um hlaða 66°10.322N 017°14.044V

Hlaða stóð á hól, um 100 m suður af bæjarhólnum 001.

Í túni upp á hól.

Dæld er í túninu þar sem að hlaðan var og er hún um 8x6 m að stærð.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

SP-300:004 heimild um fjárhús 66°10.361N 017°14.015V

Fjárhús stóðu í túninu um 65 m suðvestur af íbúðarhúsinu.

Í túni.

Greinilega sést hvar þetta fjárhús hefur verið, því þar eru dældir í túninu, um 10x4 m að stærð.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

SP-300:005 heimild um fjós 66°10.400N 017°13.873V

1963 var torffjós í Mýrarkoti fyrir 5 nautgripi. Það var undir austurvegg núverandi íbúðarhúss og var mjótt sund á milli húsanna. Fjósið var rífið 1977 eða 1978.

Nú er þar garður við íbúðarhúsið.

Engin ummerki eru eftir fjósið, en það var svipað að lengd og nýrri hluti íbúðarhússins.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: BBSÞ 1963, 648.

SP-300:006 heimild um fjárhús 66°10.437N 017°14.918V

1963 voru torffjárhús fyrir 170 kindur í Mýrarkoti. Þau voru um 30 m vestan við rústir af sjóbúð 017, á Furugerði sem er um 1 km VSV frá bænum. Nefnist vestasti hluti Furugerðis, Furugerðisnef. Yngra fjárhús stendur nú á sama stað og er austurveggur þess byggður á leifum hins eldra. Steinsteipt hlaða er áföst húsunum að norðanverðu og stóð hún einnig við gömlu húsin. Hún var byggð litlu fyrr en yngri fjárhúsin.

Húsin stóðu í túni sem er að hluta til náttúrulegt valllendi og að hluta til ræktað. Það er dálitlum höfða eða nefi við sjó.

Húsin voru tvístæðuhús, byggð 1919 og snéru dyr þeirra til suðurs, eins og á nýju húsunum. Nýju húsin voru byggð árið 1969.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: BBSÞ 1963, 648.

SP-300:007 *Furuvík* heimild um lendingu 66°10.416N 017°14.837V

"Lending er í svonefndri Furuvík og þó ekki góð, því að þar er bæði aðgrunnt og grýtt!" segir í örnefnalýsingu. Uppsátur var bjarglegt í Mýrarkoti árið 1712 eftir því sem segir í jarðabók Árna og Páls. Furuvík er um 1 km vestan við bæinn, norðan við svonefnt Furugerðisnef. Á Furugerði eru fjárhús 006 og sjóbúð 017. Lendingin mun hafa verið í kverkinni við Furugerði, suðaustantil í vikinni. Uppsátrið var uppi á sjávarbakkanum við kverkina.

Víkin er umlukin allháum klettum og er uppgangan nokkuð erfið.

A þessum stað er aðgrunnt eins og segir í örnefnalýsingu og er fjaran nokkuð grýtt. Lendingin hlýtur því að hafa verið í erfiðara lagi. Ekki sér til uppsátursins en bátarnir voru dregnir upp á sjávarbakkann við hverkina og settir upp austan við sjóbúðina 017.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: BBSÞ 1963, 648. JÁM XI, 268.

SP-300:008 *Gvendarbrunnur* lind vatnsból 66°10.502N 017°14.159V

"Inn í strandlengju Mýrarkots gengur vík, sem Furuvík heitir [sjá 007]. Nyrzt í þá vík fellur Gvendarbrunnslækur, hann kemur úr Gvendarbrunni, sem er uppsprettta í túnfætinum." segir í örnefnalýsingu. Gvendarbrunnur er um 300 m vestur af bæjarhólnum 001, þar sem tún endar og við tekur þýfður grasmói.

Á mótum þýfðs grasmóa og ræktaðs túns.

Lautin sem uppsprettan kemur úr er um 6x4 m að stærð.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Mýrarkot

SP-300:009 *Furugerði* örnefni 66°10.446N 017°14.986V

"Bakkahorn það sem myndar Furuvíkina [sbr. 007] að suðvestan, heitir Furugerðisnef en bakkinn sjálfur Furugerði ..." segir í örnefnalýsingu. "... en sjávarbakkinn myndar þarna næstum vinkilhorn, og þar vottaði fyrir gamalli garðhleðslu, sem myndaði annan vinkil á móti, svo þarna varð afmarkaður ferkantaður blettur, eitthvað kringum 400 fermetra að stærð. Á þessum afmarkaða bletti sást fyrir fjórum smátóttarbrotum með mjög óreglulegri

afstöðu hvers til annars og mislangt á milli (þetta tveir til tíu metrar). Einnig var þarna um eins meters djúp sporöskjulaga gryfja svo einn metri á breidd og þrír metrar á lengd í botninn með miklum fláa, en sást ekki fyrir veggjahleðslum, virtist þó af manna höndum. Þessi tóttabrot er nú búið að slétta ásamt garðbrotunum, og sést ekki fyrir þeim lengur, en árið 1919 voru byggð fjárhús á bakkanum, líklega svona 40-50 metra austan áðurnefnds afmarkaðs svæðis og allmörgum árum seinni heyhlaða." segir í svörum við spurningum Örnefnastofnunar. Furugerði er um 1 km VSV frá bænum.

Þarna er nú ræktað tún.

Garðlagið hefur nú verið sléttað svo ekki sést lengur til þess. Tóftarbrotin voru einnig sléttuð eins og sagt er frá í örnefnalýsingu, en þó er að finna nokkrar dældir í túninu um 35 m vestur af fjárhúsunum 006 sem benda til þess hvar þau hafi verið.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Mýrarkot; Ö-Mýrarkot svör við sp., 3

SP-300:010 varða landamerki 66°10.648N 017°14.371V

"Þá byrja ég að norðanverðu niður við sjó, það eru merki milli Mýrarkots og Ketilsstaða, þar sem Gvendarbrunnslækur fellur framan af björgunum ofan í fjöruna í svolítilli lægð sunnan undir svokölluðum Skarðabakkahól. Sunnan í þeirri hólbungu stendur merkivarða, og upp frá henni liggur garður allgreinilegur rétt norðan Mýrarkotstúns ..." segir í svörum við spurningum Örnefnastofnunar. Varðan er frammi á sjávarbakka um 5 m sunnan við landamerkjagirðingu milli Mýrarkots og Ketilsstaða, um 800 m VNV af bænum.

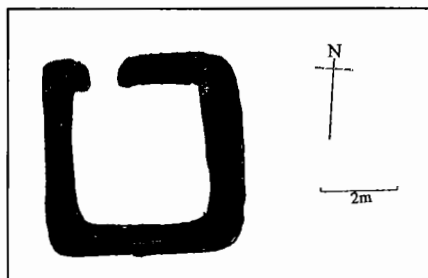
Á sjávarbakka sem er vestanmegin. Austan til er þýfður gras og lyngmói.

Lítið er nú eftir af vörðunni sjálfri, en þó má sjá reglulega hringlaga þúst þar sem hún stóð.

Hættumat: hætta vegna rofs

Heimildir: Ö-Mýrarkot svör við sp., 1

SP-300:011 tóft hrútakofi 66°10.362N 017°14.987V

Um 100 m suðaustur af fjárhúsunum 006 í Furugerði er hrútakofatóft. Hún er um 300 m austan við sjávarbakkann, sunnan við girðinguna sem liggur sunnan við fjárhúsin, sunnan við læk sem rennur meðfram henni.

Þýfður gras og lyngmói.

Kofinn er um 5x5 m að stærð. Hleðsluhæðin er um 1,5 m og er þykkt veggja um 0,5 m. Þekjan er fallin og má sjá leifar hennar ofan í tóftinni ásamt stoðum og sperrum. Dyr

eru á norðurgafli.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Mýrarkot svör við sp., 1

SP-300:012 varða landamerki

"Sunnan í þeirri hólbungu stendur merkivarða [010], og upp frá henni liggur garður allgreinilegur rétt norðan Mýrarkotstúns, stefnu til heiðar meðfram núverandi Ketilsstaðatúni, upp yfir Miðdegismýrina utarlega (norðarlega), að vörðu, sem stendur ofan þjóðveggar (bílveggar) rétt norðan við mynni Grænulágar á svokölluðum Miðdegisási ..." Varðan er um 1 km ASA frá Mýrarkoti.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Mýrarkot svör við sp., 1

SP-300:013 varða landamerki 66°09.940N 017°12.675V

"... eftir það [vörðu 012] áframhaldandi bein stefna (á að gizka 300 metra) í vörðu, sem

stendur við gamlar reiðgötur frá fyrri öld eða öldum..." segir í svörum við spurningum Örnefnastofnunar. Varðan stendur uppi á melhól um 400 m ANA af Mýrarkoti.

Varðan stendur á melhól, sem er umkringdur þýfðum lyngmóa. Norðan megin rennur lækur eftir dálitlum gilskorningi.

Varðan er nokkuð eydd og gróin og stendur um 0.6 m hátt.

Hættumat: engin hætt

Heimildir: Ö-Mýrarkot svör við sp., 1

SP-300:014 gata leið 66°09.940N 017°12.675V

"... eftir það [012] áframhaldandi bein stefna (á að gizka 300 metra) í vörðu, sem stendur við gamlar reiðgötur frá fyrri öld eða öldum..." segir í svörum við spurningum Örnefnastofnunar. Varða 013 stendur við þessar reiðgötur.

Þýfður lyngmói.

Göturnar eru nokkuð greinilegar á svæðinu á milli Ísólfstaða og Ketilsstaða.

Hættumat: engin hætt

Heimildir: Ö-Mýrarkot svör við sp., 1

SP-300:015 varða landamerki 66°09.771N 017°12.882V

"... eftir það [012] áframhaldandi bein stefna (á að gizka 300 metra) í vörðu, sem stendur við gamlar reiðgötur frá fyrri öld eða öldum, þaðan svo bein lína í sem næst hásuður rétt vestan Heybandslága (þær eru í landi Ketilsstaða), í vörðu fremst á vesturbrún Ketilsstaðadals. Þar mætast lönd Hóls og Ketilsstaða og loka Mýrarkotsland inni." segir í svörum við spurningum Örnefnastofnunar. Þessi varða er 900-1000 m í ASA frá Mýrarkoti.

Varðan stendur á allháum melhól. Umhverfis er þýfður lyngmói og votlendi, slétt á köflum. Varðan er eydd og uppgróin en sést þó vel. Hæð hennar er um 0.6 m.

Hættumat: engin hætt

Heimildir: Ö-Mýrarkot svör við sp., 1

SP-300:016 varða landamerki 66°09.685N 017°13.281V

"Frá þessari merkjavörðu [Hólsvörðu sjá Hól] er svo lína beint til sjávar í vörðu, sem stendur á melhól eða bingu, sem næst norðaustur frá Hóli, en á þessari leið sést móta fyrir gömlum garði á svolitlum parti rétt ofan við þjóðveginn." segir í svörum við spurningum Örnefnastofnunar. Varðan stendur á melhól um 1km NA af Hóli og um 500 m austan þjóðveggar. Melhóllinn sést vel langt að og stendur varðan austast á hábungu hans.

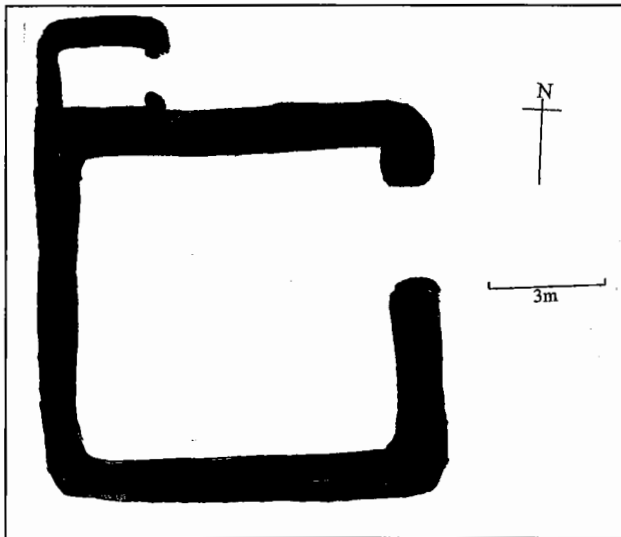
Varðan stendur á melhól sem sker sig úr landslaginu. Umhverfis er þýfður lyngmói.

Varðan er töluvert eydd og gróin, en sést þó ágætlega. Hæð hennar er um 0.7 m.

Hættumat: engin hætt

Heimildir: Ö-Mýrarkot svör við sp., 1

SP-300:017 tóft sjóbúð 66°10.432N 017°14.835V

Sjóbúðartóft er í Furugerði, um 1km VSV frá bænum. Búðin er austasta tóftin í Furugerði. Hún er 5-7 m austan við tóft 021.

Norðan megin er sjávarbakki. Annars ræktað tún.

Tóftin er um 10x10 m að stærð og er þekjan hálfvallin. Má sjá þar inni ýmsar leifar sem lýsa glögglega því hlutverki sem tóftin hefur gegnt, s.s. net, baujur, tunnur, o.fl. Hleðsluhæð er um 1,5

m. Sambyggð sjóbúðinni að austan er minni tóft sem er um 3x2 m að stærð. Það var torfhjallur. Einar dyr eru á báðum tóftunum og opnast báðar í suður.

Hættumat: hætta vegna landbrots

Heimildir:

SP-300:018 garðlag landamerki 66°09.971N 017°14.166V

"Þegar kemur niður fyrir melbungu þá, sem varðan stendur á [013], tekur við mýri, og niður eftirhenni sást (og sést) fyrir garði allt til sjávar, þó ekki eina 60-70 metra fremst á bakkanum; þar ræður lækjarseyra merkjum. Þaðan var fyrir einum 50-60 árum grafinn skurður upp mýrina meðfram gamla garðinum og hlaðið ofan á gamla garðinn; þó nær sá skurður ekki nema svo sem þrjá fjórðu vegar frá sjó upp að mel þeim, sem varðan stendur á." segir í svörum við spurningum Örnefnastofnunar og er verið að lýsa landamerkjagarði milli Hóls og Mýrarkots. Garðlagið sést ekki eftir að skurðinum sleppir að austanverðu. Þó gæti verið að um sama garðlag sé að ræða á um 60 m löngum kafla vestan við þjóðveg. Á loftmynd sem tekin var árið 1976 sést garðlagið nokkuð greinilega og nær það frá sjávarbakka að þjóðvegi. Við austurenda garðlagsins er melhóll, annars votlendur og þýfður grasmói. Í skurðinum sem liggur samsíða garðlaginu að sunnanverðu, rennur lækur sem kallaður er Kaldaveita.

Þar sem uppmokstri úr landamerkjaskurðinum milli Mýrarkots og Hóls, var hlaðið upp á garðlagið þá sést ekki til þess á um 500 m kafla, en heildarlengd þess út frá loftmyndinni er um 1225 m.

Garðlagið sést einnig á um 175 m löngum kafla austur frá þjóðveginum en tengist síðan garðlagi SP-671:005 sem þar liggur þvert á hann.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Mýrarkot svör við sp., 1-2; Loftmynd frá 09.10.'76 (1:35000)

SP-300:019 garðlag óþekkt 66°10.483N 017°15.075V

"... en sjávarbakkinn myndar þarna næstum vinkilhorn, og þar vottaði fyrir gamalli garðhleðslu, sem myndaði annan vinkil á móti, svo þarna varð afmarkaður ferkantaður blettur, eitthvað kringum 400 fermetra að stærð. Á þessum afmarkaða bletti sást fyrir fjórum smátóttarbrotum [009] með mjög óreglulegri afstöðu hvers til annars og mislangt á milli (þetta tveir til tíu metrar). Einnig var þarna um eins meters djúp sporöskjulaga gryfja svo einn metri á breidd og þrír metrar á lengd í botninn með miklum fláa, en sást ekki fyrir veggjahleðslum, virtist þó af manna höndum. Þessi tóttabrot er nú búið að slétta ásamt garðbrotunum, og sést ekki fyrir þeim lengur, en árið 1919 voru byggð fjárhús á bakkanum, líklega svona 40-50 metra austan áður nefnds afmarkaðs svæðis og allmörgum árum seinna heyhlaða." Fremst á sjávarbakkanum vestan við fjárhúsin er um 40 m langt garðlag. Án þess að fyrir því séu

beinar heimildir þá er ekki ólíklegt að hér sé um að ræða leifar eftir sjálft Furugerðið sem bakkinn heitir eftir.

Hár og brattur sjávarbakki að vestanverðu og stórgrýtt fjara. Austan við er ræktað tún. Girðing er við suðurenda. Um 2 m breitt bil er á milli garðlagsins og sjávarbakkans.

Garðlagið er greinilegt, þó sérstaklega að vestanverðu. Það er um 40 m langt og um 1 m breitt. Það er ekki alveg beint því eftir um 10 m úr suðri kemur á það 90° hlykkur til austurs, en síðan heldur

það áfram í beinni línu til norðurs og endar í 90° hlykk til vesturs.

Hættumat: hætta vegna landbrots

Heimildir: Ö-Mýrarkot svör við sp., 3

SP-300:020 tóft óþekkt 66°10.438N 017°14.897V

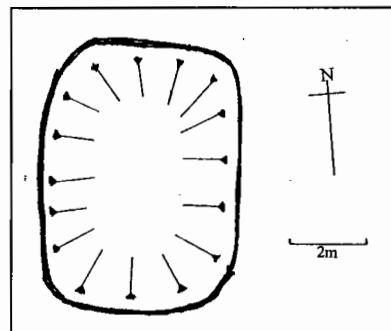
"En fjórum til sex metrum austan við stafn hlöðunnar (006] er tótt að heita má á bakkabrúninni, svona tveim sinnum fimm metrar, og í henni nálægt miðju vottar fyrir þvervegg, og á honum sýnast hafa verið dyr við vesturvegg tóttarinnar. Einum fjórum til fimm metrum austar á bakkabrúninni, er lítil kvos, svona tveir sinnum þrír metrar, sem einnig virðist mannaverk." segir í svörum við spurningum Örnefnastofnunar. Búið er að fylla upp í tóftina að hluta og er geymt í henni hey. Hún er þó vel greinanleg.

Sjávarbakki að norðanverðu. Tún að sunnan verðu.

Tóftin er um 5x3 m að stærð. Hleðsluhæð er um 0.3 m. Dyr virðast vera norðantil á vesturvegg.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Mýrarkot svör við sp., 3

SP-300:021 tóft óþekkt 66°10.425N 017°14.870V

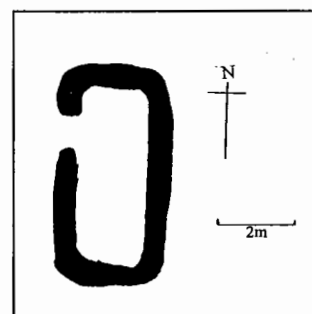
Óljós tóft er í Furugerði á milli tóftar 020 og sjóbúðartóftar 017.

Sjávarbakki að norðanverðu. Ræktað tún.

Lítil dæld sem sökum reglulegrar lögunar lítur út fyrir að vera manngerð. Hún er um 3x2 m að stærð.

Hættumat: engin hætta

Heimildir:

SP-300:022 náma mógrafir 66°10.198N 017°13.754V

"Svörðurinn var aðallega tekinn yzt og efst í mýrum þeim, sem eru á milli bæjanna Hóls og Mýrarkots, spöl neðan þjóðvegarins, en sunnan heimreiðar, þó er hann víðar í þessum mýrum." segir í svörum við spurningum Örnefnastofnunar. Grafirnar eru um 300 m ASA frá bænum. "Torf var auðvitað mikið rist hér áður víða í mýrunum, þar sem slétt var, en þótti ekki gott, ..." segir enn fremur í örnefnalýsingu. Ekki sjást lengur merki um torfristu.

Þýfður grasmói með lyngblettum hér og þar.

Mógrasvæðin eru tvöög er það vestara um 40x30 m að stærð. Um 10 m fyrir norðan við það, og nær vestur hlið þess er mókofatóft, um 4.5x2 m að stærð. Hitt mógrasvæðið er um 40 m austar og er

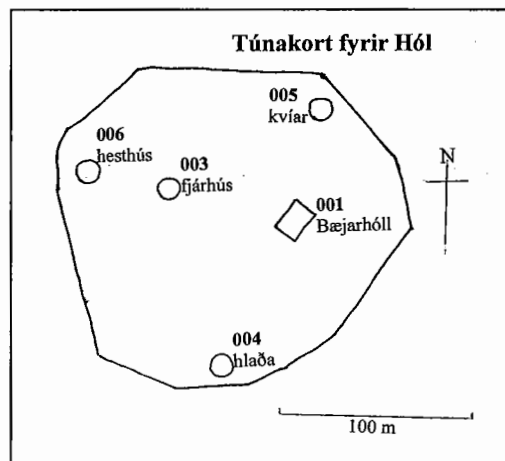
talsvert stærra, eða um 100x60 m. Við suðurhlið þess er önnur mókofatóft, áþekk hinni að stærð.

Hættumat: engin hættu

Heimildir: Ö-Mýrarkot svör við sp., 4

SP-301 Hóll

16 hdr. 1712, 1842. 1285 segir að Grund í Eyjafirði eigi reka í landi Hóls DI III, 3-4. 1296 er jörðin nefnd í rekaskrá Jörundar biskups og Sigurðar lögmanns. DI II, 316. 1296 er jörðin nefnd í rekaskrá Hólastaðar. DI II, 318. 1318 er jörðin nefnd í rekaskrá Munkaþverárklosturs. DI II, 486, sbr. DI V, 304. 1712, í eyði síðan næsta ár eftir bólu. JÁM XI, 267. 14.6.1714 selur Einar Einarsson sr. Magnúsi Einarssyni Hól, 16 hdr - AÍ X, 280. 10.10.1741 selur Skúli Magnússon Þorsteini Benediktssyni Hól, 16 hdr með samþykki systkina sinna - AÍ XIII, 113, en Einar Magnússon hafði átt 2 hdr 80 al í Hóli, Sigríður Magnúsdóttir 8 hdr og Jón Magnússon 2 hdr 80 al - sbr. AÍ XIII, 114. 3.6.1749 eignalýsing sr. Björns Magnússonar á jörðunum Sandhólum og Hóli, 36 hdr að dýrleika, með 5 kúg. AÍ XIII, 442. 1842: "Hóll, 16 hundruð." SSP, 191. Umhverfis bæinn eru flatlendar mýrar með malarhólum hér og þar. Austan þjóðvegarins á jörðin ofurlítið heiðarland, en verður þó að teljast landlítil." BBSÞ 1963, 647
2 ha 1917. "Engið er slitrótt í mýrlendi. úthagarnir eru bjarglegir." JÁM XI, 267

SP-301:001 Hóll bæjarhóll bústaður 66°09.858N 017°14.134V

"Norðaustur frá Ísólfsstöðum stendur bærinn Hóll, skammt vestan þjóðvegarins, en allangan spöl frá sjó." segir í Byggðum og búum. Núverandi íbúðarhús stendur á gamla bæjarhólum, sunnan heimreiðar. Lækur rennur á milli bæjarhóls og heimreiðar. Annað íbúðarhús, byggt upp úr 1950 stóð um 50 m vestar. Það er nú horfið.

í túni. Lækur rennur meðfram bæjarhólum að vestanverðu.

Bæjarhóllinn er í flatara lagi. Engar leifar er að sjá á honum. Gróflega áætlað þá er hann um 20x20 m að stærð. Enginn kjallari er undir íbúðarhúsinu sem enn stendur.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: BBSÞ 1963, 647

SP-301:002 tóft óþekkt 66°10.222N 017°15.675V

Um 80 m norðan við Hólshöfða, um 5 m frá sjávarbakkanum og skammt frá svonefndum Hólsbás, sem er eina landingin í landi Hóls, er tóft.

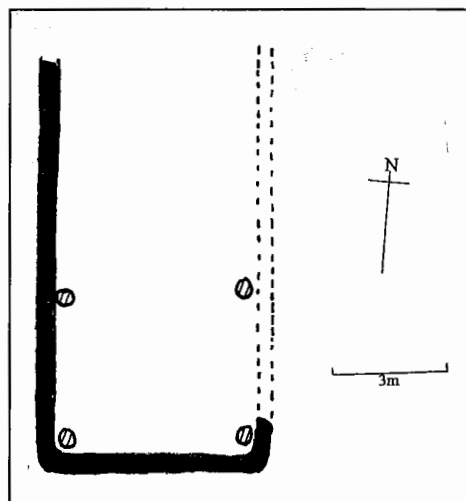
Sjávarbakki, valllendi.

Tóftin er um 11x6 m að stærð. Hleðsluhæð er um 0,5 m. Leifar af stoðum sanda enn uppi. Leifar af sperrum liggja á gólfinu. Þá er austurveggur horfinn á köflum. Ekki er ljóst hvar dyr hafa verið.

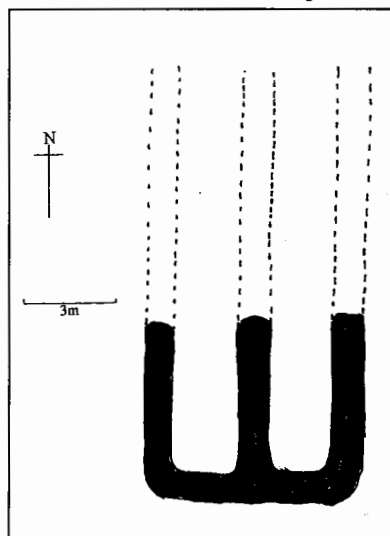
Þykkt á hleðslum er um 0,3 m

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Mýrarkot svör við sp., 2

SP-301:003 tóft fjárhús 66°09.896N 017°14.446V

Fjárhústóft er um 60 m norðvestan við bæjarhólinn 001. Vegur liggur framhjá tóftinni að sunnanverðu. Yngri fjárhús sem nú hafa verið rifin voru örskammt austan við tóftina. Núverandi útihús eru um 20 m vestan við tóftina.

Óræktaður blettur innan túns.

Tóftin er um 14x7 m að stærð og er hleðsluhæðin mest um 0,5 m. Tóftin er tvískipt og sjást leifar af millivegg sem liggur eftir henni miðri. Nyrðri hluti tóftarinnar er nokkuð óskýr. Þykkt veggja er mest

um 1,5 m. Dyr virðast hafa verið á norðurgafli.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

SP-301:004 heimild um hlöðu 66°09.866N 017°14.515V

Hlað stóð á hól, um 70 m VSV af bæjarhólnum 001, og um 100 m suður af 003. Staðurinn hefur nú verið sléttaður undir tún.

Í túni.

Þó búið sé að slétta á þessum stað, þá er þar enn regluleg ferköntuð dæld sem sýnir hvar hlaðan var. Dældin er um 12x7 m að stærð.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

SP-301:005 Kvíar tóft kvíar 66°09.935N 017°14.301V

"Efst í túni eða ofan þess voru Kvíar." segir í örnefnalýsingu. Í athugasemdum við lýsinguna segir: "Kvíar. Þar var rétt. Hólsrétt, og var réttað þar á haustin úr heiðinni, lögð niður nú á þeim stað." Í túnjaðrinum, um 100 m norðuaustur af bæjarhólnum 001 er hleðsluleifar eða tóft.

Þýfður grasmói.

Lögun tóftarinnar er óljós en hún virðist hafa verið um 10x10 m að stærð.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Túnakort 1917. Ö-Hóll, 2. Ö-Hóll, ath. og viðb, 5

SP-301:006 heimild um hesthús 66°09.935N 017°14.488V

Hesthúsi var áður þar sem núverandi útihús eru. Það var rífið árið 1954.

Í túni.

Ekki sést til fornleifa. Hugsanlegt er talið að hesthúsið hafi verið nokkrum metrum vestar en núverandi hús þar sem nú er gerði vestan við nýju húsinn.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917. Ö-Hóll, 2; Ö-Hóll ath og viðb, 5.

SP-301:007 heimild um lendingu 66°10.312N 017°15.468V

"Lending er í Hólsbás, en ekki góð ..." segir í Byggðum og búum. Hólsbás er lítil vík um 1 km VNV frá bæjarhólnum. Þaðan eru um 100 m að svonefndum Hólshöfða í suðri og um 100 m í landamerkjagirðingu móti Mýrarkoti.

Hólsbás er lítil vík með stórgrýttri fjöru að mestu, ef undanskilin er um 40 m löng ræma nyrst í fjörunni og er sennilegast að þar hafi verið lent.

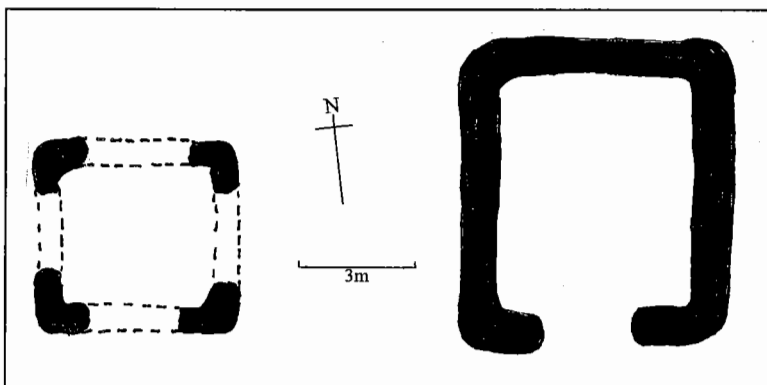
Víkin er umkringd klettum og er líklega um 6 m hátt af sjávarbakka niður í fjöru.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: BBSÞ 1963, 647

SP-301:008 tóft sjóbúð 66°09.923N 017°16.114V

"Þá skulum við taka aðra umgerð og fara aftur suður að Kerlingará. Þar er upp á bakkanum Búðarhvamur. Þar var sjóbúð." segir í örnefnalýsingu. "Þar sést fyrir búðartóftum. Guðmundur kristjánsson á Hóli, síðar í Eyvík, á mínum uppvaxtarárum, hafði sjóbúð í Hvamminum við Kerlingaá."

segir í svörum við spurningum Örnefnastofnunar. Sjóbúðartóftin er um 20 m norðan við gilbarminn þar sem Kerlingará fellur til sjávar og um 50 m austan við sjávarbakkann.

Þýfður grasmói.

Tóftin er um 8x7 m að stærð og er hleðsluhæðin um 1 m. Þykkt veggja er um 0,7 m, Tóftin er töluvert sigin, sérstaklega vesturveggurinn. Dyr eru á suðurgafli. Um 3 m vestar er önnur tóft sem

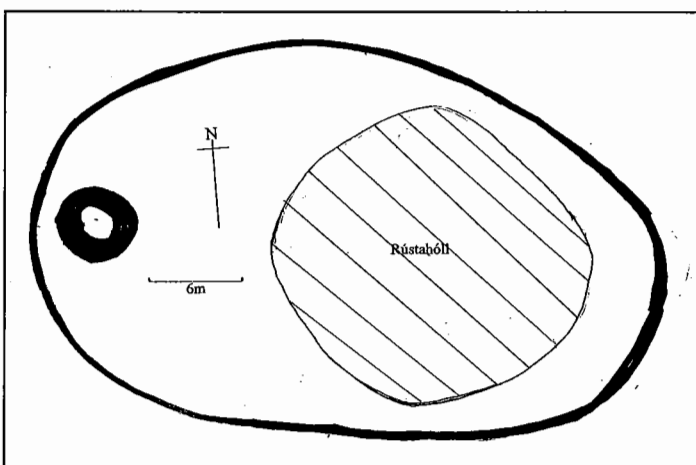
er um 5x5 m að stærð og standa einungis hornsteinar eftir af henni, sá hæsti um 1 m.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Hóll, 1; Ö-Hóll svör við sp, 1

SP-301:009 Hólsgerði gerði 66°09.786N 017°15.305V

"Suður af Hvalvíkurholtinu upp með ánni, heita Hvammar. Ofan við holtið er mýri, sem heitir Benediktsslægjur. Ofan við þær er Hólsgerði, garður í kring og fornar rústir." segir í örnefnalýsingu. "Hólsgerði er ferkantað hól. Ekki var búskapur þarna; e.t.v. var þetta varzla fyrir uppborin hey." segir í svörum við spurningum Örnefnastofnunar. Hólsgerði er um 800 m suðvestur af bæjarhólnum 001. Auðvelt er finna Hólsgerði

með því að fylgja Kerlingará frá sjónum til austurs og er Hólsgerði við mynni svonefnds Torfdals sem áin fellur í gegnum. Innan gerðissins er að mestu þýfður lyngmói sem sker sig úr landslaginu í kring en einnig er garðlagið sem myndar gerðið, nokkuð greinilegt. Austast í gerðinu er hól með rústum á. Vestast í gerðinu er lítið hringlaga gerði.

Þýfður Lyngmói að mestu, nema hóllinn sem er grösugur.

Gerði sjálft er um 40x25 m að stærð og er hleðsluhæðin um 0,5 m. Litla hringlaga gerðið sem er vestast í gerðinu er líklega um 5 m í þvermál. Á loftmynd sýnist eins og að annað og minna gerði

gangi út úr vestanverðri norðurhlið þessa gerðis. Það er hinsvegar ekki sýnilegt á jörðu niðri. Hóllinn austast í gerðinu grasi vaxinn og þýfður, áberandi öðruvísi en umhverfið. Á hólnum

eru ekki skýrar tóftir en þar eru reglulegar, ferkantaðar dokkir og greinilegar hleðsluleifar.

Hættumat: engin hættu

Heimildir: Ö-Hóll, 2; Ö-Hóll svör við sp. 2

SP-301:010 *Prælareitur* gerði 66°09.850N 017°15.324V

"Suður af Hvalvíkurholti, upp með ánni, heita Hvammar. Ofan við holtið er mýri, sem heitir Benediktsslægjur. Ofan við þær er Hólagerði, garður í kring og fornar rústir. Utan við það með garði í kring er Prælareitur, ferkantað stykki, ekki dagsláttu." segir í örnefnalýsingu. Prælareitur er um 70 m suðaustur af Mariugerði 011 og 90-100 m norðvestur frá Hólsgerði.

Prælareitur er afgirtur graslendisblettur í annars þýfðum lyngmóa.

Ferkantað gerði sem virðist vera um 40x40 m að stærð. Garðlagið sem myndar gerðið sést misvel því það er víða allsigið og sprungið í þúfur. Hleðsluhæðin er um 0,7 m og er breidd veggja um 1 m.

Um 10 m suðvestur af gerðinu, er grösugur og þýfður hóll sem gæti verið tóftarbrot, mjög óljóst þó. Virðist tóftin vera um 8x8 m að stærð.

Hættumat: engin hættu

Heimildir: Ö-Hóll, 2

SP-301:011 *Mariugerði* tóftir 66°09.850N 017°15.324V

"Suður af Hvalvíkurholti, upp með ánni, heita Hvammar. Ofan við holtið er mýri, sem heitir Benediktsslægjur. Ofan við þær er Hólagerði, garður í kring og fornar rústir. Utan við það með garði í kring er Prælareitur, ferkantað stykki, ekki dagsláttu. Út og ofan við það er holthró, sem heitir Mariugerði." segir í örnefnalýsingu. "Mariugerði er hringlaga vallargarður með tóftarbrotum, áföstum garðinum, sjást nokkuð vel." segir í svörum við spurningum Örnefnastofnunar. Mariugerði er um 160 m norðvestur af Hólsgerði 009 og um 70 m í sömu stefnu frá Prælareit 010. Það er dálíttill hól sem sker sig úr umhverfinu, sérstaklega ef horft er úr suðri, en þeim megin er þýfður lyngmói. Mariugerðið sjálft er grasi vaxið.

Sunnan megin er þýfður lyngmói. Norðan, austan og vestan megin er þýfður grasmói.

Hleðsluleifar eru mikið hlaupnar í þúfur eða til gengnar og tóftir byggðar hver ofan í aðra. Þó sést glitta í grjóthleðslur á einum stað. Garðlagið sem myndar gerðið er mikið sigið og sprungið og er

það því mjög óljóst. Svæðið er alls um 10x10 m að stærð.

Hættumat: engin hættu

Heimildir: Ö-Hóll, 2; Ö-Hóll svör við sp. 1

SP-301:012 *Sjóarlág* heimild um leið 66°09.853N 017°14.888V

"Beint niður af bæ er melhóll, sem heitir Sjóarmelur, og suður af honum, milli hans og suður og niður melana, er lág, sem heitir Sjóarlág. Þar lá leiðin til sjávar." segir í örnefnalýsingu. Sjóarmelur er um 300 m vestur af bæjarhólnum. Sjóarlág er dálítið gil sunnan við Sjóarmel, 100-150 m á breidd. Sjóarlág er á milli Sjóarmels og svokallaðra Hóla.

Lág á milli tveggja melhóla eða holta.

Ekki sjást merki um götuna lengur

Hættumat: engin hættu

Heimildir: Ö-Hóll, 2

SP-301:013 tóft 66°10.205N 017°15.716V

Á sjávarbakka, norðvestan í Hólshöfða er um 05 m djúp dokk sem lítur út fyrir að vera manngerð. Hún er um 1 km VSV frá bæjarhólnum.

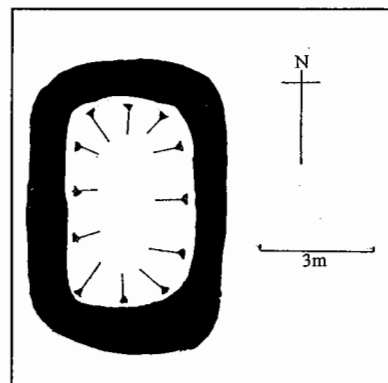
Þýfður grasmói.

Tóftin er um 7x5 m að stærð. Hleðsluhæð er um 0,5 m.

Tóftin er mjög sigin. Dyr eru óljósar.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Hóll, 2

SP-301:014 *Selþúfavarða* óþekkt 66°09.289N 017°11.623V

"Selþúfa heitir á merkjum, þar setm Ketilstaðaland innilokast." segir í örnefnalýsingu. Selþúfa er varða um 800 m SA frá mögröfunum í Víðidal (SP-299-018). Varðan um um 2,5 km í austur frá bæjarhólnum á Ketilsstöðum. Um 30 m norður af vörðunni er svonefnt Kirkjugil.

Á uppblásnum mel.

Varðan er hlaðin á stóran stein. Ekki sést til annara leifa sem bent gætu til þess að þarna hafi verið Sel. Mögulegt er að Selþúfa og Selmýri 019 heiti eftir Sandhólaseli (SP-298:010) sem er skammt frá.

Lönd Hóls og Sandhóla loka Ketilsstaðaland af við Selþúfu. Hæð hennar að hæð steinsins meðtaldri, er um 1,5 m.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Hóll ath og viðb, 4

SP-301:015 *Reiðingslág* örnefnirista 66°09.981N 017°14.174V

"Suður af hólunum upp af Kölduveitulæk er Reiðingslág. Þar hefur líklega verið reiðingsrista. Við Reiðingslág voru mógrafir sem ábúandi Hóls nýtti." segir í örnefnalýsingu. Reiðingslág er lögð á milli tveggja hólrana norður af bæjarhólnum 001. Láginn nær frá þjóðvegi að eystri enda landamerkjaskurðar á milli Hóls og Mýrarkots. Hún er um 250 m ANA frá bæjarhólnum.

Þýfður gras og lyngmói. Mýrlendi.

Í Reiðingslág er norðanverðri eru tvær grafir. Sú eystri er fremur grunn eða uppgróin og gæti verið leifar eftir torfristu. Er hún um 20x12 m að stærð. Vestari gröfin er nokkuð dýpri og er sennilega

mógröf. Hún er um 30x10 m að stærð. Ekki sjást merki um aðrar mannvistarleifar.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Hóll, 2

SP-301:016 *Hólsvarða* varða 66°09.616N 017°13.066V

"Flatimór er yzt ofan við veginn og nær út að merkjum. ... Austur af Flatamó er Hólsvarða, hlaðin úr hellugrjóti." segir í örnefnalýsingu. "Hólsvarða er smáhóll, sem hlaðin hefur verið á örtilit varða án þess að vitað sé um tilgang. Stendur enn, sést vel." segir í svörum við spurningum Örnefnastofnunar. Hólsvarða stendur um 300 m sunnan við vörðu SP-300:016. Um 25 m vestar er hrúga sem gæti verið leifar eftir aðra vörðu.

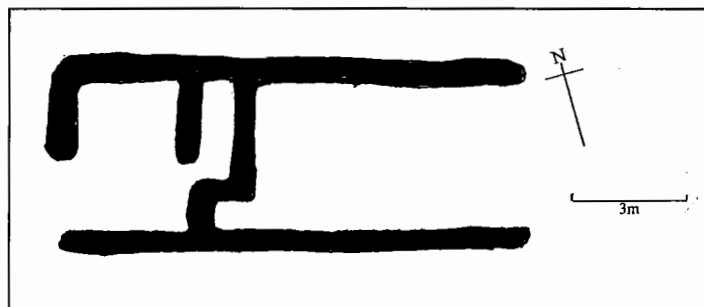
Uppblásinn melhól umkringdur þýfðum lyngmóum.

Varðan er nokkuð sigin og gróin, hlaðin úr hellugrjóti. Hæð hennar er um 0,5 m.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Hóll, 2; Ö-Hóll svör við sp. 2

SP-301:017 tóft óþekkt 66°10.057N 017°16.026V

Um 30 m suðvestur frá beitarhúsunum á Hólshöfða 020 er tóft fremst á sjávarbakkanum.

Valllendi á sjávarbakka.

Tóftin er um 12x15 m að stærð og er hleðsluhæðin um 0,3 m. Tóftin er tvískipt og snýr ASA-VNV. Hún er opin í báða enda.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Hóll, 3

SP-301:018 *Hólsselslágur* örnefnisel 66°09.303N 017°12.244V

"Ofan við Bæjarás er Hólsspilda, fúaspilda, sem er framhald af Ketilsstaðadal. Suður og upp af spildunni eru Hólsselslágur. Milli þeirra er lítill melur, sem heitir Hólsselsmelur." segir í örnefnalýsingu. "Það sést ekki fyrir Hólsseli. Selmýri liggja milli Kirkjugils og Fossgils." segir í svörum við spurningum Örnefnastofnunar. Hólsselslágur er 1,6-2 km austur frá bænum á Hóli. Það eru tvær grasivaxnar og votlendar spildur innan um annars þýfðan lyngmóa. Ekki sést til fornleifa í Hólsselslágum eða á Hólsselsmel.

Nokkuð slétt og grasi vaxið votlendi, innan um annars þýfða lyngmóa.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Hóll, 3; Ö-Hóll svör við sp. 3

SP-301:019 *Selmýri* örnefnisel 66°09.159N 017°11.537V

"Á leiðinni frá vestri Kirkjugilsbarmi, þegar komið er yfir gilið, er á merkjum Selmýrarþúfa." segir í örnefnalýsingu. "Það sést ekki fyrir Hólsseli. Selmýri liggur milli Kirkjugils og Fossgils. Ekki virðast rök fyrir því að Hólssels-nöfnin og Selmýri dragi nöfn hvort af öðru, þar sem nokkur spölur er á milli og nokkur örnefni, en ekkert er afdráttarlaust í þessu efni." segir í svörum við spurningum Örnefnastofnunar. Selmýri er um 300 m austur af Selþúfu 029. Örskammt norðar er Kirkjugil. Selmýri heitir líklega eftir Sandhólaseli SP-298:010.

Mýrlendi að mestu og nokkuð slétt. Þýfðir lyngmóar í kring.

Engin merki sjást um fornleifar.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Hóll, 3; Ö-Hóll svör við sp. 3

SP-301:020 *Stekkur* tóft beitarhús 66°10.095N 017°15.993V

"Beitarhús voru syðst á Hólshöfða, og var þar kallaður Stekkur." segir í örnefnalýsingu. Beitarhúsatóftin er um 1 km VSV af bæjarhólnum.

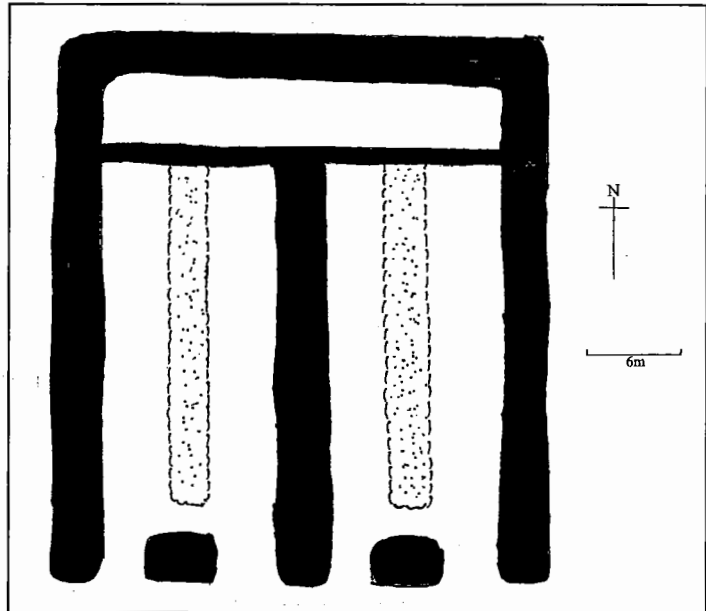
Vallendi við sjó suður undir dálitlum höfða.

Tóftin er þrískipt um 18x16 m að stærð. Tvö hólfa liggja samsíða með dyr í suðvestur og er hvort um sig um 14x8 m að stærð. Þriðja hólfið er sambyggt hinum, þvert við norðurenda.

Hleðsluhæð er um 1,5 m. Þykkt veggja er um 1 m. Í stærri hólfunum tveimur eru leifar af hlöðnum gördum, með steypum plötum.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Hóll ath og viðb, 5

SP-301:021 *Torfdalur* heimild um ristu 66°09.768N 017°14.812V

"Syðst á merkjum móti Ísólfstöðum er á, sem heitir Kerlingará. Hún nær um það bil upp að vegi, en sprettur upp utanvert við Hólsflóa, þar sem heitir Torfdalsbotn. En Torfdalur liggur í sveig upp með ánni." segir í örnefnalýsingu. Í svorum við spurningum Örnefnastofnunar segir: "Torfdalur: Torf var rist þarna og notað á hey og húsbök. Svarðartekja var líka í Torfdal, 5-6 stungur" Um 20 m frá stekk 024 eru mógrafir á víð og dreif í dalbotninum.

Þýfður gras og lyngmói, votlendi.

Svæðið sem grafirnar eru á er um 50x20 m að stærð og eru þær allar litlar en engin merki sjást um torfristu. Leifar af torfkofa eru skammt ANA við svæðið.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Hóll, 1; Ö-Hóll svör við sp. 1

SP-301:022 garðlag óþekkt

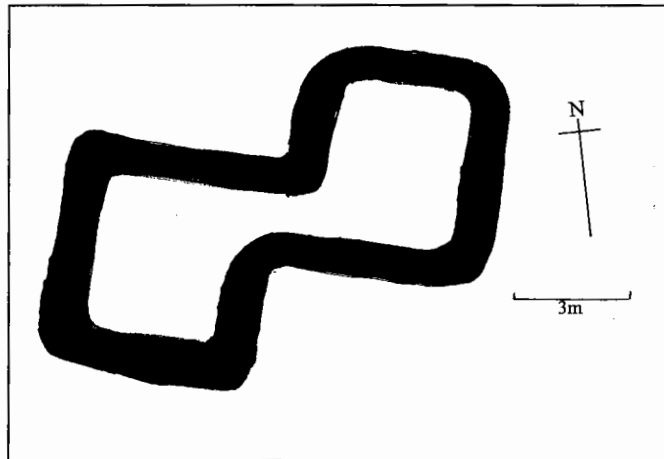
Um 150 m vestur af Hólsgarði 009 er garðlag. Það liggur frá Kerlingará, þvert yfir mýrina Benidiktsslægjur og fram á sjávarbakka við Hólsbás. Það sést greinilega á loftmynd frá 1976. Grasi vaxið mýrlendi.

Garðlagið er um 700 m langt og liggur í sveig yfir mýrina.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Loftmynd frá 09.10.'76 (1:35000)

SP-301:023 tóft óþekkt 66°10.058N 017°15.955V

Um 25 m suður af 026 er önnur tóft. Hún er norðan megin í um 30 m breiðri kvos, um 5 m frá sjávarbakka.

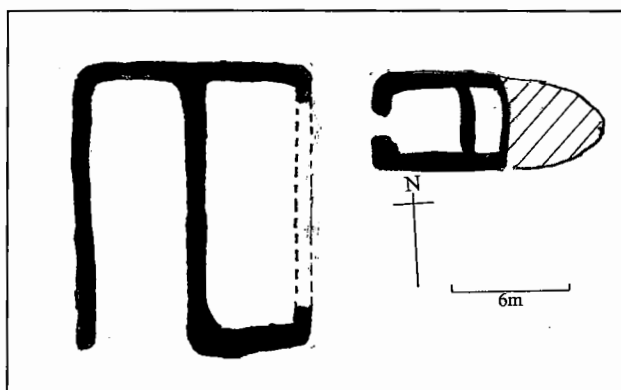
Þýfður grasmói í kvos á sjávarbakka. Lækur rennur hjá um 5 m sunnar.

Tóftin er um 11x 9 m að stærð og er hleðsluhæðin um 0,6 m. Tóftin er sigin og farin að hlaupa þúfur. Einnig virðist hún vera nokkuð til gengin.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Hóll svör við sp. 2

SP-301:024 2 tóftir stekkur 66°09.791N 017°14.976V

"Stekkir eru þrír; á sjávarbakka við Kerlingaá, syðst á Hólshöfða og sunnan í Hólum, norðan við Torfdal." Stekkurinn í Torfdal er í norður-hlíð dalsins, um 1 km sunnan við bæ og um 100 m norðan við landamerkjagirðingu sunnan megin í dalnum.

Í grasi vaxinni brekku. Fyrir neðan brekkuna er fremur votur og þýfður grasmói með vallendisblettum inn á milli.

Á stekknunum eru tvær aðskildar tóftir og eru

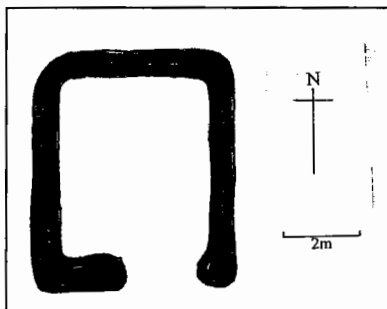
um 3 m á milli þeirra. Sú eystri er um 12x5 m að stærð og eru einar dyr greynilegar á henni á vesturgafli. Hleðsluhæð er um 0,8 m. Vestari tóftin er um

15x12 m að stærð og skiptist í 2 jafnstór hól. Hleðsluhæð hennar er um 0,7 m. Dyr hafa verið á suðurvegg vestara hólsins, en einnig gætu hafa verið dyr norðarlega á millivegg á milli hólfana. Þær eru þó mjög óskýrar. Báðar eru tóftirnar nokkuð signar.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Hóll svör við sp. 2

SP-301:025 tóft stekkur 66°09.912N 017°16.160V

"Stekkir eru þrír; á sjávarbakka við Kerlingaá, syðst á Hólshöfða og sunnan í Hólum, norðan við Torfdal." Stekkurinn við Kerlingará er um 20 m ANA af sjóbúðinni í Búðahvammi (008)

Þýfður grasmói

Tóftin er um 6x5 m að stærð og er hleðsluhæðin um 0,5 m.

Þykkt veggja er um 0,5 m. Tóftin er nokkuð sigin en samt vel greinanleg.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Hóll svör við sp. 2

SP-301:026 tóft óþekkt 66°10.058N 017°15.962V

Um 20 m suður af tóft 017 er önnur tóft.

Vallendi að mestu en þýfður grasmói á köflum.

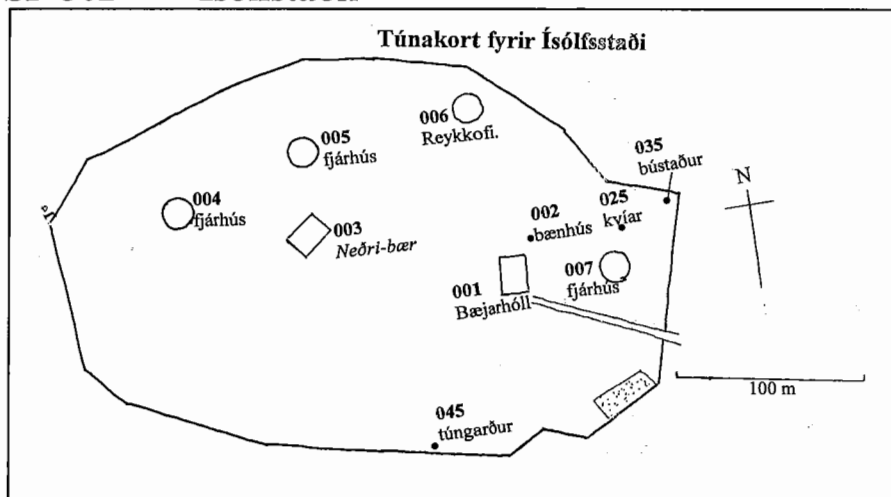
Tóftin er mikið sigin og hún því illgreinanleg á köflum. Hún er um 8x6 m að stærð.

Hleðsluhæð er um 0,3 m Tóftin er líka talsvert gengin til.

Hættumat: engin hætt

Heimildir: Ö-Hóll svör við sp. 2

SP-302 Ísólfsstaðir

20 hdr. 1712, 1842. 1285 segir að Grund í Eyjafirði eigi reka í landi Ísólfsstaða DI III, 3-4. 1296 er jörðin nefnd í rekaskrá Hólastaðar. DI II, 318. 20 hndr 1712 1296 er jörðin nefnd í rekaskrá Jörundar biskups og Sigurðar lögmanns. DI II, 316. 5.8.1673 arfleiðir Brynjólfur Sveinsson bp mága

sína, Benedikt og Hallgrím Halldórssyni, að Ísólfsstöðum, 20 hdr með 3 kúgildum fyrir heimanmund konu sinnar - AÍ VII, 307-308. 19.7.1719 selur Vigfús Jónsson Benedix Þorsteinssyni lögmanni Ísólfsstaði 20 hdr, AÍ X, 455. 17.3.1740 selur Jón Bendixson Finnboga Guðmundssyni Ísólfsstaði, 20 hdr með 2 kúg, fyrir 6 rd specie á hdr og 3 rd hvert kúg. AÍ XIII, 58, 364. "Norðan Ísólfsstaða eru hálfdeigjuhöll og mýrar, en ísaldarruðningar standa þó sums staðar upp úr. ... Austur frá bænum eru einnig mýrar, en þegar fjær dregur, taka við þurrir heiðarásar, og á jörðin allmikið land austur til heiðarinnar." BBSÞ 1963, 646 4,6 ha 1917. 1712: "Enginu spillir grjót og sandfok í suðvestanveðrum, sem ner úr björgum og bökkunum þar fyrir neðan. Úthagarnir eru bjarglegir og mestir til heiðarinnar, og sækir fjeð mjög á fjallið, og er því fjenaðargeymsla erfið." JÁM XI, 266, "Mikið af góðu ræktunarlandi, en yfirleitt þarfnast það framræslu." BBSÞ 1963, 646

SP-302:001 Ísólfsstaðir bæjarhóll bústaður 66°09.376N 017°15.486V

"Bærinn stendur sunnan í ofurlítilli hæð og horfir mót suðri." segir í Byggðum og búum. Gamli bærinn stóð fyrir vestan núverandi íbúðarhús en það var byggt á árunum 1963-1964. Á bæjarhólnum skammt vestan við íbúðarhúsið frá 1963 standa 2 önnur hús, annarsvegar íbúðarhús með handgröfnum kjallara, suðvestanmegin á hólnum og skemma um 10 m norðar. Íbúðarhúsið er byggt upp úr 1920 en skemman skömmu síðar. Tóftir gamla bæjarins stóðu lengi á hólnum á milli núverandi íbúðarhúss og eldri húsana. Þeim var síðan rutt norður fyrir hólinn með jarðytu.

Í túni.

Einu leifar gamla bæjarins sem enn sjást er örlítið veggjarbrot, um 2 m langt sem gægist upp úr sverðinum við suðausturhorn skemmunar. Bæjarhóllinn sjálfur er í flatara lagi.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: BBSÞ 1963, 646

SP-302:002 Kirkjuhóll gerði bænhús 66°09.377N 017°15.397V

"Munnmæli eru að hjer hafi bænhús verið, og er það til líkinda að hjer er ein girðing í kringum skemmuhús við bæinn." segir í jarðabók Árna og Páls frá 1712. 1842 sáust enn merki um bænhúsið samkvæmt sóknarlýsingu. "Um 25 metrum norðan við íbúðarhúsið er hóll, sem heitir Kirkjuhóll. Var hann í kringum tveir metrar á hæð, þar sem hann var hæstur. Í kringum hann var garður, og var gengið í hann að sunnan og vestan. Innan við garðinn að sunnan og austan sást vel fyrir þrem leiðum, og var eitt þeirra minnst. ... Í kringum 1940 var hóllinn að miklu leyti stunginn niður af manni, sem hér bjó þá að hluta á jörðinni, en fyrir

Þessi sést móta vel enn." segir í örnefnalýsingu. Dálftið sund er á milli nýja íbúðarhússins annarsvegar og gamla íbúðarhússins og skemmunnar hins vegar. Er kirkjuhóllinn við norður-enda þessa sunds. Greina má ummerki eftir hringlaga garð í kringum hólinn. Suðaustanmegin í garðinum sást móta fyrir leiðum. Þegar hóllinn var sléttaður var einnig tekið ofan af þeim en ekki hróflað við þeim að öðru leiti.

Í túni

Þessar leifar eru nú allar mjög óljósar og er með naumindum að hægt sé að finna þær enda er búið að slétta staðinn undir tún. Gerðið virðist hafa verið um 20 m í þvermál.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: JÁM XI, 266; SSP, 191; Ö-Ísólfssstaðir, 6

SP-302:003 *Neðri-bær* heimild um bústað 66°09.385N 017°15.567V

Neðri-bær var torfbær með stofu úr timbri. Hann var um 150 m VSV af bæjarhólnum, örskammt ASA við núverandi útihús. Honum hefur nú verið rutt út og staðurinn sléttaður undir tún. Var jarðýta notuð við verkið.

Í túni.

Ekki sést til fornleifa. Til er ljósmynd af þessum bæ og er hún í eigu Jóels Friðbjarnarsonar en hann er fæddur í Neðrabæ.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

SP-302:004 heimild um fjárhús 66°09.409N 017°15.693V

Fjárhús voru um 60 m VSV af núverandi útihúsum. Húsin voru fallin á 4. áratug 20. aldar. Tóftirnar hafa nú verið sléttaðar undir tún og var jarðýta notuð við verkið.

Í túni.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

SP-302:005 heimild um fjárhús 66°09.420N 017°15.623V

Fjárhús úr torfi og grjóti stóðu þar sem núverandi fjárhús eru, um 170 m vestur af bæjarhólnum 001.

Í túni

Ekki sést til fornleifa. Núverandi fjárhús, fjós og hlaða eru sambyggð.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

SP-302:006 heimild um útihús 66°09.428N 017°15.315V

Kofi var uppi á hæð í túninu um 100 m norðvestur af bæjarhólnum. Hann er nú horfinn með öllu og hefur staðurinn verið sléttaður undir tún. Var jarðýta notuð við verkið.

Í túni.

Ekki sést til fornleifa. Þessi kofi gegndi ýmsum hlutverkum en var reykkofti undir það síðasta.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

SP-302:007 heimild um fjárhús 66°09.350N 017°15.264V

Fjárhús, hlaða og fjárrétt úr torfi og grjóti voru sambyggð norðan heimreiðar um 50 m ASA af íbúðarhúsinu sem byggt var á árunum 1963-1964. Byggingar þessar hafa nú verið rifnar og staðurinn sléttaður undir tún. Var jarðýta notuð við verkið.

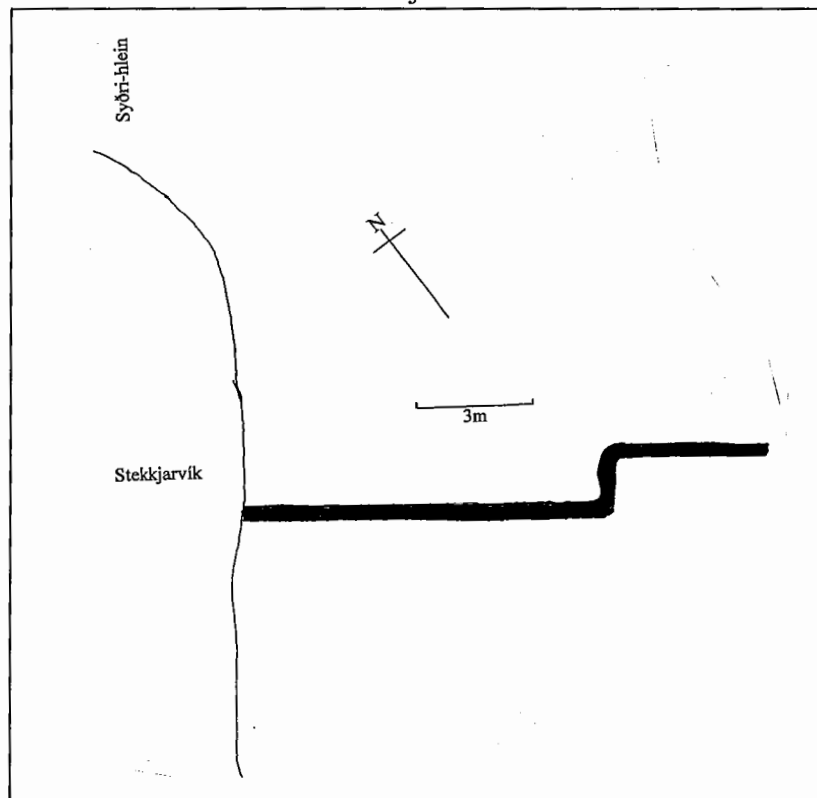
Í túni.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

SP-302:008 *Búðir* tóft sjóbúð 66°09.739N 017°16.450V

"Sunnan við Kerlingará eru Búðir og við þær Búðartún. Þarna er tún, um það bil einn hektari að stærð, en nokkuð langt er síðan hætt var að nytja þetta tún nema til beitar. Í kringum það var girðing, engir hlaðnir garðar eru þar. Þarna voru sjóbúðir og útgerðarstaður í lengri tíma, en haustið 1934 gerði aftakabrim, og þurrkaði sjórinn þá burtu skúra og báta úr fjörunni, og lagðist þá þessi útgerðarstaður niður. En uppi á bakkanum voru þrjár sjóbúðir og tveir fiskihjallar; einnig var þarna á bakkanum tvístætt fjárhús með hlöðu við; fyrir öllum þessum tóftum sést mjög vel enn." segir í örnefnalýsingu.

Sjóbúðartóftin er á sjávarbakka sunnan við svonefnda Syðri-Hlein sem skýlir Kerlingarvík að sunnan.

Sjávarbakki, Þýfður grasmói.

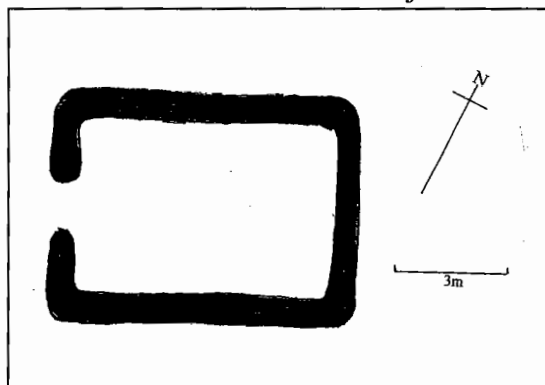
Af sjóbúðinni eru nú einungis eftir 3 veggjabrot og hefur hún verið allmikið mannvirki. Eitt af veggjabrotunum er um 19 m langt og nær það alveg fram á blábrún sjávarbakkans og virðist sem

sjórinn hafi sorfið töluvert af því. Hleðsluhæðin er um 0,5 m.

Hættumat: hætta vegna landbrots

Heimildir: Ö-Ísólfstaðir, 2

SP-302:009 *Búðir* tóft sjóbúð 66°09.867N 017°16.296V

"Sunnan við Kerlingará eru Búðir og við þær Búðartún. Þarna er tún, um það bil einn hektari að stærð, en nokkuð langt er síðan hætt var að nytja þetta tún nema til beitar. Í kringum það var girðing, engir hlaðnir garðar eru þar. Þarna voru sjóbúðir og útgerðarstaður í lengri tíma, en haustið 1935 gerði aftakabrin, og þurrkaði sjórinn þá burtu skúra og báta úr fjörunni, og lagðist þá þessi útgerðarstaður niður. En uppi á bakkanum voru þrjár sjóbúðir og tveir fiskihjallar; einnig var þarna á bakkanum tvístætt fjárhús með hlöðu við;

fyrir öllum þessum tóftum sést mjög vel enn." segir í örnefnalýsingu. Um 10 m norður af

fjárhúsunum við Kerlingarvík 013 er önnur sjóbúðartóft.

Á sjávarbakka. Nokkuð slétt graslendi.

Tóftin er um 8x6 m að stærð og er hleðsluhæð um 1 m. Hleðslur standa grónar. Dyr eru á VSV vegg.

Hættumat: engin hættu

Heimildir: Ö-Ísólfsstaðir, 2

SP-302:010 heimild um sjóbúð 66°09.867N 017°16.296V

"Sunnan við Kerlingará eru Búðir og við þær Búðartún. Þarna er tún, um það bil einn hektari að stærð, en nokkuð langt er síðan hætt var að nytja þetta tún nema til beitar. Í kringum það var girðing, engir hlaðnir garðar eru þar. Þarna voru sjóbúðir og útgerðarstaður í lengri tíma, en haustið 1935 gerði aftakabrin, og þurrkaði sjórinn þá burtu skúra og báta úr fjörunni, og lagðist þá þessi útgerðarstaður niður. En uppi á bakkanum voru þrjár sjóbúðir og tveir fiskihjallar; einnig var þarna á bakkanum tvístætt fjárhús með hlöðu við; fyrir öllum þessum tóftum sést mjög vel enn." segir í örnefnalýsingu. Þriðja sjóbúðin uppi á bakkanum við Kerlingarvík þekkist nú ekki lengur. Ein, 009, er á bakkanum við Ytri-Hlein en önnur, 008, er við Syðri-Hlein. Aðrar tóftir við Kerlingarvík eru tveir fiskihjallar, 011 og 012, og fjárhús 013.

Hættumat: engin hættu

Heimildir: Ö-Ísólfsstaðir, 2

SP-302:011 tóft hjallur 66°09.879N 017°16.222V

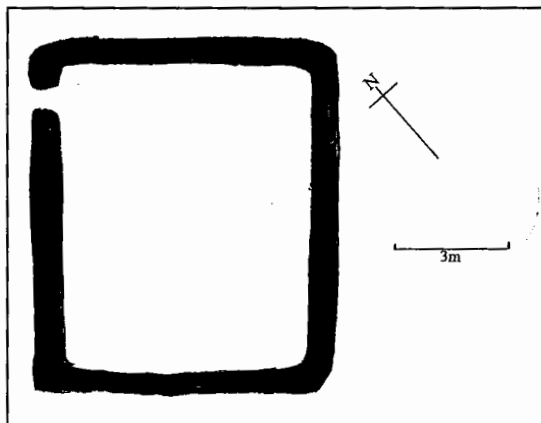
"Sunnan við Kerlingará eru Búðir og við þær Búðartún. Þarna er tún, um það bil einn hektari að stærð, en nokkuð langt er síðan hætt var að nytja þetta tún nema til beitar. Í kringum það var girðing, engir hlaðnir garðar eru þar. Þarna voru sjóbúðir og útgerðarstaður í lengri tíma, en haustið 1935 gerði aftakabrin, og þurrkaði sjórinn þá burtu skúra og báta úr fjörunni, og lagðist þá þessi útgerðarstaður niður. En uppi á bakkanum voru þrjár sjóbúðir og tveir fiskihjallar; einnig var þarna á bakkanum tvístætt fjárhús með hlöðu við; fyrir öllum þessum tóftum sést mjög vel enn." segir í örnefnalýsingu. Tóft af hjalli er um 30 m austur af sjóbúð 009.

Nokkuð sléttur grasmói. Sjávarbakki.

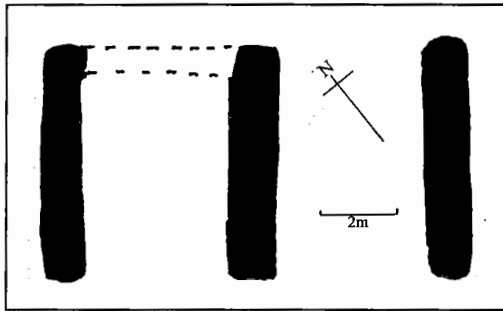
Tóftin er um 9x8 m að stærð. Hleðsluhæð er um 1 m. Hleðslur standa grónar. Dyr eru við norðvesturhorn.

Hættumat: engin hættu

Heimildir: Ö-Ísólfsstaðir, 2

SP-302:012 tóft hjallur 66°09.877N 017°16.276V

"Sunnan við Kerlingará eru Búðir og við þær Búðartún. Þarna er tún, um það bil einn hektari að stærð, en nokkuð langt er síðan hætt var að nytja þetta tún nema til beitar. Í kringum það var girðing, engir hlaðnir garðar eru þar. Þarna voru sjóbúðir og útgerðarstaður í lengri tíma, en haustið 1935 gerði aftakabrin, og þurrkaði sjórinn þá burtu skúra og báta úr fjörunni, og lagðist þá þessi útgerðarstaður niður. En uppi á bakkanum voru þrjár sjóbúðir og tveir fiskihjallar; einnig var þarna á bakkanum tvístætt fjárhús með hlöðu við; fyrir öllum þessum tóftum sést mjög vel enn." segir í örnefnalýsingu. Önnur tóft, sem einnig er talin vera af

hjalli, er um 20 m suðvestur af hinum

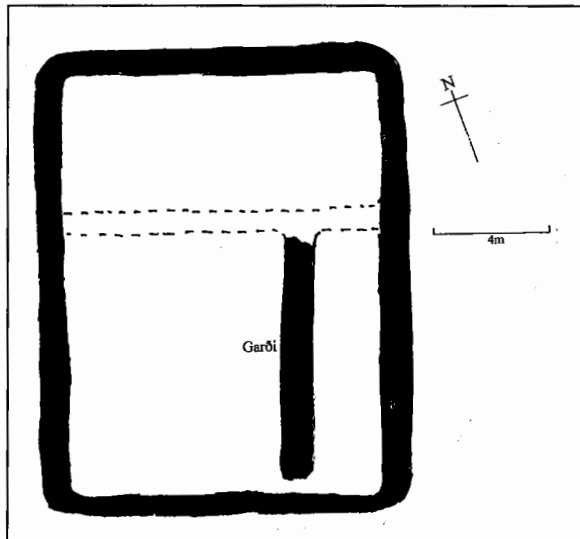
hjallinum við Kerlingarvík, 011. Nokkuð slétt graslendi á sjávarbakka.

Tóft þessi er um 11x6 m að stærð og virðist vera tvískipt. Hleðsluhæð er um 0,5 m. Þessi tóft er óskýrust af tóftunum við Ytri-Hlein.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Ísólfsstaðir, 2

SP-302:013 tóft fjárhús 66°09.863N 017°16.300V

"Sunnan við Kerlingará eru Búðir og við þær Búðartún. Þarna er tún, um það bil einn hektari að stærð, en nokkuð langt er síðan hætt var að nytja þetta tún nema til beitar. Í kringum það var girðing, engir hlaðnir garðar eru þar. Þarna voru sjóbúðir og útgerðarstaður í lengri tíma, en haustið 1935 gerði aftakabrin, og þurrkaði sjórinn þá burtu skúra og báta úr fjörunni, og lagðist þá þessi útgerðarstaður niður. En uppi á bakkanum voru þrjár sjóbúðir og tveir fiskihjallar; einnig var þarna á bakkanum tvístætt fjárhús með hlöðu við; fyrir öllum þessum tóftum sést mjög vel enn." segir í örnefnalýsingu. Kerlingará skiptir löndum Hóls og Ísólfsstaða. Fellur hún til

sjávar í Hvalvík sem er í landi Hóls. Næsta vík suður af Hvalvík er Kerlingarvík í landi Ísólfsstaða sem mynduð er af tveim töngum sem nefndir eru Ytri-Hlein og Syðri-Hlein. Uppi á bakkanum upp af Ytri-Hlein er 4 tóftir. Fjárhústóftin er sú syðsta af þeim og jafnframt sú stærsta.

Á sjávarbakka. Nokkuð slétt graslendi.

Tóftin er tvískipt, um 15x12 m að stærð. Hleðsluhæðin er um 1,2 m. Gróið er yfir hleðslur en þó tóftin vel skýr. Austanmegin í stærra hólfinu sést móta fyrir garða. Veggur á milli hólfana er illgreinanlegur.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Ísólfsstaðir, 2

SP-302:014 Kerlingarvík heimild um lendingu 66°09.866N 017°16.359V

"Niður undan Búðum er Kerlingarvík. Þar var útræði. Farið var á milli tveggja kletta, sem heita Ytrihlein og Syðrihlein" segir í örnefnalýsingu. "Lending er sæmileg ..." segir í

Byggðum og búum. Mjög lélegt uppsátur var árið 1712 samkvæmt jarðabók Árna og Páls. Kerlingarvík er á milli tveggja tanga er heita Ytri- Hlein og Syðri- Hlein, nyrst í landi Ísólfsstaða.

Grytt fjara við skjólgóða vík.

Víkin er skjólgóð og sæmilega djúp, en fjaran er grytt. Lendingin er nyrst í víkinni þar sem er nokkuð djúp renna sem gengur upp í fjöruna. Víkin er umkringd allháum klettaveggjum að mestu

og er einungis gengt niður í hana á einum stað. Er sú uppganga nokkuð brött. Engar leifar um uppsátur sjást í fjörunni en svo virðist sem því hafi ekki verið auðveldlega fyrir komið.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Ísólfsstaðir, 2. BBSþ 1963, 646. JÁM XI, 267.

SB-302:015 *Hákarlaskot* heimild um hjall 66°09.907N 017°16.369V

"Niður undan Búðum er Kerlingarvík. Þar var útræði. Farið var á milli tveggja kletta, sem heita Ytrihein og Syðrihein. ... Rétt utan við Ytrihein er Hákarlaskot, skot upp á milli klettanna. Hákarl var hengdur í hjalla í þessu skoti, því að mikil forsæla var þar." segir í örnefnalýsingu. Varla er rétt að segja að Hákarlaskot sé utan, eða norðan við Ytri- Hlein. Nær væri að lýsa því sem skoti inn í klettana austur af eða inn af Ytri- Hlein. Út úr skotinu gengur klettatangi sem á er svo nefnd

Kerling sem er einkennilegur klettadrangur og svo Ytri-Hlein sem er fremst á tá hans. Hér er um að ræða skot eða skoru inn í kletta við sjó.

Skoran er um 20 m á breidd og gengur um 18 m inn í klettana. Sjór virðist stundum ganga upp í skoruna sem liggur örlítið hærra en fjaran. Engin merki sjást um hjalla í skoti þessu.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Ísólfsstaðir, 2

SB-302:016 *Stekkjjarhöfði* tóft stekkur 66°09.674N 017°16.433V

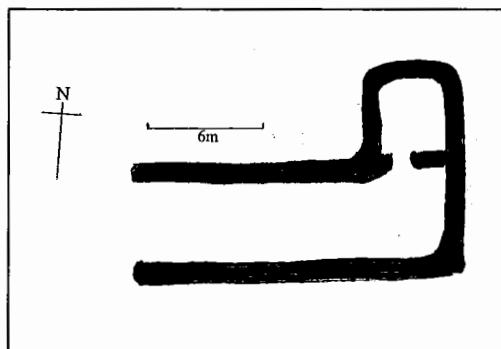
"Suður af Búðum er Stekkjarhöfði á bökkunum. Sunnan í brekkunni á honum sést móta mjög vel fyrir rústum af stekk. Stekkjarmýri liggur meðfram Stekkjarhöfða (ofan við hann), og dregur hún nafnið þar af." segir í örnefnalýsingu. Stekkjartóftin er um 20 m suðaustur af tóft 036.

Við brekkurætur. Graslendi, votlent að sunnanverðu.

Tóftin er um 17x11 m að stærð og er hleðsluhæð um 0,5 m. Tóftin er nokkuð sigin og farin að hlaupa í þúfur, en þó greinileg.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Ísólfsstaðir, 2-3

SB-302:017 *Ytrisneiðingur* heimild um leið 66°09.552N 017°16.612V

"Rétt sunnan við Stekkjarhöfða [016] er Höskuldsvík, breið vík, er gengur ekki langt inn í landið. ... Farið var ofan í Höskuldsvík á tveimur stöðum. Þar heita Ytrisneiðingur og Syðrisneiðingur. ... Syðrisneiðingur er á milli stekkjanna [019-020], en Ytrisneiðingur nærri yst í víkinni." segir í örnefnalýsingu. Ytri sneiðingur er nyrst í víkinni. Höskuldsvík er næsta vík suður af Kerlingarvík og eru 2 stekkjartóftir þar, 019 og 020.

Sjávarbakki. Klettur. Grasi vaxin brekka.

Sneiðingurinn liggur niður í gegnum skoru í klettunum, um 10 m til vesturs en beygir síðan í vinkel og liggur aflíðandi niður eftir brekkunni til suðurs alveg niður í fjöru. Er þar þægileg

uppganga.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Ísólfsstaðir, 3

SP-302:018 *Syðrisneiðingur* heimild um leið 66°09.514N 017°16.397V

"Rétt sunnan við Stekkjarhöfða [016] er Höskuldsvík, beið vík, er gengur ekki langt inn í landið. ... Farið var ofan í Höskuldsvík á tveimur stöðum. Þar heita Ytrisneiðingur og Syðrisneiðingur. ... Syðrisneiðingur er á milli stekkjanna [019-020], en Ytrisneiðingur nærri yst í vikinni." segir í örnefnalýsingu. Syðri- sneiðingur liggur niður í fjöru á milli stekkjanna 019 og 020.

Klettabelti efst en síðan tekur við brött grasbrekka.

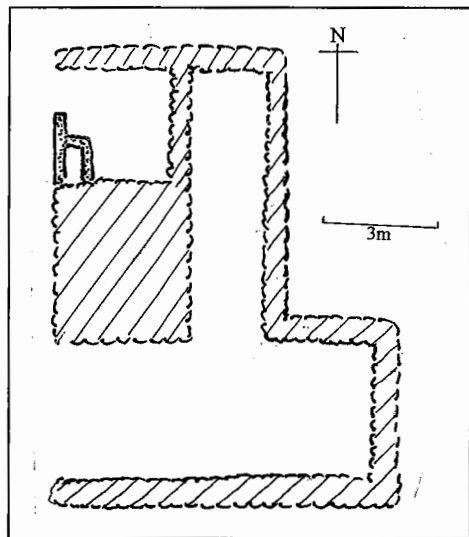
Brött grasbrekka er upp af stekkjum 019 og 020 og eru stekkirnir við rætur hennar. Hæð frá efstu brún og niður í fjöru er um 50 m. Sneiðingurinn liggur í gegnum klettabeltið eftir dálítilli lægð er

myndast í klettabeltið upp af stekkjum.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Ísólfsstaðir, 3

SP-302:019 *Ytristekkur* tóft

stekkur 66°09.539N 017°16.438V

"Í Höskuldsvík eru tveir stekkir á torfunni ofan við malarkambinn í miðri vikinni og heita Ytri- og Syðristekkur [020], og eru kringum þrjátíu metrar á milli þeirra. Þessir stekkir eru hlaðnir úr grjóti og standa því sem næst óskemmdir enn." segir í örnefnalýsingu.

Uppi á grasi gróinni torfu eða kamb í fjöru sem annars er nokkuð stórgrýtt. Fjarlægð frá vestur- vegg að fjörugrjóti er um 2 m.

Nurðri stekkjartóftin er um 12x9 m að stærð og skiptist í 3 hólf. Hleðsluhæð er um 1,3 m. Norðvesturhólf tóftarinnar er yngri en aðrir hlutar hennar og var notað sem fiskverkunarkofi. Innan

við dyr þess er steyp ker. Lögun tóftarinnar er ekki alveg skýr því hleðslurnar sem eru úr grjóti, eru hrundar

að hluta. Minkagreni fannst eitt sinn í tóftinni og var hleðslunum rutt niður til að afhjúpa það. Aðrar dyr eru á vesturvegg syðsta og stærsta hólfins. Stekkirnir tveir í Höskuldsvík voru notaðir með þeim hætti að annar var fyrir lömb og hinn fyrir kindur. Þannig hafa tvær byggingar gegnt hlutverki einnar. Sigríður Ólafsdóttir, móðir Jóels Friðbjarnarsonar sem veitti upplýsingar um staðinn, var við fráfærur við stekkina í Höskuldsvík upp úr aldamótunum 1900.

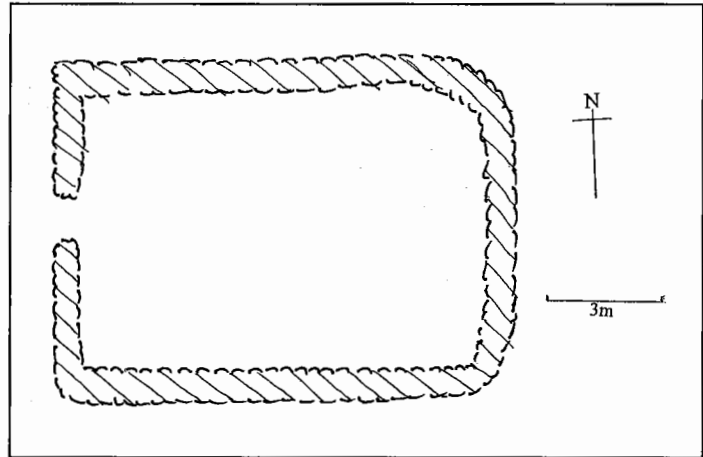
Hættumat: hætta vegna landbrots

Heimildir: Ö-Ísólfsstaðir, 3

SP-302:020 *Syðristekkur* tóft stekkur 66°09.482N 017°16.473V

"Í Höskuldsvík eru tveir stekkir á torfunni ofan við malarkambinn í miðri vikinni og heita Ytri- [019] og Syðristekkur, og eru kringum þrjátíu metrar á milli þeirra. Þessir stekkir eru hlaðnir úr grjóti og standa því sem næst óskemmdir enn." segir í örnefnalýsingu. Um 20 m eru á milli Ytri- og Syðri-stekkjara.

Uppi á grasi gróinni torfu eða kambí í fjöru sem annars er nokkuð stórgrýtt. Fjarlægð frá vestur- vegg að fjörugrjóti er um 2 m.

Tóftin er einföld, um 12x8 m að stærð og er hleðsluhæðin um 1,3 m. Tóftin opnast til vesturs. Grjóthleðslur eru farnar að hrynja. Stekkirnir tveir í Höskuldsvík voru notaðir með þeim hætti að annar var fyrir lömb og hinn fyrir kindur. Þannig hafa tvær byggingar gegnt hlutverki einnar. Sigríður Ólafsdóttir, móðir Jóels Friðbjarnarsonar sem veitti upplýsingar um staðinn, var við fráfærur við stekkina í Höskuldsvík upp úr aldamótunum 1900.

Hættumat: hætta vegna landbrots

Heimildir: Ö-Ísólfsstaðir, 3

SP-302:021 *Sundpollsdokk* stífla sundlaug 66°09.149N 017°16.071V

"Neðst í þessari dokk [sem liggur niður í Litlaskarð], upp á bakkanum, þar sem Litlaskarð endar, var gerður sundpollur í kringum 1930, þar sem kennt var sund. Þessi dokk fékk þá nafnið Sundpollsdokk, en hún skilur í sundur Freistingarholt og Mannholt." segir í örnefnalýsingu. Sundpollsdokk er syðsta af þrem dokkum sem liggja samsíða stutt frá sjó, um 300 m VSV af bæjarhól. Bæjarlækur Ísólfsstaða fellur til sjávar um Sundpollsdokk og er hún sú eina af dokkunum þrem sem lækur rennur um.

Grasi vaxin og djúp lægð á milli tveggja hólrana eða holta.

Dokkin er um 50 m löng og opnast í vestur þegar um 50 m eru eftir fram á sjávarbakka. Er auðsjáanlegt hvers vegna þessum stað hefur verið valið þetta hlutverk því dokkin er 4-5 m djúp.

Kom fól víða að úr nágrenninu til þess að læra sund á þessum stað. Stífla var við vesturenda dokkarinnar og brast hún fyrir allmörgum árum. Af stíflunni sést nú einungis um 7 m langur garðstubbur í norðurhlið dokkarinnar. Breidd hans er um 0,3 m og hæð um 0,2 m. Við suðurenda hans sést votta fyrir hleðslugrjóti.

Hættumat: hætta vegna vatnsaga

Heimildir: Ö-Ísólfsstaðir, 5

SP-302:022 heimild um mannvirki 66°09.354N 017°15.789V

"Suðvestur af bænum er dálítill brekka, sem heitir Kinn. Neðst í henni mótast fyrir tveim veggjatóftum. Ekki er vitað, hvort þetta var fjárhús, fjárrétt eða mannabústaður." segir í örnefnalýsingu. Búið er að slétta tóftir þessar undir tún, en þær voru ar við brekkurætur, um 50 m vestur af 004. Þessi staður var áður utan túns en er nú innan þess. Var jarðýta notuð við túnsléttunina.

Ekki sést til fornleifa

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Ísólfsstaðir, 5

SP-302:023 *Hringur* heimild um rétt 66°09.467N 017°16.109V

"Neðan við gamla túnið var Mórinn, en hann er nú tún. Neðst í Mónum, rétt ofan og sunnan Stekkjarmýrar, var allstór, hringlaga garður, sem auðséð var, að var aðhald eða rétt fyrir skepnur. Þetta var kallað Hringur, en löngu var hætt að nota hann um síðustu aldamót, en á þessum Hring var greinilegt, að gengið hafði verið inn í hann að sunnan og vestan. Hringurinn sést, en að vísu óglögg, þar sem þetta er tún." segir í örnefnalýsingu. Hringur var norðvestantil í túni sem er næsta tún vestan við gamla túnið. Af Hring sést nú ekki nema dálítil hólbunga sem myndaðist þegar túnið var sléttað og veggjarofunum ýtt saman í hrúgu í miðju gerðinu. Var jarðýta notuð við túnsléttunina.

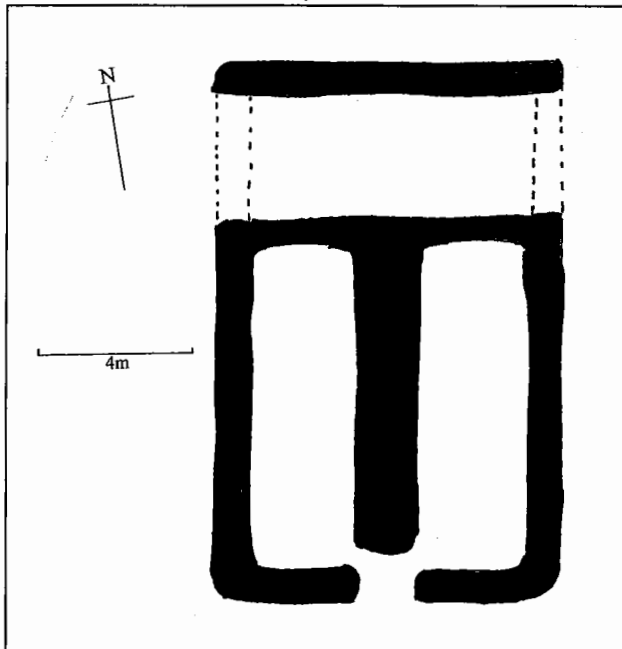
Í ræktuðu túni

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Ísólfstaðir, 5

SP-302:024 tóft fjárhús 66°09.724N 017°16.452V

Um 5 m suður af sjóbúð 008 er tóft af gömlum fjárhúsum. Litlu sunnar er fjárhústóft 034.

Nokkuð sléttur grasmói, nálægt sjávarbakka.

Tóftin er tvískipt, um 14x9 m að stærð og er hleðsluhæðin um 1 m. Hleðslur tóftarinnar standa enn að mestu en eru farnar að springa og hlaupa í þúfur. Dyr eru á suðurgafli.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: BBSÞ 1963, 646

SP-302:025 *Kvíholt* heimild um kvíar 66°09.400N 017°15.303V

"Ofan við bæinn var móaholt, nefnt Kvíholt. Sigríður Ólafsdóttir, móðir J.F., sagði honum, að þarna hefðu verið kvíar, og man hann eftir veggjabrotum uppi á holtinu, en lagt er síðan þetta var sléttað og er nú tún." segir í örnefnalýsingu. Árið 1945 var byggt íbúðarhús á þessum stað, en það hefur síðan verið rífið og staðurinn sléttaður. Kvíarnar voru efst á holtinu um 100 m austur af bænum.

Í túni.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Ísólfstaðir, 6

SB-302:026 tóft 66°09.485N 017°14.711V

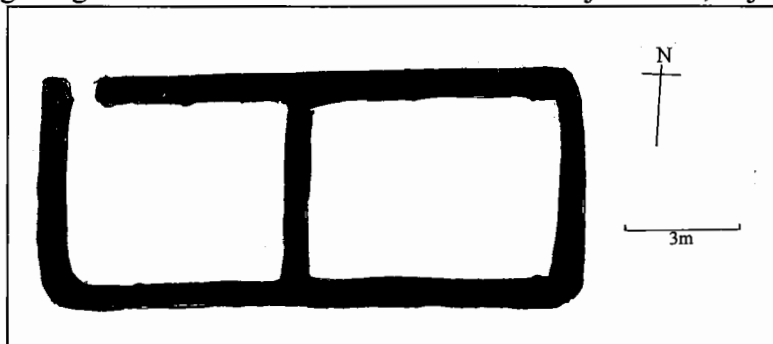
"Rétt neðan (þ.e. vestan) þjóðveggar og nokkru norðar en móts við bæ er Sjónarhóll, mjög áberandi hóll. Farið var meðfram honum áður." segir í örnefnalýsingu. Tóft er vestarlega undir suðurhlið hólans.

Við brekkurætur. Þýfður lyngmói, en síðan tekur við nokkuð slétt og votlent graslendi.

Tóftin er tvískipt, um 14x6 m að stærð. Hleðsluhæð er um 0,3 m. Dyr eru á norðurvegg við norðvesturhorn.

Hættumat: hætta vegna grjótnáms

Heimildir: Ö-Ísólfsstaðir, 6

SB-302:027 varða 66°09.436N 017°14.660V

"Rétt neðan (þ.e. vestan) þjóðveggar og nokkru norðar en móts við bæ er Sjónarhóll, mjög áberandi hóll. Farið var meðfram honum áður. Á honum vestanverðum er rúst eftir hundakofa og smalavörðu." segir í örnefnalýsingu. Á Sjónarhól eru í raun tvær bungur og er varðan efst á þeirri syðri, sem einnig er hærri. Sjónarhóll er um 400 m austur af bæjarhól 001, um 40 m frá þjóðvegi.

Á háum grjóthól.

Varðan er hlaðin úr grjóti og er hún um 1,3 m á hæð.

Hættumat: hætta vegna grjótnáms

Heimildir: Ö-Ísólfsstaðir, 6

SB-302:028 náma mógrafir 66°09.666N 017°14.355V

"Austur af Grýluhól og norður af Sjónarhól [sjá 027] er mói, sem nefndur er Tögl. Þau ná alveg að þjóðvegi. Í Töglum var tekinn upp svörður til eldiviðar hér áður fyrr, og sjást grafirnar mjög vel enn." segir í örnefnalýsingu. Mógrafirnar eru norður við landamerkjagirðing á móti Hóli um 100 m vestan við þjóðveg.

Nokkuð þýfður, grasi og lyngi vaxinn votlendismói.

Grafirnar eru um 30x30 m að stærð. Þær eru mjög greinilegar, en eru þó nokkuð upp grónar. Ekki sést til annara fornleifa við grafirnar.

Hættumat: engin hætta

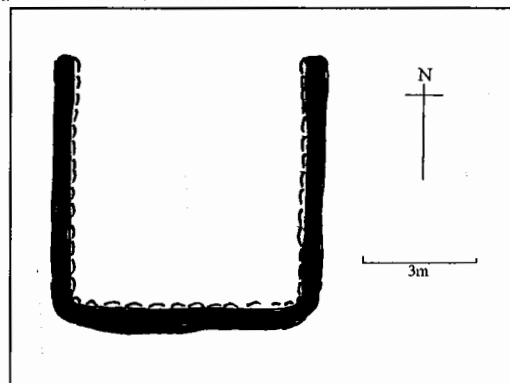
Heimildir: Ö-Ísólfsstaðir, 7

SB-302:029 tóft hundakofi 66°09.433N 017°14.684V

"Rétt neðan (þ.e. vestan) þjóðveggar og nokkru norðar en móts við bæ er Sjónarhóll, mjög áberandi hóll. Farið var meðfram honum áður. Á honum vestanverðum er rúst eftir hundakofa og smalavörðu." segir í örnefnalýsingu. Á Sjónarhól eru í raun tvær bungur og er hundakofinn vestan til á þeirri syðri, sem einnig er hærri. Kofatóftin er um 18 m vestan við smalavörðuna 027.

Á uppgrónum mel eða grjóthól.

Tóftin sem er eingöngu hlaðin úr grjóti er um 7x7 m að stærð og er hún niðurgrafin að hluta.

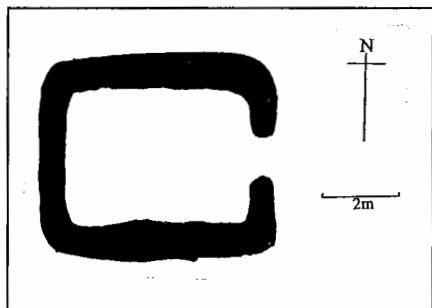

Grjóthleðslur eru mikið hrundar en það sem uppi stendur nær mest um 1 m á hæð. Tóftin er opin í norðurenda.

Hættumat: hætta

Heimildir: Ö-Ísólfsstaðir, 6

SP-302:030 tóft heygarður 66°09.700N 017°14.722V

"Upp úr Torfadalsbotni og norðan við Tögl er Litlibakki. Hann er, þar sem Kerlingará rennur niður. Að sunnanverðu við ána er lítill vallendisbletur; var var heyjað hér áður fyrr. Þar sést fyrir heystæði, en þar hafa ekki verið nein hús." segir í örnefnalýsingu. Ef landamerkjagirðingu er fylgt vestur frá mógröfum 028 er komið að Litlabakka eftir um 530 m. Litlibakki er í dálítilli lægð sem Kerlingaráin (sem er í raun lækjarseyra), rennur um áður enn hún fellur niður í Torfdalsbotn þar

skammt vestar. Sunnan til við Litlabakka er svonefndur Grýluhóll og er heygarðurinn VNV undir honum.

Dálítill hvammur eða lægð sem lækur fellur um. Að mestu vallendi í bland við lyngmóa.

Tóftin er um 6x5 m að stærð og er hleðsluhæðin um 0,5 m. Dyr virðast opnast í austur. Hleðslur eru signar.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Ísólfsstaðir, 7

SP-302:031 Ytra-Reiðholt heimild um leið 66°09.178N 017°14.838V

"Nokkru sunnar en Syðri-Sjónarhólsmyri er Ytra-Reiðholt vestan við þjóðveg. Það er alveg, þar sem farið er heim að Ísólfsstöðum. Um það var vegur áður fyrr." segir í örnefnalýsingu. Ytra-Reiðholt er skammt suður af heimreiðinni, um 10 m vestan þjóðvegar. Fyrsti akvegurinn heim að bænum lá um holtið að norðvestanverðu.

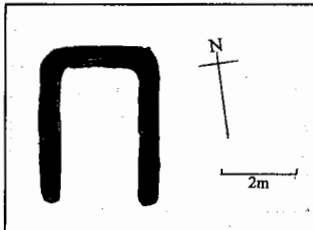
Uppgróið melholt.

Á norðvestanverðu holtinu má sjá leifar gamals akvegar. Ekki sést til annara fornleifa.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Ísólfsstaðir, 7

SP-302:032 Svarðarmýri heimild um mógrafir 66°09.298N 017°13.682V

"Rétt ofan við Fögruhlíð er Svarðarmýri. Þar var tekinn upp svörður á Svarðarmýri bæði fyrir ofan Torfhól og Fögruhlíð. Þetta þótti góður svörður, og var þykkin 5-7 stungur og var notaður á Ísólfsstöðum. Það mun hafa verið hætt að taka upp svörð kringum 1945, en grafirnar sjást greinilega." Fagrahlíð er hlíðin sem sést um 1 km austur af bæjarhólum. Torfhóll er við syðri enda hennar og er sund á milli. Sunnan við Torfhól er annað sund sem heitir

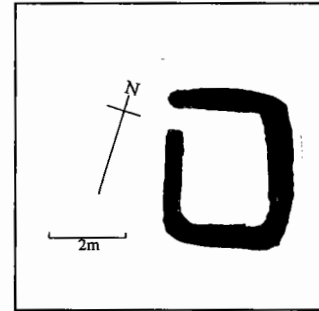
Torfhólssund. Landamerki Ísólfsstaða og Hallbjarnarstaða eru um Torfhól. Svarðarmýri er austan við Fögruhlíð og nær hún suður fyrir syðra Torfhólssundið og norður fyrir Fögruhlíð. Er hún því bæði í landi Ísólfsstaða og Hallbjarnarstaða. Í Ísólfsstaðahluta Svarðarmýrar eru tvö mógrafasvæði, annars vegar nokkrar grafir við norður-enda Fögruhlíðar og stærra svæði sem er við suðurendann, við nyrðra Torfhólssundið.

Nokkuð breiður, grasi vaxinn og sléttur mýrarfláki í lægð á milli tveggja melholta.

Stærra mógrafasvæðið er um 50x48 m að stærð. Mókofatóft er um 10 m norður af þeim, á suðausturhorni Fögruhlíðar. Hún er um 4x3 m að stærð og er hleðsluhæðin um 0,2 m.

Hættumat: engin hætta
Heimildir: Ö-Ísólfsstaðir, 8-9

SB-302:033 náma mógrafir 66°09.432N 017°14.707V
Votlendissvæðið suður af Sjónarhól (sjá 027), nefnist Sjónarhólsmýri. Austast í mýrinni og upp við Sjónarhól eru greinilegar gamlar mógrafir. Á þessu svæði má greina leifar eftir 3 mókofa, en einungis einn þeirra, sá vestasti, er sæmilega greinilegur. Lækur rennur í gegnum svæðið til vesturs. Nokkuð slétt og grasi vaxið mýrlendi.

Svæðið sjálft er um 100x35 m að stærð. Grafirnar sýnast allgamlar þar sem þær eru talsvert grónar. Vestasti mókofinn er um 4x3 m að stærð og er hleðsluhæð hans um 0,3 m. Dyr eru á vesturvegg við norðvesturhorn. Hinir mókofarnir eru illgreinanlegir og líta í út fyrir að vera þýfðir grashólar.

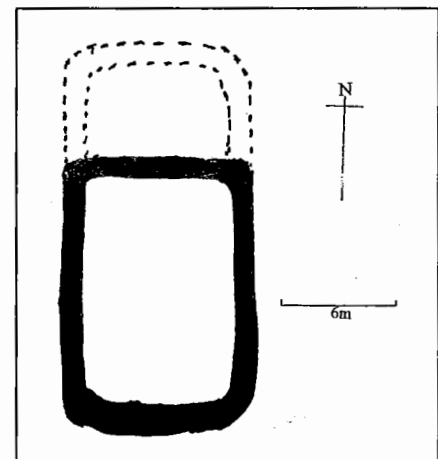
Hættumat: hætta vegna vatnsaga
Heimildir:

SB-302:034 tóft fjárhús 66°09.697N 017°16.476V

Um 60 m SV af fjárhústóft 024 er önnur fjárhústóft, mun fornlegri. Hún er á eða við svonefndann Stekkjarhöfða, sbr. 016.

Smápýfður grasmói. Nálægt sjávarbakka.

Tóftin er um 20x10 m að stærð og er hleðsluhæðin um 0,5 m. Tóftin er talsvert sigin og hlaupin í þúfur en virðist vera tvískipt. Dyr eru ekki skýrar.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: JÁM XI, 267

SB-302:035 heimild um bústað 66°09.359N 017°15.252V

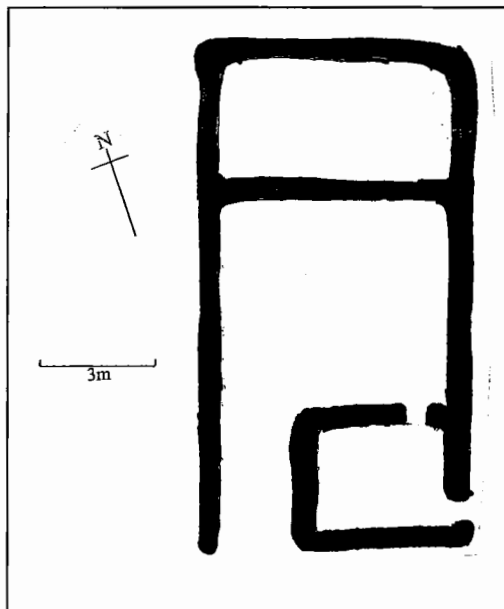
Austan megin í Kvíholtinu 025 stóð torfbær, um 120 m austan við bæjarhól 001. Var það reyndar fyrir tíð Jóels Friðbjarnarsonar (f. 1931) en hann man eftir að lengi sá fyrir tóftum þessa bæjar. Hafa þær nú verið sléttaðar undir tún og var fengin jarðýta til verksins. Í túni.

Ekki sést til fornleifa

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir:

SB-302:036 tóft óþekkt 66°09.687N 017°16.420V

Tóft er um 5 m suðvestur af fjárhústóft 034.

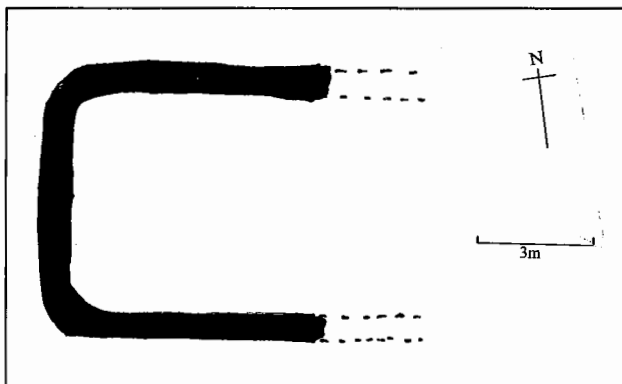
Smápýfður grasmói, nálægt sjávarbakka.

Tóftin er um 13x7 m að stærð og er hleðsluhæð mest um 0,5 m. Tóftin skiptist í þrjú hólf og snýr N-S. Er hún talsvert sigin. Tvennar dyr eru greinilegar á útveggjum og eru aðrar á suðurgafli tóftarinnar en hinar sunnarlega á austurhlið. Auk þess eru dyr á norðurvegg suðausturhólfs.

Hættumat: engin hætta

Heimildir:

SB-302:037 gerði óþekkt 66°09.679N 017°16.466V

Ferkantað gerði er um 10 m vestur af stekk 016.

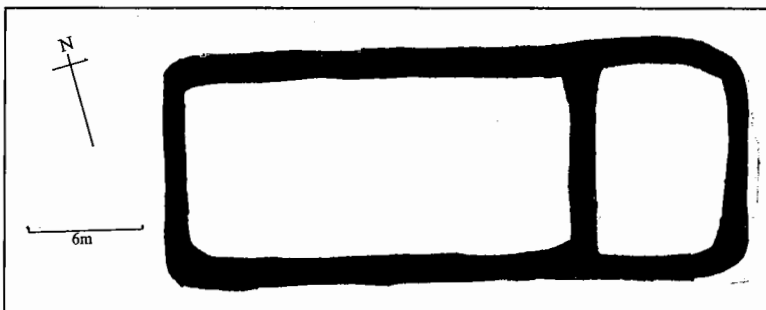
Við brekkurætur, nálægt sjávarbakka. Þýfður grasmói.

Gerðið er afmyndað af stórþýfi og er eystri endinn óljós af þeim sökum. Það sem sést er um 8x7 m að stærð og er hleðsluhæðin um 0,5 m. Gæti hafa verið kálgarður.

Hættumat: engin hætta

Heimildir:

SB-302:038 gerði 66°09.648N 017°16.521V

Um 20 m vestur af 037 er annað gerði. Það er í brekku nálægt sjávarbakkanum, sunnan til í svonefndum Stekkjarhöfða, sbr. 016

Í grasi vaxinni brekku stutt frá sjávarbakka.

Gerðið er um tvískipt, um 30x12 m að stærð. Hleðsluhæð

er um 0,3 m. Hleðslur eru signar. Dyr eru ekki greinilegar. Gæti hafa verið kálgarður.

Hættumat: engin hætta

Heimildir:

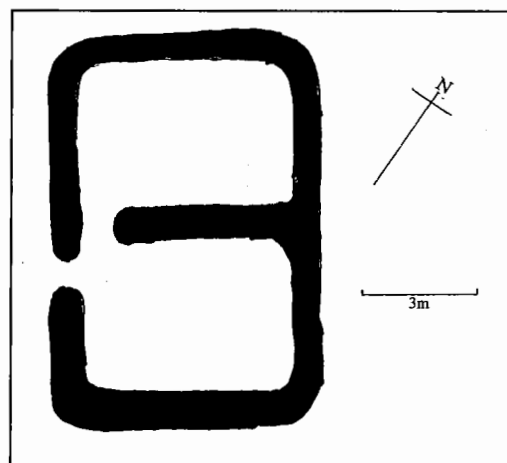
SP-302:039 tóft óþekkt 66°09.687N 017°16.450V

Tóft er á Stekkjarhöfða, sbr. 016, um 10 m VSV af tóft 036. Hún er á brekkubrúninni sunnan megin í höfðanum. Á brekkubrún. Á litlum höfða við sjó. Sléttur grasmói.

Tóftin er um 10x7 m að stærð og er hleðsluhæð hennar um 0,3 m (innanfrá). Tóftin er vískipt og niðurgrafin. Tvennar dyr eru greinilegar á tóftinni. Aðrar eru suðvestantil á millivegg á milli hólfana, en hinar eru á suðvesturútvegg.

Hættumat: engin hætta

Heimildir:

SP-302:040 tóftir óþekkt 66°09.644N 017°16.351V

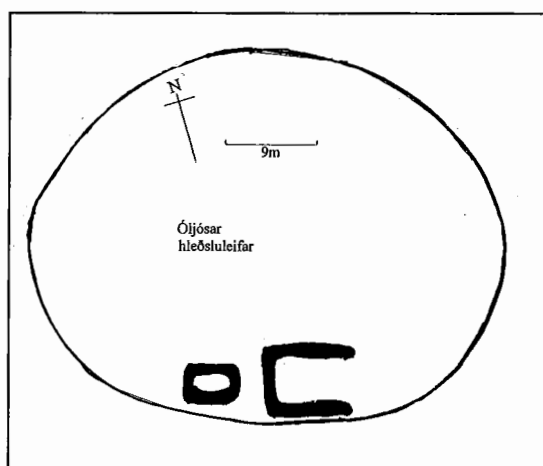
Tóftaþyrping er um 20 m suðvestur af stekknunum við Stekkjarhöfða 016. Hún er á hring- eða eggslaga, lyngi vöxnu þúfnastykki sem er umkringgt nokkuð sléttum grasmóa, votlendur á köflum. Sést lögun þess best ef horft er ofan af Stekkjarhöfða. Þó ekki sé að sjá greinilegt garðlag umhverfis svæðið er lögun þess full regluleg til þess að það geti verið náttúrusmíð. Tvær tóftir eru greinilegar við suðurjaðar svæðissins auk annara ógreinilegri hleðsluleifa. Stórbýfður lyngmói. Umkringdur sléttum grasmóa, votlendur á köflum.

Svæðið er um 45x35 m að stærð. Greinilegar

tóftir eru við miðjan suðurjaðar svæðissins. Auk þeirra má greina hleðsluleifar hér og þar um svæðið en þær eru þó mjög óljósar vegna stórbýfis. Eystri tóftin er um 8x7 m að stærð og er hleðsluhæðin um 0,5 m. Tóftin opnast til austurs. Vestari tóftin er um 5x4 m að stærð og er hleðsluhæðin um 0,5 m. Dyr eru ekki greinilegar á henni. Báðar tóftirnar eru afmyndaðar af stórbýfi. Ekki verður fullyrt hvort garður hafi umkringgt svæðið en lögun þess bendir steklega í þá átt.

Hættumat: engin hætta

Heimildir:

SP-302:041 tóft óþekkt 66°09.526N 017°16.534V

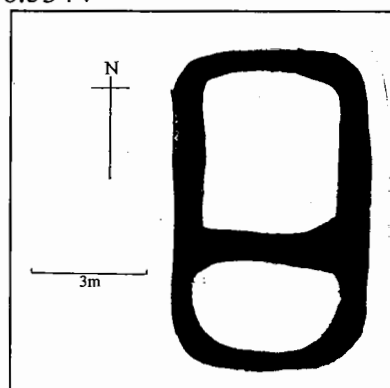
Norðan við stekki 019 og 020 í Höskuldsvík eru tvær tóftir sem virðast vera talsvert eldri. Er syðri tóftin um 30 m norður frá nyrðri stekknunum (019). 30 m norðan við hana er svo nyrðri tóftin sem hér er skráð.

Tóftin er á uppgrónum kambi eða torfu við stórgrýtta fjöru. Hún er um 2 m austan við fjörugrjótið.

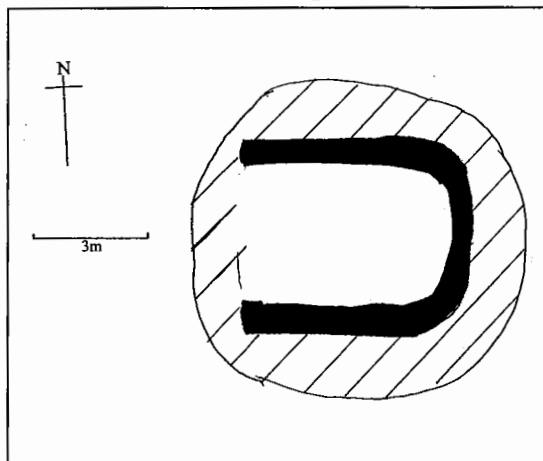
Tóftin er tvískipt, um 8x5 m að stærð og er hleðsluhæð hennar um 0,3 m. Dyr eru ógreinilegar. Hleðslur eru signar.

Hættumat: hætta vegna landbrots

Heimildir:

SP-302:042 tóft óþekkt 66°09.496N 017°16.421V

Tóft er nyrst í Höskuldsvík, um 30 m suður af tóft 041.

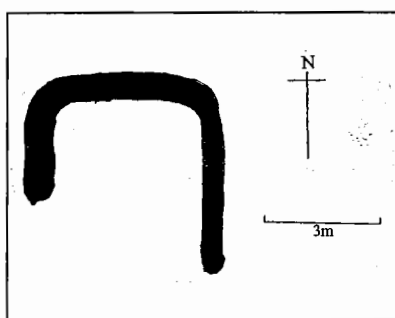
Á grasi grónum kambí eða torfu við nokkuð stórgrýtta fjöru. Tófti er um 2 m austan við fjörugrjótið.

Tóftin er um 6x5 m að stærð. Hleðsluhæð er um 0,3 m. Tóftin er opin í vesturenda.

Hættumat: hætta vegna landbrots

Heimildir:

SP-302:043 tóft óþekkt 66°09.443N 017°14.739V

Tóft er um 25 m ASA af tóft 026 við Sjónarhól.

Tóftin er í jaðri þýfðs lyngmóa sem umkringir Sjónarhól. Um 5 m sunnar tekur við nokkuð slétt og grasi vaxið votlendi er nefnist Sjónarhólsmyri.

Á þessum stað eru leifar af norðurvegg (5 m), austurvegg (5 m) og vesturvegg (3 m). Hleðsluhæðin er um 0,2 m

Hættumat: hætta vegna grjótnáms

Heimildir:

SP-302:044 garðlag

Garðlag er fast við þjóðveginn að vestanverðu og við suðurhlið Sjónarhóls.

Mýrlendi. Grasi vaxið að mestu.

Rekja má þetta garðlag meðfram þjóðveginum frá Sjónarhóli til suðurs að afleggjaranum að Ísólfssstöðum. Lengd þess er um 360 m.

Hættumat: mikil hætta vegna vegagerðar

Heimildir: Loftmynd frá 09.10.'76 (1:35000)

SP-302:045 garðlagtúngarður

Leifar af túngarði sjást greinilega á loftmynd frá 1976, um 90 m suður frá bæjarhólnum. Það mun nú hafa verið sléttað undir tún.

Í túnjaðri.

Garðlagið virðist vera um 260 m langt. Það liggur austur - vestur.

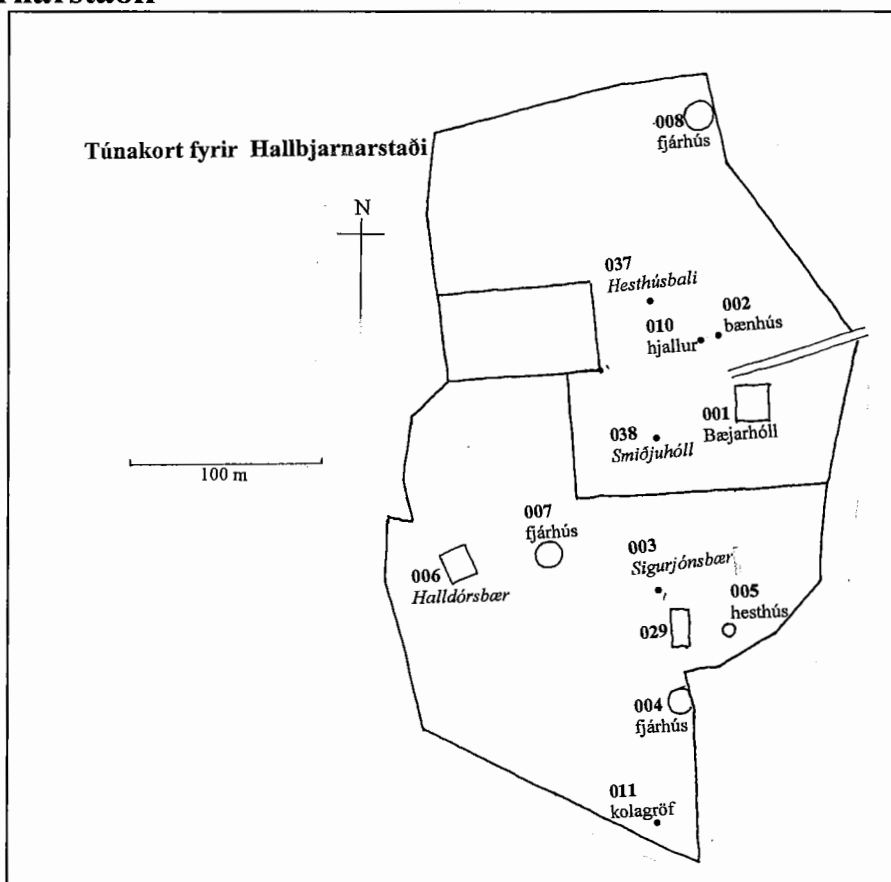
Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Loftmynd frá 09.10.'76 (1:35000)

SP-303 Hallbjarnarstaðir

15 hdr. 1712 1842.
Bændaeign. [um
1285] á Grund í
Eyjafirði "allan Reka
og flutning fyrir
Hallbiarnarstodum
med ollum gognum og
skotmanns hlut. nema
alnar kefle." DI III, 4.
Á alþingi 1591 var
kveðinn upp dómu í
máli Magnúsar
Björnssonar og
Vigfúsar

Þorsteinssonar þar sem
Björn klagaði til
Vigfúsar "ad hann
hielldi fyrer sier reka
er lægi fyrer iordinne
Hallbiarnarstodum a
Tíornnesi i Husauikur
kirkiu sokn ... J fyrstu
bar Magnus þar fram
innceiglada vtskriptt af

maldaga Grundar í Eyjafirði a medal annara orða suo latandi at grund í Eyjafirði ætti allan reka oc flutningar fyrer Hallbiarnarstodum med ollum gognum oc skotmannzhlut nema alnarkefli: suo oc bar hann fram vitnisburd tueggja presta oc eins logriettumanz xij ara gamlan suo hliodandi ad þeir hafi alldri annad heyrtt: haftt nie halldit meir enn i .xl. vetur. enn það Grund í Eyjafirði hefði att allan reka fyrer Hallbiarnarstodum nema allnar kefli oc vel fyrer .xl. arum hefði a greindan reka eirn stóran hual borit oc þann sama hual: hefði grundar vegna hafður oc tecinn verid oc einginn a talid. Jtem bar Magnus fram eitt kaupbref med þremur hangandi innceiglum. xlj. ara gamalltt innehalldandi ad þorunn Jonsdotter hefði sellt greindan reca vndan Grund adur greindum Magnusi Björnssyni til fullrar eignar. Hier a mot bar Vigfus fram nokkra nya vitnisburdi ars gamla oc suma yngri. huorer oss litust eckirt afl hafa afur greindum skiolum Magnusar ad hrinda ...dæmdum vier ... Magnusi Björnssyni þennan reka fyrer Hallbiarnarstodum til halls oc eignar ..." AÍ II, 209-210. 18.7.1711 er lýst arfi eftir Einar Þóróddsson á Hallbjarnarstöðum, ættuðum úr Sunnlendingafjóðruni, 10 aura virði. AÍ X, 36. 15 hndr 1712 Jörðinn skipt í HI og HII. 1842: "Hallbjarnarstaðir, 15 hundruð." SSP, 191. "Jörðin er fremur landlítil, en landið frjótt og gott til ræktunar. Það nær frá sjó og nokkuð austur í heiðina, sunnan frá Hallbjarnarstaðaá, skammt norður fyrir túnið." BBSÞ 1963, 644. 1712: "Túninu spillir grjótfok að neðanverðu úr einum bröttum melkambi, þó er það ei enn til eyðileggingar. Engið spillist á sama hátt sem áður segir um Ytri Túngu. Úthagarnir eru nægir."

JÁM XI, 265. "Graslendi er á bakkabrúnum, síðan lyng og fjalldrapamóar austur í heiðina. Landið er þurrt, mishæðótt og hallar lítið eitt mót vestri." BBSÞ 1963, 644

SP-303:001 *Hallbjarnarstaðir* bæjarhóll bústaður 66°08.985N
017°15.076V

Gamla bæjarstæðið er þar sem íbúðarhúsið að Hallbjarnarstöðum I stendur nú. Það er byggt árið 1935. Á Hallbjarnarstöðum eru 4 íbúðarhús, þar af 3 norðan bæjarlækjarins og er hér um að ræða það vestasta af þeim. Handgrafinn kjallari er undir húsinu.

Í túni.

Ekki sést til fornleifa. Varla er hægt að tala um bæjarhól á þessum stað því hann er í flatara lagi.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

SP-303:002 heimild um bænhus 66°09.056N 017°15.233V

"Lágur hóll er norðan við nyrðri bærinn, og er sagt, að þar hafi staðið bænahús og grafreitir umhverfis... Er þetta talinn álagahóll sem ekki má róta við." segir í örnefnalýsingu. Um 60 m norður af gamla bæjarstæðinu 001 er dálítil hæð í túninu. Voru á henni tveir hólar og var sá vestari nefndur Hjallhóll. Á eystri hólnum er sagt að bænhusið hafi staðið. Hafa hólarnir nú báðir verið sléttaðir svo nú er þar einungis ein samfelld hæð. Lengi sáust tófti á hól þessum og man Sæmundr Bjarki Kalrsson (f. 1915) vel eftir þeim. Hann man einnig eftir hringlaga garði umhverfis hólinn.

Í túni.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Hallbjarnarstaðir, 5

SP-303:003 *Sigurjónsbær* heimild um bústað 66°08.941N 017°15.174V

Örfáum metrum norðan við útihúsin að Hallbjarnarstöðum II sem eru sunnan bæjarlækjar, stóð torfbær fram undir aldamótin 1900 er nefndur var Sigurjónsbær. Staðurinn hefur verið jafnaður út svo ekki sést til fornleifa.

Í túni.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

SP-303:004 heimild um fjárhús 66°08.860N 017°15.213V

Tvö fjárhús voru um 80 m suður af útihúsunum á Hallbjarnarstöðum II (sunnan lækjar). Þau voru rifin upp úr 1950 og staðurinn sléttaður með jarðýtu.

Í túni

Ekki sést til fornleifa. Fjárhúsin tóku hvort um sig um 75 kindur.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

SP-303:005 heimild um hesthús 66°08.916N 017°15.158V

Á sama stað og íbúðarhúsið á Hallbjarnarstöðum II, sem byggt er árið 1946, stendur nú, voru áður hesthús og hlaða úr torfi og grjóti. Handgrafinn kjallari er undir íbúðarhúsinu.

Í túni

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

SP-303:006 *Halldórsbær* tóft bústaður 66°08.955N 017°15.319V

Halldórsbær stóð um 100 m VNV af íbúðarhúsinu sem er sunnan bæjarlækjarins. Þessi torfbær var rifinn upp úr 1950 en ennþá sér fyrir tóftum.

Í túni.

Bæjartóftin er um 28x20 m að stærð. Hún er á kafi í sinu en auk þess eru geymdar í henni gamlar vélar o. fl. Húsaskipan er því ekki skýr. Sæmundur Bjarki Kárason og eiginkona hans bjuggu í

þessum bæ fyrstu tvö hjúskaparár sín. Var bærinn kenndur við Halldór Sigurjónsson er byggði hann. Halldór þessi var sonur Sigurjóns þess er Sigurjónsbær 003 er kenndur við.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Túnakort 1917

SP-303:007 *Ásmundarhús* heimild um útihús 66°08.936N 017°15.232V

Um 20 m austur af Halldórsbænum 006 voru fjárhús nefnd Ásmundarhús. Þau voru rifin upp úr 1980 og var staðurinn sléttaður undir tún (með jarðýtu), og eru nú einungis dálítlar dældir í túninu til vitnis um það hvar húsin voru.

Í túni

Ekki sést til fornleifa. Ásmundarhús voru úr torfi og grjóti og tóku um 80 fjár. Sæmundur Bjarki Kárason byggði önnur fjárhús úr torfi og grjóti við Ásmundarhús og voru þau tengd um hlöðuna.

Saman tóku þessi fjárhús um 150 fjár. Fjárhúsin sem Sæmundur byggði eru einnig horfin.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

SP-303:008 heimild um fjárhús 66°09.076N 017°15.120V

Fjárhús úr torfi og grjóti, stóðu þar sem nú er reykhus um 60 m norður af útihúsum norðan við bæjarhólinn 001. Á þessum stað er nú einnig geimsluplan fyrir ýmsar vinnuvélar. Fjárhúsin, sem tóku um 120 fjár, voru rifin upp úr 1970 og var staðurinn sléttaður.

Nánast ferkantaður óræktaður blettur á dálítilli hæð í heimatúni.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

SP-303:009 2 tóftir heystæði 66°07.874N 017°08.856V

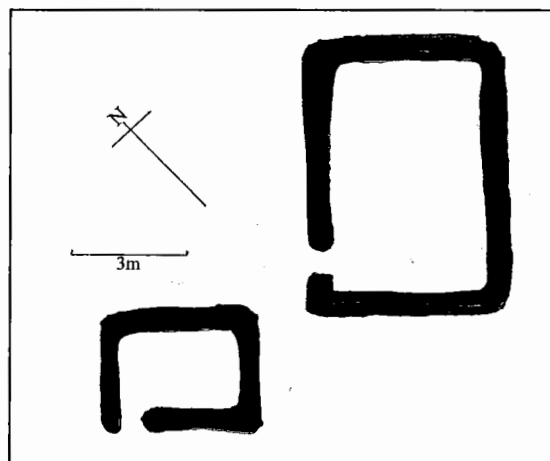
Tvær tóftir eru við suðausturenda Ytri- Klofa sem er gilskorningur sem byrjar að vestan við Föxugróf, þar sem Föxugrófarsel (SP-304:054) er. Um Ytri-Klofa rennur Sólheimalækur, sem eftir að hafa sameinast nokkrum smálækjum verður að Hallbjarnarstaðá.

Nokkuð sléttur grasmói. votlendur á köflum.

Tvær misstórar tóftir. Er sú eystri stærri, um 7x5 m að stærð og er hleðsluhæð hennar um 0,3 m. Vestari tóftin er um 4x3 m að stærð og er hleðsluhæðin um 0,3 m.

Hættumat: engin hætta

Heimildir:

SP-303:010 *Hjallhóll* heimild um hjall

66°09.035N 017°15.195V

"Hjallhóll var rétt vestan við nyrðri bæinn, en hefur verið jafnaður við jörðu." segir í örnefnalýsingu. Í viðbótum við lýsinguna segir: "Á Hjallhól var fisk- og hákarlshjallur." Hjallhóll var um 60 m norðvestur af gamla bæjarstæðinu 001 og um 5 m vestur af 002. Hóllinn hefur nú verið sléttaður.

Í túni.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Hallbjarnarstaðir, 5; Ö-Hallbjarnarstaðir viðb, 4

SP-303:011 heimild um kolagröf 66°08.841N 017°15.089V

"Í túninu sunnan við lækinn var mikið af kolagröfum." segir í örnefnalýsingu. Ein kolagröf var suður af íbúðarhúsinu á Hallbjarnarstöðum II. Suður af því er gamalt samkomuhús Tjörnesinga. Suður af því er lág í túninu er nefnist Djúpalág og skammt suður af henni var kolagröf þessi. Hún var allmyndarleg grífa og hefur Sæmundur Bjarki Kárasen heyrt að þar hefði farið fram viðarkolagerð. Þar er nú ræktað tún og er gröfin því horfin.

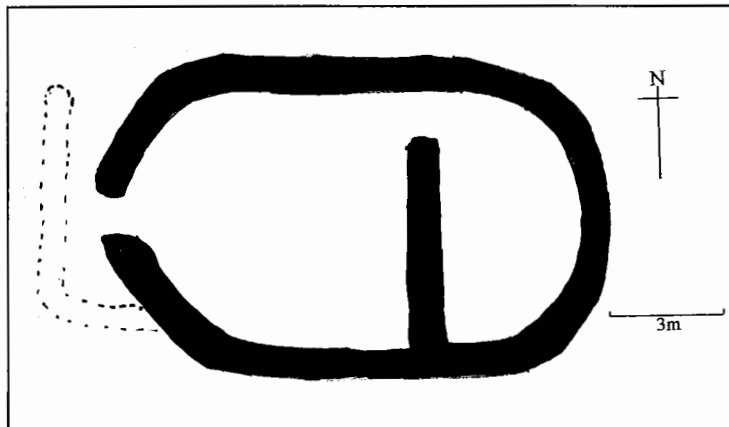
Í túni.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Hallbjarnarstaðir, 5

SP-303:012 tóft kvíar 66°09.001N 017°14.878V

"Vestan í Reiðholtinu voru gamlar kvíar." segir í örnefnalýsingu. "Vestan í Reiðholti sjást vel grónar kvíatættur, líka frá fyrri tíð." segir í viðbótum við lýsinguna. Norður af Hallbjarnarstöðum er svonefnt Reiðholt, eða Syðra Reyðholt. Við rætur holtsins, um 50 m norðaustur af austasta íbúðarhúsinu er kvíatóft. Í túnjaðri.

Tóftin er tvískipt, um 12x8 m að stærð og er hleðsluhæðin um 0,5 m. Dyr eru á suðvesturgafli, en að auki virðist hafa verið nokkurskonar aðhald við dyrnar. Hleðslur eru signar.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Hallbjarnarstaðir, 5; Ö-Hallbjarnarstaðir viðb, 4

SP-303:013 *Karástígur* heimild um leið 66°09.015N 017°15.737V

"Í fjöru norðan Bæjarlækjar heita svo Lækjartorfur, og rétt norður af læknum er Karástígur upp klettana." segir í örnefnalýsingu. Í viðbótum við lýsinguna segir að Kári Sigurjónsson hafi fyrstur klifrað hann. Karástígur er um 200 m norður af þar sem bæjarlækurinn fellur fram af sjávarbakkanum. Þar virðist vera eina mögulega uppgangan á þessu svæði.

Fall ofan af sjávarbakka og niður í fjöru er um 70 m.

Ekki sést til fornleifa, en á þessum stað myndast nokkuð breið geil inn í klettana og brekkan niður í fjöru verður meira aflíðandi.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Hallbjarnarstaðir, 5; Ö-Hallbjarnarstaðir viðb, 2

SP-303:014 *Hallbjarnarstaðakrókur* heimild um lendingu 66°08.839N
017°15.422V

"Lending er góð í Hallbjarnarstaðakrók, en sjávangata mjög erfið." segir í Byggðum og búum. "Svo er sneiðingur niður skriðurnar fyrir ofan Hústorfu um Miðtorfu og er nefndur Langisneiðingur. Þetta var aðalleiðin, er farið var með klyfjahesta upp bakkana, og má enn sjá móta fyrir honum. Hér eru bakkarnir 70 m háir. Við ána er Lending, og þar er gamalt uppsátur." segir í örnefnalýsingu. Hallbjarnarstaðakrókur er um 200 m norðan við Tjörneshöfn, en þaðan hafa Tjörnesbændur stundað grásleppuveiðar undanfarin ár. Liggur þangað akvegur og er síðan auðvelt að ganga þaðan norður eftir fjörunni út í Hallbjarnarstaðakrók. Hallbjarnarstaðakrókur er dálítill vík VSV af bæjarhólnum á Hallbjarnarstöðum og beint vestur af Djúpulág sbr. 011. Krókslending var notuð fram til 1940 fyrir arabáta.

Smágrýtt fjara, sendin á köflum.

Fjaran er smágrýtt og sendin á köflum og var lendingin á sandkafla. Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: engin hætt

Heimildir: BBSÞ 1963, 644; Ö-Hallbjarnarstaðir, 4

SP-303:015 *Langisneiðingur* heimild um leið 66°08.732N 017°15.390V

"Lending er góð í Hallbjarnarstaðakrók, en sjávangata mjög erfið." segir í Byggðum og búum. "Svo er sneiðingur niður skriðurnar fyrir ofan Hústorfu um Miðtorfu og er nefndur Langisneiðingur. Þetta var aðalleiðin, er farið var með klyfjahesta upp bakkana, og má enn sjá móta fyrir honum. Hér eru bakkarnir 70 m háir. Við ána er Lending, og þar er gamalt uppsátur." segir í örnefnalýsingu. Langisneiðingur er langur og aflíðandi og liggur upp og suður eftir hliðinni frá svonefndri Kambsgjá sem er skammt suður af Krókslendingu 014, og upp á Kamb við Hallbjarnarstaðagil, þar sem Hallbjarnarstaðaa fellur til sjávar.

Grasi vaxin hlið við fjöru.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: engin hætt

Heimildir: BBSÞ 1963, 644; Ö-Hallbjarnarstaðir, 4

SP-303:016 tóft naust 66°08.726N 017°15.479V

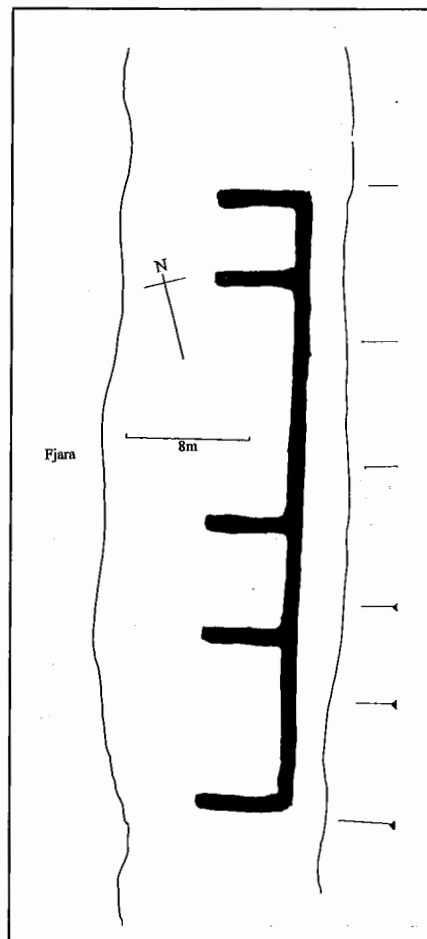
"Svo er sneiðingur niður skriðurnar fyrir ofan Hústorfu um Miðtorfu og er nefnur Langisneiðingur. ... Hér eru bakkarnir 70 m háir. Við ána er Lending, og þar er gamalt uppsátur." Uppsátrið er reyndar upp á torfunni, um 70 m norður af Hallbjarnarstaðaá.

Á uppgróinni torfu við sjó. Smágrýtt fjara, sendin á köflum er um 5 m frá naustinu.

Naustið er ein löng bygging sem skiptist í fjögur misstór hólf. Hún um 40 m löng og um 6 m breið og er hleðsluhæðin um 0,5 m.

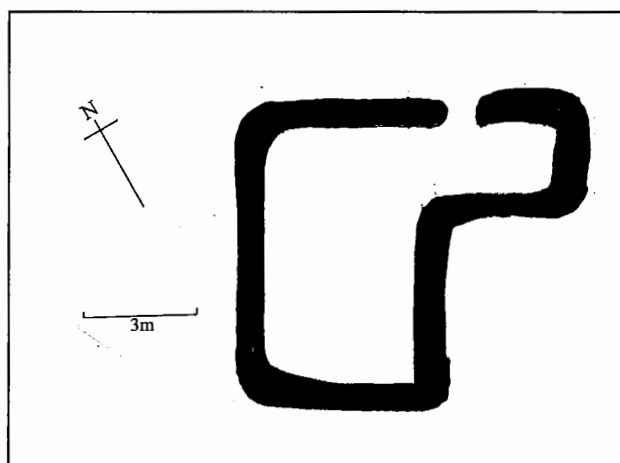
Hættumat: hætta vegna landbrots

Heimildir: Ö-Hallbjarnarstaðir, 4

SP-303:017 Stekkjarlæg tóft stekkur

66°08.681N 017°15.188V

Stekklarlæg er næsta lág suður af Djúpulág (sjá 011). Við vesturenda Stekkjarlágur tekur við flatur mói er nefnist Stallur. Hann er VNV af svokölluðu Horni (sjá 026). Suðvestarlega á stallinum er tóft.

Smápýfður grasbali.

Tóftin er um 9x8 m að stærð og er hleðsluhæð um 0,5. Hún virðist vera einföld en er þó heldur óljós. Talið er að hún sé af stekk og dragi Stekkjarlæg nafn sitt annað hvort af honum eða

svonefndum Eggjastekk (027) sem er við norðan við lágina rétt austan þjóðvegur.

Einnig gæti verið að hún dragi nafn sitt af báðum.

Hættumat: engin hætta

Heimildir:

SP-303:018 garðlag 66°08.665N 017°14.880V

Garðlag liggur samsíða og skammt frá norðurbarmi Hallbjarnarstaðagils. Vestari endi þess er við Kambinn, en svo nefnist suðvesturhorn jarðarinnar, og nær það þaðan um 400 m austur eftir gílinu. Liggur það meðal annars um Stekkjarlæg 017.

Garðlagið liggur yfir lautir og hæðir sem ýmist eru grasi eða lyngi vaxnar.

Garðlagið sem er um 400 m langt og 0.5 m breitt er sést best þar sem það liggur yfir lautir og lægðir en hverfur sumstaðar alveg á milli þeirra. Mesta hleðsluhæð er um 0,5 m. Ástand garðlagsins er

mjög misjafnt, þ.e. allt frá því að vera sigið til þess að hleðslur standi.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: BBSÞ 1963, 645

SB-303:019 *Torfhóll* heimild um ristu 66°08.983N 017°14.005V

"Hérðasgarður [671:001] er rétt austan við veginn. Þá er þar í austur smáhóll, sem heitir Torfhóll. Við Torfhól er Torfhólssund. Þar var tekin rista." segir í örnefnalýsingu. Torfhólssund er suður undir Torfhól. Það er angi sem teigir sig til vesturs frá Svarðarmýri sem er austan Fögruhlíðar og Torfhóls. Norðurendi Hallbjarnarstaðaása er sunnan Torfhólssunds. Bæjarlækur Hallbjarnarstaða rennur úr Torfhólssundi og er aðalvatnsból bæjarinnar þar austast. Norðan við Torfhól á milli hans og Fögruhlíðar er annað sund sem einnig er talið heita Torfhólssund.

Sund á milli tveggja hæða, það er ssléttlendur mýrarfláki, vaxinn lágu grasi.

Ekki sést til fornleifa. Ekki sjást merki um torfristu þó þarna hafi verið aðal torfristusvæði jarðarinnar.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Hallbjarnarstaðir, 2

SB-303:020 tóft óþekkt 66°08.402N 017°10.639V

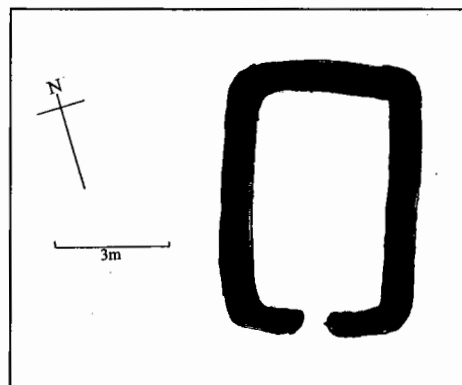
Tóft er um 300 m VNV af tóft 050. Hún er nálægt gilbarminum á sléttlendum grasbala innan um annars þýfðann lyngmóa. Tóftin sker sig talsvert úr, þar sem hún er lyngi vaxin.

Sléttur grasmói, votlendur á köflum.

Tóftin er um 7x5 m að stærð. Hleðsluhæð hennar er um 0,5 m. Dyr eru á suðvesturenda.

Hættumat: engin hætta

Heimildir:

SB-303:021 *Grasholtsvarða* varða landamerki 66°08.742N 017°12.157V

"Enn er mýri, sem heitir Kjóamýri, en meiri hluti hennar er í Ísólfssstaðalandi. Þar á milli er ás, eða austar. Á honum er stór varða á merkjum, sem heitir Grasholtsvarða." segir í örnefnalýsingu. Grasholtsvarða sést nokkuð vel ASA frá Nautatjarnarás sem er austan við Nautatjarnamýri 040. Varðan er 700-800 m frá Nautatjarnarás og um 1,6 km ASA frá bænum.

Uppblásið melholt eða ás umkringdur þýfðum lyngmóa.

Nokkuð stór varða, hlaðin úr grjóti. Hæð hennar er um 1m og breidd að neðan er um 1,5 m.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Hallbjarnarstaðir, 2

SB-303:022 varða

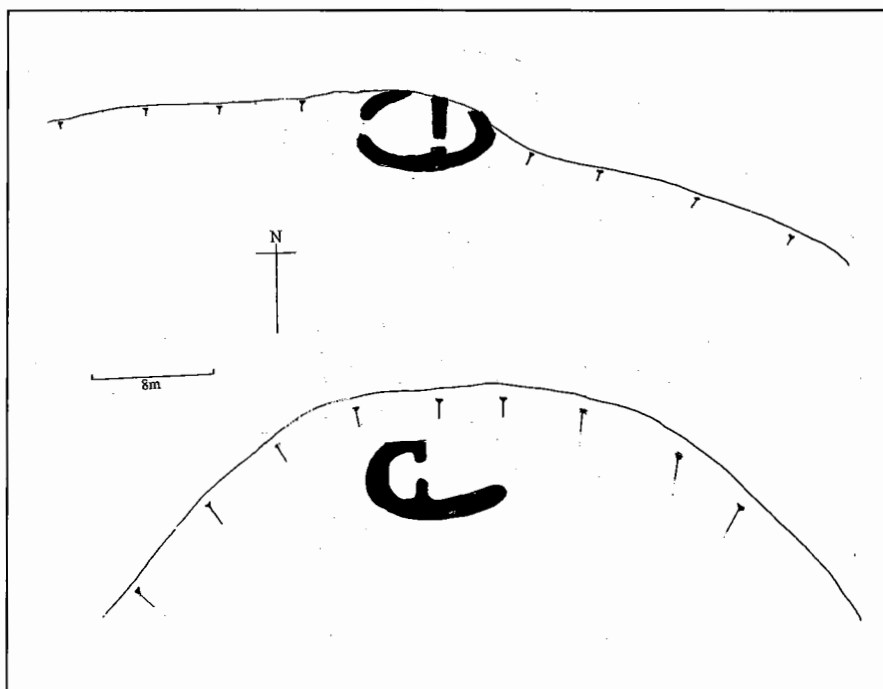
"Hér upp af eru svonefndar Hallbjarnarstaðabrekkur. Þær ná þvert yfir landið og eru framhald af Brekkum í Ytra-Tungulandi. Upp í brekkurnar eru tvær stórar lautir, sem heita Ytriklofi og Syðriklofi. Um þann syðri eru ef til vill merkin. Vörður eru á syðri jaðrinum." segir í

örnefnalýsingu. Þessa lýsingu má skilja svo að vörður hafi verið á syðri brún Syðriklofa en þær sjást ekki lengur. Líklegja er þó að átt sé við vörður á norðurbrún Syðriklofa sbr. 030.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Hallbjarnarstaðir, 2

SP-303:023 *Nátthagi* 2 tóftir kvíar 66°08.577N 017°15.032V

"Þar vestur af tekur við Hallbjarnarstaðagil.

Neðarlega er þar í gílinu Helgahvammur, skjólgóður hvammur. ... Suðvestur af Helgahvammi er stór torfa í gílinu, sem heitir Lambatorfur, og neðarlega í gílinu er smáhvammur, sem heitir Nátthagur. Þar eru rústir." segir í örnefnalýsingu. "Suður í Árgílinu eru tveir hvammar, sem nefnir eru Nátthagur, og eru 3-4 kvíatættur í þeim báðum." segir í

viðbótum við lýsinguna. Árgil er gil í Hallbjarnarstaðagili og rennur Hallbjarnarstaðaáin um það. Hvammarnir eru suður við gilið, og er annar suðvestur af Horninu (sjá 026), en hinn er örlítið vestar. 3 tóftir eru í þeim til samans, 2 í þeim eystri og 1 í þeim vestari. Eystri hvammurinn er í tvískiptur á þann hátt að í honum eru í raun tveir stallar og er 1 tóft á hvorum.

Grasi gróinn hvammur við árgil.

Tóftin á nyrðri og efri stallinum er alveg nyrst, vestanvert á honum. Tóftin er um 9x5 m að stærð og er hleðsluhæðin um 0,5 m. Norðurbarmur hvammsins myndar norðurhlið tóftarinnar. Tóftin er

tvískipt. Hleðslur eru signar. Tóftin á syðri eða neðri stallinum er um 18 m beint suður af hinni. Hún er við nyrðri hlið stallsins og myndar hún norður hlið tóftarinar. Tóft þessi er í mun signari og fornlegri en hin. Hún er líka um 9x5 m að stærð og tvískipt. Hleðsluhæð er um 0,2 m.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Hallbjarnarstaðir, 3-4; Ö-Hallbjarnarstaðir viðb, 4-5

SB-303:024 *Nátthagi* tóft kvíar 66°08.560N 017°15.085V

"Þar vestur af tekur við Hallbjarnarstaðagil. Neðarlega er þar í gílinu Helgahvammur, skjólgóður hvammur. ... Suðvestur af Helgahvammi er stór torfa í gílinu, sem heitir Lambatorfur, og neðarlega í gílinu er smáhvammur, sem heitir Nátthagar. Þar eru rústir." segir í örnefnalýsingu. "Suður í Árgílinu eru tveir hvammar, sem nefndir eru Nátthagar, og eru 3-4 kvíatættur í þeim báðum." segir í viðbótum við lýsinguna. Vestari Nátthaginn er beint vestur af syðri stallinum í eystri Nátthaginum 023. Í hvamminum er ein tóft, suður á gilbarmi. Vestari nátthaginn liggur mun lægra en sá syðri.

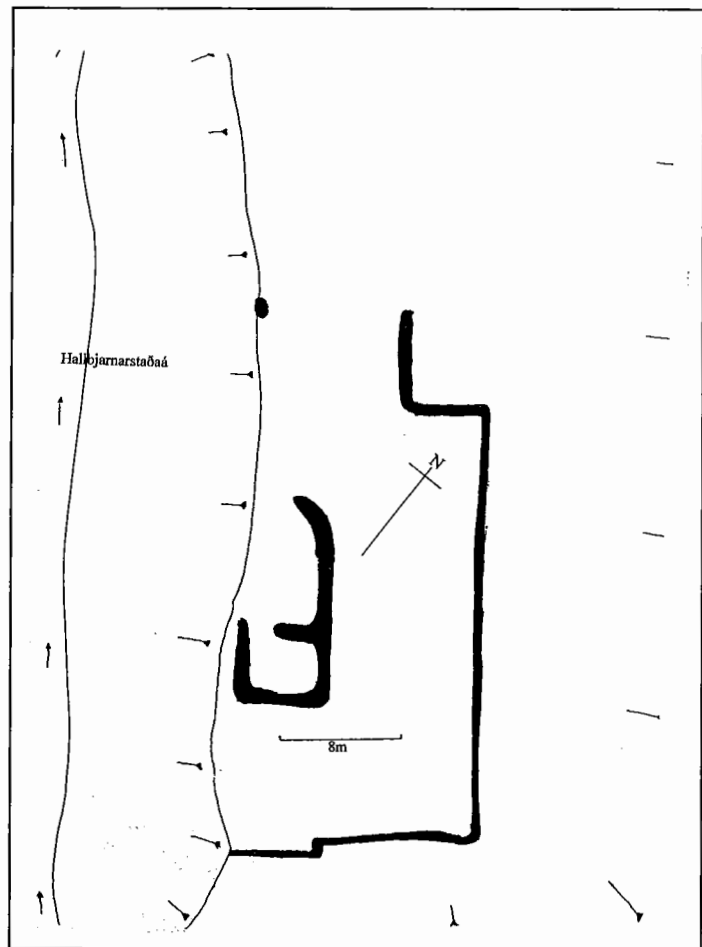
lífill grasi gróinn hvammur við árgil. Tóftin er tvískipt, um 14x6 m að stærð. Hleðsluhæðin er um 0,5 m. Suðurhlið tóftarinnar er horfin á kafla en tóftin er fremst á gilbarminum sem sífellt brotnar úr. Hleðslur eru signar og er tóftin fremur

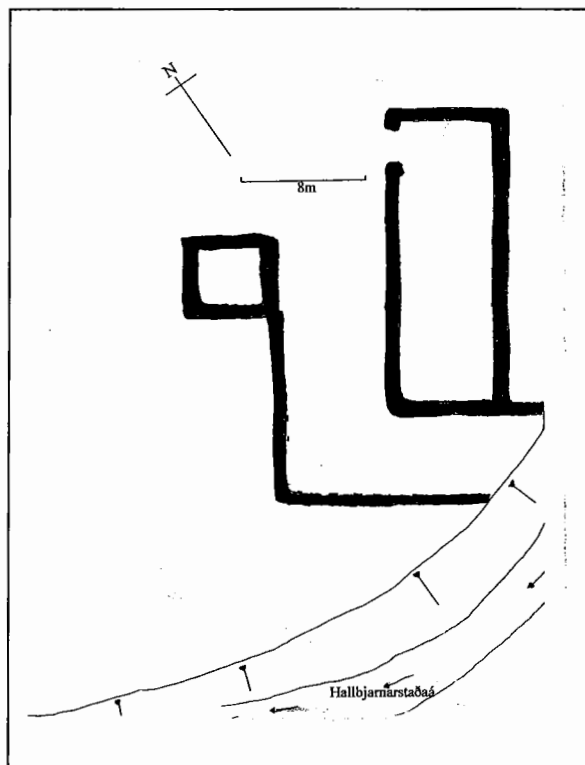
óljós. Hvammurinn sem tóftin

stendur í virðist hafa verið girtur af, því umhverfis tóftina má greina óljósar leifar af garðlagi. Svæðið sem garðlagið girðir af er um 36x17 m að stærð.

Hættumat: hætta vegna rofs

Heimildir: Ö-Hallbjarnarstaðir, 3-4; Ö-Hallbjarnarstaðir viðb, 4-5

"Austast í [Hallbjarnarstaðagil] er Halldórsstekkur ..." segir í örnefnalýsingu. Í viðbótum við lýsingu segir "Halldórsstekkur er kenndur við mann, Halldór Sigurjónsson, sem bjó á Hallbjarnarstöðum frá því um 1900-1940. Hlóð Halldór stekkin." Halldórsstekkur er austast í þeim hluta gilsins sem er vestan við þjóðveginn. Stekkurinn er tvær tóftir sunnan til á flötunum í gílinu um 300 m vestan þjóðveggar.

Grasmói í gili, smápýfður á köflum, annars sléttur.

Stærri og syðri tóftin er einföld, um 20x8 m að stærð og er hleðsluhæðin um 1 m. Dyr eru ekki alveg ljósar en eru þó líklega norðaustantil til á norðvesturvegg. Hleðslur standa grónar.

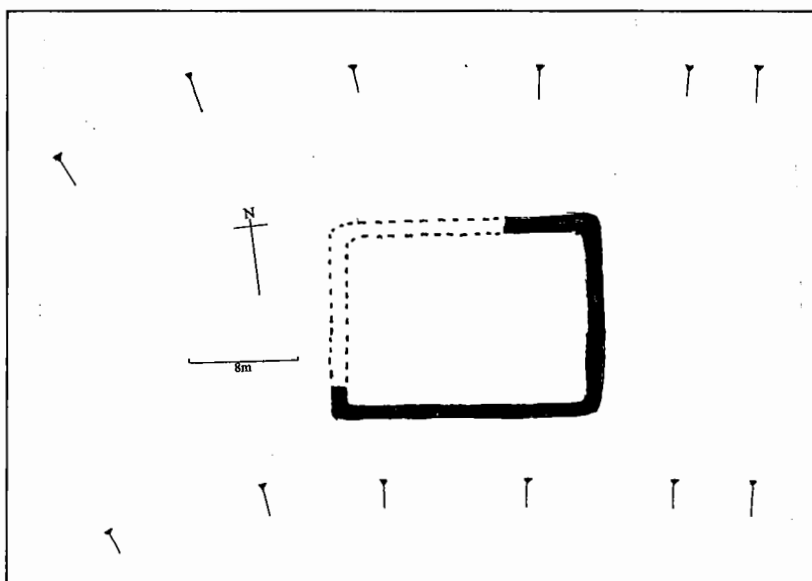
Nyrðri tóftin er

mun minni eða 6x5 m að stærð og er hleðsluhæðin um 0,5 m. Dyr opnast til suðausturs. Tóftin er vaxin háu grasi svo hún minnir á sérkennilegan hól séð úr fjarska.

Syðri tóftin stendur að hluta til á barmi árgilsins og gæti því verið í talsverðri hættu vegna rofs. Óljósar leifar af garðhleðslum sjást við tóftirnar. Síðast var fært frá á Hallbjarnarstöðum árið 1925.

Hættumat: hætta vegna rofs

Heimildir: Ö-Hallbjarnarstaðir, 4; Ö-Hallbjarnarstaðir viðb, 2

"Austast

í [Hallbjarnarstaðagil] er Halldórsstekkur, en í miðju gílinu heitir Horn. Austanvert í Horninu sér móta fyrir gömlum gördum, líklega kornrækt, enda heitir brekkan Akurbrekka." segir í örnefnalýsingu.

Halldórsstekkur 025 er austast í þeim hluta gilsins sem er vestan þjóðveggar. Miðja vega á milli þjóðveggar og sjávar gengur svonefnt Horn fram úr norðurbarmi gilsins til suðurs. Horn er

suðaustur af gamla samkomuhúsinu í landi Hallbjarnarstaða II. Austanvert í Horni, í snarbrattri brekku, sést votta fyrir leifum af ferköntuðu gerði.

Í grasi vaxinni og brattri brekku sem snýr mót suðri.

Gerðið er ferkantað, um 20x15 m að stærð. Það er talsvert sigið og er hleðsluhæð þess um 0,2

m. Í gílinu fyrir neðan Horn er talsvert undirlendi sem nær alveg upp undir þjóðveg til austurs frá Horni

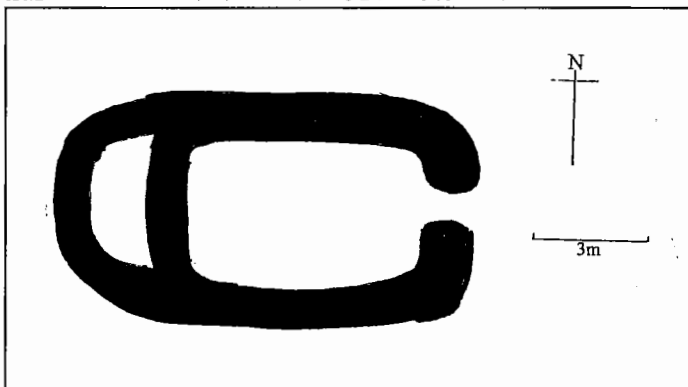
og um 300 m til vesturs. Var undirlendi þetta eitt af aðal slæggjulöndum Hallbjarnarstaðabænda áður fyrr. Þegar talað var um að fara suður í gil, þá var yfirleitt átt við þennan stað.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Hallbjarnarstaðir, 4

SP-303:027 Eggjastekkur tóft stekkur 66°08.618N 017°15.524V

"Stallur heitir neðst í gílinu. Vestur og norður af honum gengur lág, sem heitir Kambslág. Norðaustur úr Stallinum gengur önnur lág, sem heitir Stekkjarlág, en hún liggur upp á bakkana nær gílinu. Þá er svonefndur Eggjastekkur, rétt austan við veginn á miðjum móanum." segir í örnefnalýsingu. Ef Stekkjarlág er fylgt frá tóft 017 til austurs, og um 50 m austur fyrir þjóðveg, þá blasir Eggjastekkur við um 20 m norður af láginni.

Þýfður lyngmói

Tóftin er um 11x6 m að stærð og er talsvert sigin og afmynduð af stórþýfi. Hleðsluhæð er um 0,5 m. Dyr opnast í austur. Tóftin sem er tvískipt, lítur út fyrir að vera nokkuð gömul. Eggjastekkur fékk nafn sitt af því að fuglar verptu í honum.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Hallbjarnarstaðir, 4; Ö-Hallbjarnarstaðir viðb, 2

SP-303:028 Húsatorfa heimild um fjárhús 66°08.618N 017°15.524V

"Framan í Hallbjarnarstaðakambi [á suðvesturhorni jarðarinnar] eru torfur. Miðtorfa er ofanvert við miðjan Kamb, en frá henni liggur Mjóatorfa alla leið niður í fjöru. Alveg niður við sjó er Húsatorfa." segir í örnefnalýsingu. Í viðbótum við lýsinguna segir: "Húsatorfa: Þar var áður verbúð, en síðar fjárhús, nú hrunin." Hústorfa gengur út úr Hallbjarnarstaðagili norðan við ána og nær niður að sjó.

Grasi gróin torfa við sjó.

Á þessum stað sá fyrir allmiklum tóftum, en þær voru eyðilagðar er rafmagn var lagt að Tjörneshöfn. Hleðslugrjótið var notað í undirstöður undir rafmagnsstaur er stendur á torfunni. Ennþá sést þó hvar tóftirnar voru því óljósar hleðsluleifar gægjast upp úr sverðinum á stöku stað.

Hættumat: hætta vegna framkvæmda við raflínu.

Heimildir: Ö-Hallbjarnarstaðir, 4; Ö-Hallbjarnarstaðir viðb, 2

SP-303:029 heimild um bústað 66°08.932N 017°15.151V

Á túnakorti frá 1917 er merkt íbúðarhús sem var um 5 m austur af núverandi útihúsum á Hallbjarnarstöðum II.

Í túni

Ekki sést til fornleifa. Timburhús er byggt var upp úr aldamótunum 1900. Sá sem byggði húsið hét Árni Sigurbjörsson og en hann seldi Sæmundi Bjarka Kárasynti sinn hluta Hallbjarnarstaðalands.

Húsið var rífið árið 1947. Sambyggt timburhúsinu var fjós úr torfi og grjóti fyrir fjórar kýr.

Stóð það nákvæmlega þar sem hlaðan við núverandi útihús er. Fjosið fékk að standa fram yfir 1960 og var í notkun nánast fram til þess að það var rífið.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

SP-303:030 varða 66°07.881N 017°08.886V

"Vörður eru á suðausturenda Ytriklofa." segir í örnefnalýsingu. Ytri- og Syðriklofi eru gilskorningar í svonefndum Tungubrekkum, um 4,6 km ASA frá Hallbjarnarstaðabænum. Ef honum er fylgt að suðausturenda hans er brátt komið að tóftum 009. Gróin varða er 30 m suðaustur af þeim. Frá henni til vesturs er röð af hundapúfum sem gætu verið vörðuleifar og eru þær á norðurbrún Syðri Klofa fram að vesturenda hans á brún Tungubrekkna. Hundapúfurnar sjást á um 300 m bili.

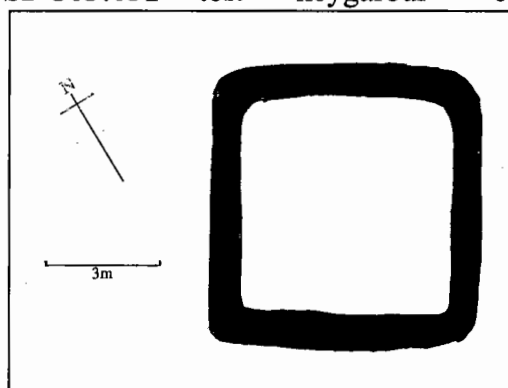
Þýfður lyngmói sem er uppblásinn á köflum.

Gróið er yfir vörðuna að mestu. Hún sker sig þó svo úr landslaginu að hún sést úr dágóðri fjarlægð. Hæð hennar er um 0,8 m. Lengi vel stóðu deilur á milli ábúenda á Halbjarnarstöðum og Ytri-Tungu, um hvort landamerkin á milli bæjanna væru við Ytri- eða Syðriklofa. Staðsetning vörðunnar bendir til þess að hér sé um að ræða landamerki og stefnan á hundapúfunum bendir í sömu átt.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Hallbjarnarstaðir viðb, 2

SP-303:031 tóft heygarður 66°08.588N 017°15.002V

Heygarðstöft er um 100 m vestur af Horninu, á flötunum í Hallbjarnarstaðagili (sjá 026).

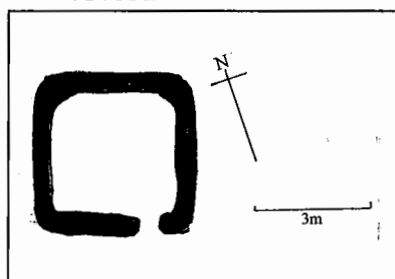
Grösugt undirlendi í gili. Smáþýfi.

Tóftin er um 7x7 m að stærð. Hleðsluhæð er um 0,3 m. Tóftin er vaxin háu grasi og því óljós. Hleðslur eru signar. Dyr eru ekki greinilegar.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Hallbjarnarstaðir viðb, 4

SP-303:032 tóft kvíar 66°09.022N 017°15.543V

"Sunnan undir Selhnútu [höfði yst í túni] er Selhnútudokk, og þar sjást kvíatættur frá fyrri tíð." segir í örnefnalýsingu. Selhnúta skýlir Hallbjarnarstaðakrók að norðan. Nafnið er þannig til komið að vestan við eða framan við Selhnútuna er dálítið sker er kemur í ljós á fjöru. Lágu selir oft upp á þessu skeri og var gengið út á Selhnútu til þess að gá eftir selnum. Sunnan undir Selhnútunni er dálítill tóft.

Nálægt sjávarbakka, í grasi vaxinni brekku.

Tóftin er um 4x4 m að stærð. Hleðsluhæð er um 0,2. Dyr eru á suðvesturvegg.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Hallbjarnarstaðir viðb, 4

SP-303:033 varða landamerki 66°09.043N 017°14.020V

"Landamerkjalyýsing: Að sunnan: Hallbjarnarstaðaá og svo áfram Slægiulandalækur, síðan Föxugróf upp yfir Brekkur. Að norðan Merkigarður frá bakkabrún að Torfhól [019] ..." segir í örnefnalýsingu. Torfhóll er um 300 m ANA af afleggjara frá þjóðveginum heim að Hallbjarnarstöðum og austan þjóðvegjar. Á honum er landamerkjavarða.

Melhóll eða holt. Uppblásið að mestu á hábungunni, annars vaxið lyngi.

Varðan er um 1 m á hæð og er hlaðin úr grjóti. Breidd hennar að neðan er um 1 m. Landamerkjagarðurinn er 047.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Hallbjarnarstaðir viðb, 5

SP-303:034 2 tóftir óþekkt 66°08.381N 017°12.063V

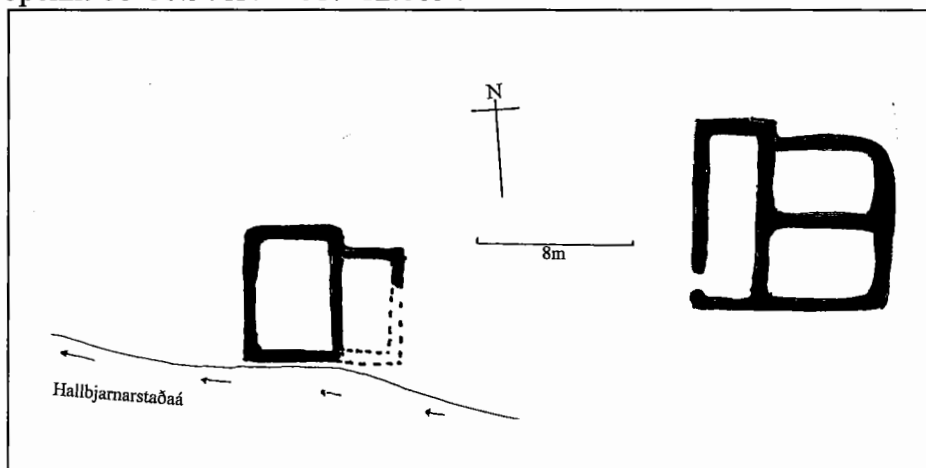
Tvær tóftir eru á norðurbakka

Hallbjarnarstaðar um 300 m vestan eða neðan við Ármót þar sem Þverá sameinast

Hallbjarnarstaðaá að sunnan.

Í árgili við árbakka.

Talsvert grasi vaxið undirlendi, votlent á köflum er í giliu á þessum stað.

Tóftirnar tvær eru með um 15 m millibili suður við ána, og er sú vestari nær ánni þar sem að hún sveigir dálítið til norðurs. Vestari tóftin sýnist vera tvískipt og er um 8x7 m að stærð. Er eins og hún standi uppi á stalli. Hleðsluhæð að innan er um 0,5 m. Hleðslur eru farnar að síga. Dyr eru ekki greinilegar. Eystri tóftin virðist vera nokkuð eldri þar sem hleðslur hennar eru mun signari en hinar. Tóftin er um 10x10 m að stærð og er þrískipt. Hleðsluhæð er um 0,3 m. Einar dyr eru greinilegar á tóftinni og eru þær á vesturvegg við suðvesturhorn.

Hættumat: hætta vegna vatnsaga

Heimildir:

SP-303:035 varða landamerki 66°08.880N 017°13.246V

"Landamerkjalyýsing: Að sunnan: Hallbjarnarstaðaá og svo áfram Slægiulandalækur, síðan Föxugróf upp yfir Brekkur. Að norðan Merkigarður frá bakkabrún að Torfhól [019], þar er varða, síðan er varða á Nautatjarnarás, svo Grasholtssvarða [023] ..." segir í örnefnalýsingu. Engin varða er nú á Nautatjarnarás og telur Sæmundur Bjarki Kárason að hafi hún einhvern tíma verið, þá hafi hún verið á ásnum norðanverðum, eða nokkurn vegin í línu á milli vörðunnar á Torfhól (033) og Grasholtsvörðu (021). Nautatjarnarás liggur meðfram Nautatjarnarmýri austanverðri.

Þýfður lyngmói.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Hallbjarnarstaðir viðb, 5

SP-303:036 varða landamerki

"Landamerkjalyking: Að sunnan: Hallbjarnarstaðaá og svo áfram Slægjulandalækur, síðan Föxugróf upp yfir Brekkur. Að norðan Merkigarður frá bakkabrún að Torfhól [013], þar er varða, síðan er varða á Nautatjarnarás, svo Grasholt svarða [023]; þá kemur næst varða á Efri-Kirkjugilsmýri ..." segir í örnefnalýsingu.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Hallbjarnarstaðir viðb, 5

SP-303:037 *Hesthúsali* örnefni hesthús 66°09.068N 017°15.266V

"Hesthúsali er í túninu, ca. 200-300 metra norðvestur af íbúðarhúsinu." segir í örnefnalýsingu. Á Hesthúsala sá lengi móta fyrir tóftum sem nú hafa verið sléttaðar. Hesthúsali er norðvestan við hæðina sem Hjallhóll 010 og bænhúsið 002 voru á.

Í túni.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Hallbjarnarstaðir viðb, 5

SP-303:038 *Smiðjuhóll* örnefni smiðja 66°08.978N 017°15.331V

"Smiðjuhóll er um 100-150 metra vestur af íbúðarhúsi, norðan við Bæjarlæk." segir í örnefnalýsingu. Hóllinn var um 10 m norðan bæjarlækjar. Engar tóftir voru á Smiðjuhóli en hann hefur nú verið jafnaður út og er því vart greinanlegur.

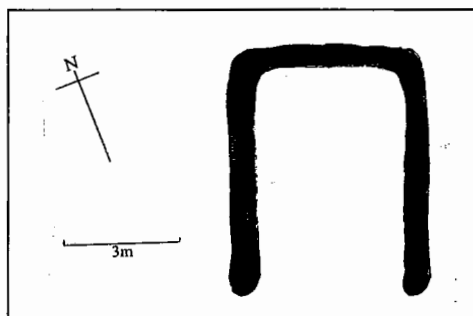
Í túni.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Hallbjarnarstaðir viðb, 5

SP-303:039 *Svarðarmýri* náma mógrafir 66°08.993N 017°13.799V

"Sunan við Torfhólssund [sjá 013] er Svarðarholt nyrzt í Ásunum. Suður af Torfhól gengur hæðarbunga, sem nefnd er Ásar. Ganga þeir þvert yfir landið suður að árgilinu. Svarðarmýri er enn austar, rétt sunnan merkjanna." segir í örnefnalýsingu. Í viðbótum við lýsinguna segir: "Á Svarðarholti var þurrkaður svörður, sem fékkst úr gröfum í Svarðarmýri, sem er bæði í landi Hallbjarnarstaða og Ísólfstaða. Svörðurinn var allt upp í fimm stungur. Hann var

nýttur af Hallbjarnarstaðabæjum, sem voru þá þrír. 1940-50 var torf rist á þessari gömlu mýri og notað bæði á hey og hús." Svarðarmýri liggur næst fyrir austan Fögruhlíð og Torfhól og er samsíða Fögruhlíð. Nær hún skammt suður fyrir Torfhól og norður fyrir Fögruhlíð. Landamerki á milli Hallbjarnarstaða og Ísólfstaða liggja um Torfhól.

Mýrlendi, grasi vaxið að mestu, en lyngi vaxið á stökum stað.

Miklar mógrafir eru í Hallbjarnarstaðahluta Svarðarmýrar. Svæðið sem mógrafirnar eru á erum 185 m á lengd og um 85 m þar sem það er breiðast. Á mógrafasvæðinu eru leifar eftir a.m.k. 4 mókofa og

er heillegasta tóftin um 6x5 m að stærð og hleðsluhæð um 0,3 m. Hún er opin í suðurenda. Hleðslur eru signar.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Hallbjarnarstaðir viðb, 5

SP-303:040 heimild um mógrafir 66°08.845N 017°13.305V

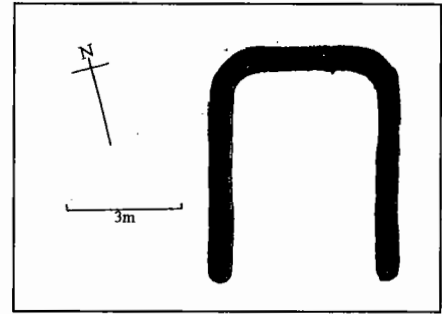
"Margar mógrafir eru á Nautatjarnamýri." segir í örnefnalýsingu. Nautatjarnamýri er skamt suðaustur af Torfhólssundi og Svarðarmýri. Eru mógrafir á víð og dreif um mýrina. en þó er stærsta samfellda svæðið í austurjaðri mýrarinnar. Nautatjarnamýri liggur hærra í heiðinni en Svarðarmýri.

Mýri, slétt og grasi vaxin. Umlukin þýfðum lyngmóa.

Stærsta samfellda mógrafasvæðið í mýrinni er um 170 m langt og um 35 m breytt þar sem það er breiðast. Ekki sjást mókofatóftir í eða við Nautatjarnamýri.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Hallbjarnarstaðir viðb, 5

SP-303:041 heimild um mógrafir

"Þá var tekinn svörður einnig við Slægjulandagróf ..." segir í örnefnalýsingu. Austur af ármótum þar sem Þverá rennur í Hallbjarnarstaðaá að sunnanverðu taka eru svonefnd Slægjulönd. Mógrafirnar við Slægjulandagróf eru skammt norðan við merkin á móti Ytri-Tungu, um 3,5 km SA af Hallbjarnarstöðum.-

Mýrlendi nálægt gilbarmi.

Grafirna sáust vel um miðja 20. öld en fundust ekki við vetvangskönnun árið 1999.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Hallbjarnarstaðir viðb, 5

SP-303:042 náma mógrafir 66°08.560N 017°14.796V

"Þá var tekinn svörður einnig við Slægjulandagróf, og nokkrar grafir eru suðvestur af Steindalsmel suður undir Hallbjarnarstaðaá." segir í örnefnalýsingu. Þessar garfir voru aðeins teknar til að kanna gæði svarðarins á svæðinu. Grafirnar eru vart sjáanlegar v. gróðurs. Þær eru um 100 m norður af Halldórsstekk í Hallbjarnarstaðargili (025). Slétt og grasi vaxið undirlendi í gili. Votlent á köflum.

Gróið er yfir grafirnar að mestu svo þær eru vart sýnilegar.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Hallbjarnarstaðir viðb, 5

SP-303:043 heimild um leið 66°08.723N 017°15.311V

"Meðfram bakkabrúnum er smábelti með litlum halla, ca. 6-8 metra hátt, grasi gróið; síðan taka við klettur og skriður á víxl, sem ná niður að sjó. Götur liggja víða eftir þessari brún, og er þá talað um að fara neðan við víða eftir þessari brún, og er þá talað um að fara neðan við Börð ..." segir í örnefnalýsingu. Börðin ná frá Kambi við Hallbjarnarstaðagil sem er suðvesturhorn jarðarinnar, norður að Stórhöfða í landi Ísólfstaða.

Stallur á sjávarbakka. Um 70 m fall er niður í fjöru.

Leiðin hefur legið á stalli fyrir neðan svonefnd Börð sem vestasta girðingin liggur eftir. Vestur af stallinum tekur við brött brekkan niður í fjöru. Ekki sjást ummerki eftir götur.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Hallbjarnarstaðir viðb, 5

SP-303:044 Grænugötur gata leið 66°08.453N 017°13.949V

"Grænugötur liggja frá Hallbjarnarstaðabæjum í suðaustur yfir móana og upp Grænulág, upp aftur giljaðri og upp með Slægjulöndum." segir í örnefnalýsingu. Hlíðin austur af bænum og sunnan Torfhóls heitir Hallbjarnarstaðaásar. Er hún lyngi vaxin. Grænur eru brekkur sem

ganga út úr Halbjarnarstaðaásum að sunnanverðu og ná alveg suður að Halbjarnarstaðagili. Grænur eru eingöngu grasi vaxnar og sléttar og skera þær sig því töluvert úr landslaginu. Grænugötur liggja upp á Græurnar við Halbjarnarstaðagil.

Leiðin liggur um lyngmóa, fyrst í stað en sveigir síðan austur til heiðar, upp grasi vaxnar brekkur.

Gróið er yfir götur þessar að mestu fyrir neðan hlíðina en er upp á Grænur er komið eru göturnar mjög greinilegar og er auðvelt að fylgja þeim eftir gilbarminum til heiðar.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Halbjarnarstaðir viðb, 5

SP-303:045 *Halbjarnarhaugur* þjóðsaga legstaður 66°08.721N 017°15.258V

""Halbjarnarhaugur" er sýndur skamt frá Halbjarnarstöðum. Það er lítill ávalur bali í djúpri graslaut framan í brekkubrún. Er auðséð, að lautin hefir á sínum tíma verið jarðfall, og hefir það skorið sig niður úr brekkubrúninni tveim megin við litla jarðtorfu. Úr þeirri jarðtorfu hefir svo balinn myndast þá er jarðfallið gleri upp, en hefir víst aldrei haugur verið. Þó hefir þar verið gjör all mikill útgröftur fyrir eigi mörgum árum. En ekkert fannst, sem ekki var von." segir Brynjúlfur Jónsson í skýrslu um fornleifar á Norðurlandi frá 1906. Halbjarnarhaugur er um 50 m norðvestur af tóftinni við vesturenda Stekkjarlágur (017), við mynni næstu lautar norðvestur af Stekkjarlaut.

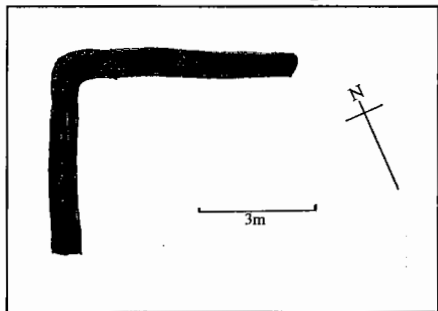
Grasi gróinni laut.

Halbjarnarhaugur er einkennilegur, hringlaga hóll í grasi vaxinni laut. Hann er um 16 m að þvermáli. Greinilegt er að grafið hefur verið í hólninn því í honum miðjum er um 1 m djúp gryfja, um 2x1 m að stærð.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Árbók 1906, 7-8

SP-303:046 tóft óþekkt 66°08.613N 017°15.144V

Um 100 m norðvestur af heystæð 031 í Halbjarnarstaðagili er tóft.

Grasi vaxið undirlendi í gili. Smáþýfi.

Á þessum stað sjást greinilega tveir veggstubbar, 6 og 5 m langir og mynda þeir vinkel. Hleðsluhæð er um 1 m. Úr fjarlægð minnir tóftin á stall eða pall.

Hættumat: engin hætta

Heimildir:

SP-303:047 garðlag landamerki

"Landamerkjalyking: Að sunnan: Halbjarnarstaðaá og svo áfram Slægjulandalækur, síðan Föxugróf upp yfir Brekkur. Að norðan Merkigarður frá bakkabrún að Torfhól [013] ..." Torfhóll er um 300 m ANA af afleggjara frá þjóðveginum heim að Halbjarnarstöðum og austan þjóðvegur. Á hólnum er landamerkjara. Sæmundur Bjarki Kárasón man eftir óljósum leifum af landamerkjaraði á milli Halbjarnarstaða og Ísólfstaða sem teygði sig til vesturs frá Torfhól. Þessar leifar sjást nú ekki lengur en þær sjást greinilega á loftljósmynd frá 1976. Gras og lyngmói.

Áætluð lengd garðlagsins frá Torfhól fram á sjávarbakka er um 1225 m. Núverandi þjóðvegur og tilvonandi vegarstæði, er liggur örlítið austar á þessum stað, liggja bæði yfir garðlagið og telst það því í hættu vegna vegagerðar.

Hættumat: mikil hætta vegna vegagerðar

Heimildir: Loftmynd frá 09.10.'76 sem er c.a. í skalanum 1:35000

SP-303:048 tóft óþekkt 66°08.469N 017°11.232V

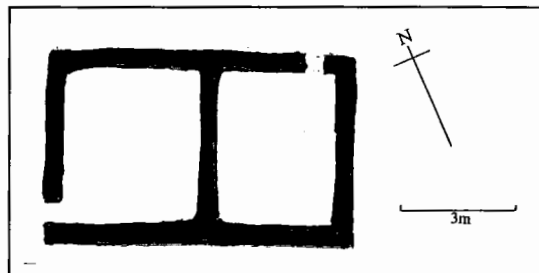
Nálægt nyrðri barmi Hallbjarnarstaðagils og samsíða gílinu, eftir að komið er austur fyrir ármótin þar sem Þverá og Hallbjarnarstaðá sameinast, taka við svonefnd Slægjulönd. Slægjulönd eru sléttir grasblettir innan um þýfðan lyngmóa og ná þau dágóðan spöl til austurs. Best er að fylgja nyrðri gilbarminum frá ármótunum til austurs þar til komið er að lágum melhól með einkennilegri og stórrí þúfu á kollinum, sem gæti verið leifar af vörðu. Um 40 m norður af þúfunni er tóft í grasi vaxinni laut.

Grasi vaxin laut, umlukin þýfðum lyngmóa.

Tóftin er um 8x5 m að stærð og er hleðsluhæðin um 0,5 m. Tóftin er tvískipt. Hleðslur eru farnar að síga. Dyr eru annars vegar syðst á vesturvegg og hins vegar austast á norðurvegg.

Hættumat: engin hætta

Heimildir:

SP-303:049 tóft 66°08.449N 017°11.027V

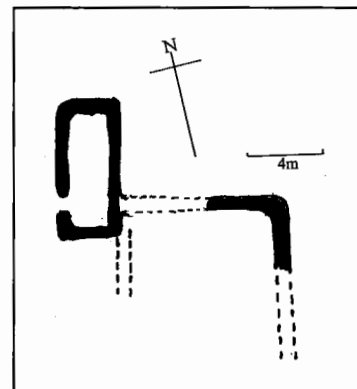
Um 50 m austur af melhól þeim er nefndur er í 048 er annar uppgróinn melhól og örlítið lægri sem á eru tóftaleifar.

Uppgróinn melhóll umkringdur annarsvegar þýfðum lyngmóa og hinsvegar sléttu og votu graslendi.

Tóftin er talsvert eydd, líklega af völdum uppblásturs. Eru einstakir hlutar hennar því óskýrir og sumir alveg horfnir. Virðist vera tvískipt, um 12x12 m að stærð. Hleðsluhæð er um 0,3 m.

Hættumat: hætta vegna uppblásturs

Heimildir:

SP-303:050 tóft óþekkt 66°08.021N 017°10.069V

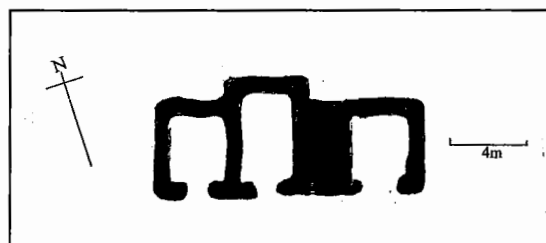
Norðan lækjar, um 60 m ANA af Föxugrófarseli (SP-304:054) er tóft.

Hár lækjarbakki. Nokkuð sléttur grasmói.

Tóftin eru um 14x6 m að stærð og er hleðsluhæðin um 1 m. Tóftin er þrískipt og farin að hlaupa í þúfur.

Hættumat: engin hætta

Heimildir:

SP-303:051 tóftir óþekkt 66°08.033N 017°10.004V

Um 30 m austur af tóft 050 er tóftaþyrping.

Á lækjarbakka. Þýfður gras og lyngmói.

Á þessum stað er eins og lítill þýfður hóll, um 20x20 m að stærð og á honum kargapýfi. Greinilegt að er að nokkrar tóftir eru á hólnum en svo sprungnar eru þær að ekki er hægt að henda reiður á einstökum byggingum.

Hættumat: engin hætta

Heimildir:**SP-303:052** garðlagóþekkt

Garðlag, eða leifar þess, er í túninu við félagsheimilið Sólvang. Garðlagið má rekja u.þ.b. frá mótum heimreiðar að Hallbjarnarstöðum og þjóðvegur. Liggur það í nokkuð kröppum sveig suðvestur eftir túninu. Það sést á loftmynd frá 1976 en hefur verið sléttað undir tún.

Í ræktuðu túni.

Lengd garðsins er um 437m. Hugsanlegt er að garðalgið hafi gengið saman við landamerkjagarðinn á milli Hallbjarnarstaða og Ísólfstaða, en sú tenging hafi síðan verið rofin er þjóðvegurinn var

lagður um Tjörnes.

Hættumat: hætta vegna vegagerðar

Heimildir: Loftmynd frá 09.10.'76 (1:35000)

SB-304 Ytri-Tunga

20 hdr. 1712, 1842.

1285 segir að Grund í Eyjafirði eigi reka í landi Tungu, ekki sagt hvorri jörðinni, e.t.v. óskipt jörð þá. DI III, 3-4. 1296 er jörðin, Ytri Tunga, nefnd í rekaskrá Hólastaðar. DI II, 318. 1394 á Grenjaðarstaður Tungureka. DI III, 579, sbr. DI IV, 18. 1493 fær Þorsteinn Þorleifsson bóndi Ólafi biskup og Hóladómkirkju til eignar hálfa Tungu á Tjörnesi. DI VII, 197.

1554 er Ytri-Tunga seld fyrir hálfa Halldórsstaði í Laxárdal. DI III, 778. 1559 er jörðin seld fyrir 20 hdr. DI XIII, 392-393. 1559 selur Kristín Þorsteinsdóttir Sigurði Jónssyni Ytri-Tungu. DI XIII, 417. 14.5.1684 selur Jón Björnsson Þorsteini Þorleifssyni Ytri-Tungu, 20 hdr. AÍ IX, 13. 6.7.1698 dómur um að Ytri-Tunga tilheyri Árna Björnssyni og ber erfingjum hans að endurgreiða sr. Skúla Þorlákssyni vegna Þorsteins Þorleifssonar andvirði hennar. AÍ IX, 63. 1712 voru Beigolfsstaðir eyðihjáleiga. 2.2.1714 selur Bergþór Árnason sr. Magnúsi Einarssyni 6 hdr og 100 al í Ytri Tungu - AÍ X, 281. 3.7.1735 selur Skúli Magnússon Eiríki Guðlaugssyni Ytritungu, 20 hdr með 2 1/2 kúgildi fyrir 120 rd. specie með áskildum forkaupsrétti, AÍ XII, 435. 9.4.1742 kemur fram að Sigríður systir Skúla Magnússonar hafði átt 53 al í Ytri-Tungu - AÍ XIII, 114. Nú er Ytri Tunga 3/8 af gömlu jörðinni, Ytri Tunga Ia er 3/8 allrar jarðarinnar, Tunguvellir eru 1/4 jarðarinnar og einnig var Árbær byggður í landi Ytri-Tungu en í eyði síðan 1930. "Ytritunguland liggur milli Skeifár að sunnan og Hallbjarnarstaðaár að norðan, frá sjó austur til heiðar á hágrjót." BBSÞ 1963, 642.

5,2 ha. 1917. 1712: "Túninu spillir kalda snjóvatn, sem gjörir hvíta rotbletti. Engjarnar eru mjög spiltar til skaða af grjóthrúni og grjótsókn á allar síður, því þær liggja í hvömmum með einu gili en

háir melar alt um kríng, hafa og altíð verið smáfengnar. úthagarnir eru víðlendir og bágóðir." JÁM XI, 264. "Vallendisgróður er á sjávarbökkum, lyng og fjalldrapamóar í lágheiðinni, en víðáttumikið graslendi, þegar lengra dregur til heiðarinnar. Ræktunarland er mikið og gott norðan og austan við túnið." BBSÞ 1963, 642.

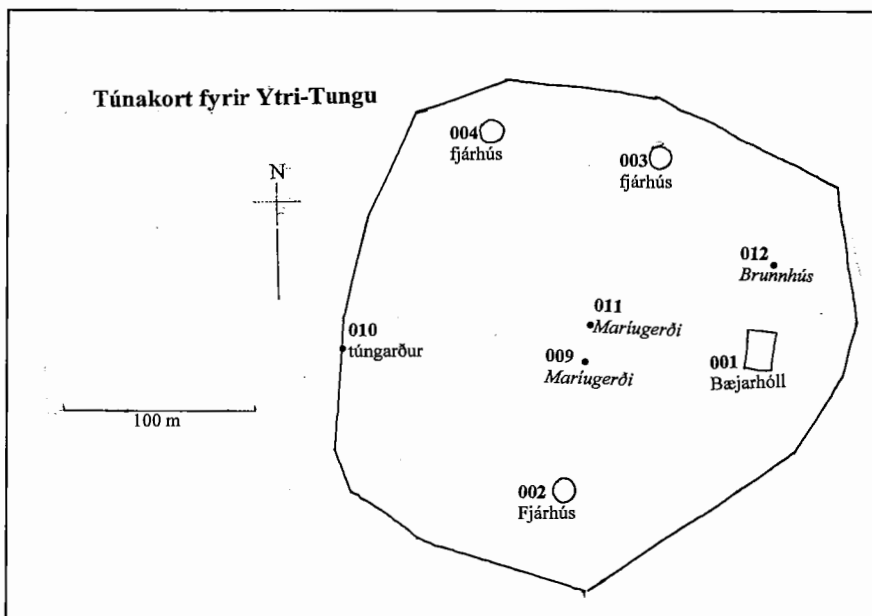
SB-304:001 *Ytri-Tunga* bæjarhóll bústaður 66°07.898N 017°14.528V

"Bærinn stendur nokkuð frá sjávarbakkanum, norðan Skeifár, vestan þjóðvegarins." segir í Byggðum og búum. Íbúðarhúsið Ytri-Tunga Ia stendur 50 m norðvestar en gamli bærinn. Hann var um 5 m austar en girðing sem liggur frá norðri til suðurs, austan við Ytri-Tungu Ia. Bæjarhóllinn er nú horfinn með öllu og hefur staðurinn verið sléttaður. Var jarðýta notuð við verkið. Einungis nokkrar dældir í túninu benda til þess hvar bærinn stóð. Í túni.

Ekki sést til fornleifa. Hóll þessi er nú mjög flatur og í lægra lagi.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: BBSÞ 1963, 641; Ö-Ytri-Tunga og Tunguvellir JB, 2

SP-304:002 *Jonnahús* heimild um fjárhús 66°07.865N 017°14.615V

"Í suðvestur frá bæ, í stefnu á Nónþúfu, voru enn tvö fjárhús, nefnd Jonnahús." segir í örnefnalýsingu. Jonnahús voru um 100 m suður af íbúðarhúsinu í Ytri- tungu Ia, á dálitlum hól í túninu. Fjárhús þessi voru enn uppistandandi um miðja 20. öld en síðan hefur verið sléttað yfir þau.

Í túni.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917; Ö-Ytri-Tunga og Tunguvellir JB, 2

SP-304:003 *Stórhús/Gunnarshús* heimild um fjárhús 66°07.949N 017°14.585V

"Túnspildan norðan lækjar nefndist Tunga eftir lögun hennar. Á henni miðri, norðvestur frá gamla bænum, voru tvö samliggjandi fjárhús. Hið austara hét Stórhús, og áföst við norðurenda þess Stórhúshlaða. Vestara fjárhúsið hét Gunnarshús eftir manni, er þar hirti fénað sinn um síðustu aldamót ..." segir í örnefnalýsingu. Stórhús voru um 35 m austur af núverandi vélageymslu í Ytri- Tungu Ia. Húsin eru nú horfin og hefur staðurinn verið sléttaður undir tún. Var jarðýta notuð við verkið.

Í túni

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917; Ö-Ytri-Tunga og Tunguvellir JB, 2

SP-304:004 *Jónshús* heimild um fjárhús 66°07.934N 017°14.743V

"Fáa metra neðan Bæjarlækjar, þar sem hann rann norður úr túninu, og rétt sunnan núverandi útihúsa Ytri-Tungu Ia, voru tvö fjárhús, Jónshús, og milli þeirra heyhlaða, Jónshúshlaða." segir í örnefnalýsingu. Jónshús voru um 20 m suður af súrheysturni sem sambyggður er núverandi

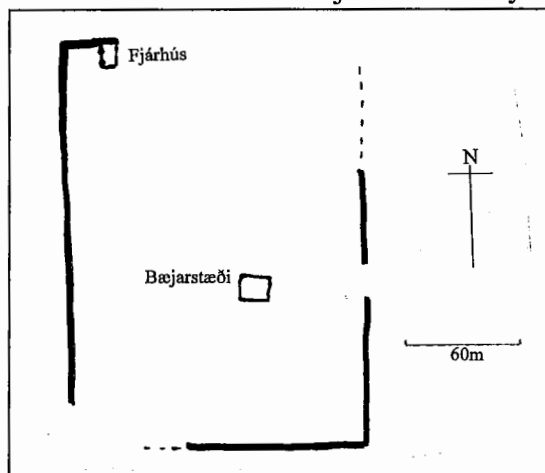
útihúsum. Hús þessi eru nú horfin með öllu og hefur staðurinn verið sléttaður. Tóftir voru enn í túnieftri miðja 20. öld og sjást smá lægðir eða dokkir í túninu þar sem húsin stóðu.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917. Ö- Ytri-Tunga og Tunguvellir JB, 2

SP-304:005 *Árbær* bæjarstæði býli 66°07.812N 017°15.569V

"Árbær nefndist býli á sjávarbakkanum norðan Skeifár, stofnað rétt eftir síðustu aldamót ... Árið 1930 lagðist land býlisins aftur til Ytritungu." segir í Byggðum og Búum "Á Skeifárbökkum, norðan Skeifárgils fram á sjávarbakkanum, var reist nýbýli 1902 af Gísli Þorkelssyni og Sigríði Þórarinsdóttur og hjónunum Jóni Jakobssyni og Sigurlaugur Jóhannesdóttur. ... Býlið nefndu þau Árbæ. Það fór í eyði árið 1930. Fjárhús Gísla, Gíslahús, stóð í norðvesturhorni túnsins. Þar við ræktaði hann Gíslasléttur." segir í örnefnalýsingu. "Árbær á Tjörnesi er horfinn, nema túnið, sem nytjað er á nútímalegan hátt, bærinn rifinn og

brottnuminn. Túngarður hlaðinn úr stórgerðum hnausum, stendur þar óhagganlegur að sjá, þó að hallfleytt sé stæðið ..." segir í "Sunnan Jökla og norðan." Skeifá rennur sunnan við Ytri-

Tungu. Það sem eftir er af Árbæ er annarsveggar túngarður, en hins vegar fjárhústóft. Önnur bæjarhús eru horfin. Fjárhústóftin er við norðvesturhorn túngarðsins og liggur norðurgafi hennar saman við túngarðinn. Á þessum stað liggur túngarðurinn nánast fremst eftir endilöngum sjávabakkanum. Túnið er nytjað af ábúendum í Ytri- Tungu Ia. Íbúðarhúsið í Árbæ var um 120 m suðaustur af fjárhúsinu.

Þýfður lyngmói

Fjárhústóftin er tvískipt, um 15x8 m að stærð og er hleðsluhæðin um 1 m. Lögun gamla túnsins er ekki lengur skýr því stykki vantar inn í túngarðinn hér og þar. Þeir hlutar sem sjást benda þó til

þess að hann hafi verið talsvert mannvirki. Breidd hans að neðan er um 1 m og nær hæð hans um 1,7 m. Svæðið sem túngarðurinn afmarkar er um 210x160 m.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: BBSÞ 1963, 641; Ö-Ytri-Tunga og Tunguvellir, 5-6; Karl Kristjánsson: "Sunnan jökla og norðan", Árbók Þingeying 1973. bls. 73.

SB-304:006 *Beigólfsstaðir/Böðólfsstaðir* bæjarstæði býli 66°08.272N 017°14.161V

"Beilofstader eður Beigolfstader, eyðihjaélgia. Bygð fyrri manna minni í úthögum út frá heimajörðinni og varaði bygðin inn til næstu 10 ára." segir í jarðabók Árna og Páls frá 1712. "Norðaustur frá bænum er fornt eyðibýli, Böðólfsstaðir ..." segir í Byggðum og búum. Böðólfsstaðir eru örskammt suðaustur af Efri-Reiðdal, um 200 m sunnan Hallbjarnarstaðagils og um 15 m austan Þjóðveggar.

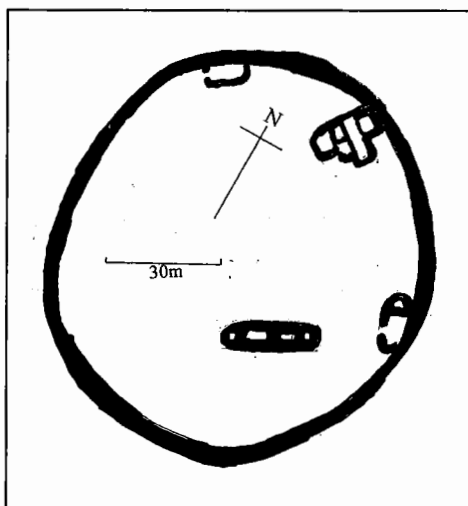
Þýfður lyngmói.

FRÍÐLYSTAR MINJAR. Brynjúlfur Jónsson skoðaði rústir Beigólfsstaða 1905 og taldi þær vera af landnámsbæ Böðólfs, en eins og bent er á í ÍF I, 270nm er líklegra að nafnið hafi verið lagað að

frásögn Landnámabókar. Brynjúlfur lýsti rústunum svo: "Böðólfsstaðir eru í Ytri-Tungu landi austur við Hallbjarnarstaðaá og er dálítið lengra frá sjó en næstu bæir eru nú. Sér þar glögt fyrir túngirðingu og rústum. Virðist bygð hafa haldist þar nokkuð langt fram á aldir, því sumar rústirnar eru grænar. Ein þeirra hefir tvær hliðartóftir og þriðju þar inn af. Það getur verið fjóstótt. Hún er inni í austanverðri girðingunni. Önnur rúst er í henni vestanverðri. Það er fornleg bæjarrúst: er að sjá sem þar hafi verið 4 bæjarhús hvert af enda annars. Því miður hefir í seinni tíð verið bygð fjárrjett eða stekkur, ofan á miðju þessarar rústar. Suðaustan til er partur af girðingunni myndaður af rúst, sem er tvískift: hvor tóftin af enda annarar, og er hvor um sig um það bil 3 fðm löng. Þetta sýnist einnig verið bæjarrúst. Hún er mjög niðursokkin og svo fornleg, að eigi sér á henni grænan lit. Er að sjá, að sú rústin hafi fyrst verið lögð niður. Enn er ein rúst, sem myndar part af girðingunni norðaustan til. Það er óskift tóft, ef til vill forn fjárrétt, og slær að eins graenum lit á hana."

Túngarðurinn er hringlaga, um 100 m í þvermál. Breidd hans er um 1,5 m og er hleðsluhæðin um 1 m. Innan túngarðsins sjást nú 4 misfornlegar tóftir. (a) er um 26x7 m að stærð og er hleðsluhæðin um 0,5 m. Hún skiptist í 4 eða 5. Hleðslur eru signar. (b) er tvískipt, um 16x7 m að stærð og er hleðsluhæðin um 0,3 m. Hleðslur eru signar. (c) er um 17x17 m að stærð og er hleðsluhæðin um 1m. Hún skiptist í 5 hólf. Hleðslur eru signar. (d) er einföld, um 10x5 m að stærð og er hleðsluhæðin um 0,3 m.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: JÁM XI, 265; BBSP 1963, 641; Ö-Ytri-Tunga og Tunguvellir JB, 10; ÍF I, 270

SP-304:007 *Tungunáma* heimild um kolanámu 66°08.231N 017°15.518V

"Á sjávarbökkunum eru brúnkolalög, og voru þau unnin á árunum 1916-18." segir í Byggðum og búum. "Upp af miðri vikinni var Tungunáman. Þar var mikil kolavinnsla á vegum landstjórnarinnar á heimsstyrjaldarárunum fyrri. Þar var sprengdur mikill stallur í bergið, Námustallur. Af honum lágu Námugöng inn í bakkann." segir í örnefnalýsingu. Vegur liggur að Tjörneshöfn, í vestur frá Þjóðvegi allt fram á sjávarbakka, þar sem hann beygir snögglega til norðurs í aflíðandi slakka niður að höfninni. Beint vestur af eða neðan við beygjuna er Tungunáma. Sjálft gangnaopið sést ekki lengur þar sem hrúnið er fyrir það, en stallurinn í hlíðinni fyrir framan gangnamunann, sést vel Sjávarbakki.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: hætta vegna skriðufalla

Heimildir: BBSP 1963, 642; Ö-Ytri-Tunga og Tunguvellir, 7

SP-304:008 *Tungulending* heimild um lendingu 66°08.638N 017°15.525V

"Lening er góð, en sjávargatan var erfið. Nú hefur verið lagður bílvegur niður að lendingunni." segir í Byggðum og búum. "Rétt sunnan við ána [Hallbjarnarstaðaána] er gamalt uppsátur frá Ytri-Tungu og Hallbjarnarsstaða, Tungulending." segir í örnefnalýsingu. Tungulending var og er þar sem nú er svonefnd Tjörneshöfn. Þaðan gera Tjörnasingar út á grásleppu. Akvegurinn niður að höfninni mun liggja á svipuðum slóðum og sjávargatan forðum.

Þarna er nú steipt bryggja og fiskverkunarhús.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: BBSP 1963, 642; Ö-Ytri-Tunga og Tunguvellir, 9

SP-304:009 *Marfugerði* heimild um mannvirki 66°07.867N 017°14.734V

Marfugerði var um 20 m suður af 011.

Í túni.

Ekki sést til fornleifa. Á Marfugerði voru talsvert miklar rústir innan í hringlaga gerði. Rústirnar ollu erfiðleikum er tún var sléttað á þessum stað, sökum þess að mikið af hleðslugrjóti kom upp. Var jarðýta notuð við verkið. Einn hlutur kom upp við túnsléttunina, en það var hryggjarliður úr hval og var talið að hann hafi verið notaður til þess að bera í eld, þar sem hann var talsvert brunninn að innan. Einnig komu upp miklir sléttir hellusteinir sem taldir voru leifar af hlóðum. Var talið að hér væri um bæjarrúst að ræða. Talið er að algengt hafi verið að rústir sem ekkert var vitað um væru kallaðar Marfugerði.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir:

SP-304:010 heimild um túngarð 66°07.852N 017°14.799V

"Gamla Ytri-Tungutúnið var talið 16-18 dagsláttur að stærð, með hringlaga garði." segir í örnefnalýsingu. Túngarðurinn er nú horfinn að -ru leyti en því að næsta girðing vestur af íbúðarhúsinu í Ytri-Tungu la stendur á hálfgerðum stalli sem mun vera leifar gamla túngarðsins. Lögun hans var nákvæmlega eins og sýnt er á túnakorti frá 1917.

Í túni.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Ytri-Tunga og Tunguvellir JB, 2

SP-304:011 *Mariugerði* heimild um mannvirki 66°07.899N 017°14.721V

Um 40 m vestur af íbúðarhúsinu í Ytri- Tungu Ia voru tóftir. Þær eru nú horfnar vegna túnsléttunar. Á staðnum má þó greina dálitla dokk í túninu, sem bendir til hvar þær voru. Í túni.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir:

SP-304:012 *Brunnhús* heimild um vatnsból 66°07.918N 017°14.525V

"Brunnhús var yfir Bæjarlæk, um 45 m norður frá bæ." segir í örnefnalýsingu. Bæjarlækurinn var tekinn af er túnið var sléttað á árunum 1952-1953. Enn sést þó vel lægð í túninu þar sem lækurinn rann áður. Þegar sagt er að brunnhúsið hafi staðið um 45 m norður frá bæ, er átt við gamla bæjarstæðið 001. Brunnhúsið var þétt upp við og austan við girðingu þá sem nefnd er í 001.

Í túni

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: engin hætta vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Ytri-Tunga og Tunguvellir JB, 2

SP-304:013 heimild um mannvirki 66°07.803N 017°15.047V

"... hæð [var] milli Árbæjar og Tungu. Þessi hæð heitir ekkert sérstakt, en yzt á henni er þúfa, sem heitir Nónþúfa." segir í örnefnalýsingu. "Vestur af Nónþúfu eru nafnlausar tættur." segir í viðbótum við lýsinguna. Tóftir þessar hafa nú verið sléttðar og er nákvæm staðsetning ekki þekkt lengur, en þær hafa verið nálægt 70 m vestur af Nónþúfu.

Í ræktuðu túni.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Ytri-Tunga og Tunguvellir AG, 5, Ö-Ytri-Tunga og Tunguvellir AG ath og viðb, 11

SP-304:014 varða landamerki

"Í fjallinu noraðn til eru tvö greni, Sólheimagren nyrzt í því; þar er varða." segir í örnefnalýsingu. Ekki var farið á staðinn en hann mun vera merktur inn á fornleifakort samkvæmt lýsingu heimildamanns.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Ytri-Tunga og Tunguvellir AG, 9

SP-304:015 heimild um kvíar 66°07.830N 017°14.831V

"Sunnan við gamla vallargarðinn [010], vestan við suður frá bæ, voru Kvíar. Þar væru ær mjaltaðar, a.m.k. fram til ársins 1904." segir í örnefnalýsingu. Kvíar voru um 150 m suðvestur af íbúðarhúsinu í Ytri- Tungu Ia. Þar sá lengi fyrir grjóti sem talið var vera hleðsluleifar. Þar hefur allt nú verið sléttð undir tún.

Í túni.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Ytri-Tunga og Tunguvellir JB, 3

SP-304:016 *Kvíar* heimild um leikvöll 66°07.822N 017°14.369V

"Í suðaustur frá bæ, utan gamla túnsins, þar sem útihús Tunguvalla standa nú, voru strax um síðust aldamót miklar, lágreistar, harðgrónar tættur, sem nefndust Kvíar, eftirsóttur leikvöllur barna með fénað sinn. Engar sagnir um það, hvenær þær hafa verið nýttar fyrir alvörubúskap." segir í örnefnalýsingu. Þessar tóftir voru þar sem útihús við bæinn Tunguvelli standa nú. Tunguvellir eru nýbýli frá Ytri-Tungu sem nú er í eyði.

Í túni Tunguvalla.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Ytri-Tunga og Tunguvellir JB, 3

SP-304:017 *Maríugerði* bæjarstæði býli 66°07.961N 017°14.830V

"Aðeins norðan við vestur frá gamla bænum, neðan gamla túnsins, voru allmiklar tættur gamals eyðibýlis, er nefndist Maríugerði." segir í örnefnalýsingu. Maríugerði var um 170 m VNV af íbúðarhúsinu í Ytri-Tungu Ia, skammt vestan næstu girðingar vestur af húsinu. Búið er að slétta tóftirnar undir tún. Ekki kom í ljós einn einasti steinn er tóftunum var rutt, en jarðýta var notuð við verkið. Um 45 m sunnar í sama túni voru aðrar tóftir. Þær hafa verið sléttaðar. Norðan Maríugerðis, þ.e. syðri tóftanna, var dálítill öskuhaugur með miklu af beinum, mest fiskbeinum og einnig töluvert af krákuskeljum (kræklingi)

Í túni.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Ytri-Tunga og Tunguvellir JB, 3

SP-304:018 varða

"Skammt austan Þormóðsmýrar [sjá 052] er löng og há misgengisbrún, sem liggur þvert yfir Ytri-Tunguland frá norðri til suðurs, er nefnist Vatnsfjallgarðsbrún, en sjálfur fjallshryggurinn Vatnfjallgarður. En þar sem hann er hæstur, á móts við syðri hluta Þormóðsmýrir, Háfjallgarður. Þar er ein mælingarvarða Herforningaráðsins danska." segir í örnefnalýsingu. Varðan er um 600 m austur af heystæðum 037.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Ytri-Tunga og Tunguvellir JB, 16

SP-304:019 heimild um mógrafir 66°07.695N 017°14.118V

"Þar sem þjóðvegurinn liggur frá túni yfir Skeifárgil, heitir Sveigur, sem skiptist á vegastæðinu í Efrisveig og Neðrisveig. Þar sá fyrir miklum fjölda svarðargrafa (mógrafa), áður en jarðrask hófst." segir í örnefnalýsingu. Mógrafir þessar voru þar sem þjóðvegurinn liggur nú yfir Skeifárgil. Þær hurfu við lagningu vegarinn.

Í árgili.

Ekki sést til fornleifa

Hættumat: hætta vegna vegagerðar

Heimildir: Ö-Ytri-Tunga og Tunguvellir JB, 3

SP-304:020 *Sveigsgötur* heimild um leið 66°07.790N 017°14.203V

"Á vegastæðinu skaut norðurbakkinn aflíðandi fæti suður í gilið; um hann lágu heybandsgötur að bæ úr Sveignum, Sveigsgötur. Á giljarðsinum lágu þær um uppblásinn mel með háu rofabarði mót suðri, Sveigsbarð." segir í örnefnalýsingu. Sveigsbarð er dálítill hóll um 300 m ASA frá bæ og um 50 m frá gilbarmi. Þar er nú ræktað tún og sjást göturnar ekki lengur.

Ræktað tún.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Ytri-Tunga og Tunguvellir JB, 4

SP-304:021 *Huldusteinn* þjóðsaga huldufólksbúst 66°07.792N 017°14.125V aður
"Á vegastæðinu skaut norðurbakkinn aflíðandi fæti suður í gilið; um hannlágu heybandsgötur
að bæ úr Sveignum, Sveigsgötur. Á giljarðsinum lágu þær um uppblásinn mel með háu
rofabarði mót suðri, Sveigsbarð. Undir því er ákaflega stór, stakur steinn, Huldusteinn. Þar
hugðu ýmsir huldufólk búa." segir í örnefnalýsingu. Huldusteinn er nálægt suðausturhorni
túnsins sem nú er á Sveigsbarði (sbr. 020).

Við túnjaðar.

Steinninn er um 5x4 m að stærð og um 1,5 m á hæð.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Ytri-Tunga og Tunguvellir JB, 4

SP-304:022 heimild um vað 66°07.690N 017°14.355V

"Á vegastæðinu skaut norðurbakkinn aflíðandi fæti suður í gilið; um hannlágu heybandsgötur
að bæ úr Sveignum, Sveigsgötur. Á giljarðsinum lágu þær um uppblásinn mel með háu
rofabarði mót suðri, Sveigsbarð. ... Neðan Neðrasveigs þrengist gilið, því fram í það ganga
ranar frá báðum hliðum niður að á; þar var Vaðið og þjóðleiðin um sveitina." segir í
örnefnalýsingu. Vaðið er um 150 m vestan við þjóðveginn.

Í árgili þar sem er talsvert breitt og grasi vaxið undirlendi.

Leifar af götunum sjást beggja vegna vaðsins. Við vaðið breikkar áin talsvert, grynkar og
bakkinn lækkar.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Ytri-Tunga og Tunguvellir JB, 4

SP-304:023 *Stekkjarpartur* tóft stekkur 66°07.598N 017°15.073V

"Enn leggur Skeifáin lykkju á leið sína frá norðurbrekkunni í
gleiðum boga og myndar þar Miðnes, og slítur síðan sundur
slægjulandið að kalla, þar til við tekur annað nes, breitt og
langt. Austari hlutai þess heitir Stekkjarpartur. Á háum
árbakka syðst og austast í honum er Stekkur, tættur eru
allgreinilegar." segir í örnefnalýsingu. Stekkurinn er um
400 m vestur frá þjóðvegi.

Nokkuð mikið undirlendi í árgili, vaxið háu grasi. Tóftin er
á árbakkanum.

Tóftin er tvískipt, um 13x8 m að stærð. Hleðsluhæðin er um

0,5 m. Er hún all greinileg þeim sem að henni leitar, en ekki er þó víst hvort þeir sem ættu leið
hjá í öðrum erindagerðum, tækju eftir henni,

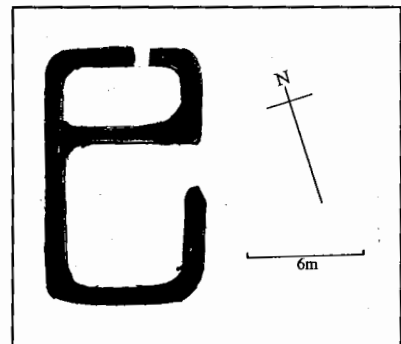
þar sem hún er vaxin háu grasi. Einu dyrnar sem eru greinilegar, eru á austurhlið stærra
hólfsins. Óljósar dyr eru á minna hólfinu við norðurenda tóftarinnar. Hleðslur eru signar.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Ytri-Tunga og Tunguvellir JB, 5

SP-304:024 *Stekkjargötur* gata leið 66°07.671N 017°15.136V

"Enn leggur Skeifáin lykkju á leið sína frá norðurbrekkunni í gleiðum boga og myndar þar
Miðnes, og slítur síðan sundur slægjulandið að kalla, þar til við tekur annað nes, breitt og
langt. Austari hlutai þess heitir Stekkjarpartur. Á háum árbakka syðst og austast í honum er
Stekkur, tættur eru allgreinilegar. Frá honum liggja glöggar götur upp gilbrekkuna og heim

að bæ, Stekkjargötur. Eftir þeim var heyband flutt úr Stekkjarparti." segir í örnefnalýsingu. Stekkjargötur eru mjög greinilegar norðan við Stekkinn 023. Liggja þær upp og vestur eftir brekkunni.

Gilbrekka, grasi vaxin.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Ytri-Tunga og Tunguvellir JB, 5

SP-304:025 *Nátthagi* garðlagvörslugarður 66°07.642N 017°15.472V

"Vestan í [Stekkjjarparti 023] liggur svo Nátthagapartur og nær fram á bakkabrún. Syðst og vestast í honum er nátthagi. Þar sér vel fyrir aðhaldsgörðum, enda vitað, að þar voru kvíær hafðar í haldi fram yfir síðustu aldamót." Nátthagi er dálítill hvammur, syðst og vestast í Nátthagaparti. Fyrir suðurenda hvammsins er dálítið garðsbrot. Nátthagi er um 400 m vestan við stekkin 023.

Grasi vaxinn hvammur í árgili. Votlendur á köflum.

Hvammurinn er allvel aflgirtur því norður- og vesturhliðar hans eru snarbrattar og um og yfir 2 m háar. Að sunnan lokar síðan áin hann af. Garðstubburinn er fyrir austurenda hvammsins. Hann er

um 5 m langur og um 0,3 m á breidd. Hleðsluhæðin er um 0,5 m.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Ytri-Tunga og Tunguvellir JB, 5

SP-304:026 *Skeifárbrú* heimild um brú 66°07.610N 017°15.675V

"Áður fyrr var fjaran aðalleið gangandi manna um þennan hluta sveitarinnar. Þá var göngubrú á Skeifá, Skeifárbrú." segir í örnefnalýsingu. Skeifá fellur í fallegum fossi niður í fjöru og mun brúin hafa verið skammt fyrir neðan hann.

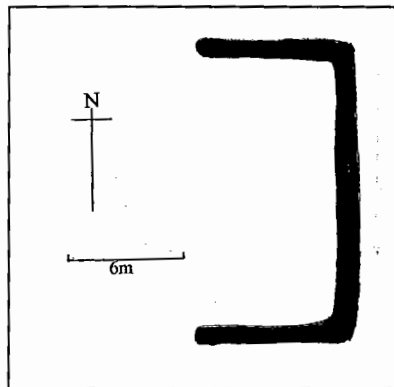
Við árósa.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Ytri-Tunga og Tunguvellir JB, 6

SP-304:027 *Gíslagarður* tóft kálgarður 66°07.613N 017°15.684V

"Rétt norðan við [Skeifá], í bakkafætinum, eru gamlar fjárhústættur með stæðilegum grjóttveggjum. Þar ræktaði Gísli í Árbæ kartöflur með góðum árangri, og fyrstur manna hér niðri í fjörunni. Garður þessi er síðan við hann kenndur og nefndur Gíslagarður." segir í örnefnalýsingu. Garðurinn er um 30 m norðan Skeifár á dálítilli torfu í fjörunni.

Upp gróin kambur eða torfa í fjöru.

Tóftin er um 16x8 m að stærð og er hleðsluhæðin um 1 m.

Tóftin er opin að vestan, þ.e.a.s. að í hana vantar alveg vesturvegginn. Í veggjum glittir í grjóthleðslur.

Hættumat: hætta vegna landbrots

Heimildir: Ö-Ytri-Tunga og Tunguvellir JB, 6

SB-304:028 *Hruni* tóft

"Suður við ána, norður af brúarsporðinum, var á námuárunum 1914-18 byggður moldarkofi, þak sem veggir, á vegum Húsavíkurhrepps, sem hafði þar menn við kolanám fyrir hreppinn. Einhverju sinni hrundi hann saman í stórrigningum. Hlaut af því nafnið Hruni." segir í örnefnalýsingu. Kofatóftin er um 20 m norður af Skeifá, dálítið ofar en 027, á stalli í brekkunni.

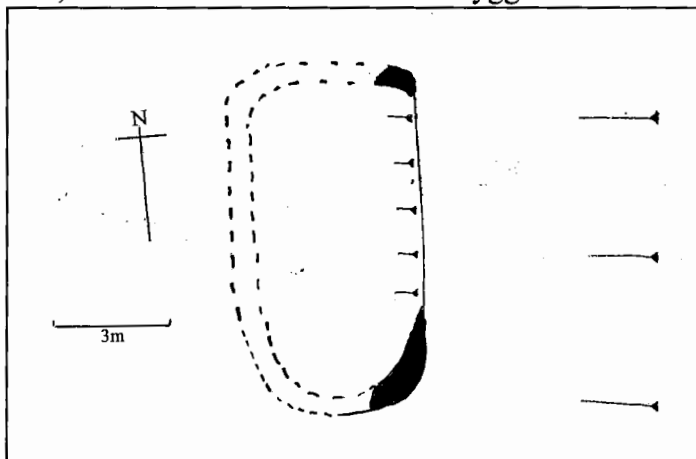
Á stalli í grasbrekku við fjöru.

Á þessum stað sést nú einungis dokk í stallinn. Hún er um 9x5 m að stærð.

Hleðsluhæð er erfitt að ákvarða vegna mikils gróðurs, en brekkan sjálf virðist hafa myndað austurvegg kofans, en austurhliðin virðist vera um 1 m.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Ytri-Tunga og Tunguvellir JB, 6

SB-304:029 *Langisneiðingur* heimild um leið 66°07.674N 017°15.687V

"Norðan við Skeifárbás er bakkinn upp til miðs gróinn, og algróinn frá brún í fjöru á alllögum kafla, er norðar dregur. Þarna eru Tungutorfur eða Torfur, en svo nefna heimamenn þær. Í þeim er kúgæft gras, og þær slegnar árlega fyrr á árum. Hluta þeirra, Bröttubrekku, varð að slá á mannbroddum. Þurrt heyið var oftast flutt upp á hestum (stundum borið upp af mönnum á veturna) eftir Langasneiðingi, sem lá úr Torfum sunnan til og upp í Skeifárgil." segir í örnefnalýsingu. Langisneiðingur hefur verið sunnan til í svonefndum Torfum, en þar mun "fjöruendi" Langasneiðings vera samkvæmt örnefnaskrá.

Í grösugri brekku við stórgrýtta fjöru.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Ytri-Tunga og Tunguvellir JB, 6

SB-304:030 *Jakobssneiðingur* heimild um leið 66°07.674N 017°15.687V

"Norðan við Skeifárbás er bakkinn upp til miðs gróinn, og algróinn frá brún í fjöru á alllögum kafla, er norðar dregur. Þarna eru Tungutorfur eða Torfur, en svo nefna heimamenn þær. Í þeim er kúgæft gras, og þær slegnar árlega fyrr á árum. Hluta þeirra, Bröttubrekku, varð að slá á mannbroddum. Þurrt heyið var oftast flutt upp á hestum (stundum borið upp af mönnum á veturna) eftir Langasneiðingi, sem lá úr Torfum sunnan til og upp í Skeifárgil. Úr miðjum Langasneiðingi í Skeifárgilsbrún greindist önnur gata, brattari, Jakobssneiðingur, nefndur eftir syni Jóns í Árbæ, sem

gerði þarna göngustíg í fjöruna til að stytta sér leið." segir í örnefnalýsingu. Ekki sér nú fyrir hvarí grösugri brekku við stórgrýtta fjöru. Jakobssneiðingur kom á Langasneiðing í brekkunni.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Ytri-Tunga og Tunguvellir JB, 6-7

SB-304:031 *Brunngilssneiðingur* heimild um leið 66°08.086N 017°15.531V

"Um 250 m norðar í Tungufjöllum fellur Brunngilslækur úr Brunngili niður í sjó. Norðanvert við lækinn eru bogamynduð stórgrýtissker, Brunngilssker, og ofan þeirra smálón, Brunngilspollur. Úr Brunngili liggur fjárstígur niður í fjöruna, Brunngilssneiðingur." segir í örnefnalýsingu. Brunngilslækur rennur norðan bæjar og gegndi hlutverki bæjarlækjar, áður en farvegi hans var breytt. Brunnhús 012 stóð við lækinn heima í túni. Sneiðingur þessi sést illa en hann mun hafa legið upp með Brunngilinu að norðanverðu. Sjávarbakkinn þar er snarbrattur.

Í grasi vaxinni brekku við sjó.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Ytri-Tunga og Tunguvellir JB, 7

SB-304:032 heimild um leið 66°08.082N 017°15.610V

"Um 250 m norðar í Tungufjöllum fellur Brunngilslækur úr brunngili niður í sjó. Norðanvert við lækinn eru bogamynduð stórgrýtissker, Brunngilssker, og ofan þeirra smálón, Brunngilspollur. Úr Brunngili liggur fjárstígur niður í fjöruna, Brunngilssneiðingur. Við norðurenda hans var byggður skáli á námuárunum (nafnlaus)." segir í örnefnalýsingu. Ekki er nú vitað nákvæmlega hvar skálinn var að öðru leyti en því að hann hefur veirð í fjörunni norðan við Brunngilið.

Stórgrýtt fjara.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: hætta vegna landbrots

Heimildir: Ö-Ytri-Tunga og Tunguvellir JB, 7

SB-304:033 heimild um smiðju 66°08.201N 017°15.535V

"Sunnan [námuganganna 007], en nokkur lægra, er Sniðjutótt. Þar stóð járnsmiðja námunnar." segir í örnefnalýsingu. Tóft þessi var sunnan til á stallinum við Tungunámu 007. Hún er nú horfin með öllu, líklega vegnar grjóthruns, en einnig fellur leysingavatn oft fram af klettunum nálægt þessum stað.

Dálítill grasvaxinn stallur, eða torfa í brattri hlið við sjó.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: hætta vegna skriðufalla

Heimildir: Ö-Ytri-Tunga og Tunguvellir JB, 7

SB-304:034 *Syðri-Svarthamarssneiðingur* heimild um leið 66°08.238N 017°15.505V

"Upp af Tungunámunni [007] eða námunni rísa nokkrir setbergssklettur, hlið við hlið, fram úr bakkanum, sem varpa svölum skugga á bergið, er sól er á suðurlofti. Þeir nefnast Syðri-Svarthamarar. Norðan hans liggur nefnsneiðingur niður í Námuvík, Syðri-Svarthamarssneiðingur." segir í örnefnalýsingu. Næst sunnan við stallinn við námuna 007, er dálítill skora eða gilskorningur. Liggur sneiðingurinn um hann. Um gilskorning þennan fellur stundum leysingavatn.

Sjávarbakki að mestu úr setbergi, allbrattur.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Ytri-Tunga og Tunguvellir JB, 8

SB-304:035 *Svarthamarssneiðingur* heimild um 66°08.331N 017°15.408V

"Um 200 m norðan við Syðri-Svarthamra [034] var önnur áberandi klettaþyrping í bakkanum, sem nú hefir verið brotin niður vegna vegagerðar. Hún hét Ytri-Svarthamarar. Þarna hefir

einhvern tíma skriðið fram stór bergfylla, sem nú myndar hjalla fram úr miðjum bakkanum, Svarthamarsstall. Um hann lá Svarthamarssneiðingur upp á bakkann. Hann var hestgengur og eftir honum flutt sjófang og önnur þungavara úr fjöru til bæjar." segir í örnefnalýsingu. Sneiðingur þessi var eyðilagður þegar vegur var lagður niður í Tjörneshöfn.

Sjávarbakki, setbergslög. Þó nokkur bratt.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Ytri-Tunga og Tunguvellir JB, 8

SB-304:036 *Námhúsgrunnur* heimild um 66°08.525N 017°15.457V

"Norðan [Svarthamarsvíkur] upp í bakkafætinum, er Námuhúsgrunnur. Þar stóð 80 manna skáli á námuárunum. Þangað var vatn leitt í pípum suðaustan úr smáseyru á bakkanum, Skálalind." segir í örnefnalýsingu. Námuhúsgrunnur var um 150 suður af söltunarhúsinu við Tjörneshöfn. Skálalind er lækjarseyra skammt suðaustur frá þeim stað sem húsið var.

Á lítilli torfu í fjöru.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: hætta vegna landbrots

Heimildir: Ö-Ytri-Tunga og Tunguvellir JB, 8

SB-304:037 heimild um heystæði

"Norðan fjallsins er stór, gróðurlítil skál, Sólheimadökk. Austan Sólheimafjalls er stór, grösug mýri með smátjörnum, Þormóðsmýri. Við hana sjást gömul heystæði. Þar var slégin ísastör eitt sinn í byrjun þessarar aldar." segir í örnefnalýsingu. Þar var slegið frostaveturinn mikla 1918. Sólheimafjall er um 5 km ASA frá Ytri-Tungu. Heystæðin sjást enn.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Ytri-Tunga og Tunguvellir JB, 16

SB-304:038 *Landsjóðstöft* heimild um hesthús 66°08.589N 017°15.457V

"Við [Hallbjarnarstaðaá] voru fyrrum fjárhús, sjóbúð og íshús. Síðan byggt hesthús úr veggjum þeirra yfir hest, sem landsjóður átti og notaður var til aðdráttar á námuárunum. Leifar þessarar byggingar nefnast Landsjóðstöft. Þarna við ána byggði verzlun Örum og Wulfs fiskisöltunarskúr, síðar eign Stefáns Gudjohnsen, Húsavík. Hann var nefnur Gudjohnsensskúr." Allar menjar um þessar byggingar hurfu er núverandi söltunarhús við Tjörneshöfn var byggt.

Við höfn þar sem eru ýmis hafnarmannvirki.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: hætta

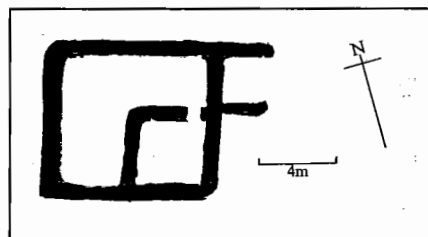
Heimildir: Ö-Ytri-Tunga og Tunguvellir JB, 9

SB-304:039 *Föxugrófarsel* tóft sel 66°08.050N 017°10.134V

"Suðurbakki Föxugrófar er snefndur Föxugrófarjaðar. Á norðurjaðri grófarinnar, á merkjum milli [Ytri-Tungu og Hallbjarnarstaða], er Föxugrófarsel; tættur þess eru allgreinilegar enn." segir í örnefnalýsingu. Ef Hallbjarnarstaðaá er fylgt að Tungubrekkum, er Föxugrófarsel þar á suðurbakka árinna, eða Föxugrófarlækjar eins og hún heitir þegar komið er svo langt upp í heiði. Selið er um 4 km austur af bæ.

Á lækjarbakka. Grasmói.

Tóftin er um 12x8 m að stærð og er hleðsluhæðin um 0,5 m. Hún er þrískipt og mikið hlaupin

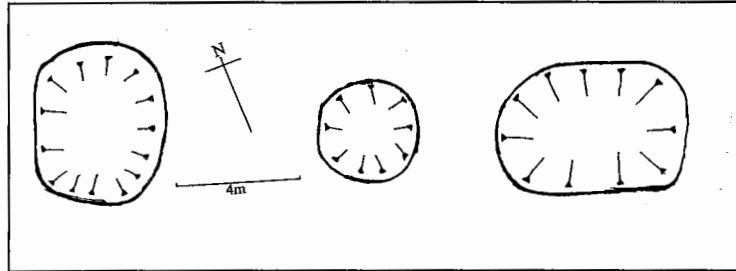

í þúfur.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Ytri-Tunga og Tunguvellir JB, 15-16

SP-304:040 3 tóftir óþekkt 66°08.474N 017°14.843V

"Örskammt austan Höfðans sér fyrir mörgum fornum rústum, lengsta tóftin um 40 m á lengd." segir í örnefnalýsingu. Hér er átt svo nefndann Höfða sem er á suðurbarmi Hallbjarnarstaðagils um 1 km norður af Ytri-Tungu bænum. Um 40 m austur af löngu

tóftinni 042 eru 3 litlar dokkir sem gætu verið tóftir. Tóft 042 er í lægð á milli tveggja hóla, en tóftirnar 3 eru sunnan til í eystri hólnum.

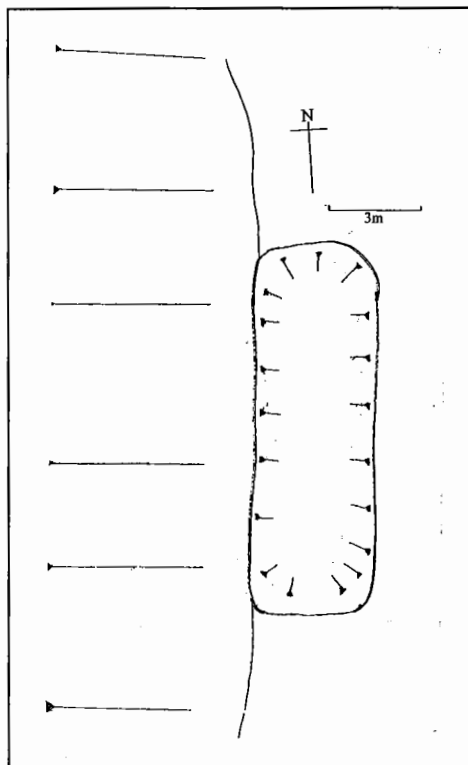
Smápýfður lyngmói. Öldótt landslag.

Vestasta tóftin er um 5x4 m að stærð. Miðtóftin er um 3x3 m að stærð. Austasta tóftin er um 6x4 m. Um 5 m eru frá miðtóftinni að þeirri vestustu og um 2 m að þeirri austustu. Hleðsluhæðin eða dýpt dokkanna er víðast um 0.3 m.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Ytri-Tunga og Tunguvellir JB, 9

SP-304:041 tóft óþekkt 66°08.484N 017°14.924V

"Örskammt austan Höfðans sér fyrir mörgum fornum rústum, lengsta tóftin um 40 m á lengd." segir í örnefnalýsingu. Hér er átt svo nefndann Höfða sem er á suðurbarmi Hallbjarnarstaðagils um 1 km norður af Ytri-Tungu bænum. Tóft er um 24 m vestur af löngu tóftinni 042.

Smápýfður lyngmói. Öldótt landslag.

Regluleg dokk um 12x4 m að stærð og um 0,3 m á dýpt. Virðist hún vera tengd 040 og 042.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Ytri-Tunga og Tunguvellir JB, 9

SP-304:042 tóft óþekkt 66°08.506N 017°14.851V

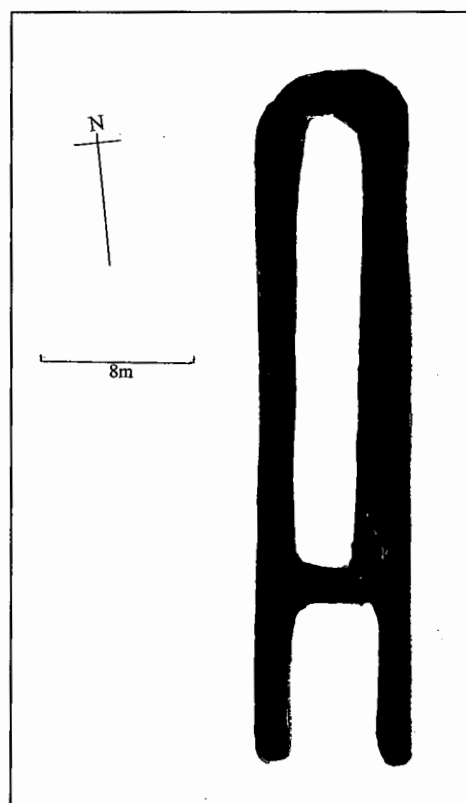
"Örskammt austan Höfðans sér fyrir mörgum fornum rústum, lengsta tóftin um 40 m á lengd." segir í örnefnalýsingu. Hér er átt svo nefndann Höfða sem er á suðurbarmi Hallbjarnarstaðagils um 1 km norður af Ytri- Tungu bænum. Lengsta rústin er um 150 m austur af nyrsta rafmagnsstaurnum út við Hallbjarnarstaðagil. Hinar eru 040 og 041.

Smáþýfður lyngmói.

Tóftin er mjög óskýr en virðist þó vera um 38x8 m að stærð og er hleðsluhæðin mest um 0,2 m.

Hættumat: engin hætt

Heimildir: Ö-Ytri-Tunga og Tunguvellir JB, 9

SP-304:043 *Sjógata* gata leið 66°08.182N 017°15.007V

"Á Höfðanum sér óglöggð fyrri götum frá Tungukambi, beina stefnu á Ytri-Tungubæ. Þær liggja rétt við Ytri-Svarthamarssneiðing og eru eftir það alldjúpt og margar. Þær nefnast Sjógata og liggja rétt austan undir áberandi, strýtulaga hól, Sjópúfu, er stendur á norðurbarmi Sjólágar, sem nær ofan á bakkann hjá Syðri-Svarthamri." segir í örnefnalýsingu. Götur þessar sjást vel enn. Sjópúfa er um 250 m norður af útihúsum í Ytri-Tungu Ia.

Lyngmói. Öldótt landsslag.

Nokkrir samsíða troðningar. Eru þeir mjög greinilegir norðan vegarinnar er liggur að Tjörneshöfn (008) og stefna þeir einnig þangað.

Hættumat: engin hætt

Heimildir: Ö-Ytri-Tunga og Tunguvellir JB, 9-10

SP-304:044 heimild um sundlaug 66°08.468N 017°14.277V

"Um 300-400 m austan við áðurnefndan Höfða ganga tvö lágarskörð inn í syðri barm Hallbjarnarstaðagils, sem heita Neðri-Reiðdalur og Efri-Reiðdalur. ... Í efri dalnum var um skeið kennt sund af þeim Grími Bjarnasyni, síðar tollverði í Reykjavík og Marteini Sigurðssyni úr Kinn. Vatnið í sundpollinum var kalt, tekið úr Reiðdalslæk, sem á upptök sín austur á Brunngilsmýrum." segir í örnefnalýsingu. Sundpollurinn, eða stíflan er myndaði hann, er nú horfin. Hún var nálægt þar sem Reiðdalslækur fellur í Hallbjarnarstaðaá um 40 m austan þjóðvegjar.

Í árgili á mótum lækjar og ár.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: hætt vegna vatnsaga

Heimildir: Ö-Ytri-Tunga og Tunguvellir JB, 10

SP-304:045 *Ytrigrafir* náma mógrafir 66°07.723N 017°11.888V

"Að Háás að austan liggur samhliða honum stór mýri, Kjóamýri, einnig nefnd Háamýri ... Syðst á þessari mýri dregur til gilmyndunar. Þar nefnist hún Svarðarmýri, og er þar ákaflega þykkur mór eða svörður, allt að 18 spaðastungur, að talið er. Af útliti eldri grafanna, Ytrigrafa, má ætla, að þar hafi mótekja hafizt löngu fyrir síðustu aldamót." segir í örnefnalýsingu. Ytrigrafir eru 1,5-2 km beint austur af bæ.

Grasi vaxið og slétt mýrlendi, umkringt þýfðum lyngmóa.

Grafirnar eru allstórar og djúpar. Er stærð þeirra um 95x85 m. Leifar af mókofa sjást ekki.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Ytri-Tunga og Tunguvellir JB, 11

SP-304:046 *Syðrigrafir* náma mógrafir 66°07.643N 017°11.909V

"Að Háás að austan liggur samhliða honum stór mýri, Kjóamýri, einnig nefnd Háamýri ... Syðst á þessari mýri dregur til gilmyndunar. Þar nefnist hún Svarðarmýri, og er þar ákaflega þykkur mór eða svörður, allt að 18 spaðastungur, að talið er. Af útliti eldri grafanna, Ytrigrafa, má ætla, að þar hafi mótekja hafizt löngu fyrir síðustu aldamót. En í Syðrigrófunum hófst hún á fyrsta tug þessarar aldar og stóð allt til 1949." segir í örnefnalýsingu. Syðrigrafir eru um 40 m suður af Ytrigröfum 045.

Grasi vaxið og slétt mýrlendi, umkringt þýfðum lyngmóum.

Grafirnar eru um 115x50 m að stærð og eru þær mjög djúpar. Ekki sjást leifar af mókofa við grafirnar.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Ytri-Tunga og Tunguvellir JB, 11

SP-304:047 garðlag óþekkt

Um 525 m austur af garðlagi 054 er annað garðlag. Það fannst ekki við vettvangskonun en sést á loftljósmynd frá 1976.

Lyngheiði.

Garðlagið liggur samsíða garðlagi 054 og er um 525 m langt. Um 350 m norðar er um 40 m langur garðstubbur sem ekki er ólíklegt að hafi einhverntíma verið partur af garðlaginu. Eins er líklegt að

garðlagið hafi tengst garðlagi SP-671:012, þar sem þau liggja í svipaðri hæð og stefnu. Garðlagið liggur N-S.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Loftmynd frá 09.10.'76 sem er c.a. í skalanum 1:35000

SP-304:048 *Aksturslág* heimild um leið 66°07.683N 017°12.588V

"Jafnhliða Svarðarlág að norðan er önnur, sem heitir Aksturslág. Eftir heni var sverði og heyi ekið til bæjar á vetrum, því hún var sérstaklega snjósæl og liggur óslitin niður í gegnum Grænur og í Brunngil, ásamt annarri frá norðaustri." segir í örnefnalýsingu. Um Aksturslág liggur jeppaslóði að mógröfunum í Svarðarmýri. Nær lágin nánast að mógröfunum. Um 50 m sunnan við og samsíða Aksturslág er Svarðarlág, eða Heybandslág.

Grasi vaxin lág er hlykkjast innan um þýfða lyngmóa.

Botn lágarrinnar er yfirleitt sléttur, sem gerir hana mjög auðvelda yfirferðar.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Ytri-Tunga og Tunguvellir JB, 11-12

SP-304:049 heimild um rist 66°07.925N 017°13.791V

"Neðan [Brunngilsklofa þar sem lágarnar koma saman] þrengist gilið, rétt austan þjóðvegarins, og nefnist Brunngilsmjódd. Í þessu gili, allt frá Grænum og niður að bæ, var ákaflega góð

velta, og þangað sóttur allur strengur og mýrartorf, sem notað var heima." segir í örnefnalýsingu. Brunngil er næsta gil norður frá bænum. Ekki sjást merki um ristú í gílinu, Lækjargil með talsvert miklu undirlendi, votlendu á köflum.

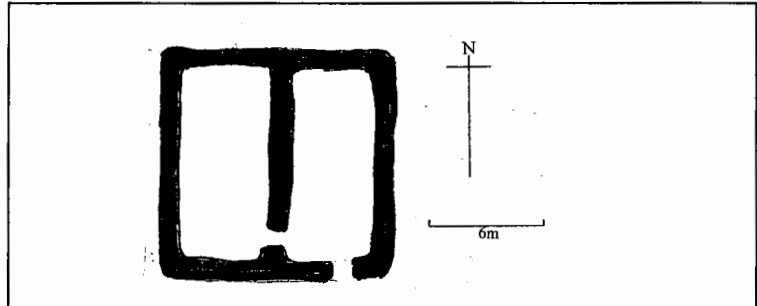
Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: engin hætt

Heimildir: Ö-Ytri-Tunga og Tunguvellir JB, 12

SP-304:050 Smárabakki bæjarstæði bústaður 66°08.040N 017°15.454V

"Hinum megin gilsins, fram undir bakkabrúninni, er eyðibýlið Smárabakki. Það byggði Guðmundur Snorrason, sunnlenskur maður, járnsmiður við Tungunámuna, og bjó nokkur ár með fjölskyldu sinni." segir í örnefnalýsingu. Næsta gil norður af bæ er Brunngil. Tóft eyðibýlisins er mjög greinileg skammt frá sjávarbakknum, örskammt sunnan við gilið.

Vallendur sjávarbakki.

Tóftin er tvískipt, um 12x12 m að stærð og er hleðsluhæðin um 1 m. Dyr eru greinilegar á eystra hólfi tóftarinnar við suðurvegg, en einnig er líklegt að dyr hafi verið syðst á milliveggnum á milli

hólfana. Hólfina eru jafnstór.

Hættumat: engin hætt

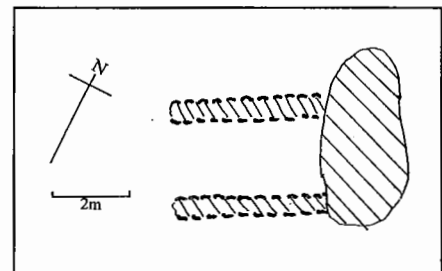
Heimildir: Ö-Ytri-Tunga og Tunguvellir JB, 12

SP-304:051 tóft 66°07.549N 017°13.106V

"Þar upp á gilbrúninni er hár melhöfði, og suðvestan á honum stór steinn, Bollasteinn, með grjótbýrgistöft við vesturhlið." segir í örnefnalýsingu. Bollasteinn er 500 m austan við þjóðveg á norður- barmi Skeifárgils. Leifar grjótbýrgisins sjást vel.

Hár uppblásinn melhöfði á gilbarmi.

Tóftin er um 4x3 m að stærð og er hleðsluhæð mest um 0.5 m. Er hún eingöngu úr grjóti. Bollasteinn myndar norðausturgöfl tóftarinnar. Talsvert er hrúnið úr veggjunum og hafa hleðslur sigið.

Hættumat: engin hætt

Heimildir: Ö-Ytri-Tunga og Tunguvellir JB, 13

SP-304:052 áletrun landamerki 66°07.406N 017°11.568V

"Hér er skammt suður í núverandi landamerki Ytri-Tungu og Hringvers, en þau eru hér úr Skeifá um syðri gilbrún Steindals í Merkjaholt, áður nefnt Steinholt, sem er við norðurjaðar Hringversbreiða. Á tvo steina í Steinholti er klappar ártalið 1897, en þá var með samningi suðurhluta heiðarlands Ytri-Tungu bætt við Hringversland." segir í örnefnalýsingu. Steinholt er um 600 m í suður frá Syðrigröfum 046, og eru steinarnir sunnarlega á hábungu þess.

Uppblásið melholt.

Hlaðið hefur verið í kringum annan steininn sem gerir hann mjög auðgreinanlegan. Hinn er um 5 m austar. Áletranirnar eru mjög greinilegar á báðum steinunum.

Hættumat: engin hætt

Heimildir: Ö-Ytri-Tunga og Tunguvellir JB, 13

SP-304:053 tóft óþekkt

Tóftarbrot eru norðan Brunngils, um 360 m norður af íbúðarhúsinu í Ytri- Tungu I. Þau sjást á loftljósmynd frá 1976 en fundust ekki á vettvangi.

Lyngmói.

Stór ferköntuð tóft og eru nokkur hólf í henni.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Loftmynd frá 09.10.'76 (1:35000)

SP-304:054 garðlagóþekkt

Um 430 m austur frá afleggjaranum að Ytri- Tungu er garðlag. Það nær frá Reiðdalslæk og nánast að Skeifárgili. Fannst ekki við vettvangskonun en sést á loftljósmynd frá 1976.

Þýfður lyngmói að mestu.

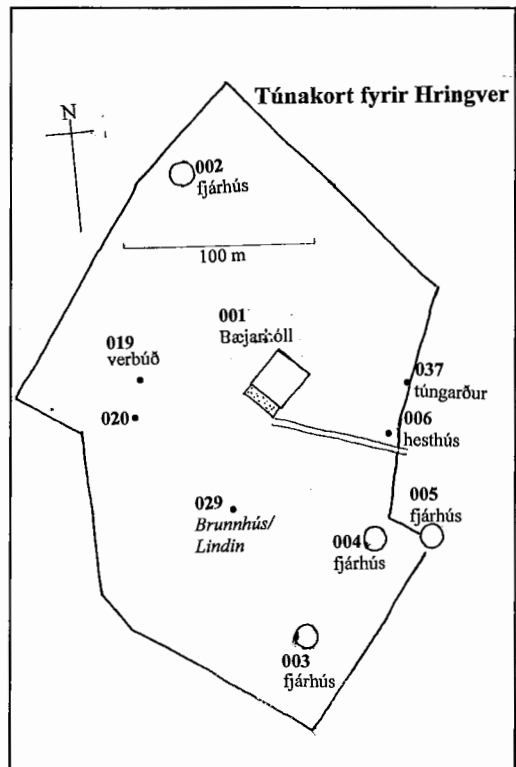
Af loftmynd að dæma er garðlagið um 700 m langt. Liggur það N-S.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Loftmynd frá 09.10.'76 (1:35000)

SB-305 Hringver

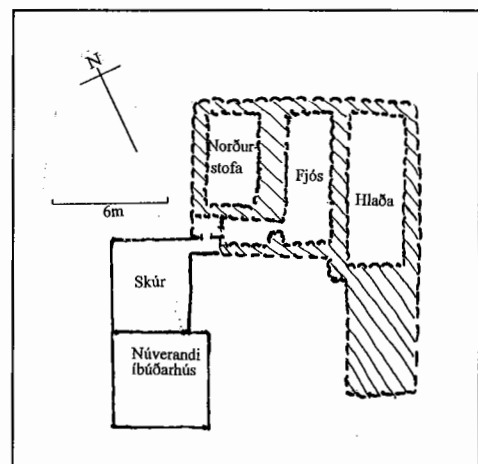
10 hdr. 1712, 1842. Um 1285 segir frá Hringveri í rekaskrá Grundar í Eyjafirði. DI III, 3-4. 1296 er jörðin nefnd í rekaskrá Hólastaðar. DI II, 318. 1394 er Hringver nefnt í máldaga Húsavíkurkirkju. DI III, 583. 1449, nefnd í skrá um kúgildi með jörðum Hólastóls alls 20 álnir, í eyði? DI V, 40. 1461 er jörðin nefnd í máldaga Húsavíkurkirkju. DI V, 273. 1555 fær Halldór Sigurðsson Hringver í þjóðnustulaun frá Ólafi Hjaltasyni biskup. "En jordena Hringuer sem uerid hafde Hóla kirkiu eign hefur Þorbergur bonde Bessason lofad með innsiglvdu breffe að borga domkirkiune annare jafndyrre jordu j Bardadal so framt sem greind jord Hinguer kynne með logum að að ganga greindum Halldore." DI XIII, 76-77. 10 hndr 1712, munnmæli að að fornu hafi þetta verið 8 hdr jörð. Hólastólseign. 1842: "Hringver, 10 hundruð." SSP, 191. "Hringver á land að sjó á milli Rekár að sunnan og Skeifár að norðan. Jörðin á einnig land austur til heiðarinnar, gott sauðaland." BBSÞ 1963, 640. "Hringver á land að sjó á milli Rekár að sunnan og Skeifár að norðan að svonefndum Árkróki, þaðan eftir vörðum beint austur að Fjallalandi." BBSÞ 1985, 561. Einhversstaðar um Biskupsás mætast lönd Fjalla í Kelduhverfi og Hringvers en mælt er að Hringver eigi land allt austur í Sauðafell. Ö-Hringver, 10-11. 4,3 ha 1917. 1712: "Enginu spillir sandfok úr fjörunni, sem heldur fer í vöxt og horfir til meiri skaða. Úthagarnir eru mjög litlir og hefur hjer áður goldist beitartollur ut supra." JÁM XI, 263. "Vestan í sjávarbökkunum er stór hvílt, er nefnist Hringavershvílt. Þar er úrvals engi áður fyrr. Túnið er vestan þjóðvegarsins og nær vestur á bakkabrún. Norðan og austan við túnið er víðáttumikið, mishæðarlaust mólendi, sem er valið land til ræktunar." BBSÞ 1963, 640.

SB-305:001 Hringver bæjarhóll bústaður Núverandi íbúðarhús í Hringveri sem byggt er árið 1922, stendur á gamla bæjarhólnum. Í minni Kristínar og Fanneyjar Geirsdætra voru sambyggð húsinu fjós, heyhlaða og tvær stofur úr torfi og grjóti og voru það leifar af gamla bænum. Af þessum er nú einungis fjósið uppistandandi. Að auki sjást enn tóftir annarar stofunnar, Norðurstofu, og hlöðunnar auk tóftar sem ekki er vitað til hvers var. Fjósið var áður hlóðaeldhús og búr. Skúr, áfastur húsinu að norðanverðu stendur þar sem Suðurstofa var áður. Í túni.

Bæjarhóllinn er um 28x26 m að stærð. Tóft Norðurstofu eru um 8x4 m að stærð. Norðurstofa er sú gömlu tóftanna sem stendur vestast. Næst kemur Fjósið sem enn er uppistandandi, en það er einnig um 8x4 m að stærð. Þar næst kemur hlöðutóftin og er hún um 10x4 m að stærð. Sambyggð hlöðutóftinni að sunnan er tóft með óskilgreint hlutverk, sem er um 5x4 m að stærð.

66°07.248N 017°15.077V

stærð. Hleðsluhæð tóftanna er víðast um 1,7 m.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

SP-305:002 heimild um fjárhús 66°07.295N 017°15.297V

Fjárhús voru við norðvesturhorn gamla túnsins um 150 m norðvestur frá bæjarhólnum. Þau eru nú horfin með öllu og hefur staðurinn verið sléttaður undir tún.

Í túni.

Ekki sést til fornleifa

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

SP-305:003 Stórhús heimild um fjárhús 66°07.210N 017°15.044V

Stórhús voru um 60 m suðvestur af Samfösthúsum 004. Þau hafa nú verið rifin og staðurinn sléttaður undir tún.

Í túni.

Ekki sést til fornleifa. Stórhús voru fjárhús og hlaða úr torfi og grjóti.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

SP-305:004 Samfösthús heimild um fjárhús 66°07.203N 017°14.977V

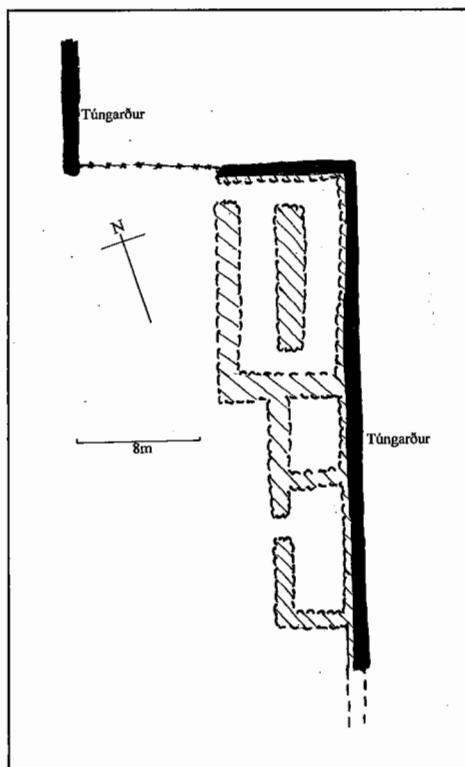
Samfösthús voru um 30 m vestur af Hornhúsum 005. Þeim var rutt fyrir margt löngu en þó var hleðslugrjótið ekki fjarlægt og sést því enn fyrir þeim þó gróið hafi yfir grjótið. Stingur staðurinn í stúf við annars slétt túnið í kring.

Í túni.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

SP-305:005 Hornhús tóft

fjárhús 66°07.220N 017°14.950V

Sunnan heimreiðar gengur allmikil lág í gegnum túnið frá ANA-VSV. Sá hluti túnsins sem er sunnan lautarinnar nefnist Suðurtún. Það er útskot úr túninu og er tóft Hornhúsa við ANA hornið á þessu útskoti, um 100 m ASA frá bæjarhólnum. Nefnist þessi ANA hluti Suðurtúns Náttagi.

Í túni.

Tóftin er um 30x9 m að stærð og er hleðsluhæðin um 1,9 m. Tóftin er þrískipt. Dyr eru greinilegar á nyrst á vesturvegg nyrsta hólsins, á milli þess og miðhólsins, og nyrst á vesturvegg syðsta hólsins. Tóftin er sambyggð túngarði sem myndar austurvegg hennar.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

SB-305:006 tóft hesthús 66°07.251N 017°14.987V

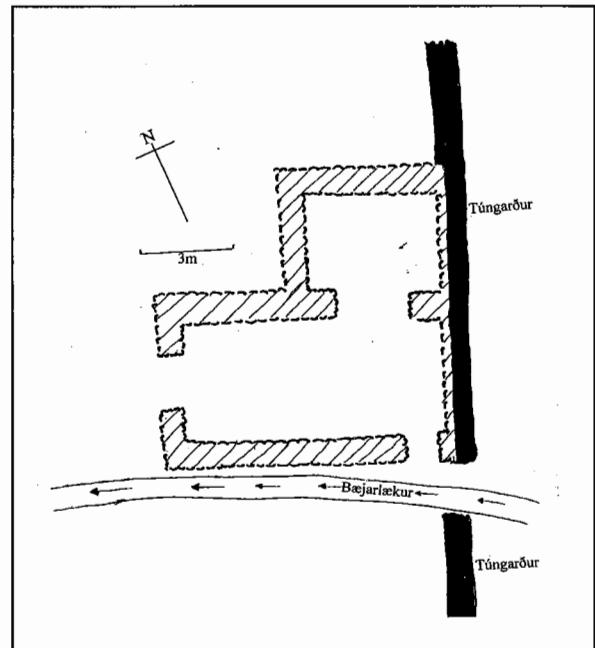
Hesthústóft er við norðurjaðar túnsins. Túngarðurinn myndar austurhlið tóftarinnar. Bæjarlækurinn rennur til vesturs þétt upp við tóftina að sunnanverðu.

Í túni.

Tóftin er um 10x10 m að stærð og er hleðsluhæðin um 1.5 m. Hleðslur standa.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir:

SB-305:007 Hringversnámur heimild um 66°07.567N 017°15.614V

"Í sjávarbökkunum eru brúnkolalög. Þar voru unnin kol á árunum 1916-18 (Hringversnámur)." segir í Byggðum og búum. Nú er löngu hrunið fyrir op Hringversnámu og ekki vitað nákvæmlega hvar hún var að öðru leyti en því að hún var í sjávarbakkanum norður við Skeifárgil.

Brattur sjávarbakki. Setlög sem eru mjög laus í sér. Brúnkolalögin eru mjög greinileg.

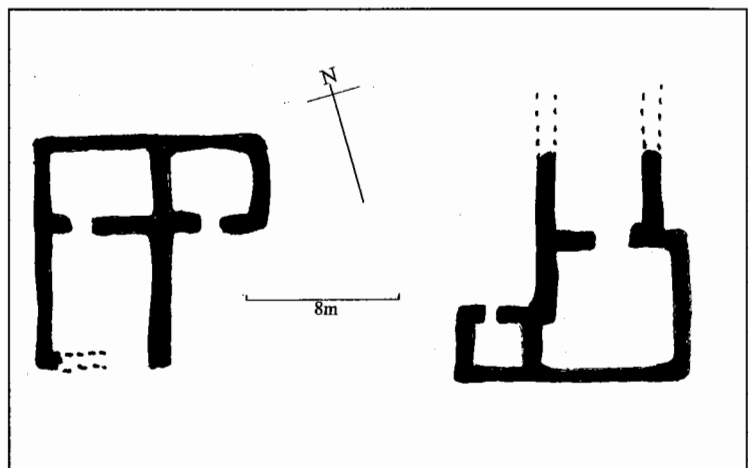
Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: hætta vegna skriðufalla

Heimildir: BBSÞ 1963, 640

SB-305:008 Flekatá bæjarstæði býli 66°06.908N 017°15.568V

"Flekatá nefndist eyðibýli á bakkanum suður við Rekatá. Þar var búið nokkur ár á seinnihluta 19. aldar." segir í Byggðum og búum. "Flekatá liggur beint upp af Sandhvilftinni, milli Hvilftar og Rekárgils. Yzt heitir Hvilftarbakki eða Jaðar. Flekatá er mjög grösug, og á henni sunnarlega eru rústir eftir samnefnt býli, sem þar var í byggð um nokkurt árabil seint á nítjándu öld." segir í örnefnalýsingu.

Býlið er vestast á norðurbarmi Rekárgils, sem aðskilur að lönd Hringvers og Syðri-Tungu. Eru þar tvær tóftir og er önnur bæjartóft, en hin útihús.

Á gilbarmi. Slétt graslendi.

Bæjartóftin er þrískipt, um 12x12 m að stærð og er hleðsluhæðin um 1 m. Útihústóftin er um 20 m austar og er líka þrískipt, um 12x12 m að stærð og er hleðsluhæðin um 1 m. "Fjórir

bændur höfðu

þar skamma búsetu, en allir urðu fyrir óhöppum nokkrum og fór býlið í eyði sökum trúar á óhappafylgjur." segir í Lýsingu Suður Þingeyjarsýslu.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: BBSÞ 1963, 640; Ö-Hringver, 3; LSP, 377

SP-305:009 varða landamerki 66°07.372N 17°12.458V

"Hringver á land að sjó á milli Rekár að sunnan og Skeifár að norðan að svonefndum Árkróki, þaðan eftir vörðum beint austur að Fjallalandi." segir í Byggðum og búum. Árkrókur er á Skeifá þar sem hún beygir til norðurs en eftir það liggur áin svotil bein til sjávar.

Í árkróknum er mjög stórbýft.

Ekki sjást merki um vörður í Árkrók.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: BBSÞ 1985, 561

SP-305:010 heimild um lendingu 66°07.372N 017°15.559V

"Nálægt miðri fjöru í Hvilftarsundinu er lending, og er hún kennd við Hringavershvilt og kallað að lenda í Hvilftinni. Nokkru norðar, í Miðsundinu, gengur sjórinn þó ívið lengra til austurs, og þar er þrautalendingin. Þar rennur bæjarlækurinn í sjó, og er þetta kallað að lenda við Nýjalækinn." segir í örnefnalýsingu. Bæjarlækurinn rennur norðan við bæjarhólinn.

Í fjörunni skiptast á sandur og smágrýti.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Hringver, 1

SP-305:011 heimild um leið 66°06.853N 017°15.713V

"Upp af fjörunni eru alls staðar háir bakkar. Norðan við Rekána er allstór, grasi vaxinn hjalli í miðjnar bakkann. Það heitir Sandhvilt. Upp að og upp frá henni liggja stígar, og voru reiðgötur áður." segir í örnefnalýsingu.

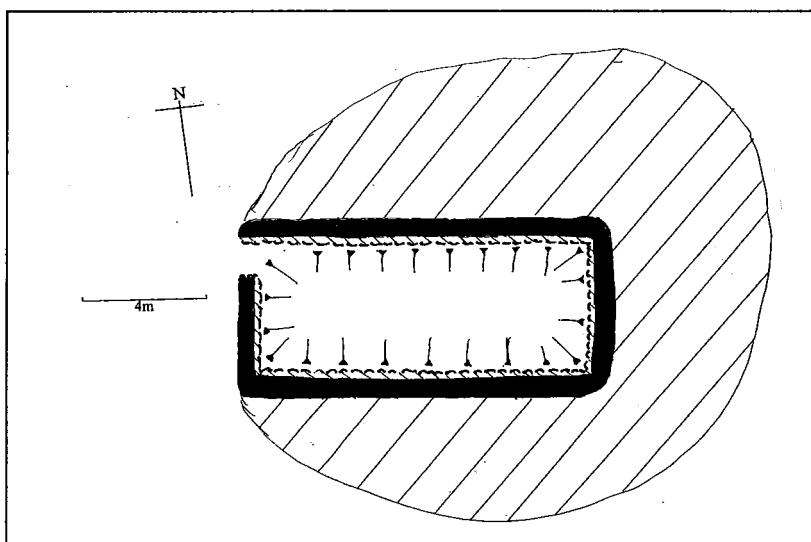
Grasi vaxin brekka norður við Reká fyrir ofan fjöru.

Ekki sást til gatna þegar skrásetjari var á staðnum í sept. 99.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Hringver, 1-2

SP-305:012 Borgin tóft beitarhús 66°07.146N 017°15.595V

"Til suðausturs upp af Bátatorfunni liggur Hringvershvilt ... Er það fyrst Neðstahvilt. Þar heitir Flesja yzt, suður af Kambinum. Beitarhús voru áður í Neðstuhvilt vestast. Það ysta þeirra, sem kallað var Borgin, var síðast notað fyrir tæpum þrjátíu árum ..." segir í örnefnalýsingu. Vestast í Hringvershvilt eru nokkrar tóftir. Er Borgin sú nyrsta af þeim.

Á grasi vaxinni torfu við fjöru.

Tóftin er um 12x6 m að stærð og er hleðsluhæðin um 1,5 m. Tóftin er hálfniðurgrafin og er farið að gróa yfir hleðslur. Dyr eru á vestur-gafli.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Hringver, 2

SP-305:013 2 tóftir verbúð 66°07.136N 017°15.583V

"Til suðausturs upp af Bátatorfunni liggur Hringvershvilt ... Er það fyrst Neðstahvilt. Þar heitir Flesja yzt, suður af Kambinum. Beitarhús voru áður í Neðstuhvilt vestast. Það ysta þeirra, sem kallað var Borgin, var síðast notað fyrir tæpum þrjátíu árum, en sunnan við Borgina eru tóftir af eldra fjárhúsi og hlöðu, er þar var ekki alls fyrir löngu, og er þar suður af hvammur sem heitir Húshvammur. Einnig munu þarna vera nokkur merki um gamlar verbúðir" segir

í örnefnalýsingu. 2 tóftir eru um 30 m suður af beitarhúsinu 012.

Á grasi gróinni torfu við fjöru.

Syðri tóftin og sú stærri er um 12x10 m að stærð. Hleðsluhæðin er mest um 0,5 m. Hún er gróin miklu og háu grasi sem gerir erfitt að greina lögun hennar. Hin tóftin er um 6 m norðvestur af hinni.

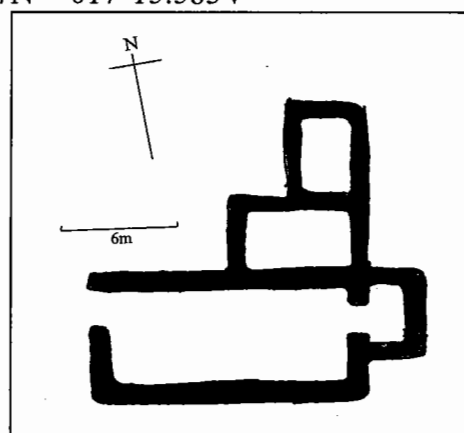
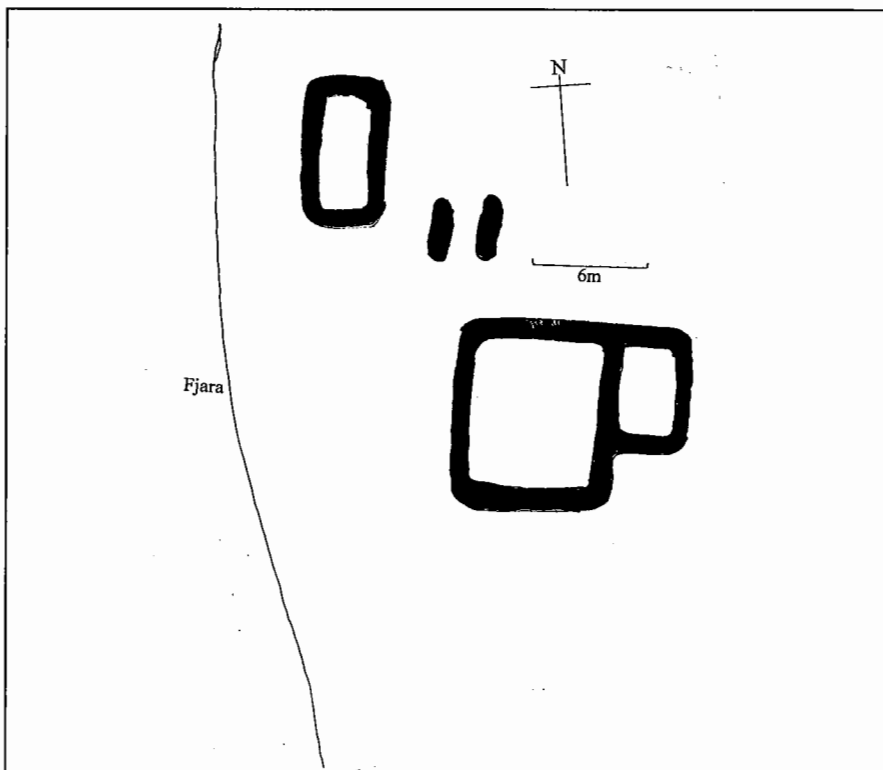
Er hún um 8x4 m að stærð og er hleðsluhæðin um 0,3 m.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Hringver, 2

SP-305:014 *Húshvammur* tóft fjárhús 66°07.137N 017°15.585V

"Til suðausturs upp af Bátatorfunni [sem er upp af liggur Hringvershvilt ... Er það fyrst Neðstahvilt. Þar heitir Flesja yzt, suður af Kambinum. Beitarhús voru áður í Neðstuhvilt vestast. Það ysta þeirra, sem kallað var Brogin, var síðast notað fyrir tæpum þrjátíu árum, en sunnan við Borgina eru tóttir af eldra fjárhúsi og hlöðu, er þar var ekki alls fyrir löngu, og er þar suður af hvammur sem heitir Húshvammur." Fjárhús þetta er um 50 m suður af verbúðatóftunum 013. Húshvammurinn sjálfur er í um 40 m fjarlægð SA af fjórhústóftinni.

Öldótt graslendi við sjó.

Tóftin er þrískipt, um 17x16 m að stærð og er hleðsluhæðin um 1 m. Er hún vaxin miklum gróðri og því heldur óljós. Af sömu sökum eru dyr ekki mjög greinilegar

Hættumat: engin hætt

Heimildir: Ö-Hringver, 2

SP-305:015 garðlag óþekkt

Um 700 m austur frá Þjóðveginum er garðlag. Það sást ekki við vettvangskönnun en er greinilegt á loftljósmynd frá 1976.

Þýfður gras og lyngmói í öldóttu landslagi.

Garðlagið liggur frá Skeifárgili um 175 m í suðvestur en beygir því næst til suðurs og hverfur loks eftir um 870 m. Um 170 m ASA af enda garðlagsins er um 180 m langur garðstubbur sem gæti hafa

tengst hinu garðlaginu. Bútur þessi liggur ASA-VNV og er ASA- endi hans við Rekárgil.

Hættumat: engin hætt

Heimildir: Loftmynd frá 09.10.'76 sem er c.a. í skalanum 1:35000

SP-305:016 heimild um leið 66°07.003N 017°15.384V

"Loks er Efstahvilt og er hún allmiklu minni en hinar hviltirnar, hvor um sig. Austur af henni er stígur upp á bakkann, sem heitir Sneiðingur. Á mörkum hennar og Miðhviltar kallast Hryggur; um hann liggja stígar, og liggur leiðin neðan frá fjörunni venjulega um Flesjuna, Grundina og Hrygginn upp á Flekatá [008]. Þessi leið hefur verið farin á bílum." Ekki sjást nein merki um troðninga á þessum slóðum, en Hryggur sem skilur á milli Miðhviltar og Efstuhviltar, er mjög greinilegur.

Í grasi vaxinni brekku við sjó.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: engin hætt

Heimildir: Ö-Hringver, 3

SP-305:017 *Gatnalaut* heimild um leið 66°07.040N 017°15.110V

"Upp frá Flekatá liggur laut, sem heitir Langalaut, en beggja megin lautarinar heita Hryggir; austan við syðri hrygginn er Gatnalaut og liggur suður í Rekárgilið. Þar voru áður reiðgötur." segir í örnefnalýsingu. Göturnar eru horfnar undir Þjóðveg.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: hætt vegna vegagerðar

Heimildir: Ö-Hringver, 3

SP-305:018 *Mariugerði* bæjarstæði býli 66°06.982N 017°14.622V

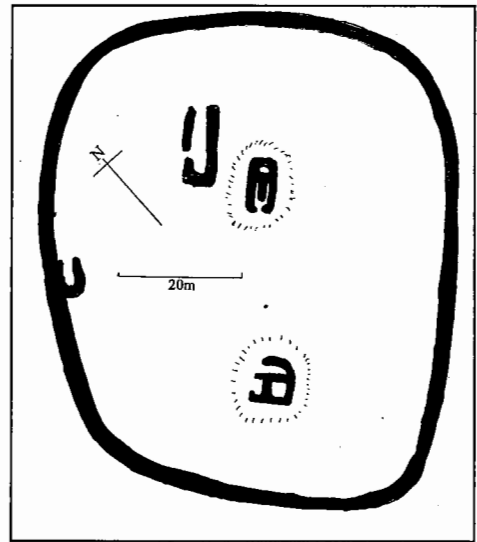
"Spölkorn austan við Bungu, upp með Rekárgilinu, er fornt eyðibýli, sem heitir Mariugerði. Þar sést móta glögg fyrir rústum, bæði bæjar og útihúsa, og dálitlu hringlaga túni, sem garður hefur verið hlaðinn um, en engar ákveðnar sagnir um býlið vita menn nú." segir í örnefnalýsingu. Mariugerði er um 800 m suðaustur af bæjarhólum í Hringveri.

Í lyngi vöxnum móum.

Á Mariugerði eru rústir á um 4 stöðum og garður um. Greinileg tvískipt rúst er norðarlega í gerðinu. Hún er um 9x5 m að stærð og er hleðsluhæðin um 0,5 m. Tóftin er vaxin grasi og lyngi. Vestan við hana er önnur óleggri án sýnilegrar hólfskiptingar. Hún er um 13x5 m að stærð og er hleðsluhæðin um 0,3 m. Er tóft þessi vaxin lyngi, sokkin útflött og óskýr. Sunnan við gleggri tóftina er önnur glögg rúst, sem skiptist í 2 eða 3 hól. Er hún um 8x7.5 m að stærð. Er hún vaxin grasi. Fjórða rústin er við garðinn vestan erðan að innan. Er hún um 6x4 m að stærð og er hleðsluhæðin um 0,4 m. Tóftin er vaxin lyngi. Garðlag umlykur svæðið og er það um 82x67 m að stærð. Það er um 1,5- 2 m að breidd og er hleðsluhæðin um 0,5 m þar sem hún er mest.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Hringver, 4

SP-305:019 *Brandstótt* tóft verbúð 66°07.264N 17°15.211V

"Norðan lautar heitir Miðtún, en flötin ofan við bæinn, milli bæjarlækjar og heimreiðar, heitir Tunga. Neðst í túnfætinum, rétt sunnan við bæjarlækinn, er tóttarbrot, sem heitir Brandstótt, og er talin vera gömul verbúð." segir í örnefnalýsingu. Tóftin er rúmlega 70 m vestsuðvestur af bæjarhólum.

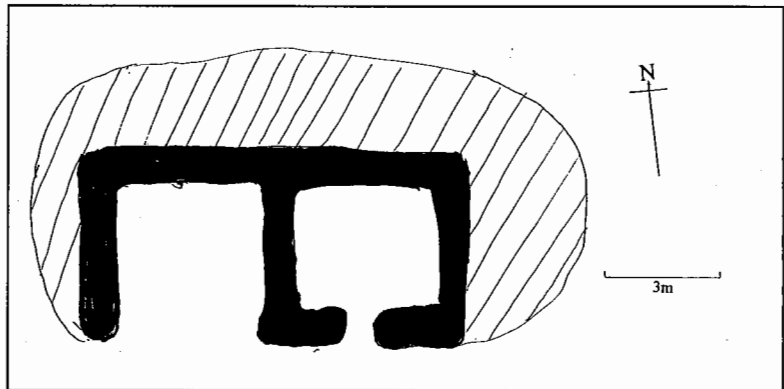
Í túni

Tóftin er um 10 X 5 m að stærð. Hleðsluhæð er um 0,3 m. Tóftin er vaxin háu grasi og er því illgreinanleg. Úr fjarlægð minnir hún á grösugan hól í túninu. Tóftin virðist vera tvískipt og opnast

bæði hólfin til suðurs.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Hringver, 4-5

SP-305:020 heimild um verbúð 66°07.273N 17°15.276V

"Norðan lautar heitir Miðtún, en flötin ofan við bæinn, milli bæjarlækjar og heimreiðar, heitir Tunga. Neðst í túnfætinum, rétt sunnan við bæjarlækinn, er tóttarbrot, sem heitir Brandstótt, og er talin vera gömul verbúð. (Nokkru sunnar var einnig til skamms tíma önnur tótt, samskonar, en nafnlaus. Yfir hana var sléttað fyrir nokkrum árum.)" segir í örnefnalýsingu. Sunnan við Brandstótt 019 eru nú sléttuð tún og engin merki um verbúðina eru lengur

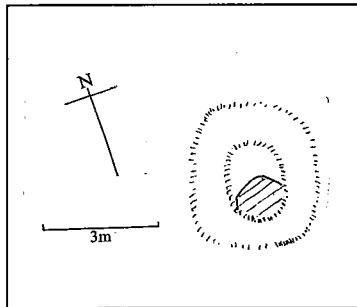
greinileg.

Þar sem verbúðin hefur staðið eru nú sléttuð tún.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Hringver, 4-5

SP-305:021 þúst skotbyrgi 66°07.439N 017°15.040V

"Sunnan við Kálfadalinn [sem er í mónum utan við túnið], litlu vestar en í stefnu á bæinn, heitir Kofaholt. Þar er sagt, að verið hafi gamall skotkofi, og má sjá um hann nokkur merki." segir í örnefnalýsingu. Skotbyrgið er um 200 m NNV af íbúðarhúsinu í Hringveri..

Í lyngi vöxnum móa.

Skotbyrgið er nú aðeins lág lyngi vaxin þúst með dæld í miðju og þar í stór steinn.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Hringver, 5

SP-305:022 heimild um kolagröf 66°07.432N 017°15.017V

"Sunnan við Kálfadalinn [sem er í mónum utan við túnið], litlu vestar en í stefnu á bæinn, heitir Kofaholt. Þar er sagt, að verið hafi gamall skotkofi, og má sjá um hann nokkur merki. Þarna í nánd eru einnig gamlar kolagrafir." segir í örnefnalýsingu. Grafirnar hafa verið sunnan í Kofaholti um 200 m NNV af íbúðarhúsinu í Hringveri.

Í lyngi vöxnum móa.

Þýfður mói, vaxinn lyngi. Víða eru skvompur milli þúfna á þessu svæði en ekkert sem óyggjandi má telja að séu kolagrafir.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Hringver, 5

SP-305:023 heimild um beitarhús 66°07.578N 017°15.380V

"Bakkinn utan við Kálfadal [sem er í mónum utan við túnið], út að Skeifárgili, heitir Horn, en upp af því, austur með gílinu, heitir Jaðar. Sunnan til á Horninu eru mörg tóttarbrot, ef til vill eftir gömul beitarhús." segir í örnefnalýsingu. Á þessum stað hefur til skamms tíma séð fyrir tóftum en nú eru þar hvergi sannfærandi tóttarbrot, þó sums staðar megi sjá steina upp úr sverði og mismun á gróðri.

Grasi og lyngi vaxnir bakkar.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Hringver, 5

SP-305:024 heimild um námuskála 66°07.551N 017°15.641V

Námuskáli var byggður vegna kolanámsins í Hringversnámum 007 og má enn sjá merki um hússtaðið. Námuskálinn stóð niðri við sjó um 60 m suður af Skeifá.

Stóð á grasi vaxinni torfu við fjöru.

Ekki fer á milli mála námuskálinn stóð því enn má sjá dokkir þar á fjörukambinum. Hann virðist hafa verið um 12x10 m að stærð. Húsið mun hafa verið úr timbri, klætt tjörupappa.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Hringver, 6

SP-305:025 heimild um mannvirki 66°77.682N 17°13.853V

"Sunnan árinna eru þó nokkrar litlar grasdokkir, sem heita Hvammar. Hinn stærsti þeirra er ofarlega, þar sem nú liggur bílavegurinn (raunar liggur vegurinn rétt neðan við sjálfan

hvamminn). Hann heitir Borgarhvatn, og eru þar rústir af einhverri byggingu, sem þar hefur verið fyrrum. Hæðin sunnan við gilið upp af Borgarhvatti, heitir Borgarhvattshæð." segir í örnefnalýsingu. Með bílveginum er átt við gamla veginn sem er nú gróinn og aflagður og er 100-150 m austan við þjóðveginn við Skeifá. Í Borgarhvatti hafa sést rústir til skamms tíma en þær fundust ekki við vettvangskonun.

Undirlendi er ekki mjög mikið í Borgarhvatti og er þar kargabýft og sennilegt að tóftirnar séu sprungnar í þúfur.

Hættumat: engin hætt

Heimildir: Ö-Hringver, 6

SP-305:026 *Kvíaból* tóft kvíar 66°07.275N 017°14.934V

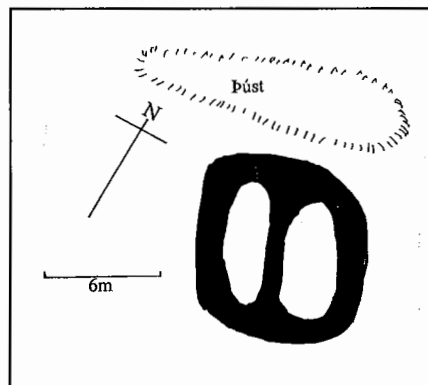
"Skammt ofan við túnið, norðan bæjarlækjar, var kvíabólið áður fyrr. Sjást þess greinileg merki, og þar heitir enn Kvíaból." segir í örnefnalýsingu. Kvíatóftin er 100-150 m norðaustur af gamla íbúðarhúsinu.

Þýfður mói

Tvískipt tóft nokkuð mikið sigin og útlöft, en þó greinileg vel. Rétt norðan við tóftina er þúst, vaxin háu grasi sem einnig gæti verið mannvirkjaleifar. Síðast var fært frá árið 1918.

Hættumat: engin hætt

Heimildir: Ö-Hringver, 6

SP-305:027 *Stórhúshringur* heimild um fjárhús 66°07.156N 017°14.861V

"Rétt ofan við Nátthagann er talsvert stór, hringmynduð lægð, sem heitir Stórhúshringur, kennd við fjárhús, sem nú er ekki lengur til. Stórhúshringur (sem var mjög fallegur), er nú að miklu leyti búið að rífa upp með jarðýtu vegna vegagerðar." segir í örnefnalýsingu. Stórhúshringur er lág milli túngarðs að vestan og þjóðvegur. Hún er skorin af gamla þjóðvegi og fer einnig að einhverju leyti undir hinn nýja. Hún er 150-200 m suðaustur af íbúðarhúsinu. Láginn er með nokkru þýfi. Þar vex gras, ljónslappi og lyng m.a.

Sjá má vestari hluta af kringlóttu lægðinni, sem hefur óskert verið 20 - 30 m í þvermál. Gamli þjóðvegurinn og sá nýi skera af henni austari hlutann.

Hættumat: mikil hætt vegna vegagerðar

Heimildir: Ö-Hringver, 6

SP-305:028 *Kolamýri* örnefni kolagröf 66°06.421N 17°11.763V

"Upp af Þvergilinu, meðfram Efrihólma að norðan, liggur lægðardrag til austurs eða suðausturs um nokkurn veg. Það heitir Kolamýrarsund. Upp af því er dálítill flöt mýri, sem heitir Kolamýri, og eru þessi nöfn eflaust dregin af kolagerð fyrr á tíð." segir í örnefnalýsingu. Kolamýri er norðan við Nýjalæk eða í tungu þar sem Nýilækur og Kolamýrarlækur mætast. Í Kolamýri eru dældir sem gætu tengst kolagerð.

Þýfður lækjarbakki.

Hættumat: engin hætt

Heimildir: Ö-Hringver, 8

SP-305:029 *Brunnhús/Lind* heimild um vatnsból 66°07.189N 017°15.093V

"Í túninu, skammt sunnan við bæinn, er laut, og í henni neðanverðri kemur upp ofurlítill kaldavermisluþpsett, sem heitir Lind. ... Áður hafði allt vatn verið sótt ofan í Lind. Þar er ágætt vatn, en erfitt að sækja. Skýli var byggt yfir vatnsbólið í Lindinni. Þar voru til skamms tíma rústir og kallað Brunnhús, en nú er búið að slétta yfir." segir í örnefnalýsingu. Lægðin

eða lautin skilur á milli Miðtúns og Suðurtúns (sbr. 005). Ef laut þessari er fylgt til vesturs er brátt komið að þeim stað þar sem hún dýpkar snögglega og lindin sprettur fram. Þaðan rennur lækurinn til sjávar eftir lautinni. Lindin er nánast beint suður af bæ.

Í túnjaðri

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Hringver, 6, 8

Sp-305:030 garðlag áveita 66°07.258N 017°14.561V

Tvö garðlög eru við Nýja lækinn (bæjarlækinn), að sunnan verðu, skammt austan þjóðvegur. Liggja þau bæði þvert á stefnu lækjarinnar sem rennur til vesturs.

Þýfður lyngmói að mestu, en vallendisblettir inn á milli. Votlendi á köflum.

Vestara garðlagið er um 50 m austan þjóðvegur og er um 30 m langt og um 1 m á breidd. Hleðsluhæðin er um 0,5 m. Eystra garðlagið er um 80 m austur og er um 15 m langt og um 1 m að

breidd og er hleðsluhæðin um 0,5 m. Liggur það að hluta til norðan lækjar, eða u.þ.b. 5 m. Garðlögin eru bæði frekar vönduð að gerð og líklega eingöngu úr torfi. Bæði garðlögin hafa útlit fyrir að vera áveitumannvirki.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Hringver, 6, 8

Sp-305:031 *Neðristífla* stífla áveita 66°06.930N 017°12.579V

"Um Kolamýrina [028] og Sundið rennur lækur, sem heitir Kolamýrarlækur og kemur sunnna og ofan úr hálendinu. Lækur þessi mun áður allur hafa runnið um Þvergilið ofan til Rekár, en seint á öldinni sem leið var hlaðin fyrir hann stífla, sem enn stendur og kölluð er Neðristífla." segir í örnefnalýsingu. Bæjarlækurinn, eða Nýilækur er manngerður og hefur verið grafinn 2,5-3 km löng rás til að leiða hann heim að bæ. Stíflan er upp með læknum um 1,9 km austan við bæinn. Stíflan kemur í veg fyrir að Kolamýrarlækur renni suður eftir Þvergílinu til Rekár. Í staðinn rennur hann til vesturs í átt til Hringvers og heitir hann Nýilækur fyrir neðan stífluna. Þýfður lyngmói.

Stíflan liggur meðfram læknum að sunnanverðu.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Hringver, 8

Sp-305:032 *Efristífla* stífla áveita 66°06.360N 17°11.555V

"Þegar bæjarlækurinn var grafinn heim, var einnig gerð fyrirhleðsla í Hvíthólalækinn, og kvísl úr honum veitt eftir nýjum farvegi ofan í bæjarlæk til viðbótar því vatni, sem til náðist frá Kolamýri. Þetta heitir Hvíthólalæk eða Efristífla." segir í örnefnalýsingu. Efri-Stífla var á Hvíthólalæk ofan við Kolamýri, nokkurn vegin þar sem lækjarsprænan Sporður greinist frá læknum.

Lækjarfarvegur í stórþýfðu móasvæði.

Ekki sáust stífluleifar á þessum stað en snjór var yfir þegar skrá var.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Hringver, 9

SB-305:033 *Selmóar* 2 tóftir sel 66°07.002N 18°10.012V

"Ofan við Skeifá, þar sem hún rennur meðfram Stórhólnum, eru víðlendar mýrar, sem heita Skeifárbreiður, en í tali yfirleitt nefndar Breiður. Upp af þeim norðarlega er talsvert hátt holt, sem heitir Dreifðarholt. Út og upp af Dreifðarholti eru móar, sem heita Selmóar. Þar eru gamlar seltóttir. Einnig heitir Selvörðusund og ofar Selspilda." segir í örnefnalýsingu. Selið er á tungu milli tveggja lækja, en sá syðri er að mestu uppþornaður og mun það vera Selmóalækur. Selið er greinilegt þar sem það stendur mun hærra en móarnir í kring og er að auki mun grænna. Umhverfis eru þýfðir móar.

Á þessum stað sjást tvær tóftir. Sú nyrðri er stærri eða 12 X 19 m að stærð. Hún er mjög ógreinileg en virðist vera fjórskipt. Þrjú op eru á tóftinni til suðurs, austurs og vesturs. 1-2 m suðaustan við

tóftina er önnur ferhyrnd og einföld. Hún er 7 X 4 m að stærð en ekki er greinilegt op á henni og gæti hún verið heystæði. Tóftirnar standa um 1 m hærra en landið í kring en ekki eru veggirnir innan frá svo háir. Selið var áður í landi Ytri-Tungu, sbr. landamerkjabreytingar 1897.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Hringver, 9

SB-305:034 *Selvarða* varða 66°07.257N 17°10.798V

"Ofan við Skeifá, þar sem hún rennur meðfram Stórhólnum, eru víðlendar mýrar, sem heita Skeifárbreiður, en í tali yfirleitt nefndar Breiður. Upp af þeim norðarlega er talsvert hátt holt, sem heitir Dreifðarholt. Út og upp af Dreifðarholti eru móar, sem heita Selmóar. Þar eru gamlar seltóttir. Einnig heitir Selvörðusund og ofar Selspilda." segir í örnefnalýsingu Hringvers. "Skammt austur af holtinu er allvitt mýrardrag, sem nær langt til norðurs, austan Efrireiða, allt norður að Þverárholti. Það heitir Kúasund ... Suðaustur úr Kúasundum eru glöggar götur, Selmóagötur, þar sem þær liggja um lágan hæðarhrygg. Á honum, sunnan þeirra, er stór grjótvarða, Selvarðan." segir í örnefnalýsingu Ytri-Tungu. Eina varðan sem sést á þessum slóðum var um 7-800 m vestan við selið á mel.

Varðan stendur á melhrygg en umhverfis eru þýfðir hagar.

Varðan er gróf og gerð úr fáum mjög stórum steinum. Hún er um 1 m á hæð. Selmóagötur eru í landi Ytri-Tungu og varðan gæti verið það líka.

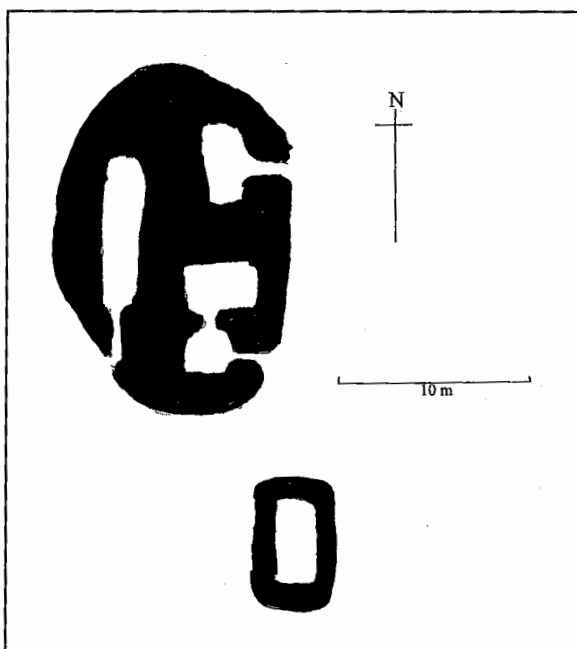
Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Hringver, 9; Ö-Ytri-Tunga og Tunguvellir, 14

SB-305:035 heimild um uppsátur

"... er sagt að Túngumenn (þeirrar syðri) hafi áður haft hjer skipsuppsátur frí, en til Ytri Túngu hafi goldist 20 álna tollur." segir í jarðabók Árna og Páls frá 1712. Líklegast er talið að uppsátur þessi hafi verið í Hringvershvilt sjá 036.

Heimildir: JÁM XI, 263

SP-305:036 *Hringvershvilt* heimild um lendingu 66°07.165N 017°15.643V

"Lending er góð í Hringvershvilt ..." segir í Byggðum og búum. "Nálægt miðri fjöru í Hviltarsundinu er lending, og er hún kennd við Hringvershvilt og kallað að lenda í Hviltinni." segir í örnefnalýsingu. Hringvershvilt er stór sveigur í sjávarbakkanum og þar upp af breitt sund eða dalverpi. Fjarlægð VSV frá bæjarhólnum er um 350 m. Lækurinn sem kemur úr Lindinni 029 fellur til sjávar skammt norðan Hringvershviltar. Lent var í miðri Hviltinni en engin ummerki sjást þar nú.

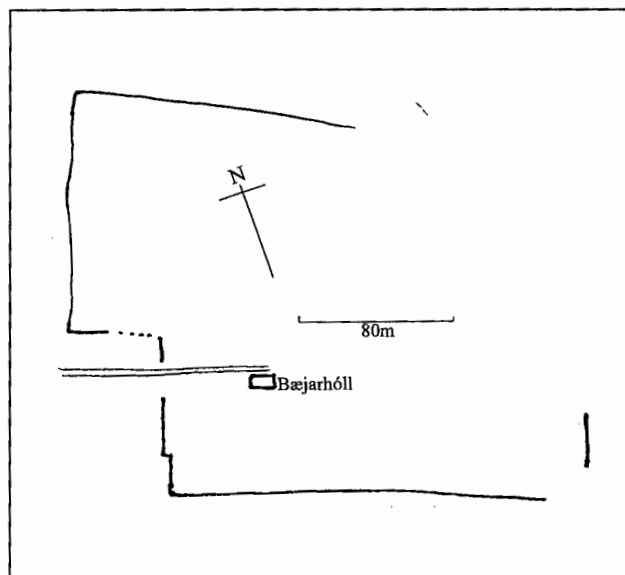
Sandfjara.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: BBSÞ 1963, 640; Ö-Hringver, 1

SP-305:037 garðlag túngarður 66°07.195N 017°14.940V

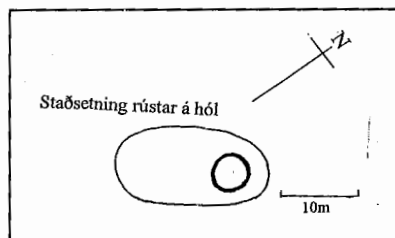
Túngarður er um tún á Hringveri. Nær hann utan um túnið að mestu

Garðurinn er misþykkur og mishár. Hann er mest um 1,8 m hár og um 1,5 m breiður.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir:

SP-305:038 tóft óþekkt 66°07.499N 017°15.170V

Um 300- 350 m NNV af íbúðarhúsi, norðan við Kálfadal, er tóft.

Lyngi vaxinn þýfður mói.

Ílangur grasi vaxinn hóll í móanum og lítil tóft á eystri enda hans. Tóftin er hringlaga, grasi vaxin. Gæti verið heygarður.

Hættumat: engin hætta

Heimildir:

SP-305:039 þúst 66°07.338N 017°14.986V

100-150 m norður af íbúðarhúsinu er þúst sem gæti verið byggingaleifar.

Í lyngi vöxnum mó.

Þústin er um 5x3,5 m að stærð og snýr NNA-SSV. Á henni er allt annar gróður en umhverfis, þ.e. gras og ljónslappi í stað lyngs.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir:

SP-305:040 tóft óþekkt 66°07.492N 017°15.151V

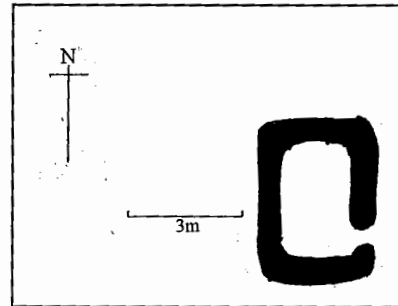
Í sjálfum Kálfadalnum, í láginni sem lækurinn rennur um, er lítil tóft, nánast í hánorðri frá íbúðarhúsi. Á að giska 200-250 metrum frá bæ

Norðan við læk.

Ferhyrnd tóft, um 4x3 m að stærð. Er hleðsluhæðin um 0,4 m. Skarð er á austurvegg sem að gæti hafa verið inngangur. Tóftin er vaxin háu grasi og punti.

Hættumat: engin hætta

Heimildir:

SP-305:041 garðlag 66°07.484N 017°15.087V

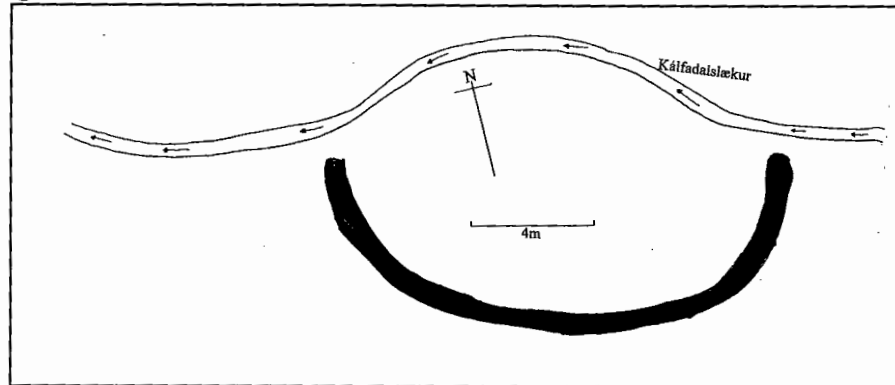
Garðlag er í Kálfadal, 40-50 m austur af 040, sunnan við lækinn. Í grasi vaxinni lægð, eða hvammi.

Hálfringlaga garðlag, um 15 m frá norðri til suðurs. Hlutverk

garðlagsins er óþekkt en hugsanlegt er að það hafi verið aðhald fyrir skeppnur.

Hættumat: engin hætta

Heimildir:

SP-305:042 tóft smalakofi 66°06.930N 17°10.361V

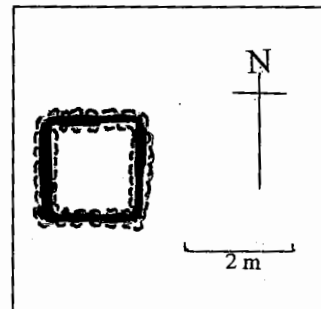
150-200 m sunnan við selið (033) og Selmóakvísl er hæð í Selmóunum og á henni er lítil ferhyrnd tóft sem gæti verið eftir smalabyrgi.

Tóftin er á hæð en umhverfis eru þýfðir hagar.

Tóftin er ferhyrnd og um 2 X 2 m að stærð. Hún er hlaðin úr grjóti og er um 0,2 m á hæð, nokkuð gróin.

Hættumat: engin hætta

Heimildir:

SP-305:043 garðlagóþekkt 66°06.930N 017°12.579V

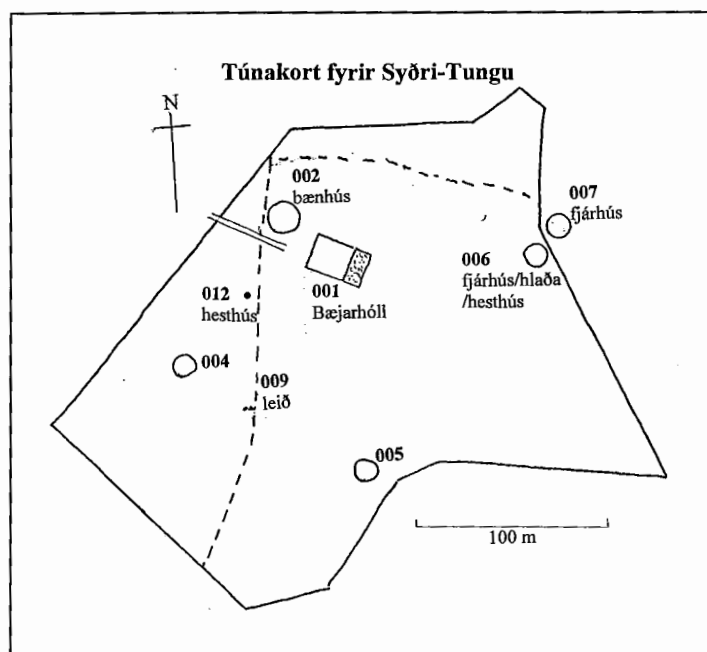
Mikilfenglegt garðlag er við Neðristíflu 031. Á vettvangi virðist það ná frá miðri stíflunni (sem liggur A-V) um 340 m til norðurs, en á loftmynd sést að það nær nánast alveg suður að Rekárgili.

Lyng og grasmói votlendur á köflum í öldóttu landslagi. Þýfður hér og þar.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Loftmynd frá 09.10. '76 (1:35000)

SP-306 Syðri-Túnga

30 hdr. 1712. 1285 segir að Grund í Eyjafirði eigi reka í landi Tungu, ekki sagt hvorri jörðinni, e.t.v. óskipt jörð þá. DI III, 3-4. DI II, 318. 1394 á Grenjaðarstaður Tungureka. DI III, 579, sbr. DI IV, 18. 1493 fær Þorsteinn Þorleifsson bóndi Ólafi biskup og Hóladómkirkju til eignar hálfa Tungu á Tjörnesi. DI VII, 197. 1504 er Kvíslarhóll og hálft Syðri-Tunga seld Gottskálki biskupi á Hólum. DI VII, 721. 30 hdr 1712 með kotunum en 15 hdr heimajörðin. Tungugerði var hjáleiga og partur af heimajörðinni en Kvíslarhóll var þriðji partur jarðarinnar en í eyði síðan í bólunni 1712. JÁM XI, 262-263. 26.7.1735 selur Sölvi Tómasson, í umboði sr. Brynjólfs

Þórðarsonar Thorlacii, Jóni Sigmundssyni Syðri Tungu, 30 hdr fyrir 5 rd specie hvert hdr með 4 kúg fyrir 16 rd. specie. AÍ XIII, 64. 1842: "Syðritunga, 15 hundruð." SSP, 191. "Þetta var ein af landstærstu jörðum sveitarinnar, áður en býlin Kvíslarhóll, Tungugerði og Steindalur voru byggð á landi hennar. Á hún land frá sjó milli Köldukvíslar að sunnan og Rekár að norðan og austur til háfjalla á móts við Fjöll í Kelduhverfi. Tungugerði og Steindalur eiga óskipt land með Syðritungu. Þarna er víða gott graslendi, enda var heyskapur Syðritungu áður mestur í heiðinni." BBSÞ 1963, 637

1712: "Engið spilltist af vatnsaga, sem jetur úr rótina. Úthagarnir eru góðir og miklir, sjerdeilis til heiðarinnar, og er því mjög erfið fjenaðargeymsla." JÁM XI, 262. "Túnið horfir móti vestri, og er

ræktunaraðstaða allgóð, en nokkuð raklent." BBSÞ 1963, 637 "... hallar gamla túninu tíð suðvesturs." Ö-Syðri-Tunga, 1

SP-306:001 Syðri-Tunga bæjarhóll bústaður 66°06.427N 017°14.893V

"Bærinn stendur í hvilft undir Tunguheiði ofurlítið austan við þjóðveginn, um 1 km. frá sjó." segir í Byggðum og búum. Gamli bærinn stóð uppi á hæð um 100 m austur af íbúðarhúsinu á nýbýlinu Steindal.

Í túni

Ekki sést til fornleifa. Gamla íbúðarhúsið í Syðri-Tungu var byggt árið 1938. Það var brennt og rífið um tveimur vikum áður en jörðin var skráð sumarið 1999. Ekki er annað vitað en að það hafi

staðið á gamla bæjarstæðinu. Nýir eigendur hafa nú tekið við jörðinni og stendur til að flytja sumarþústað á jörðina og á hann að standa á bæjarhólunum. Jarðrask hefur átt sér stað á bæjarstæðinu en að sögn nýs eiganda hafði leifum gamla bæjarins einungis verið ýtt burt en ekki grafið í hólinn. Ekki stendur það heldur til.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: BBSÞ 1963, 637

SP-306:002 Kirkjuhóll heimild um bænhús 66°06.466N 017°14.855V

"Bænhús er sagt að hjer hafi að fornu verið, og er þar eitt skemmuhús með giríng um." segir í

jrðabók Árna og Páls frá 1712. "Um 20-30 m norður frá bæ, norðan lækjar, var fallegur, lágur hóll, Kirkjuhóll. Þar mun hafa staðið hálfkirkja fyrr á öldum. Fjánhús voru byggð á hólum 1950. Þá kom upp mikið af mannabeinum upp úr grunni húsanna. Ætla má, að menn hafi sparað sér að smíða kistur utan um líkin, því legin, sem höggvin voru í þetta móhelluna voru svo ákaflega þröng." segir í örnefnalýsingu. Fjánhúsin frá 1950 standa sunnan til á hólum (sem er varla nema smábunga), um 20 m norður af bæjarhólum.. Áður stóðu þar og örlítið austar, fjánhús úr torfi og grjóti er nefnd voru Lækjarhús. Mannabeinin er komu í ljós við byggingu fjánhúsanna voru aðallega undir norðurhelmingi þeirra og lágu frekar grunnt. Beinin voru urðuð aftur á sama stað, en dýpra ofan í jörðinni.

Í túni

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: JÁM XI, 260; Ö-Syðri-Tunga, 2

SP-306:003 tóft óþekkt 66°06.509N 017°16.505V

Tóft er um 60 m norður af tóft 020, í eða við svonefnt Mýrarsund.

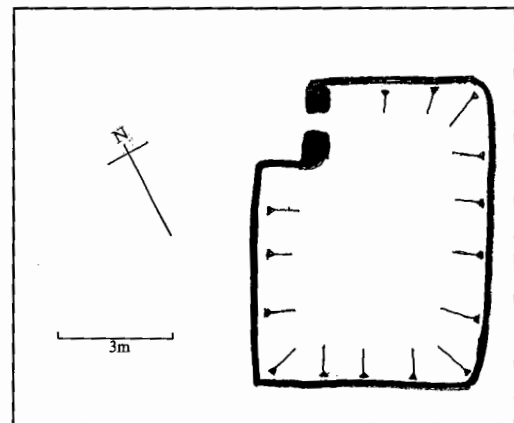
Í grasi vaxinni brekku.

Allmyndarleg tóft hálfgrafin inn í brekkuna.

Tóftin er um 8x6 m að stærð og er hleðsluhæðin um 1m

Hættumat: engin hætta

Heimildir:

SP-306:004 heimild um útihús 66°06.384N 017°14.936V

Um 100 m vestur af bæjarhólum, suður undir hólrana sem talið er að heitið hafi Hesthúshóll sbr. 012, sást fyrir tóftum. Þær hafa nú verið sléttaðar.

Í túni.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

SP-306:005 heimild um útihús 66°06.361N 017°14.786V

Um 150 m suðvestur af bæjarstæðinu voru tóftir í túnjaðrinum. Þær voru sléttaðar undir tún fyrir margt löngu.

Í túni.

Ekki sést til fornleifa

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

SP-306:006 Stórhús heimild um fjánhús 66°06.411N 017°14.770V

Stórhús voru fjánhús um 100 m ASA af bæjarstæðinu, þr sem bæjarlækurinn tekur vinkilbeygju frá stefnu í norður til vesturs. Stóðu húsin nákvæmlega við þetta horn innan túns. Allt hefur þetta nú verið sléttað.

Í túni.

Ekki sést til fornleifa. Stórhús voru fjánhús er tengdust stórrí hlöðu að sunnan, en einnig var

tengt hlöðunni hesthús. Allar voru þessar byggingar úr torfi og grjóti. Að auki tengdist hlöðunni að sunnan annað fjárhús er nefndust Tvídyrahús.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

SP-306:007 *Efstahús* heimild um fjárhús 66°06.434N 017°14.664V

Efstahús stóð um 10 m austur af Stórhúsum 006, en utan gamla túnsins. Stóðu þau austan við horn það er myndast þar sem bæjarlækurinn, sem kemur úr suðri, tekur vinkilbeygju til vesturs. Efstahús var reisulegt fjárhús úr torfi. Hefur staðurinn nú verið sléttaður undir tún.

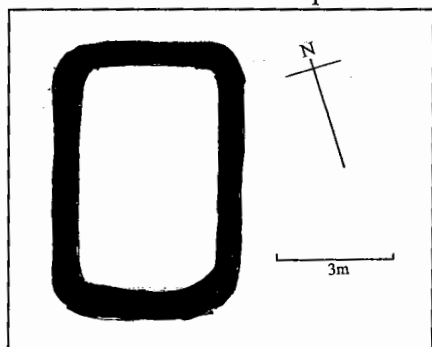
Í ræktuðu túni.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

SP-306:008 tóft óþekkt 66°05.809N 017°13.325V

Um 300 m austur af stekk 024, sveigir Tunguá til suðurs og rennur þar austan við og meðfram svokölluðum Öldufjöllum. Um 400 m suður frá "beygjunni" kvíslast áin og kemur önnur kvíslin úr austri og nefnist hún Selá en hin kvíslin nefnist Breiðilækur. Um 200 m austur af ármótunum og á norðurbakka Selár, er tóft.

Tóftin er á árbakka þar sem mætast þýfður lyngmói og nokkuð sléttur grasmói, við suðausturhorn grasmóanns.

Tóftin er um 7x5 m að stærð og er hleðsluhæðin mest um 0,5 m. Hleðslur eru signar. Dyr eru ekki greinilegar. Gæti

verið heygarður.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Kvíslarhóll og Syðri-Tunga, 8

SP-306:009 heimild um leið 66°06.443N 017°14.838V

"Norðaustur frá bæ var lítil túnspilda, sem afmarkaðist helzt af Bæjarlæk annars vegar, og götutroðningum hins vegar." segir í örnefnalýsingu. Götutroðningar lágu frá Kirkjudal vestur fyrir fjárhúsin á Kirkjuhól 002 og síðan suðvestur eftir túninu. Ekki sést til þeirra lengur. Einnig lágu götur úr austri niður eftir túninu og sameinuðust þessum norðan við fjárhúsin á Kirkjuhól.

Í túni.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Syðri-Tunga, 2

SP-306:010 heimild um leið

"Á móts við Engjahóla er Svarðarflötur. Þar var allgóður og djúpur svörður, nýttur frá Tungubæjum og Kvíslarhóli. Þarna á fletinum sá fyrri rmörgum götutroðningum í átt frá Syðri-Tungu og til suðvesturs um brekkufótinn, neðan Kvíslarhóls." segir í örnefnalýsingu. Hér er um að ræða framhald gatna 009 í suðvestur.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Syðri-Tunga, 10

SP-306:011 *Svarðarflötur* heimild um mógrafir 66°06.390N 017°15.319V

"Á móts við Engjahóla er Svarðarflötur. Þar var allgóður og djúpur svörður, nýttur frá

Tungubæjum og Kvíslarhóli." segir í örnefnalýsingu. Svarðarflötur er um 300 m vestur af bæjarhól 001. Tungá liggur þarna í kröppum boga til norðurs og svo aftur til suðurs og hringar sig þannig hálfvegis um Svarðarflöt sem er sunnan árinna.

Þýfður gras og lyngmói.

Aðeins sést móta fyrir gröfunum, en þær voru fylltar að mestu til þess að varna því að skepnur færu sér að voða í þeim.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Syðri-Tunga, 10

SP-306:012 *Hesthúshóll* heimild um hesthús 66°06.399N 017°14.993V

"Skammt vestur frá bæjarhúsum var Hesthúshóll." segir í örnefnalýsingu. "Hesthús á Hesthúshól var í brekkubrún suður af bæ." segir í örnefnalýsingu Kvíslarhóls. Dálítill hólrani er suður af bænum og heitir vestasti hluti hans líklega Hesthúshóll en ekki muna menn nú eftir tóftum á þessum stað, sem er um 130 m suðvestur af bæjarhól 001. Næstu tóftir eru 004.

Í túni.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Syðri-Tunga, 2; Ö-Kvíslarhóll og Syðri-Tunga, 8

SP-306:013 *Hjallhóll* heimild um hjall 66°06.488N 017°14.617V

"Skammt norðaustur frá bæ [en utan túns] er allstór hæðarbunga, sem nefnist Hjallhóll. Þar var fiskur þurrkaður." segir í örnefnalýsingu. Hjallhóll er um 80m ANA af bænum og á rætur sínar við túnjaðarinn. Að norðan við hólinn er svonefndur Kirkjadalur. Ekki sést til fornleifa á Hjallhól.

Há melhæð eða hóll. Þar eru nú geymdar gamlar vinnuvélar.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Syðri-Tunga, 2

SP-306:014 *Kvíaból* örnefnikvíar 66°06.407N 017°14.624V

"Suður af honum [014], austarlega, var Kvíaból. Kvíaból var þurr og skjólsæll staður og góður til að bæla ær á." segir í örnefnalýsingu. Sá hluti núverandi túns sem er austan bæjarlækjar og svonefnt Efstahús stóð á, nefnist Kvíaból. Um 30 m austur af Efstuhúsum voru miklar tóftir, sem nú hafa verið sléttaðar.

Í ræktuðu túni, var áður ósléttur og óræktaður mói.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Syðri-Tunga, 2

SP-306:015 heimild um rist 66°06.520N 017°15.513V

"Að túni að vestan og niður að þjóðvegi var fyrrum hálfdeigjumýri, Tungumýri, sem notuð var til slæгна og torfristu, nú framræst og breytt í tún að stórum hluta." segir í örnefnalýsingu. Tungumýri er nú tún það sem er alveg vestur við þjóðveg. Mýrin hefur verið ræst fram en þó ekki sléttuð öll og er þar þýfður grasmói vestast við þjóðveginn. Ummerki eftir torfristu sjást ekki.

Þýfður grasmói að hluta (vestast), annars slétt tún.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Syðri-Tunga, 3

SP-306:016 heimild um mógrafir 66°06.520N 017°15.513V

"Tveir grónir malarhólar eru vestur við gamla þjóðveginn, er heita Engjahólar. Steypt brú, sem stendur enn (1984), er þarna á Tunguá, Tunguárbrú. Beggja megin þessarar brautar, á móts við Tungugerði, var svörður (mór) tekinn upp frá Syðri-Tungu og Tungugerði um allmörg ár, síðast 1949. Þarna var góður, sprekmikill svörður." segir í örnefnalýsingu. Mógrafir voru sitt hvoru megin við gamla þjóðveginn þar sem hann liggur í gegnum Tungumýri 015. Þær sjást nú ekki lengur.

Þýfður grasmói. Framræst mýri.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Syðri-Tunga, 3

SP-306:017 Kolhólar heimild um kolagröf

"Austan við Breiðalæk er Kolhólamýri og Kolhólar þar upp af. Þar hefir kolagjörð verið til forna, og sér þess enn merki." segir í örnefnalýsingu. Ekki var farið á staðinn og er hann merktur inn á kort samkvæmt lýsingu heimildamanns.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Syðri-Tunga, 10-11

SP-306:018 gata leið 66°06.486N 017°16.579V

"Í fjörunni norður frá ánni, á 200-300 m löngum kafla, er víða stórgrýti, sem nefnist Klungur eða Kvíslarklungur, illt yfirferðar, en um fjöruna við bakkann lá reiðgatan, meðan þar var alfaraleið. ... Götur liggja á sjávarbakkanum nyrzt úr torfunni." segir í örnefnalýsingu. Greinilegar leifar eftir reiðgötur má sjá á Húsatorfu, um 30 m austur af fjárhústóft 019 og ofar í brekkunni.

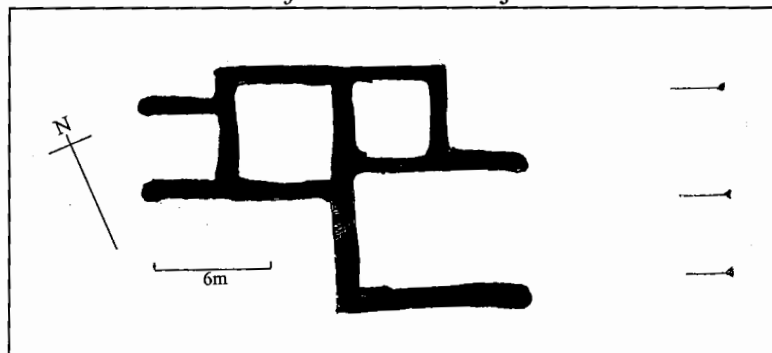
Á gróinni torfu við fjöru.

Eru götur þessar allgreinilegar þ.e.a.s. að þarna sjást nokkrir samsíða slóðar.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Syðri-Tunga, 4

SP-306:019 Hústorfa tóft fjárhús 66°06.477N 017°16.753V

"Upp af Klungrinu yzt, er allmikil grastorfa framan í bakkanum, sem nær niður að fjöru. Hún nefnist Hústorfa. Þar á hjalla í torfunni voru fjárhús laust fyrir síðustu aldamót." segir í örnefnalýsingu. Fjárhústóftin er um 300 m norðan við ósa Tungár, uppi á torfunni u.þ.b.

þar sem mætast sandfjara að norðan og stórgrýtisbelti það sem nefnt er Klungur eða Kvíslarklungur.

Grasi vaxinn hjalli í torfu við fjöru. Brattur sjávarbakki að vestan.

Tóftin er um 20x13 m að stærð og er hleðsluhæðin um 1 m. Tóftin skiptist í fjögur hólf. Dyr voru ekki greinilegar þar sem tóftin var vaxin háu grasi.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Syðri-Tunga, 4

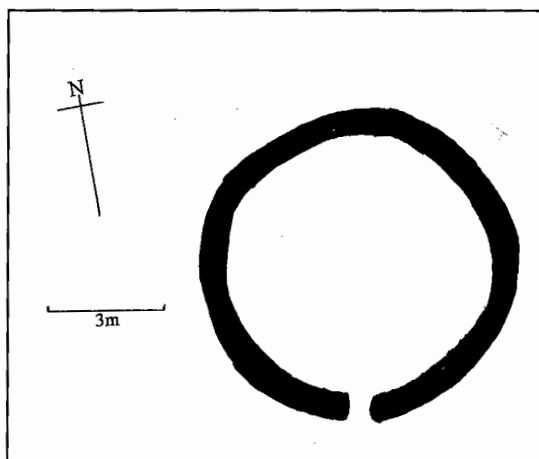
SP-306:020 tóft 66°06.478N 017°16.564V

"Þar uppi af (019) eru allmiklar, fornar tóttir, trúlega peningahús. Norðan við þær nær Mýrarsund, er áður var nefnt, fram á sjávarbakkann ..." segir í örnefnalýsingu. Þessi tóft er uppi á sjávarbakkann um 100 m ASA af fjárhústóftinni á Húsatorfu 019. Vallendi.

Tóftin er hringlaga og um 8 m í þvermál. Hleðsluhæðin er um 0,3 m. Dyr eru að sunnanverðu.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Syðri-Tunga, 4-5

SP-306:021 heimild um kolagröf 66°06.842N 017°15.585V

"Reká er lítið vatnsfall, nema í vatnavöxtum. Hún rennur eftir Rekárgili og í allháum fossi, Rekárfossi, fram af sjávarbakkannum. Ofan við Skonsur, norður við rekárgil, er Rekárhöfði. Sunnan í honum, við giljaðarinn, sér fyrir kolagryfjum og einhverjum fornum tóttum." segir í örnefnalýsingu.

Tún er á höfðanum og sjást nú hvorki kolagryfjur né tóttir.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Syðri-Tunga, 6

SP-306:022 tóft stekkur 66°06.275N 017°14.171V

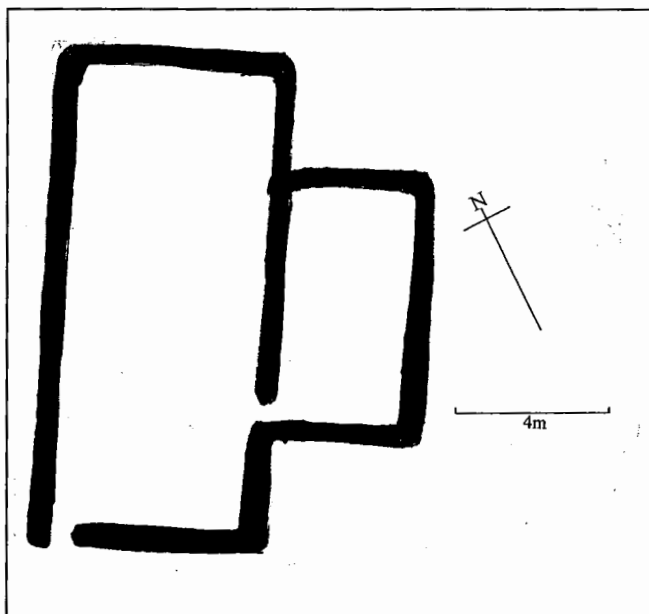
"Suður af áðurnefndu Kvíabóli, suður við Tunguá, er lítill skjólsæll hvammur, Stekkjarhvammur. Þar var Stekkur. Nú er ekki vitað, hvenær fráfarur lögðust af í Syðri-Tungu." segir í örnefnalýsingu. Stekkjartóftin er um 400 m suður frá Kvíabóli. Einfaldast er að fylgja norðurbakka Tungár til austurs þar til komið er að stekknunum.

Árbakki, yfirleitt sléttur og grasi vaxinn. Þýfðir og lyngi vaxnir blettir hér og þar.

Tóftin er tvískipt, um 13x10 m að stærð og er hleðsluhæðin um 1 m. Tóftin er tveggja hólfa. Tvennar dyr eru greinilegar, á suðvesturgafli og á milli hólfa.

Hættumat: hætta vegna vatnsaga

Heimildir: Ö-Syðri-Tunga, 7

SP-306:023 garðlag óþekkt

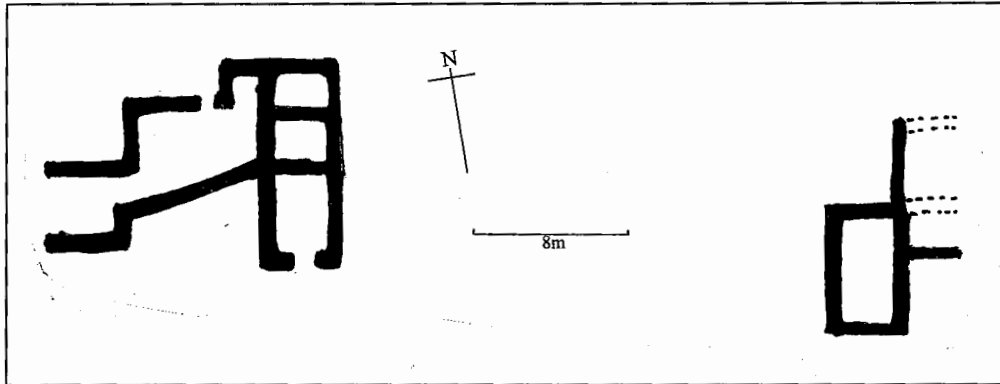
Um 960 m ANA frá bæjarhólnum er garðlag. Það sást ekki á vettvangi en er greinilegt á loftmynd frá 1976.

Þýfður lyngmói á milli uppblásinna mela.

Garðlagið liggur NA-SV og er lengd þess um 520 m.

Heimildir: Loftmynd frá 09.10.'76 (1:35000)

SP-306:024 *Selmór* 2 tóftir sel 66°05.768N 017°12.780V

"Hin eiginlega Tunguá nær ekki lengra upp til heiðar, en á móts við Stórhólmsmýr i. Þar fellur í hana Selá, sem kemur

úr Skálum. Austan Stórhólmsmýrar, meðfram Selá, er grösugt vallendi, Selmór. Þar er Selið og sér enn fyrir miklum tóttum." segir í örnefnalýsingu. Um 300 m austur af stekk 024, sveigir Tunguá til suðurs og rennur nú austan við og meðfram svokölluðum Öldufjöllum. Um 400 m suður frá "beygjunni" kvíslast áin og kemur önnur kvíslin úr austri og nefnist Selá en hin kvíslin nefnist Breiðilækur. Um 200 m austur af ármótunum og á norðurbakka Selár, er tóft 008. Selið er um 300 m austur. Um 25 m austur af selinu er önnur tóft sem er nokkuð stór og virðist tilheyra því.

Árbakki, graslendur og smáþýfður á köflum.

Vestari tóftin er um 15x11 m að stærð og er hleðsluhæðin um 0,5 m. Hún er talsvert sigin og farin að hlaupa í þúfur. Er herbergjaskipan hennar þó all greinileg, en tóftin skiptist í 5 hólf. Eystri tóftin er

um 15x7 m að stærð og er hleðsluhæð mest um 0,5 m. Hún er þrískipt. Hleðslur eru signar.

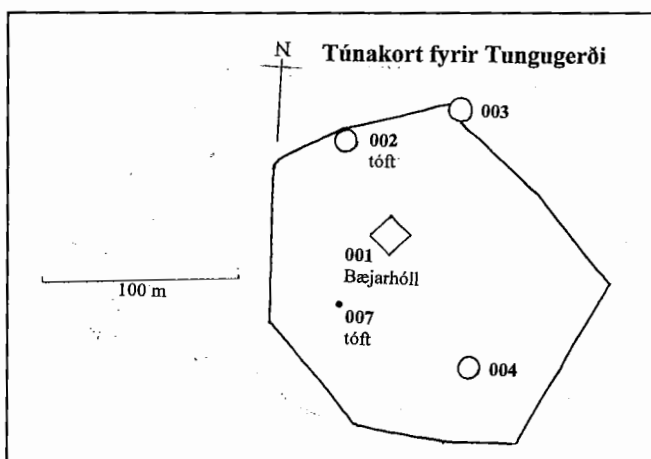
Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Syðri-Tunga, 8

SP-307 Tungugerði

Hjáleiga Syðri-Tungu, 8 hndr 1712, þ.e. fjórðungur jarðarinnar. "Bygt fyrir manna minni útnorður frá heimajörðinni, afdeild einasta að túni og engjum, öðrum landnytjum óskift ..." JÁM XI, 262. 1/3 af landi heimajarðar 1847. 1842: "Tungugerði, 10 hundruð." SSP, 191. Landnytjar sameiginlegar. BBSÞ 1963, 638

Tungugerðismýri var notuð til slæгна. Ö-Syðri-Tunga, 3 "... en engi á Tungugerði miklu meiri en aðaljörðin, niðri á sjávarbökkum, vaxið töðugresi, smára og vallhumli." LSP, 376

SP-307:001 Tungugerði bæjarhóll bústaður 66°06.543N 017°15.800V

Bæjarhóllinn í Tungugerði er á hæð vestan þjóðveggar, vestur af bæ í Steindal.

Ávalur hóll í túni, vaxinn grasi og njóla.

Steyptur grunnur er sunnan í hólnum. Hann er um 8x6 m að stærð auk viðbótar sem er um 5x5 m að stærð. Íbúðarhúsið sem var á grunninum var brennt sumarið 1999 og er stefnt að því að slétta yfir

rústirnar. Hóllinn er um 20x15 (lengri frá N-S), og um 1,5 m hærri en umhverfið þar sem hann er hæstur.

Hættumat: mikil hætta vegna ábúðar

Heimildir: BBSÞ 1963, 638

SP-307:002 tóft útihús 66°06.569N 017°15.821V

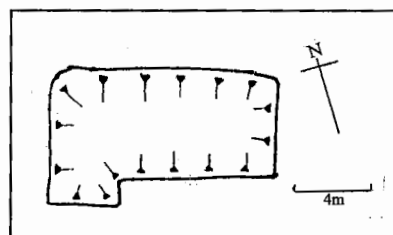
Um 40 m norðvestur af 001 mótur fyrir dæld í túni eftir útihús.

Í sléttuðu túni, vöxnu háu grasi og sinu.

Dældin snýr NV-SA og er 12x8 m að stærð. Til stendur að slétta yfir tóftina.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

SP-307:003 heimild um útihús 66°06.562N 017°15.813V

Útihús var 40-50 m NNA af bæjarhól 001.

Í sléttuðu túni.

Ekki sést til tófta, en túnið er vaxið háu grasi og punti. Á þessum stað er dálítið af vallhumli.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

SP-307:004 heimild um útihús 66°06.484N 017°15.818V

40-50 m suðaustur af bæjarhólnum er lágur hóll sem útihús hafa staðið á samkvæmt túnakorti.

Hallar niður af til austurs og suðurs.

Sléttað tún

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

SP-307:005 álagablettur 66°06.793N 017°15.758V

"Skonsur er samnefni á mjög stórra dokk, er liggur suður frá Reká rétt ofan við fjöru. ... Skonsur skiptast þannig: Yztaskonsa er við Reká. Um miðja Yztuskonsu er stór steinn, Stóristeinn. Hákon Jónsson, áður bóndi í Tungugerði, kannast við, að þetta hafi verið kölluð Stórasteinslag. Sú var trú manna, að ekki mætti slá blettinn frá steini út að á. Áttu álfar að eiga þann blett. Víst er, að sumir Tungugerðisbændur munu hafa farið eftir þessu. Skonsur voru áður nytjaðar frá Tungugerði. Þar er mjög vel gróið. Skonsur eru nú eign Syðri Tungu, það gerðist í ár (1985)." segir í örnefnalýsingu.

Grasi vaxin lág, suður frá Reká.

Stóristeinn er 3x2x1.3 m að stærð, hann er 80-100 m í suður frá ánni.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Kvíslarhóll og Syðri-Tunga, 6

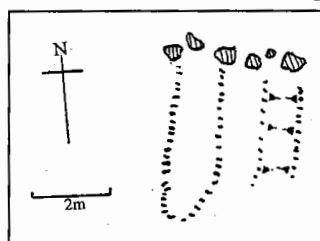
SP-307:006 *Tungugerðisrétt* heimild um rétt 66°06.681N 017°15.562V

"Upp af [Tungugerðishrygg] norðan heimreiðar Syðri-Tungu, eru Brekkur, nefndar Tungubrekkur af utanbæjarfólki. Eftir þessum brekkum var safnið rekið að Tungugerðisrétt." segir í örnefnalýsingu. Rétt þessi er byggð árið 1940 en leifar eldri réttar hafa sést til skamms tíma skammt frá henni. Þær sjást ekki lengur.

Ekki sést til fornleifa.

Heimildir: Ö-Kvíslarhóll og Syðri-Tunga, 7

SP-307:007 tóft óþekkt 66°06.518N 017°08.78V

Um 30 m suður af bæjarhól 001 eru ummerki um mannvirki.

Í sléttu túni.

Röð af stökum steinum og mótur fyrir vegg eða undirstöðu úr torfi eða mold, hornrétt á röðina að vestanverðu. Ekki er greinilegur veggur á móti en lægð er austan við steinaröðina (mögulega eftir efnistöku).

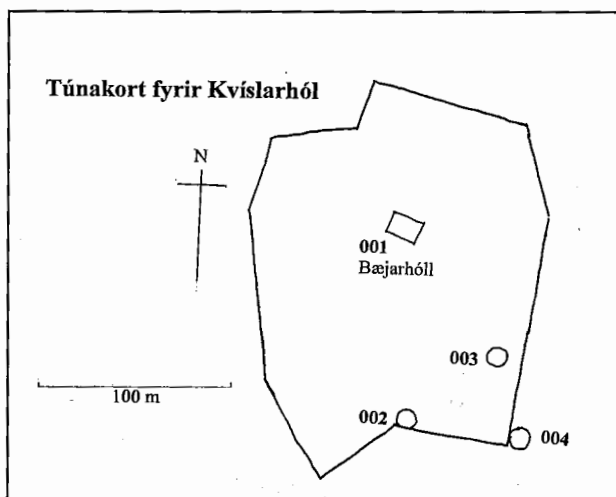
Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir:

SP-308 Kvíslarhóll

Hjáleiga Syðri-Tungu, 1712 1/3 hluti jarðarinnar. 1504 er Kvíslarhóll og hálf Syðri-Tunga seld Gottskálki biskupi á Hólum. DI VII, 721. Í eyði 1712 og þá síðan í Stórubólu. JÁM XI, 263. 1842: "Kvíslarhóll, 5 hundruð." SSP, 191. "Land [K og Syðri-Tungu] er nú skipt, en reki, fjörubeit og útræðisaðstaða sameiginleg með Syðritungu. Land Kvíslarhóls neðan við bæ, er oddinn milli Köldukvíslar og Tunguár, en aðallandið er suður og austur til heiðarinnar norðan Köldukvíslar allt til háfjalla. Mikið landrými og víða gott sauðaland." BBSÞ 1963, 636.

2 ha. 1917

SP-308:001 *Kvíslarhóll* bæjarhóll bústaður 66°06.055N 017°15.622V

"Bærinn stendur á hjalla rétt norðan Köldukvíslar, austan þjóðvegarins, nokkurn spöl frá sjó." segir í Byggðum og búum. Gamla bæjarstæðið er þar sem nú er steinsteypt hlaða og fjárhús um 200 m austur af núverandi íbúðarhúsi.

Sléttað tún umhverfis.

Ávöl hólbunga og standa steyppt útihús á henni austanverðri. Hlaðan er niðurgrafin og stóð hún árið 1958 þegar Aðalsteinn Guðmundsson man fyrst eftir. Kjallari undir henni var kjallarinn undir baðstofunni sem var.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: BBSÞ 1963, 636

SP-308:002 heimild um útihús 66°06.016N 017°15.623V

Útihús var 100-150 m suðaustur af nýja íbúðarhúsinu.

Nýlega sléttað tún, ekki alveg upp gróið.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: hætta

Heimildir: Túnakort 1917

SP-308:003 heimild um fjós 66°06.021N 017°15.563V

Útihús voru 200-250 m suðvestur af nýja íbúðarhúsinu. Innan túngirðingar en þó utan þess túns sem unnið er.

Þýfi vaxið háu grasi.

Ekki sést til fornleifa. Húsið var fjós og hlaða og stóð fram yfir miðja 20. öld.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

SP-308:004 heimild um útihús 66°06.004N 017°15.559V

Útihús voru 100-150 m í suðaustur frá nýja íbúðarhúsinu.

Nýlega sléttað tún, sem ekki er alveg gróið upp.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: hætta vegna ábúðar
Heimildir: Túnakort 1917

SP-308:005 *Kofahvammur* heimild um geitakofa 66°05.840N 017°15.670V
"Bunguhvammur er sunnan í Kvíslarhólsbungu. Neðan við er Kofahvammur. Geitnakofi var á gilbarmi en garðstæði í gili. Á brúninni er nú reykingakofi." " segir í örnefnalýsingu. Kvíslarhólsbunga er í SA frá bæ, 300-400 m. Ekki sjást nú byggingaleifar á þessum stað. Á gilbarmi.
Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: hætta vegna ábúðar
Heimildir: Ö-Kvíslarhóll og Syðri Tunga, 1

SP-308:006 2 tóftir 66°05.935N 017°15.675V

200-250 m suðvestur af nýja íbúðarhúsinu, nálægt 003, sést móta fyrir hleðsluleifum.

Þýfi vaxið háu grasi.

Á þessum stað eru tvær tóftir. Sú syðri virðist vera um 10x7 m að stærð. Sú nyrðri er um 5,5x4 m að stærð og eru það einungis tveir samsíða veggir. Þessar leifar líta út fyrir að vera í yngri kantinum.

Hættumat: hætta vegna ábúðar
Heimildir:

SP-308:007 garðlag 66°05.840N 017°15.670V

Í giliinu norðan ár, skammt S af 005
Í brattri brekku norðan Köldukvístar.
Garður á að gizka 30 x 30 m.

Hættumat: hætta vegna rofs
Heimildir: Ö-Kvíslarhóll og Syðri Tunga, 1

SP-308:008 *Sólveigarflötur* heimild um legstað 66°06.106N 017°16.452V

"Þegar kemur að gamla þjóðvegi, þar sem nú er rétt, var sléttur harðvellisblettur, er nefnist Sólveigarflötur, eftir konu, sem átti að hafa sett sig og barn sitt í Kvíslina og verið dysjuð í flötinni." segir í örnefnalýsingu. Sólveigarflötur er sléttlendi neðan, og vestan, við hólinn sem bærinn stendur uppi á.

Að nokkru ræktað tún en að nokkru óræktað sléttlendi suður að gili. Gamli þjóðvegurinn liggur um flötinn til norðurs.

Hættumat: engin hætta
Heimildir: Ö-Kvíslarhóll og Syðri Tunga, 1

SP-308:009 *Byrgishvammur* heimild um mannvirki 66°06.074N 017°16.555V

"Þar suður af [005], eða aðeins ofar í gílinu, eru smáuppsprettur og mosapembur í hvammi; þar er Dýjahvammur. Þá er næstur Byrgishvammur; þar átti að sjást fyrir tóftarbroti. Hann er talinn vera rétt ofan við gömlu brúna." segir í örnefnalýsingu. Í athugasemdum við lýsinguna segir: "Ekki vissi faðir minn, hvert hefði verið notagildi tóftarinnar í Byrgishvammi, en gat sér þess til, að það muni hafa verið stekkur eða kvíar. Ekki hefur það verið skotbyrgi eða fyrir yfirsetu. Þarna er brött brekka, er tekur af alla sýn nema meðfram ánni, en yfir sumarið er mjög skjólsælt undir brekkunni á sléttum bala við ána, sem er fjárheld." Engar leifar sjást nú á þessum stað.

Grasi vaxinn hvammur við á.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Kvíslarhóll og Syðri Tunga, 2; Ö-Kvíslarhóll og Syðri Tunga ath og viðb, 1

SP-308:010 brú brú 66°06.374N 017°16.992V

"Talað hefur verið um göngubrú yfir Kvíslina við fjöruborð, en það er ekki rétt. Vegaslóð liggur niður bratta brekku að sunnan með upphlöðnum vegarstubb að brú, sem er um 4-5 m há en 2 m breið. Stöplar, sem steiptir voru um eða upp úr aldamótum, standa vel enn." segir í örnefnalýsingu.

Niðri við fjöru þar sem Kaldakvísl sem þar hefur sameinast Tungá, fellur til sjávar.

Brúarstöplar eru steiptir, en hlaðið undir og að. Brúargólf er úr timbri, handrið úr járn og reypi. Brúin er 12-15 m löng. Jarðvegsfylling er fallin frá suður-enda. Frá brekku að brúnni að sunnan er upphlaðinn vegur, um 3 m breiður og um 15 m að lengd. Er hann um 3 m hár næst brú.

Hættumat: hætta vegna vatnsaga

Heimildir: Ö-Kvíslarhóll og Syðri Tunga, 2

SP-308:011 heimild um geitakofa

"Geitnakofi var efst í túni norðvestan í Kvíslarhólabungu." segir í örnefnalýsingu. Ekki er nú vitað nákvæmlega hvar þessi kofi hefur verið í túninu, en yfir leifarnar hefur verið sléttað. Í túni.

Heimildir: Ö-Kvíslarhóll og Syðri Tunga, 4

SP-308:012 *Gildruhóll* örnefni refagildra 66°05.429N 017°14.614V

"Efst í Dal, norðan við Fell, er smáhóll, Gildruhóll." segir í örnefnalýsingu. Gildruhóll 400-500 m austur af bugðunni þar sem Dalslækur fellur í Köldukvísl.

Melhóll norðan við eða norðan í Felli.

Gróðurlaus hóll, sem sagður er snjóléttur. Engin mannvirki sjást á hólnum. Í athugasemdum við örnefnalýsinguna segir: "Jóhannes Björnsson, Ytri-Tungu, hefur það eftir föður sínum, að við Gildruhóla í Sandhólalandi hafi verið lagðar gildirur (um aldamót). Þetta eru hólur, sem eru snjóléttir, en yfir veturinn, þegar harnaði til bjargar, var heppilegur tíni til að leggja gildirur. J.B. segir, að farið hafi verið með kindaspörð og þau sett undir gildruna, síðan með eða eitthvert rusl yfir. Gildruhóll í Kvíslarhóslandi hefur legið vel við leið úr Skálum niður með Kvísl. Í Skálum var árvisst greini fram undir 1980. Annað hef ég ekki, en trúlega er uppruni nafna á þessum tveim stöðum sá sami."

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Kvíslarhóll og Syðri Tunga, 4; Ö-Kvíslarhóll og Syðri Tunga ath og viðb, 1-2

SP-308:013 Svarðarflötur heimild um mógrafir 66°06.298N 017°15.567V

"Upp af brú á Tunguá á gamla vegi, sunnan Tunguár, er flötur, er notaður var til að breiða svörð, Svarðarflötur. Hann nær frá Tunguá að Gróf. Þar var tekið upp fyrir Kvíslarhól og Syðri-Tungu líka eitthvert tímabil. Þetta er á landamerkjum áður nefndra jarða." segir í örnefnalýsingu. Svarðarflötur er um 200 m ANA af nýja íbúðarhúsinu. Farið er norður fyrir tún og ofan brekkur. Þar tekur við mýrlendi sem hallar niður að á.

Mýrlendi.

Frá brekkurótum liggur garðlag að ánni. Það er um 150 m langur spotti, um 1 m á breidd og um 0.5 m á hæð. Garðlagið er mjög skýrt, sem bendir til þess að sé í yngra lagi. Austan garðlagsins eru

allstórar og óreglulegar mógrafir. Eru þær um 30x15 m að stærð.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Kvíslarhóll og Syðri Tunga, 4

SP-308:014 þúst legstaður 66°06.286N 017°16.853V

Norðan við Kölduvíkisl, vestan þjóðveggar ganga fram tveir höfðar. Sagt er að bræður tveir er bjuggu á Kvíslarhóli séu grafnir í syðri höfðanum og sjái þar fyrir tveim leiðum. Örlítið sunnar en 017 eru nokkuð reglulegar þúfnamyndanir, sunnan við dálitla laut.

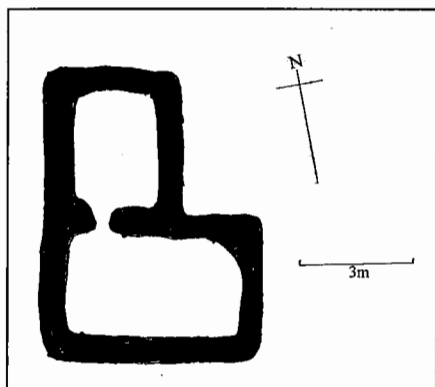
Grasi vaxið land.

Allreglulegar þúfur en ekkert greinilegt mannvirki. Austur af þessum stað er kartöflugeymsla.

Hættumat: engin hætta

Heimildir:

SP-308:015 tóft stekkur 66°05.677N 017°15.168V

Ef farið er suður og austur fyrir tún, er komið að stekkjartóft suður af Kvíslarhólsbundu.

Grasi og lyngi vaxin brekka sem liggur niður að gili.

Grasi vaxin tvískipt tóft. Tvær vörður sem gætu verið til þess að merkja staðsetningu stekkjarinnar er í um 50 m fjarlægð frá honum, önnur norðan við en hin austan við. Þær eru litlar steinhúgur sem

hvor um sig er um 1 m á kant og um 0,5 m á breidd. Hnit fyrir vörðuna austur af stekknunum: 66°05.709 N 017°15.076 W. Hnit fyrir vörðuna norður af stekknunum: 66°05.779 N 017°15.160 W

Hættumat: engin hætta

Heimildir:

SP-308:016 náma mógrafir 66°06.201N 017°16.369V

Mógrafir eru í túni, 300-350 m vestur af íbúðarhúsinu.

Sléttað tún umhverfis.

Grafirnar eru óreglulegar í laginu, snúa í N-S. Vaxnar háu grasi og punti.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir:

SP-308:017 tóft óþekkt 66°06.267N 017°16.842V

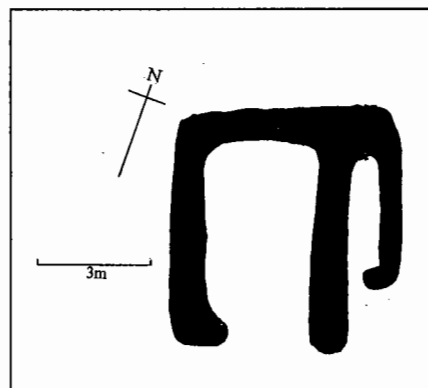
Tóft er vestan þjóðveg, norðan við Köldukvísl, þar sem tveir höfðar ganga fram.

Grasi vaxið, fremur slétt land.

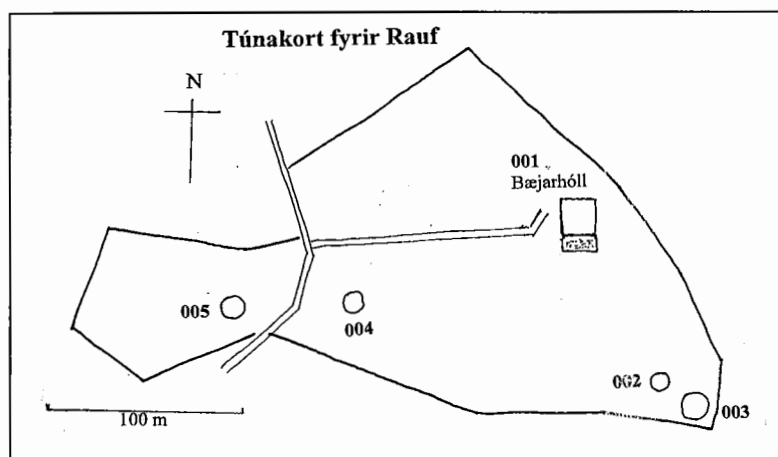
Tískipt tóft, 6x6 m að stærð.

Hættumat: engin hætt

Heimildir:

SP-309 Rauf

20 hdr. 1712, 1842. 1296 er jörðin nefnd í rekaskrá Hólastaðar. DI II, 318. 20 hndr 1712, Grenjaðarstaðakirkjueign. Heitir nú Eyvík en hét að fornu Miðennisrauf. "Land jarðarinnar nær norður að Köldukvísl og er vel gróið." LSP, 375 1842: "Rauf, 20 hundruð." SSP, 191.

1712: "Engjar eru litlar og spretta lítt. Úthagarnir eru bjarglegir." JÁM XI, 261. "Heimatúninu

hallar mót vestri og nær fram á sjávarbakkann. Hin síðari ár hefur verið ræktað suður með sjónum, vestan

þjóðvegur, allt að landamerkjum Eyvíkur og Héðinshöfða. Beitoland á jörðin norður og austur til Köldukvíslar, en stutt til heiðar, er það vel gróið land, ýmist hálfdeigjur eða lyng-fjalldrapamóar. Ræktunarland er gott, en mikið af því þarf framræslu." BBSÞ 1963, 635.

SP-309:001 Rauf bæjarhóll bústaður 66°05.750N 017°17.765V

"Bærinn stendur í gildragi upp af Eyvíkinni og austan þjóðvegarins, um 150 m frá sjó." segir í Byggðum og búum. Gamla bæjarstæðið er um 100 m NNA af nýja íbúðarhúsinu.

Allstór hóll, um 30 m á hvorn veg. Gamli bærinn brann árið 1965.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: BBSÞ 1963, 635

SP-309:002 heimild um útihús 66°05.716N 017°17.749V

Samkvæmt túnakorti frá 1917 var útihús ca 50 m SA af 001.

Í túni

Ekki sést til fornleifa

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

SP-309:003 heimild um útihús 66°05.716N 017°17.749V

Samkvæmt túnakorti frá 1917 var útihús skammt SV af 002.

Í túni

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

SP-309:004 heimild um útihús 66°05.759N 017°17.884V

Samkvæmt túnakorti frá 1917 var útihús um 70 m vestur af bæjarhólnum.

Séttað tún.

Ekki sést til fornleifa. Ekki hafa verið töftir á þessum stað eftir 1964. Þjóðvegur hefur verið færður austar en hann var þegar túnakort var gert árið 1917. Um 80 m eru frá bæjarstæðinu að nýja

veginum.

Hættumat: hætta vegna vegagerðar

Heimildir: Túnakort 1917

SP-309:005 heimild um útihús 66°05.765N 017°18.000V

Útihús var 20-25 m norðvestur af steiptum fjárhúsum og hlöðu sem nú eru vestan þjóðvegjar. Í sléttuðu túni.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

SP-309:006 heimild um lendingu

66°05.831N 017°18.070V

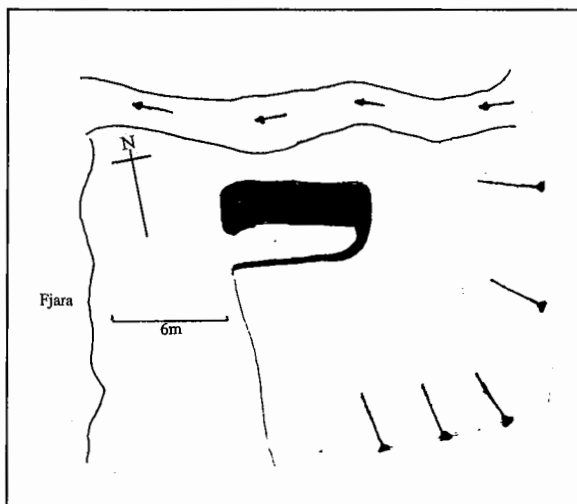
Í jarðabók Árna og Páls frá 1712 segir að lending sé brimsöm og stórgrýtt. Í Byggðum og búum frá 1963 segir að lendingin sé slæm. Lendingin var fast við ós lækjar sem rennur fast norðan við útihúsin vestan þjóðvegjar.

Niður við fjöru.

Við ósinn mótar fyrir dálíttilli dokk og voru bátar settir þar upp. Hún er 8x4 m að stærð.

Hættumat: hætta vegna landbrots

Heimildir: JÁM XI, 261; BBSP 1963, 635

SP-309:007 heimild um sel 66°05.608N 17°15.132V

Samkvæmt sóknarlýsingu frá 1842 var sel í Rauf. Þar sem Dalslækur rennur í Köldukvísl heitir Fossalda. Sunnan lækjanna í Fossöldu var áður Náthagi og er helst talið að sel geti hafa verið þar. Engar mannvistarleifar eru þó greinilegar á þessum stað.

Þar sem Náthaginn hefur verið er stórbýft en nokkur hluti melanna er uppblásinn.

Hættumat: hætta vegna uppblásturs

Heimildir: SSP, 192

SP-309:008 Stekkjarlág tóft stekkur 66°05.662N 017°18.081V

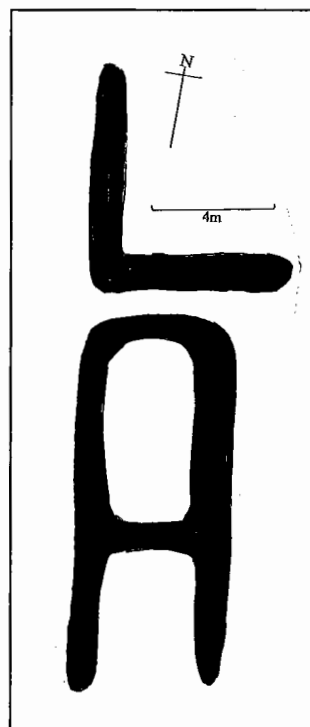
Stekkjjarlág er 200-250 m suður af nýja íbúðarhúsinu.

Þýfður mói niðri í láginni.

Tvískipt tóft sem liggur N-S lyngi vaxin og hlaupin í þúfur. Er hún um 12x5 m að stærð og er hleðsluhæðin um 0,3 m. Við norðurenda tóftarinnar mótar fyrir annari tóft sem er mikið hlaupin í þúfur.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir:

SP-309:009 garðlag landamerki

Svonefndur Héraðsgarður (SP-671:001) liggur N-S um 880 m fyrir austan bæjarhólinn í Rauf. Er hann nokkuð greinilegur á þessu svæði. Á landamerkjum á milli Raufar og Héðinshöfða er garðlag sem liggur frá Héraðsgarðinum vestur að Maríugerði (SP-310:033), sem er skráð með Héðinshöfða en er þó í landi Raufar. Liggur garðlagið utan í gerðið sunnanvert. Garðlagið sést greinilega á loftmynd frá 1976.

Lyngi vaxnir móar.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Loftmynd frá 09.10.'76 (1:35000)

SP-309:010 garðlag óþekkt

Um 530 m austur af bæjarhólnum eru slitrur af garðlagi sem liggur norður-suður. Það sást ekki við vettvangskönnun en það má greina óljóst á loftmynd frá 1976. Um 200 m norðar er annar bútur að garðlagi sem eins er ástatt um og virðist vera framhald af hinu.

Lyngmói.

Garðlögin eru hvort um sig um 200 m löng.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Loftmynd frá 09.10.'76 (1:35000)

SP-309:011 garðlag óþekkt

Á sjávarbakknum, um 85 m norður af svonefndu Hellisnefi, eru leifar af garðlagi. Þess varð ekki vart á vettvangi, en það sést þó greinilega á loftmynd frá 1976.

Sjávarbakki

Garðlagið liggur austur-vestur og nær frá sjávarbakka um 87 m til austurs.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Loftmynd frá 09.10.'76 (1:35000)

SP-309:012 garðlag óþekkt

Mjög óljósar slitrur af garðlagi sjást á loftmynd frá 1976. Það er um 90 m norður frá afleggjaranum heim að Rauf og liggur frá austri til vesturs.

Við þjóðveg. Lyngmói.

Garðlagið er um 200 m langt. Þjóðvegurinn liggur yfir það að hluta og eru um 2/3 hlutar garðlagsins austan hans.

Hættumat: hætta vegna vegagerðar

Heimildir: Loftmynd frá 09.10.'76 (1:35000)

SP-310 Héðinshöfði

40 hdr. 1712.

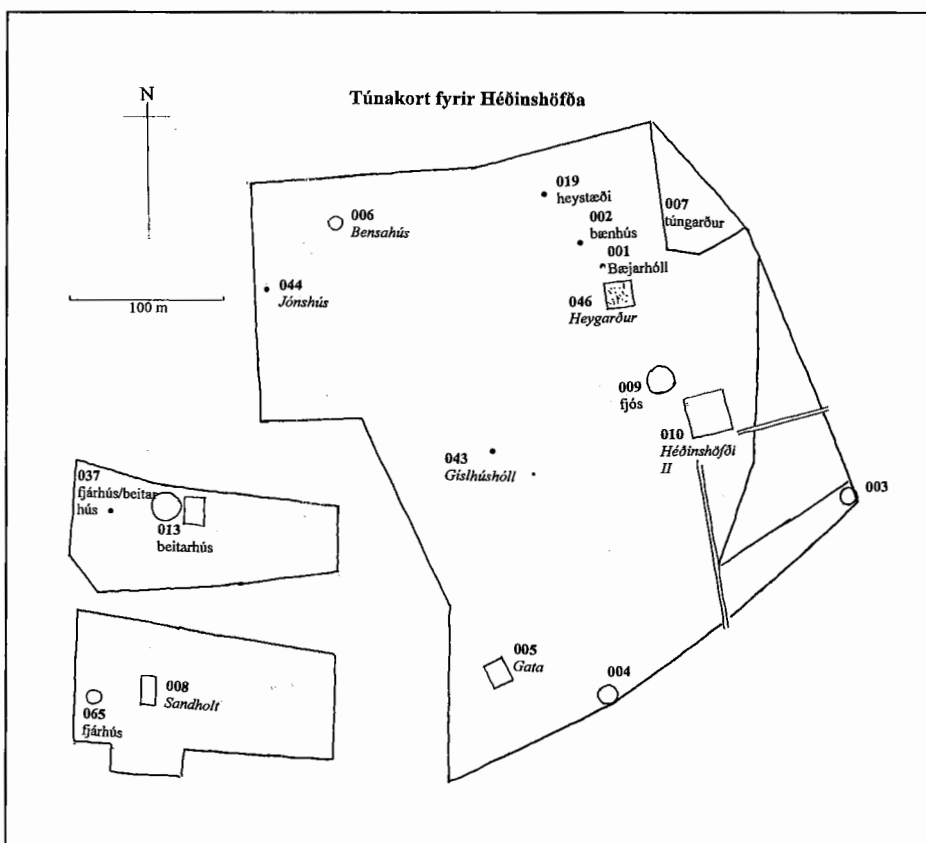
Bændaeign. Í

Sturlubók segir: "

Heðinn ok Höskuldr, synir Þorsteins þurs, fóru til Íslands ok námu fyrir innan Tunguheiði. Heðinn bjó at Heðinshöfða ok átti Guðrúnu." ÍF I, 275. 1296 er jörðin nefnd í rekaskrá Jörundar biskups og Sigurðar lögmanns. DI II, 316. 1296 er jörðin nefnd í rekaskrá Hólastaðar. DI II, 318. 1403 er jörðin nefnd í sálugjafarbréfi Halldórs Loftssonar þegar hann gefur kirkjunni á Grund

reka H. DI III, 685. 1430 er jörðinni skipt upp í tvíbýlisjörð milli bræðranna Halls og Finns Ásgrímssonar. DI IV, 436-437. 1433 lætur Jón biskup á Hólum Ólaf Eyjólfsson fá part Hólastaðar í Höfða í Höfðahverfi fyrir jörðin Héðinshöfða á Tjörnesi. DI IV, 526. 1471 selur Þorgerður Magnúsdóttir Finnboga Jónssyni hálfan Héðinshöfða með hálfri Lundey og eins mans öngulveiði í Botnsvatni fyrir 20 hdr. jörð. DI V, 616-617. 1518: Málfríður fær séra Jóni í Laufási umboð sitt yfir hálfum Héðinshöfða. DI VIII, 668-669. 1541 er Héðinshöfði seldur fyrir jörðina Hafralæk í Aðaldal og 10 hdr. að auki. DI X, 620. 1541 arfleiðir Jón Finnbogason prestur Málfríði dóttir sína að Héðinshöfða, sem er þá 40 hdr. jörð. DI X, 665-666. 1548 er jörðin nefnd í kaupmálabréfi Nikulásar Þorsteinssonar og Sigríðar Einarasdóttur. DI XI, 667-668. 1568 eru landamerki Héðinshöfða og Bakka " ... eignadi nefndri jodu Hiedinshaufdaland sudur j þann læk sem rennur fyrer utan sialft gierdit sem þar er aa mille og kallad er Asgistades. og hann hieilt adur Reydaraa runnit hafa. enn fader menn eignadi Backa land ut j Reydaraa sem nu rennur." DI XV, 75. 1569 var Héðinshöfði seldur. DI XV, 208. 1631 er Héðinshöfði seldur Nikulási Einarssyni. Jarðabréf, 243. 1667 lýsir Magnús Björnsson því að Nikulás Einarsson hafi lofað að selja sér Héðinshöfða - AÍ VII, 119. Haustið 1686 rak á reka Héðinshöfða franskt sluppskip, allt borað og sundur rifið, virt með bjarglaunum 16,5 álnir. - AÍ VIII, 158. 40 hdr 1712 með hjáleigum, heimajörðin með eyðihjáleigunni 32 hndr. 1712 3 hjáleigur Hólakot og Tröllakot í byggð en Gata í eyði. 1842: "Héðinshöfði, 30 hundruð." SSP, 191. Jörðin lengi verið tvíbýlisjörð, HI og HII. "Heiðarlandið er breitt allt til merkja við Fjöll í Kelduhverfi, vel grónar lágheiðar austur að gróðurlitlum fjallgarðinum. ... Lundey tilheyrir báðum Héðinshöfðajörðunum. Þar er mikið lundavarp, og heyskapur var þar stundaður til skamms tíma. Nú er eyjan aðeins notuð til sumarþeirra sauðfjár." BBSÞ 1963, 633-634 "Héðinshöfðaland markast að sunnan af Reyðará, sem er landamerki jarðarinnar og Húsavíkur og jafnframt hreppamörk, frá sjó þar til áin beygir til suðurs neðan við Selmýri sem er í Húsavíkurlandi. Héðinsvík sem Reyðará

reka H. DI III, 685. 1430 er jörðinni skipt upp í tvíbýlisjörð milli bræðranna Halls og Finns Ásgrímssonar. DI IV, 436-437. 1433 lætur Jón biskup á Hólum Ólaf Eyjólfsson fá part Hólastaðar í Höfða í Höfðahverfi fyrir jörðin Héðinshöfða á Tjörnesi. DI IV, 526. 1471 selur Þorgerður Magnúsdóttir Finnboga Jónssyni hálfan Héðinshöfða með hálfri Lundey og eins mans öngulveiði í Botnsvatni fyrir 20 hdr. jörð. DI V, 616-617. 1518: Málfríður fær séra Jóni í Laufási umboð sitt yfir hálfum Héðinshöfða. DI VIII, 668-669. 1541 er Héðinshöfði seldur fyrir jörðina Hafralæk í Aðaldal og 10 hdr. að auki. DI X, 620. 1541 arfleiðir Jón Finnbogason prestur Málfríði dóttir sína að Héðinshöfða, sem er þá 40 hdr. jörð. DI X, 665-666. 1548 er jörðin nefnd í kaupmálabréfi Nikulásar Þorsteinssonar og Sigríðar Einarasdóttur. DI XI, 667-668. 1568 eru landamerki Héðinshöfða og Bakka " ... eignadi nefndri jodu Hiedinshaufdaland sudur j þann læk sem rennur fyrer utan sialft gierdit sem þar er aa mille og kallad er Asgistades. og hann hieilt adur Reydaraa runnit hafa. enn fader menn eignadi Backa land ut j Reydaraa sem nu rennur." DI XV, 75. 1569 var Héðinshöfði seldur. DI XV, 208. 1631 er Héðinshöfði seldur Nikulási Einarssyni. Jarðabréf, 243. 1667 lýsir Magnús Björnsson því að Nikulás Einarsson hafi lofað að selja sér Héðinshöfða - AÍ VII, 119. Haustið 1686 rak á reka Héðinshöfða franskt sluppskip, allt borað og sundur rifið, virt með bjarglaunum 16,5 álnir. - AÍ VIII, 158. 40 hdr 1712 með hjáleigum, heimajörðin með eyðihjáleigunni 32 hndr. 1712 3 hjáleigur Hólakot og Tröllakot í byggð en Gata í eyði. 1842: "Héðinshöfði, 30 hundruð." SSP, 191. Jörðin lengi verið tvíbýlisjörð, HI og HII. "Heiðarlandið er breitt allt til merkja við Fjöll í Kelduhverfi, vel grónar lágheiðar austur að gróðurlitlum fjallgarðinum. ... Lundey tilheyrir báðum Héðinshöfðajörðunum. Þar er mikið lundavarp, og heyskapur var þar stundaður til skamms tíma. Nú er eyjan aðeins notuð til sumarþeirra sauðfjár." BBSÞ 1963, 633-634 "Héðinshöfðaland markast að sunnan af Reyðará, sem er landamerki jarðarinnar og Húsavíkur og jafnframt hreppamörk, frá sjó þar til áin beygir til suðurs neðan við Selmýri sem er í Húsavíkurlandi. Héðinsvík sem Reyðará

rennur í, markast að sunnan af Bakkahöfða en að norðan Héðinshöfða." Ö-Héðinshöfði 1. 11,5 ha 1917. 1471 er túninu skipt í tvennt og fær annar hlutinn "halft fíos ok halfa hlauduna fyreR nedan kirkiuna ok lambhus ut a uellinum. vavll allan sudur j grof þa er liggvR ofan epteR vellinvm fyrer nedan ok sunan been ok upp ath gautu þeire er liggur sudur epter vellinum ok Rettysne or grofine ofan j uallar garden ok suo langt ut fra ok austur sem uavllur uinzst ok uauull fyreR ofan been sudur ath gautu þeirre eR liggur fyrer sunnan hvsin." DI V, 617-18. 1712: "Engjar öngvar, nema hvað henda má í útgöngum, sem þó er mjög lítið. Úthagarnir eru bjarglegir." JÁM XI, 259. "Neðan við bæinn eru flatlendar mýrar, þar var engi víðlent, en snögglægt." BBSÞ 1963, 633. Engjar voru víðáttumiklar um mýrarnar en heldur snögglægt. LSP, 373

SP-310:001 *Héðinshöfði* bæjarhóll bústaður 66°05.082N 017°19.082V
"Þá er eftir að geta um hvar talið er að bærinn hefur staðið áður. Upp við vallargarð, efst í túni Úlfs, rétt norðan við þar sem nú er rabbabaragarður, voru miklar tættur, reyndar á fleiri stöðum. En þarna er giskað á að bærinn hafi staðið." segir í örnefnalýsingu. Gamla bæjarstæðið er um 100 m norður af yngra íbúðarhúsinu að Héðinshöfða II, og um 150 m norðaustur af íbúðarhúsinu á Héðinshöfða I.

Í sléttuðu túni.

Ekki sést til fornleifa. Bæjarústunum var ýtt út. Sunnan við þær var allstór garður. Þar er nú rabbabarabeð, sem er talsvert minna en garðurinn var.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: BBSÞ 1963, 633; Ö-Héðinshöfði, 6

SP-310:002 *Bænhúsbeð* heimild um bænhús 66°05.020N 017°19.011V
Í jarðaskipta bréfi frá 1471 er getið um "halft fíos ok halfa hlauduna fyrer nedan kirkiuna ok lambhus ut a uellinum." - "Hálfkirkja eður bænhús er hjer, og embættað þá heimafólk var til sacramentis inn til bóluunnar, síðan ekki." segir í Jarðabók Árna og Páls frá 1712. 1842 sáust enn merki um bænhúsið samkvæmt sóknarlýsingu. "Þá er eftir að geta um hvar talið er að bærinn hefur staðið áður. Upp við vallargarð, efst í túni Úlfs, rétt norðan við þar sem nú er rabbabaragarður, voru miklar tættur, reyndar á fleiri stöðum. En þarna er giskað á að bærinn hafi staðið. Þar var Bænhús og blettur við, kallað Bæhúsbeð. Þar sást fyrir grafreit, en nú er allt komið í tún." Bænhús þetta mun hafa staðið 160-170 m norðaustur af bæjarhólnum. Indriði Úlfsson man vel eftir hringlaga gerði, á að giska um 10 m í þvermál og þúfum inni í, sem hann telur að gætu hafa verið leiði. Faðir hans, Úlfur

Indriðason er fluttist að Héðinshöfða árið 1927, var vantrúaður á þetta. Í sléttuðu túni

Ekki sést til fornleifa. Gerðið var sléttað á þann hátt að veggirnir voru felldir inn í það. Heimildamenn muna hvorugur eftir sögum um að bein hafi komið upp á þessum stað.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: DI V, 617; JÁM XI, 258; SSP, 191; Ö-Héðinshöfði, 6;

SP-310:003 *Hornhús* heimild um útihús 66°04.924N 017°18.960V
"Suðaustur af bæ í horni gömlu túngirðingarinnar [014?] (grjótgarður) voru útihús, kölluð Hornhús." segir í örnefnalýsingu. Hornhús voru á hól rúmlega 100 m suðaustur af gamla steinhúsinu (eldra íbúðarhúsið á Héðinshöfða II).

Í túni.

Nýrra íbúðarhúsið á Héðinshöfða II stendur á þessum stað.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917, Ö-Héðinshöfði, 5

SP-310:004 *Garðshorn* heimild um fjárhús 66°04.908N 017°19.152V

"Gata, eyðihjáleiga. Bygð fyrir manna minni í heimatúninu, en hefur nú í eyði legið næstu 2 ár. Fyrst stóð hjáleigan nokkuð ofar, og var þá kallað Garðs Horn." segir í jarðabók Árna og Páls. "Þar sunnan við er stór hóll er nýja húsið stendur á, kallast Háhóll. Þar neðan við, syðst og neðst í gamla túninu, var býlið Gata [005]. Þar var síðast búið 1921. ... Annars er sagt að býlið hafi verið ofar í túninu og þá nefnt Garðshorn. Nú er búið að slétta yfir." segir í örnefnalýsingu. Þar sem hjáleigan stóð var síðast fjárhús sem sýnt er á túnakorti frá 1917, um 100 m austar og ofar en Gata 005.

Í sléttuðu túni.

Ekki sést til fornleifa. Á þessum stað var mikill túngarður sem nú hefur verið sléttaður og tóft í horninu á honum. Segir heimildamaður að sér hafi verið sagt að það hafi verið fjárhús.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917, JÁM XI, 260; Ö-Héðinshöfði, 5,

SP-310:005 *Gata* heimild um býli 66°04.883N 017°19.268V

"Gata, eyðihjáleiga. Bygð fyrir manna minni í heimatúninu, en hefur nú í eyði legið næstu 2 ár. Fyrst stóð hjáleigan nokkuð ofar, og var þá kölluð Garðs Horn." segir í jarðabók Árna og Páls frá 1712. "Gata, í landi Héðinshöfða í heimatúni, óvíst hvenær byggt, í eyði síðan 1916." segir í Byggðum og búum. "Þar sunnan við er stór hóll er nýja húsið stendur á, kallast Háhóll. Þar neðan við, syðst og neðst í gamla túninu, var býlið Gata. Þar var síðast búið 1921. ... Nú er búið að slétta yfir." Gata var um 150 m suðvestur af íbúðarhúsi á Héðinshöfða II, um 80 m austur frá þjóðvegi og um 40 m norðvestur frá heimreið.

Í sléttuðu túni.

Ekki sést til fornleifa. "Gata var gömul hjáleiga í heimatúni. Hún fór í eyði 1710, og ekki vitað um byggð þar síðan fyrr en á dögum Benedikts Sveinssonar. Hann byggði þar yfir ráðsmann sinn

Stefán Halldórsson að nafni. Gata hlaut með nokkrum hætti heimsfrægd, því Einar Benediktsson vitanð til þess í erlendu riti, hve bóndinn þar gat lifað við lítinn bústofn, og vildi þar með sanna gæði landsins." segir í Lýsingu Suður Þingeyjarsýslu.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: JÁM XI, 260; BBSÞ 1985, 583; Ö-Héðinshöfði, 5; LSP, 374, Túnakort 1917

SP-310:006 *Bensahús* heimild um útihús 66°05.054N 017°19.096V

Norðarlega í túni, 70-80 m austur af íbúðarhúsi Indriða, Héðinshöfða I., var tóftarbrot. Það var kallað Bensahús.

Í sléttuðu túni.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

SP-310:007 *garðlag* túngarður 66°04.998N 017°19.060V

Norðan við íbúðarhúsið á Héðinshöfða II er suðurendi túngarðs. Sundpollurinn 038 er útbúinn við þennan túngarð.

Túngarðurinn er ofan, eða austan við ræktað tún upp af þjóðvegi, og nokkru austar en gamla bæjarstæðið 001, sem er ofarlega í túni

Túngarðurinn er um 130 m langur og um 0,8 m breiður. Er hann mishár, þó mest um 1,5 m

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir:

SP-310:008 *Sandholt* heimild um býli 66°04.945N 017°20.348V

"Um aldamótin síðustu voru reist nokkur býli í Héðinsvík og stundaður útvegur þaðan, en öll voru þau skamma hríð í byggð." segir í Byggðum og búum frá 1963. "Sandholt, í landi Héðinshöfða við Héðinsvík, byggt 1904, fór í eyði 1930." segir í Byggðum og búum frá 1985. Í örnefnalýsingu segir "Sunnantil við víkina, um 200 metra norðan ár, voru tvö hús, annað á bakkabrún er nefndist Héðinsvík. ... Litlu utar og ofar var annað hús, Sandholt. Þar var grasbýli, túnblettur í kring, Sandholtstún." Sandholt var 40-50 m austur frá sjó og 20-30 m sunnan við sjávarveg frá Héðinshöfða.

Í sléttuðu túni.

Í Sandholti var búið á sumrum í allmörg ár eftir að heilsársbúskapur lagðist af, en nú hefur verið sléttað yfir hússtæðið.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: BBSÞ 1963, 634; BBSÞ 1985, 583; Ö-Héðinshöfði, 1; Túnakort 1917

SP-310:009 *Fjósulóð* heimild um fjós 66°04.973N 017°19.056V

"Austan við [hús Benedikts Sveinssonar] var smábeð, Snúrubeð. Neðan við var fjós og hlaða, bletturinn að læk kallast Fjósulóð." Fjósið var um 30 m norðvestur af gamla íbúðarhúsinu á Héðinshöfða II.

Sléttað land, heima undir bæ.

Ekki sést til fornleifa. Fjósið var rífið og sléttað yfir skömmu fyrir 1960.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Héðinshöfði, 4

SP-310:010 *Héðinshöfði II* hús bústaður 66°04.960N 017°18.974V

"Bærinn stendur hátt, ofarlega á gamla túninu." segir í Byggðum og búum. Benedikt Sveinsson sýslumaður byggði steinhús á Héðinshöfða 1880 sem enn stendur og tilheyrir það nú Héðinshöfða II. Þar sem húsið stendur hafði verið bær frá 1859 a.m.k.

Ofan við tún.

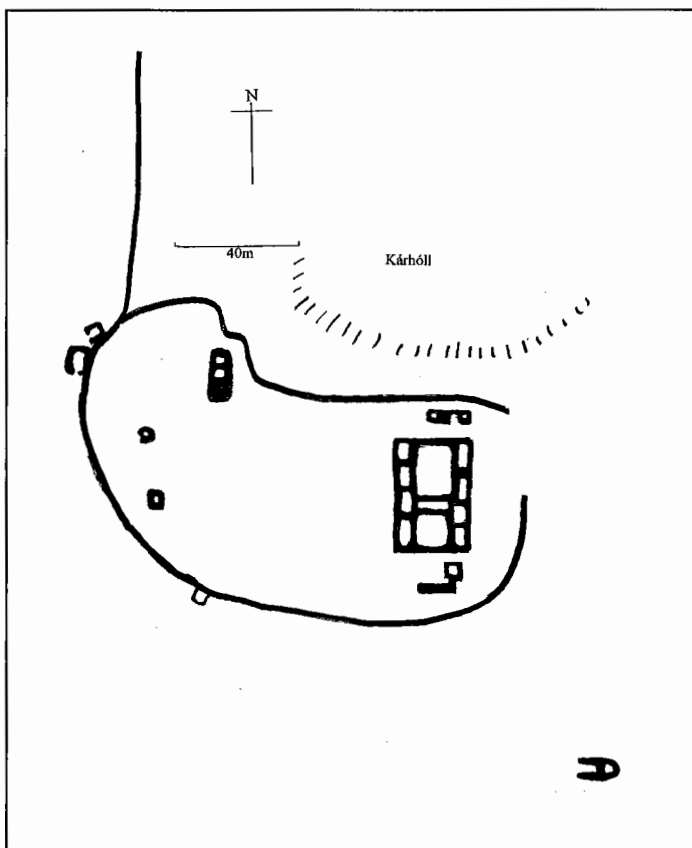
Hér er um að ræða hús úr hlöðnum steini, kjallara hæð og ris. Vestur- og austur- gafl eru úr timbri. Húsið er bárujárnsklætt.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: BBSÞ 1963, 634

SP-310:011 Hólkot tóftir býli 66°05.184N 017°18.274V

Árið 1431 skiptu bræðurnir Hallur og Finnur Ásgrímssynir milli sín jörðinni. Sá sem hafði ytri völlin fékk Hólkot til slæгна ásamt Krossteigum suður við á. "Hólkot, önnur hjáleiga. Bygt fyrir manna minni út frá heimajörðunni, afdeilt einasta að túni, en öðrum landsnyttjum óskift." segir í jarðabók Árna og Páls frá 1712 og var kotið þá metið á 3 hdr. "Hólkot, í landi Héðinshöfða austur frá túni, óvíst um fyrstu byggð, fór í eyði um eða eftir 1712." segir í Byggðum og búum. "Enn sér fyrir garði í kringum Hólkot og Kárhól. Á Hólkoti hefur verið skilarétt, sér fyrir 2 stórum hólfum og 8 minni í kringum." segir í örnefnalýsingu Héðinshöfða. "Hólkot nefnist forn eyðihjáleiga frá Héðinshöfða, og var það nefnt eyðikot á 15. öld, en í byggð aftur 1712. Það var austur frá túni og átti afdeildan kýrfóðursvöll, en aðrir landsnyttjar sameiginlegar." segir í örnefnalýsingu fyrir Hólkot. "Hólkot: Rétt er, að það sé talið eyðikot á 15. öld, í byggð 1712. 1760 er það metið sér, svo að trúlega hefur þá verið búseta þar." segir í Lýsingu Suður Þingeyjarsýslu. Hólkot er NA af bæ, um 6-700 m.

Í mómum sem hallar móti vestri, vaxnir grasi, lyngi og lágu kjarri. Rétt úr torfi með 2 stórum hólfum og 8 minni. Réttin er um 37x25 m að utanmáli og er hleðsluhæðin um 0,8 m. Norðan og austan við réttina eru óglöggar tóftir og vestan hennar og neðar í brekkunni 3

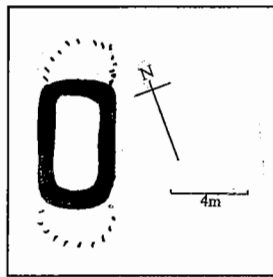
tóftir sem allar eru innan túngarðs sem umlykur svæðið. Tóftin norðan við réttina er um 15x5 m að stærð og er hleðsluhæðin um 0,4 m. Tóftin sunnan við réttina er um 15x5 m að stærð og er hleðsluhæðin um 0,4 m. Austasta tóftin af þeim þrem er standa vestar og neðar í brekkunni og innan túngarðsins, er um 17x7 m að stærð og er hleðsluhæðin um 0,5 m. Sú vestasta af þessum, er hringlaga, um 6 m í þvermál og er hleðsluhæðin um 0,5 m. Loks er syðsta tóftin af þessum þremur um 7x5 m að stærð og er hleðsluhæðin um 0,4 m. Utan túngarðsins eru 3 tóftir áfastar honum. Er ein þeirra við hann vestarlega á suðurhlið og er hún um 5x5 m að stærð með hleðsluhæð 0,4 m. Tvær eru síðan norðarlega við vesturhlið og er sú nyrðri um 5x5 m að stærð, hleðsluhæð um 0,4 m. Sú syðri er um 10x6 m að stærð og er hleðsluhæðin um 0,4 m. Úr túngarðinum norðvestanverðum liggur garðlag til norðurs að Mariugerði 033. Um 80 m suðaustur frá suðausturhorni réttarinnar og utan túngarðs, er óljós tóft sem er um 12x8 m að stærð og er hleðsluhæðin um 0,8. Er hún tvískipt. Svæðið sem túngarðurinn afmarkar er um 130x90 m að stærð. Hleðsluhæð hans er um 0,4 m, en breidd hans er um 1 m. Túngarðurinn er mjög óglöggur á köflum.

Hættumat: engin hættu

Heimildir: DI IV, 436-437; JÁM XI, 260; BBSÞ 1985, 583; Ö-Héðinshöfði, 4; Ö-Hólkot ath og viðb,

1; LSP, 374

SP-310:012 tóft 66°05.440N 017°19.799V

Tóft er á lágu holti skammt norðvestur af Langholti, sem er 400-500 m NV af bæ

Á lágu holti.

Tóftin virðist vera um 6x3,5 m að stærð og er hleðsluhæðin um 0,4 m. Hún gæti hafa verið lengri, en það er þó óljóst.

Hættumat: engin hætta

Heimildir:

SP-310:013 Höfðagerði heimild um beitarhús 66°05.627N 017°20.342V

"Nokkru austan við Höfðanef á bakkabrún voru beitarhús, kölluð Höfðagerði. Túnið í kring, Höfðagerðistún ..." segir í örnefnalýsingu, Beitarhúsin voru í norðausturhorni túnsins. Í Fornbréfasafni er talað um stekki á þessum stað 1431: "so ok skylldv bader hafa stecka aa hofdagierdi."

Sléttað tún.

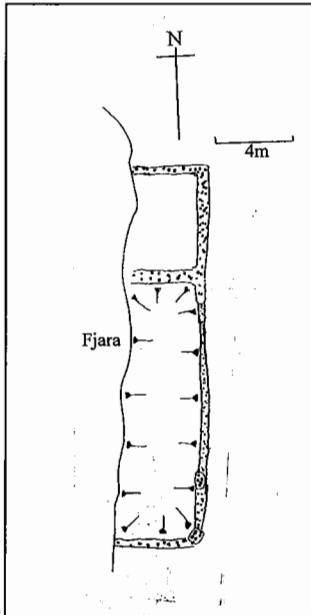
Svæðið sjálft er um 40x25 m að stærð. Voru þar 4 hús sem hvert um sig rúmaði um 60 kindur. Snéru þau austur-vestur. Hafði Bjarni, faðir Jónasar eitt, Óskar bróðir hans eitt og Úlfur, faðir Indriða 2.

Húsið sem tilheyrði Bjarna var með grindum og gördum sem mátti draga upp á milli gjafa. Grindur voru allar úr rekaviði. Húsin voru frá tíð Benedikts Sveinssonar.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Héðinshöfði, 2; Túnakort 1917, DI IV, 436

SP-310:014 Héðinsvík tóft bústaður 66°04.937N 017°20.373V

"Um aldamótin síðustu voru reist nokkur býli í Héðinsvík og stundaður útvegur þaðan, en öll voru þau skamma hríð í byggð." segir í Byggðum og búum frá 1963. "Héðinsvík, í landi Héðinshöfða við Héðinsvík, byggt upp úr aldamótunum 1900, fór í eyði 1930." segir í Byggðum og búum frá 1985. Í örnefnalýsingu segir "Sunnantil við víkina, um 200 metra norðan ár, voru tvö hús, annað á bakkabrún er nefndist Héðinsvík. Þar voru þrjár íbúðir, ekki fylgdi grasnyt, voru þar aðallega sjómenn." Húsið var 50-60 m sunnan við sjávarvegin, þar sem hann liggur að sjónum.

Leifar byggingarinnar eru á sjávarbakka og er vesturhlið hrunin fram af bakkanum að mestu.

Kjallaragrunnur. Leifar af steypuveggjum með miklu af smáum ferköntuðum steinum í steypunni. Grunnurinn er um 14x4 m að stærð og er hann um 1 m dýpri en yfirborðið umhverfis. Norðan við

grunninn eru undirstöður um 4x6 m stórrar viðbyggingar. Jónas Bjarnason hefur heyrt að viðbygging þessi hafi verið geymslustaður

fyrir veiðarfæri o.fl.

Hættumat: mikil hætta vegna landbrots

Heimildir: BBSÞ 1963, 634; BBSÞ 1985, 583; Ö-Héðinshöfði, 1

SP-310:015 Svarðarholt náma mógrafir 66°04.874N 017°19.974V

"Skammt sunnan og ofan við Sandholt, suður við ána, er lítið holt, Svarðarholt. Þar var breiddur svörður. Rétt ofan við eru miklar Svarðargrafir. Voru tvær stungur af jarðvegi, síðan 14 stungur svörður með tveim leirlögum. Tekið var upp fram að 1957." segir í

örnefnalýsingu, Svarðargrafir eru austan við Svarðarholt.

Gamlar og grónar svarðargrafir.

Grafirnar eru á svæði sem er um 40x40 m að stærð.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Héðinshöfði, 1

SP-310:016 *Geirhús* tóft fjárhús 66°05.127N 017°20.347V

"Nokkru utar í vikinni [en 008], var fjárhús og hlaða, nefndist Geirhús, eftir þeim er byggði." segir í örnefnalýsingu, Fjárhústóftin er um 200 m norður af sjávarvegi frá Héðinshöfða.

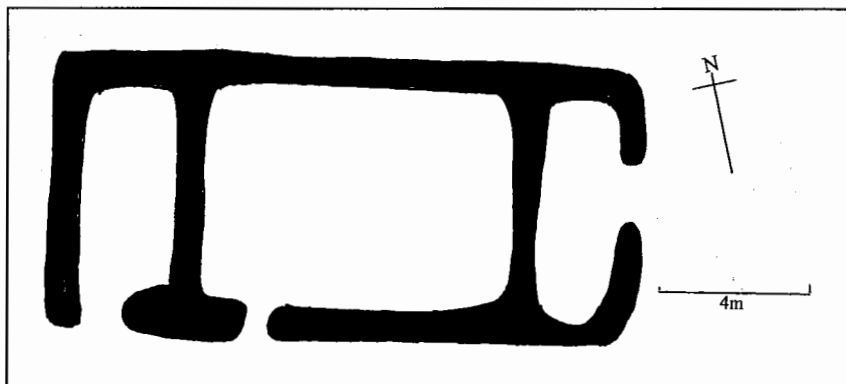
Nú í afgirtu landi en óræktuðu.

Tóftin er glögg, vestast

lítið hól, stærra í miðju og annarð lítið austast. Tóftin er um 15.5x7.5 m að stærð. Hleðsluhæð er frá 0., -1 m. Frá norðausturhorni tóftarinnar liggur garðlag til austurs.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Héðinshöfði, 1

SP-310:017 *Breiðiskurður* heimild um áveitu 66°05.227N 017°20.121V

"Hér [eftir 015] er komið að víðlendum mýrum, sem skiptast eftir áveituskurðum eða gördum. Næst Hólfum og túni, Húsflæði þá Ystaflæði, Miðflæði og Syðstaflæði og er þá komið að Breiðaskurði. Þar sem Breiðiskurður og áveitugarður koma saman, utan og ofan við Krók, heitir tungan Görn." segir í örnefnalýsingu.

Breiðiskurður, sem er sigin saman og ekki verulega breiður lengur, liggur vestur mýrina og er beygja á honum um 170 m vestan við veg, beint niður af íbúðarhúsinu að Héðinshöfða I. Ekki sést í

vatn í skurðinum.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Héðinshöfði, 3

SP-310:018 garðlag áveita 66°05.123N 017°20.351V

"Nokkru utar í vikinni [en 008], var fjárhús og hlaða, nefndist Geirhús, eftir þeim er byggði. Úr mýrinni kemur smá lækur, Geirhúslækur, fellur í grafning, Geirhússkurð. Mýrin frá Geirhúslæk að Breiðaskurði, nefnist Geirhúsflæði, sem er syðsti hluti mikilla Flæðiengja, sem Benedikt Sveinsson lé gera og veitti Reyðaránni á engi. Breiðiskurður er hluti af því skurðahverfi, veitti vatninu burt." segir í örnefnalýsingu. "Reyðará veitti hann á hinar flötu mýrar og hlóð þar flóðgarða ..." segir í Lýsingu Suður Þigeyjarsýslu.

Slétt grasi vaxið land, sumsstaðar mýrlent

Við Geirhús 016 má sjá allöng garðlög í mýrunum .

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Héðinshöfði, 1; LSP, 374

SP-310:019 frásögn heystæði 66°05.053N 017°18.988V

Heystæði var á hól norðarlega í túni, rétt norðan við 002, og um 100 m austur af íbúðarhúsinu á Héðinshöfða I. Það er nú horfið undir tún.

Í sléttu túni.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir:

SP-310:020 garðlag áveita 66°05.285N 017°20.577V

"Þá er komið [eftir 010] út að Krók. ... Þúfnakragi út af Mið-Krók að vatnsvarnargarði upp á bakka var sleginn, kallaðist Krappimór." segir í örnefnalýsingu. Þetta eru garðar úti undir sjó í vestur frá bæ og vestar en endi Breiðaskurðar (017), og virðast greinilega hluti af áveitumannvirkjunum.

Úti undir sjávarbakka.

Leifar sjást af garði á 100-150 m kafla. Suðaustur af þessu mannvirki eru kartöflugarðar.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Héðinshöfði, 1

SP-310:021 Stíflustykki garðlag áveita 66°05.172N 017°19.661V

"Skammt neðan við bæ Úlfs við Breiðaskurð [017] er smágarður sem notaður var til að veita á Norðurmýri. ... Stíflustykki austan við áður nefndan garð, þar er kelda er kallast Víti." segir í örnefnalýsingu.

Garðlag þetta liggur nánast nákvæmlega norður-suður. Liggur það að Breiðaskurði, að norðanverðu um 50 m vestur af beygju sem er á Breiðaskurði. Garðlagið er um 0,5 m breitt og er

hleðsluhæðin um 0,4 m. Garðlagið sést vel á um 40 m kafla til norðurs, en kann að hafa verið lengra. Stíflustykki nefnist mýrin austan við garðlagið.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Héðinshöfði, 3

SP-310:022 heimild um leið 66°06.00N 017°23.00V

"Á norðausturhorni horni [Lundeyjar] er leið sem kirndur eru reknar niður í fjöru." segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Héðinshöfði, 2

SP-310:023 garðlag túngarður 66°05.561N 017°20.289V

"Sunnan við austurhluta Höfðagerðistúns [013], eða Gamlatúns sem kallað var, er blettur báðum megin við lækinn er kallast Hólfín. Fyrirstöðugarðar vegna áveitu að sunnan og austan, en túngarður að norðan, svo garðarnir mætast við lækinn." segir í örnefnalýsingu.

Landi hallar austur af höfðanum, en er fremur slétt.

Garðlag var umhverfis Höfðagerðistúnið og annar sem skipti því. Hluti stendur eftir af honum, 150-200 m langur.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Héðinshöfði, 3

SP-310:024 frásögn öskuhaugur 66°04.981N 017°19.119V

Um 20 m suðvestur af gamla bæjarstæðinu var hóll sem nú hefur verið sléttaður.

Í sléttu túni.

Þar gróf Indriði Úlfsson gryfju og kom þá niður á þykk öskulög. Nú er búið að taka um 1 m ofan af hólnum.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir:

SB-310:025 tóft fjárhús 66°04.997N 017°20.412V

Vegur er niður að sjó milli túns að sunnan og lands þar sem rækta á um 50x400 m tún að norðan. Á sjávarbakka örskammt sunnan við vesturenda vegarins er tóft. Hún er nánast í hásuður frá bæjarhúsum.

Á grasi vöxnum sjávarbakka

Tóftin snýr norður-suðurs, er 8x4,5 m að stærð og hleðsluhæð 0,4 m. Hún er talsvert sokkin og grasi vaxin, en þó sést vel móta fyrir henni.

Hættumat: hætta vegna landbrots

Heimildir:

SB-310:026 *Hólfín* heimild um áveitu 66°05.541N 017°20.253V

"Sunnan við austurhluta Höfðagerðistúns [016], eða Gamlatúns sem kallað var, er blettur báðum megin við lækinn er kallast Hólfín. Fyrirstöðugarðar vegna áveitu að sunnan og austan, en túngarður að norðan, svo garðarnir mætast við lækinn." segir í örnefnalýsingu.

Grasi vaxið land og nokkuð slétt.

Hólfið er um 150x80 m að stærð, og er afmarkað af gördum.. Túngarður að norðan er tileyrir Höfðagerðistúninu, en garðarnir á hinar hliðarnar tilheyra áveitumannvirkjunum.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Héðinshöfði, 3

SB-310:027 náma mógrafir 66°05.081N 017°19.490V

"Austan við Götulæk nær vegi er stórt svæði, sundurgrafið, Svarðargrafir. Tekin var upp svörður fram að 1954 og var svörðurinn þurrkaður á túni rétt norðan við, nefnd Grundargerðistún." segir í örnefnalýsingu. Mógrafir eru á svæði ca 200 m SV við íbúðarhúsið að Héðinshöfða I.

Flatlendi, mýrlent.

Hér er um að ræða allstórt svæði, og hafa verið mógrafir þar víða, margar litlar. Svæðið í heild er um 100x150 m. Eru mógrafir greinilegastar á um 10x30 m stóru svæði.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Héðinshöfði, 3

SB-310:028 *Grundargerðishús/Grundargerði* heimild um fjárhús 66°05.152N 017°19.397V

"Austan við Götulæk nær vegi er stórt svæði, sundurgrafið, Svarðargrafir. Tekin var upp svörður fram að 1954 og var svörðurinn þurrkaður á túni rétt norðan við, nefnd Grundargerðistún. Þar voru útihús er kölluðust Grundargerðishús eða Grundargerði." segir í örnefnalýsingu. Þetta er vestan við íbúðarhús Indriða Úlfssonar, Héðinshöfða I, og vestan við þjóðveginn.

Sléttað tún

Aðeins má sjá ummerki þess að á þessum stað hafi verið sléttað úr byggingu, en án þess að hægt sé að greina stærð eða lögun. Grundargerðishús voru fjárhús, hesthús, og rétt sem Úlfur, faðir

Indriða reisti.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Héðinshöfði, 3

SB-310:029 *Torfsund* heimild um ristu 66°05.444N 017°19.811V

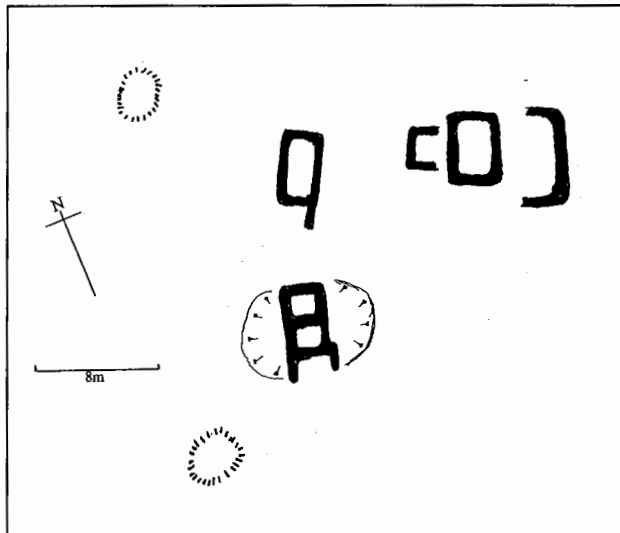
"Frá Grundargerði [028] út að Langholtsbökkum, sem er út við sjó, er samfelld mýri, Langholtsmýri. Spöl neðan við veg, er allmikið holt nokkuð samfelld út á Bakka, kallast Langholt. Út að því nær Norðurmýri. Vestan við Langholt er lítið holt, kallað Litla-Langholt.

Frá því út að Bökkum er sléttlendi, áður deiglent, kallast Torfsund. Þar var rist torf meðan engja heyskapur var mestur og hey sett saman á staðnum." segir í örnefnalýsingu.
Slétt mýrlendi.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Héðinshöfði, 3

SP-310:030 7 tóftir heygarður 66°05.369N 017°19.670V

"Frá Grundargerði [028] út að Langholtbökkum, sem er út við sjó, er samfelld mýri, Langholtsmýri. Spöl neðan við veg, er allmikið holt nokkuð samfelld út á Bakka, kallast Langholt. Út að því nær Norðurmýri. Vestan við Langholt er lítið holt, kallað Litla-Langholt. Frá því út að Bökkum er sléttlendi, áður deiglent, kallast Torfsund. Þar var rist torf meðan engja heyskapur var mestur og hey sett saman á staðnum." segir í örnefnalýsingu. Á Langholti má sjá leifar af einum 6 eða 7 heygörðum.

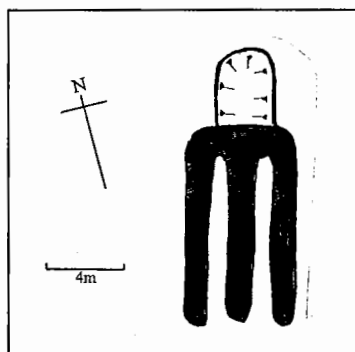
Lágt grasi vaxið holt.

Fimm af þessum heygörðum eru vel greinilegir, og eru hleðslur allra mjög signar. Tvær þústir eru þar til viðbótar sem gætu verið leifar heygarða. Svæðið sem þessar tættur eru á er ca 30 x 30 m. Um 20 m norðvestur af heygörðunum er um 30 m langt garðlag. Er það um 1 m á breidd og er hleðsluhæð þess um 0,3 m. Garðlagið liggur austur-vestur.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Héðinshöfði, 3

SP-310:031 Tryggvahús tóft fjárhús 66°05.509N 017°19.560V

"Norðan við Langholt [sjá 030], út við fjöru er smá melbunga, kallast Langholtsmelur. Þar sem melur og Langholt mætast byggði maður að nafni Tryggvi fjárhús og hlöðu, Tryggvahús." segir í örnefnalýsingu.

Á grasi vöxnum bakka, um 30 m frá fjörunni.

Tóftin er um 14x5,5 m að stærð og er hleðsluhæð hennar um 0,3 m. Tóftin er útflött. Sér fyrir garða í miðju.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Héðinshöfði, 3

SP-310:032 Tryggvabrunnur brunnur vatnsból 66°05.516N 017°19.530V

"Norðan við Langholt [sjá 030], út við fjöru er smá melbunga, kallast Langholtsmelur. Þar sem melur og Langholt mætast byggði maður að nafni Tryggvi fjárhús og hlöðu, Tryggvahús. Rétt austan við var grafinn brunnur, Tryggvabrunnur, er sést enn." segir í örnefnalýsingu.

Grasi vaxinn bakki, 30-50 m frá sjó.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Héðinshöfði, 3

SP-310:033 *Mariugerði* tóftir 66°05.513N 017°18.221V

"Frá Héðinshöfða heita þeir Hnefadalshólar. ... Beint í austur frá Hnefadalshólum eru tveir litlir malarhólar, Efri-Hólar. Neðan við þann ytri eru tættur með hringlaga garði, um það bil 100 m. Þvert yfir, kallast Mariugerði, að mestu eða alveg í Eyvíkurlandi." segir í örnefnalýsingu.

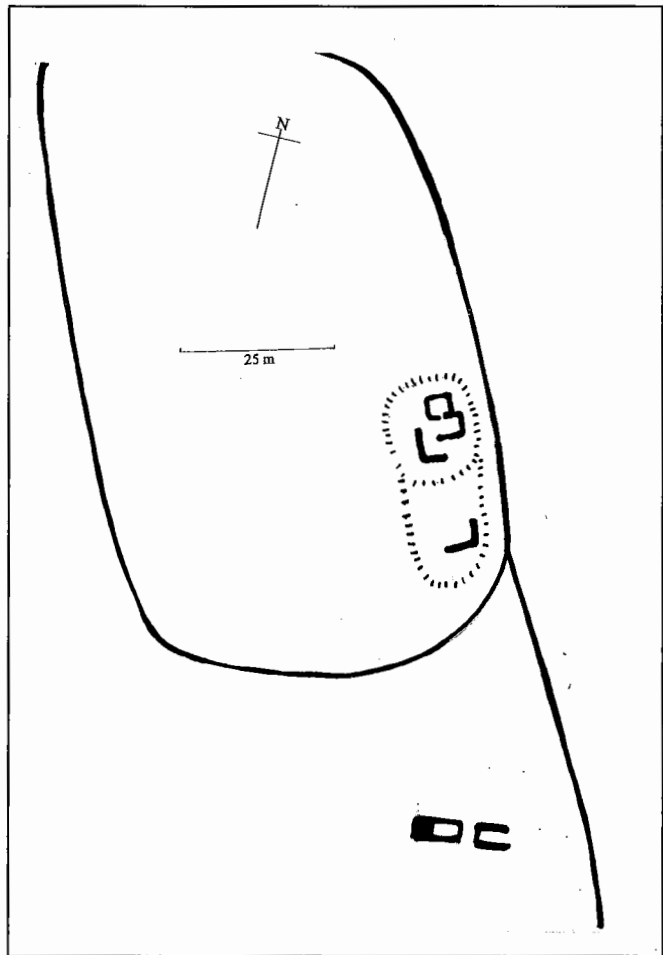
Í lyngi vöxnum móum. Malarnám þar sem tekið er efni í Tjörnesveg er um 50 m fyrir norðan rústirnar.

Mariugerðistöftir eru á hól sem er um 25 m frá norðri til suðurs en um 15-20 m frá austri til vestur. Hólinn er suðaustarlega á svæðis sem afmarkast af túngarði og er um 105x68 m að stærð.

Hleðsluhæð túngarðsins 0,4 m og er breidd hans um 0,8 m. Nyrst á hólnum er glögg tóft, um 12x9 m að stærð og er hleðsluhæð um 0,5. Nyrst í tóftinni er eitt skýrt hól en sunnar er stærra hól tvískipt, en ekki eins glöggt. Þar er hólinn hæstur. Nokkru sunnar eru leifar af annari tóft og sjást suður- og austurveggur glögglega. Tóftin virðist hafa verið um 10x6 m að stærð og er hleðsluhæðin um 0,3 m. Þar er talsvert þýfi, sem gerir erfiðara að ákvarða hleðsluhæð. Um 20 m sunnan við túngarðinn ery tvær tóftir. Sú vestari er um 7x3 m að stærð og er hleðsluhæðin um 0,6 m. Eystri tóftin er um 5x3 m að stærð og er hleðsluhæðin um 0,6 m. Í hana vantar austurgafli. Þar má líka sjá garðlag er gengur út frá túngarðinum suðaustanverðum og liggur það að Hólkoti 011, og tengist túngarði sem þar er.

Hættumat: hætta vegna grjótnáms

Heimildir: Ö-Héðinshöfði, 4

SP-310:034 frásögn fjárhús 66°04.971N 017°20.351V

Fjárhús voru í túninu hjá Sandholti 008, 20-30 m frá sjó, suðaustur af 056. Þau hafa verið sléttuð undir tún.

Í sléttuðu túni.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir:

SP-310:035 *Einbúi* heimild um legstað/gripi 66°05.117N 017°17.742V

"J Utmörk edur Landeign Gardsins Hiedinshöfda er einn hól, og líkast sem Gardur hladinn um kríng af Jördu þo miög Slitinn og Sundurlaus hól þessi kallast Einbúi, og er haldinn fyrir Leidi Hiedins þess er fyrst nam land a Tiörnesi og Hiedinshöfði er líklegast vid kenndur ..." segir í fornleifaskýrslu frá 1817. "Ofarlega á mýrinni, upp af Hólkoti [011], er stakur hól með grjóti í, heitir hann Einbúi og stendur upp úr sléttir mýrinni. Þar á Héðinn

landnámsmaður að vera heygður. Grafið hefur verið í hólinn, en óhöpp stöðvuðu verkið. Er sagt að boði ógæfu að róta í haugnum." segir í örnefnalýsingu. 1865: "Stór KOPARHRINGUR forneskjulegur. Hann er allt í kring með eins og perlusettum hálfmánamyndum ... Hríngurinn fannst uppblásinn í haug þeim, er EINBÚI heitir á Tjörnesi, og sáust þar engi merki þess, að það væri dys, að sögn þess, er Jón [Sigurðsson á Gautlöndum, gefandi] fékk hrínginn hjá." Segir í Skýrslu um Forngripasafn Íslands í Reykjavík I.

Ef gengið er nánast beint í austur frá réttinni í Hólkoti er komið að Einbúa eftir 400-500 m.

Hóll sem er mun hærri en mýrin umhverfis, eða a.m.k 2 m.

Hóllinn er um 9-10 m frá austri til vesturs og um 8 frá norðri til suðurs. Hóla er í hann efst, nálega tígullaga, og um 2,5x2 m að stærð (lengri í austur-vestur). Grjót sést í vestari enda holunnar og víða í hlíðum hólins. Þúfnakragi er umhverfis hólinn en óvíst er hvort þar er um mannvirkjaleifar að ræða. Rétt vestan við hólinn má hinsvegar sjá leifar garðlags sem liggur sem næst NNA-SSV. Sagt er að það hafi verið Einar Benediktsson sem hefði látið grafa í hólinn. Það gekk þó ekki átakalaust því menn voru smeykir við ógæfuna sem átti að fylgja því að róta í haugnum. Einar brá á endanum á það ráð að hella vinnumennina á Héðinshöfða fulla til þess að eiga auðveldara með að fá þá til að vinna verkið. Þetta tókst þó einungis upp að vissu marki því er honum hafði loksins tekist að koma þeim upp á hólinn, þá voru þeir orðnir svo ölvaðir að þeir lognuðust allir út af hver á fætur öðrum eftir að hafa stungið upp nokkra hnausa. Mun holan sem enn sést á hólnum vera til vitnis um þetta.

Hættumat: engin hætt

Heimildir: Ö-Héðinshöfði, 4; FF, 609. Skýrsla um Forngripasafn Íslands í Reykjavík I, 228.

SB-310:036 Eyvíkursvörður náma mógrafir 66°05.193N 017°17.464V

"Utan við Einbúa [035] kemur lækur undan Ásnum, rennur yfir Hólkotsmýri og í Hnefadal. Í gömlu skránni er hann kallaður Svarðarlækur. Spöl norðar er Eyvíkursvörður, norðan og austan við svörðinn er Svarðarmýri." Um 200 m norðaustur af Einbúa 035. Um 20-30 m norðan við mógrafirnar er nú girðing. Í sléttri, hallandi mýri, um 50 m frá brekkurótum Áss. Allt svæðið er um 45x20 m að stærð. Syðst eru djúpar grafir, vatnsfylltar sem eru um 10x20 m að stærð. Ef til vill eru eldri grafir austar, þannig að heildarstærð kann að vera meiri.

Hættumat: engin hætt

Heimildir: Ö-Héðinshöfði, 4

SB-310:037 frásögn fjárhús 66°05.620N 017°20.411V

Fjárhús eða beitarhús voru í svonefndu Höfðagerðistúni. Jónas Bjarnason vísaði á stað, ca 30 m vestan við 013, þar sem yngri fjárhús höfðu staðið, en sléttað hefur verið yfir þessa staði báða.

Í sléttuðu túni.

Svæðið er ekki meira en um 20x30 m að stærð. Hér var um að ræða tvö hús sem bæði snéru norður-suður. Bjarni, faðir Jónasar, og Óskar bróðir hans, reistu þessi hús fyrir 1932.

Hættumat: hætt vegna ábúðar

Heimildir:

SP-310:038 *Sundpollur* stífla sundlaug
 "Norðan við Fjóslóð [031] var stíflaður pollur
 við túngarðinn, Sundpollur." segir í
 örnefnalýsingu. Sundpollurinn er þannig
 gerður að túngarðurinn myndar vesturhlið
 hans, en norður og suðurhlið hans eru
 myndaðar af tveimur garðlögum sem koma
 hornrétt á túngarðinn.

Gróið land utan túns.

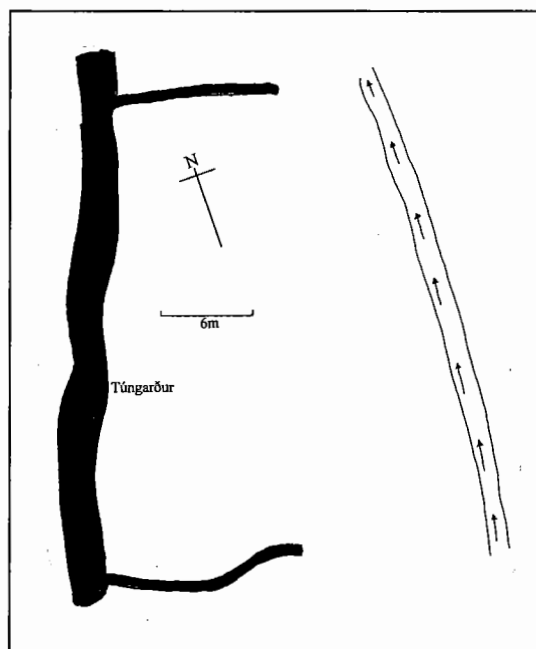
Tveir lágir garðar liggja því sem næst hornrétt
 á túngarðinn. Hæð þeirra er mest um 0,4 m og
 eru þeir um 0,6 m breiðir. Túngarðurinn
 sjálfur er mun hærri og þykkari, eða um 2 m á
 breidd og um 1 m

á hæð. Heildarstærð sundpollsins er um 33x13
 m. Börn Jónasar Bjarnasonar léku sér hér, en
 þó meira við að sigla á pollinum en synda.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Héðinshöfði, 5

66°04.998N 017°19.060V

SP-310:039 *Ullarsteinn* heimild um þvottastað

66°04.993N 017°19.009V

"Við [Bæjar]lækinn norðan við hús er steinn, er kallast Ullarsteinn. Þar var ull þvegin." segir
 í örnefnalýsingu. Ullarsteinn er aðeins sunnar en sundpollur 038, norður af gamla
 íbúðarhúsinu á Héðinshöfða II.

Á austurbakka lækjar.

Alltór steinn sem er talsvert sokkinn, en einnig er gróið yfir hann.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Héðinshöfði, 5

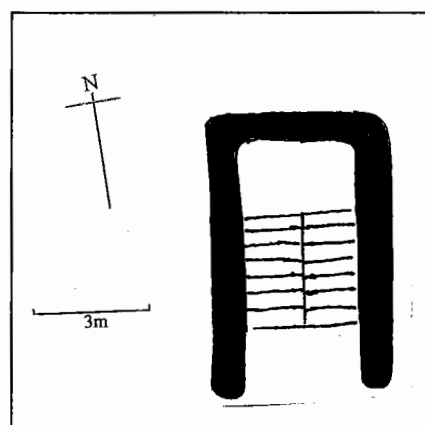
SP-310:040 *Kvíaból* tóft kvíar 66°04.988N 017°18.899V

"Um 150 m. norðaustan við bæ eru tættur, Kvíaból.
 Ekki eru sagnir um fráfærur." segir í örnefnalýsingu.
 Ofar í brekku og norðar en gamla íbúðarhúsið
 steinhlaðna.

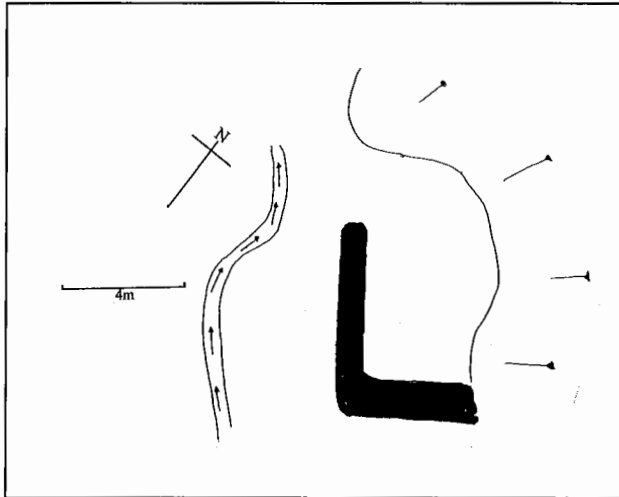
Ílöng tóft. Veggir eru nokkuð greinilegir en þó signir.
 Í tóftinni er nú bárujárnsskúr sem notaður er sem
 reykkoði og er nýlegur. Tóftin var tvískipt.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Héðinshöfði, 5

SP-310:041 tóft óþekkt 66°05.193N 017°18.441V

Lítil tóft er við lækinn sunnan við Hólkot (004), um 100 m suðvestur af réttinni.

Á norðurbakka lækjar.
Tóftin er 5x2 m að stærð.

Hættumat: engin hættu

Heimildir:

SP-310:042 *Geithústóft* heimild um geitakofa 66°04.960N 017°19.628V

"Mýrin norðan við Grund neðan við Götulæk kallaðist Fit. Þar á móti, neðan vegar, er holt, Geitholt. Þar stendur nú minnismerki um Einar Benediktsson. Sunnan í holtinu var tóft er nefndist Geithústóft." segir í örnefnalýsingu. Tóftin var neðan við þjóðveg en fast upp við hann.

Nú sléttað tún og er girðing um það. Vik eða útskot er í girðinguna til vesturs, þar sem minnismerki um Einar Benediktsson er.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: hættu vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Héðinshöfði, 5

SP-310:043 *Gíslahúshóll* heimild um útihús 66°04.948N 017°19.307V

"Norðan við Götu, í vestur frá gamla húsinu er smáhóll, Gíslahúshóll og voru útihús er kölluðust Gíslahús." segir í örnefnalýsingu. Gíslahúshóll er 100-150 m í hávestur frá gamla steinhúsinu á Héðinshöfða II.

Í sléttuðu túni

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: hættu vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Héðinshöfði, 5

SP-310:044 *Jónshús* heimild um útihús 66°05.118N 017°19.302V

"Og enn norður er hóll í túninu, þar sem hús Úlfs standa, hét hólinn Jónshúshóll en húsin Jónshús." segir í örnefnalýsingu. Jónshúshóll er skammt austan við þjóðveg.

Lágur hóll. Norðan til á honum stendur steipt útihús, en íbúðarhúsið á Héðinshöfða I að sunnanverðu.

Hættumat: hættu vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Héðinshöfði, 5

SP-310:045 *Héðinsvík* heimild um lendingu 66°04.937N 017°20.373V

"Héðinsvík er sunnan höfðans, talin þrautalending smábáta." segir í Byggðum og búum. Þetta mun helst vera á sama stað og húsið Héðinsvík 014.

Jónas Bjarnason taldi að þetta væri nálægt því sem Héðinsvíkurhúsið stóð. Hann hefur haft bát sinn á þessum stað, rétt sunnan við Héðinsvíkurhúsið. Ekki eru þar sýnileg mannvirki. Notaði

Jónas yfirleitt bíl til þess að draga bátinn upp þegar þörf var á.

Hættumat: engin hættu

Heimildir: BBSÞ 1963, 633

SP-310:046 *Heygarður* heimild um heygarð 66°05.012N 017°19.025V

"Kringum rabbabarágarðinn [sjá 001] var stór fjárheldur garður á að giska 40x40 metrar, þar voru hey geymd. Var kallaður Heygarður." segir í örnefnalýsingu.
Sléttað tún.

Hættumat: hættu vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Héðinshöfði, 6

SP-310:047 *Duggþúfa* varða 66°04.606N 017°17.332V

"Þar sem Bæjargil er að eyðast á háásnum er sérkennilegur melhóll og varða sunnan við gilið, kallast Duggþúfa. Engin skýring á nafni, en góð yfirsýn er af þúfunni." segir í örnefnalýsingu. Þúfan er um 80 m sunnan við gilið.

Þúfan er vaxin lyngi en ber melur er þó næst henni. Hún er vestan til í ásnum.

Græn þúfa og grjót í henni.

Hættumat: engin hættu

Heimildir: Ö-Héðinshöfði, 6

SP-310:048 *Seltungur* heimild um sel

"Þá er komið upp að Selhólalæk, sem kemur fyrst að sunnan, en síðan suðaustan frá Gyðuhnjúk, er nefnist Gyðuhnjúkakista, eða Kista í daglegu máli. ... Austan við læk eru 2 stórir hólur, heita Selhólur. Annar lækur kemur að suðaustan og mundar tungu við Selhólalæk. ... Tungan milli áðurnefndra lækja heitir Seltungur, neðst Tungusporður. Þarna er talið að Selið hafi verið og benda nöfnin til þess. Sér fyrir mörgum tóftarbrotum ... Þarna var heyjað og það sett saman á staðnum, síðan drógu karlarnir heyið heim á sleða yfir veturinn ..." segir í örnefnalýsingu. "Sel á Héðinshöfða var í Seltungum upp undir Búrfelli ..." segir í Lýsingu Suður Þingeyjarsýslu. Í fornbréfasafni segir: "hier med skyldi annar hafa selfor j reyðaraarbugym enn annar j burfelstungu"

Heimildir: Ö-Héðinshöfði, 7; LSP, 374, DI IV, 436

SP-310:049 *Smalabyrgisflötur* heimild um smalakofa

"Spöl í norðaustri frá Selhólum [048] er harðvellið sléttlendi með grafningum, Smalabyrgisflötur. Út við ána sést fyrir Byrgi, að sumir telja, en aðrir segja að þarna hafi verið sel."

Heimildir: Ö-Héðinshöfði, 7

SP-310:050 garðlag landamerki 66°05.617N 017°18.877V

"Norðar, austan við Héðinshöfðamýrar, er svo Hnefadalslækur, sem rennur í sjó. Skammt norðan hans eru merkin milli Eyvíkur og Héðinshöfða, um gamalt garðsslitur." segir í örnefnalýsingu. Sjá má leifar garðlags frá því þar sem malarvegurinn á landamerkjum beygir að útihúsum frá Eyvík og uppundir Þjóðveg.

Hættumat: hættu vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Héðinshöfði, 1051-1052

SP-310:051 heimild um lendingu 66°06.00N 017°23.00V

Slæm lending var við suðurenda Lundeyjar.

Heimildir: Jóhannes Björnsson: "Lundey á Skjálfanda" Árb. Þing 1985, 122

SP-310:052 heimild um verbúð

"Verskálar hafa hjer verið 12 eður 13, sem nú eru niður fallnir nema 2, og bygðu skipaeigendur þá upp af rekanum og brúkuðu landið til ristú og stúngu." segir í jarðabók Árna og Páls frá 1712. Staðsetning ekki þekkt, en tilgáta Jónasar Bjarnasonar er að vebúðirnar hafi líklega verið á svipuðum slóðum og Héðinsvík 014.

All sléttur grasi vaxinn bakki við sjó, vestan túns.

Heimildamaður hefur það eftir sér eldri mönnum að bátar hefðu verið hafðir á víkinni. Þær verbúðir sem hann man eftir voru svo líkar skepnuhúsum að ekki verður séður munur á.

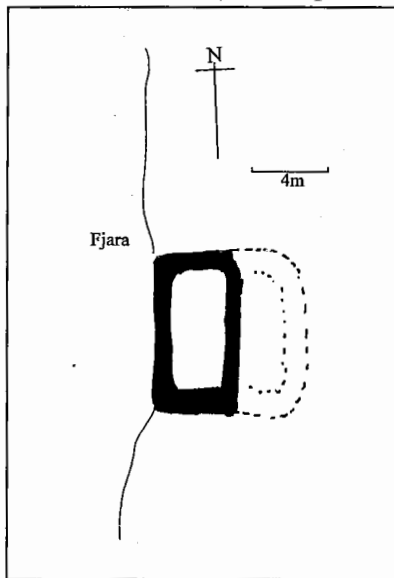
Hættumat: hætta vegna rofs

Heimildir: JÁM XI, 259

SP-310:053 heimild um áveitu

"Þá vildi [Benedikt Sveinsson] taka upp Köldukvísl á heiðum uppi og veita í Reyðará til að auka vatnið og fá þangað fiskgengd meiri. Byrjað var á því mannvirki, sem enn sér merki til, en aldrei lokið." segir í Lýsingu Suður Þingeyjarsýslu.

Heimildir: LSP, 374

SP-310:054 tóft óþekkt 66°04.966N 017°20.449V

Tóft er frammi á sjávarbakka sunnan við sjávarveginn sbr. 025.

Á grasi vöxnum sjávarbakka. Sjór hefur gengið upp á bakkann. einkum eftir að möl var tekin á þessum slóðum vegna hafnargerðar á Húsavík.

Tóftin er fremst á sjávarbakkanum. Vestara hólfið er gleggra. Ekki sést með vissu hvar dyr hafa verið inn í húsið.

Hættumat: hætta vegna landbrots

Heimildir:

SP-310:055 heimild um fjós

1471: "til fullrar eignar jordena halfa hedenshaufda ... með þessum hvsum og taudvm badstofv alla ok bvr i gaungvnum. halft fios ok halfa hlauduna fyrir nedan kirkiuna ok lambhus ut a uellinum." Þessi staður er líklega í túninu austur af Héðinshöfða I en verður ekki staðsett með neinni nákvæmni.

Í sléttuðu túni.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: DI V, 617

SP-310:056 heimild um lambhús

1471: "til fullrar eignar jordena halfa hedenshaufda ... með þessum hvsum og taudvm badstofv alla ok bvr i gaungvnum. halft fios ok halfa hlauduna fyrir nedan kirkiuna ok lambhus ut a uellinum." Ekki verður sagt um með neinni vissu hvar húsin "úti á vellinum" hafa verið 1471, en gæti verið á túninu austan við Héðinshöfða I, þ.e. vestan gamla bæjarstæðisins, 001. Hugsanlegt er að þau hafi verið nálægt því sem íbúðarhúsið

Héðinshöfða I stendur, þar voru áður Jónshús 044, eða þar sem Bensahús 006 stóðu.
Heimildir: DI V, 617

SP-310:057

1471: "til fullrar eignar jordena halfa hedenshaufda ... með þessum hvsum og taudvm badstofv alla ok bvr i gaungvnum. halft fios ok halfa hlauduna fyrer nedan kirkuna ok lambhus ut a uellinum. vavll allan sudur j gröf þa er liggvr ofan epter vellinvm fyrir nedan ok sunnan been ok upp ath gautu þeire er liggur sudur epter vellinum ..."

Hér er nú sléttað tún.

Heimildir: DI V, 617-618

SP-310:058 heimild um leið

1471: "til fullrar eignar jordena halfa hedenshaufda ... með þessum hvsum og taudvm badstofv alla ok bvr i gaungvnum. halft fios ok halfa hlauduna fyrer nedan kirkuna ok lambhus ut a uellinum. vavll allan sudur j gröf þa er liggvr ofan epter vellinvm fyrir nedan ok sunnan been ok upp ath gautu þeire er liggur sudur epter vellinum ..."

Hér er nú sléttað tún.

Heimildir: DI V, 617-618

SP-310:059 heimild um túngarð

"vavll allan sudur j gröf þa er liggvr ofan epter vellinvm fyrir nedan ok sunnan been ok upp ath gautu þeire er liggur sudur epter vellinum ok Rettsyne or grofine ofan j uallar garden ..."

Í sléttuðu túni.

Heimildir: DI V, 617-618

SP-310:060 heimild um leið

"vavll allan sudur j gröf þa er liggvr ofan epter vellinvm fyrir nedan ok sunnan been ok upp ath gautu þeire er liggur sudur epter vellinum ok rettsyne or grofine ofan j uallar garden ok suo langt ut fra ok austur sem uavllur uinzt ok uavll fyrer ofan beek sudur ath gautu þeirre er upp liggur fyrir sunnan hvsin."

Hér er nú sléttað tún.

Heimildir: DI V, 617-618

SP-671 Fornl. á fl. en 1 jörð

SP-671:001 *Héraðsgarður* garðlag vörslugarður 65°05.753N 18°15.967V

"Rétt hjá Einbúa [SP-310:029] er göngugarður sá er liggur frá Máná til Mývatnssveitar og heitir Héraðsgarður." segir í örnefnalýsingu Héðinshöfða. "Rétt austur af Reiðholti [í landi Hallbjarnarstaða] er mikill garður, sem nefnur er Héraðsgarður. Garðs þessa gæti allt fram í Reykjahverfi." segir í örnefnalýsingu Hallbjarnarstaða. "Héraðsgarður liggur í Ásum og upp Hólsflóa, forn garður. Sumar heimildir tala um, að hann hafi legið frá Máná allt til Þingeyjar. Sér víða vel fyrir garðinum á köflum, en er alveg horfinn annars staðar, eftir því hve jarðvegur er traustur. Hef séð merki fyrir garðunum í Ketilsstaðalandi og síðan víða inn eftir Nesi. Í Eyvíkurskrá er hann kallaður Þvergarður. Hvernig garðurinn kemur að Köldukvísl milli Kvíslarhóls og Eyvíkur, finnst mér benda til, að garðurinn hafi verið allavega að einhverju leyti fyrirstöðugarður. Þarna er Kvíslin ófær yfirferðar fyrir kletta beggja vegna, en fjárheld við ána. Í kortabók um Húsavíkurland er talað um "Göngugarð". Garðurinn er mjög greinilegur í landi Eyvíkur/Raufar. Þar sést hann í mólendi sem er nærri því að vera til móts við efstu tún á Kvíslarhóli. segir í örnefnalýsingu

Garðurinn liggur norður-suður í lyngivöxnum mounum.

Héraðsgarður er um 0,5 m á hæð og milli 4-5 m á breidd. Garðurinn er þýfður eins og móarnir í kring. Í garðinn er rof á nokkrum stöðum. Héraðsgarðurinn sést vel á loftmynd þar sem hann liggur samfleytt um lönd Héðinshöfða og Eyvíkur. Er lengd hans um 2,45 km. Er norðurendinn við Köldukvísl sem ræður merkjum á milli Kvíslarhóls og Eyvíkur en suðurendinn er á mótis við bæ á Héðinshöfða. Fjarlægð hans austur frá bæjum á Héðinshöfða og Eyvík er um 750 m. Mögulegt er að garðlög sem skráð hafa verið sem SP-671-002 og SP-304:047 séu hlutar Héraðsgarðs án þess þó að þar sjáist greinileg tengsl á milli. Er sú tilgáta fyrst og fremst byggð á stefnu garðlaganna og legu þeirra í landslaginu, en fjarlægð þeirra frá bæjum er svipuð og Héraðsgarðs.

Hættumat: engin hættu

Heimildir: Ö-Héðinshöfði, 4; Ö-Hallbjarnarstaðir, 1; Ö-Hóll svör við sp., 2; Ö-Ketilsstaðir, 6

SP-671:002 garðlag 66°08.535N 017°12.909V

Um 87 m norður af þeim stað þar sem garðlag SP-671:005 og landamerkjagarður milli Hóls og Mýrarkots mætast, sést garðlag á loftmynd frá 1976. Það liggur til austurs frá garðlagi 011 en sveigir síðan smám saman til suðurs.

Gras og lyngmói, votlendur á köflum

Fyrstu 525 m liggur garðlagið í austur frá 011. Eftir það liggur það í nokkuð kröppum sveig til suðurs og nær alla leið út að Hallbjarnarstaðagili eða um 2.1 km. Garðlagið er um 3 m að breidd og er hleðsluhæðin um 1 m. Garðlagið nær yfir lönd Hallbjarnarstaða, Ísólfstaða, og Hóls. Fjarlægð þess austur frá bæjunum er: frá Hallbjarnarstöðum, um 1400 m; frá Ísólfstöðum, um 1750 m og frá Hóli um 700 m. Þótt ekki sé hægt að sjá augljós tengsl þar á milli, þá er mögulegt að garðlag það sem skráð er með Ytri-Tungu sem SP-304:047, sé partur af þessu garðlagi. Þá er einnig mögulegt að hér sé um að ræða hluta Héraðsgarðs SP-671:001.

Hættumat: engin hættu

Heimildir: Loftmynd frá 09.10.'76 (1:35000)

SP-671:003 *Tunguheiðarvegur* heimild um leið

"Á norðurbarmi [Leirlágar] eru landamerki milli Syðri-Tungu og Hringvers. Þar um liggur Tunguheiðarvegur upp á Tunguheiði. Hann var varðaður frá Syðra-Tungutúni að Fjöllum í Kelduhverfi, enda fjölfarinn vegur fyrrum, vetur sem sumar." segir í örnefnalýsingu Syðri Tungu. "Mýrin norðan við Tungunúp hefur verið köllið Hafursteinsmýri. Um hana liggur upphlaðinn vegur, sem sést glögg enn, Tunguheiðarvegur." segir í örnefnalýsingu Kvíslarhóls.

Heimildir: Ö-Syðri-Tunga, 7; Ö-Kvíslarhóll og Syðri-Tunga, 6

SP-671:004 *Grímsgata* heimild um leið 66°10.882N 17°22.215V

"Grímsgata nefnist reiðgatan eða göngugatan á milli Sandhóla og Breiðuvíkur." segir í örnefnalýsingu Sandhóla. Grímsgata lá á milli Sandhóla og Breiðuvíkur frá gamla bænum á Sandhólum, í átt að fossi og síðan áfram í átt að Breiðuvík.

Gatan liggur yfir móa og tún. Er gata þessi enn nokkuð greinileg.

Hættumat: hættu vegna túnræktar

Heimildir: Ö-Sandhólar, 5

SP-671:005 garðlag 66°10.142N 017°13.151V

Um 20 m austur af efstu girðingum Mýrarkots og Ketilsstaða, vestan við þjóðveginn, er garðlag sem liggur norður-suður. Kemur það þvert á landamerkjagarðinn (SP-299:025) milli Ketilsstaða og Mýrarkots.

Þýfðir lyng og grasmóar beggja vegna þjóðvegjar.

Garðlagið sést vel um 110 m til norðurs frá enda landamerkjagarðsins en til suðurs má rekja

hann samfelld þar til hann sveigir til austurs og hverfur undir þjóðveginn, miðja vegu á milli Mýrarkots og Hóls. Austan við þjóðveginn er síðan hægt að rekja hann um 500 m til suðurs. Á loftmynd má greina garðlagið óljóst á um 400 m kafla til viðbótar þar sem það sveigir í átt til þjóðveggar og hverfur við hann. Um 400 m vestan þjóðveggar, suðvestur frá svonefndum Sjónarhól í landi Ísólfsstaða, eru síðan nokkuð greinilegar slitrur af garðlagi, sem líklega eru framhald af hinu. Sá stubbur er um 190 m langur. Garðlagið er víða sprungið en einnig er eins og það hafi gengið til á köflum. Það er mest um 5 m á breidd og um 1.7 m á hæð. Um 175 m frá þeim stað þar sem garðlagið kemur undan þjóðveginum má sjá leifar landamerkjagarrs á milli Mýrarkots og Hóls (SP-300 018):. Hann birtist undan þjóðveginum þvert á stefnu aðalgarðsins og sameinast honum. Lengd landamerkjagarrstubsins er um 175 m. Um 87 m norður af þeim stað þar sem garðlagið sameinast landamerkjagarrinum á milli Mýrarkots og Hóls, tengist það einnig öðru garðlagi (SP-671:002) sem þar kemur þvert á það úr austri. Það garðlag gæti mögulega verið hluti svonefnds Héraðsgarrs (sjá SP-671:001). Vegna þessara augljósu tengsla þá er einnig mögulegt að garðlagið sem hér um ræðir sé einnig hluti hans og sá hluti hans sem liggur í sömu stefnu og það og nær yfir í land Ísólfsstaða (sjá hér að framan), sé einungis nokkurskonar "afleggjari" frá megingarðlaginu.

Hættumat: mikil hætta vegna vegagerðar

Heimildir: Loftmynd frá 09.10.'76 (1:35000)

SP-671:006 *Syðritungugötur* heimild um leið 66°06.946N 017°14.918V

Ofan við Bungurnar upp af lautunum upp af Flekatá í landi Hringvers eru götur sem liggja stríkbeint milli Hringvers og Syðritungu.

Lyngi vaxinn mói.

Breiðar götur eða margir slóðar, á um 10-12 m breiðu belti, þær dýpstu um 0.5 m djúpar.

Heimildir: Ö-Hringver, 4

SP-671:007 heimild um leið 66°10.408N 18°13.176V

"Auk þessara gatna voru götur með bæjunum t.d. djúpar, langtroðnar, beinustu leið á milli Mýrarkots og Ketilsstaða." segir í örnefnalýsingu Ketilsstaða. Göturnar milli Mýrarkots og Ketilsstaða lágu stystu leið milli bæjanna tveggja en engin merki þeirra sjást lengur.

Þar sem göturnar lágu eru nú sléttuð tún

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Ketilsstaðir, 6

SP-671:008 gata leið 66°10.564N 18°12.793V

"Auk þessara gatna voru götur með bæjunum t.d. djúpar, langtroðnar, beinustu leið á milli Mýrarkots og Ketilsstaða. Einnig liggja ævagamlar götur milli Ketilsstaða og Sandhóla ..." segir í örnefnalýsingu Ketilsstaða. Göturnar milli Ketilsstaða og Sandhóla lágu niður frá bænum á Ketilsstöðum, yfir bæjarlækinn og svo norður um melana, þá niður að Sandhólum. Gatan liggur að mestu um lyngivaxna mela en einnig þar sem nú eru tún í námunda við bæina. Götuskorningur sést enn skammt norðan við merki Ketilsstað og Sandhóla.

Hættumat: hætta vegna túnræktar

Heimildir: Ö-Ketilsstaðir, 6

6. kafli Fornleifar og byggð á Tjörnesi

Tjörneshreppur nær yfir ysta hluta Tjörness að vestan. Sveitarfélagið er ysti hlutinn á hinum forna Húsavíkur- eða Tjörneshreppi sem Reykjahverfi og Húsavíkurkaupstaður hafa nú verið stofnuð úr. Fyrir utan syðri hluta Reykjahverfis sem átti sókn til Grenjaðarstaðar áttu allir

6. kafli Fornleifar og byggð á Tjörnesi

Tjörneshreppur nær yfir ysta hluta Tjörness að vestan. Sveitarfélagið er ysti hlutinn á hinum forna Húsavíkur- eða Tjörneshreppi sem Reykjahverfi og Húsavíkurkaupstaður hafa nú verið stofnuð úr. Fyrir utan syðri hluta Reykjahverfis sem átti sókn til Grenjaðarstaðar áttu allir bæir á svæðinu sókn til Húsavíkur, en þar var auk kirkju höfn og verslunarstaður allt frá elstu tíð. Strandlengja Tjörnshrepps er um 30 km löng og standa birnir allir í einfaldri röð með nokknu jöfnu millibili, flestir um 1 km eða meir frá sjónum, um 50 m yfir sjávarmáli. Fyrir utan Héðinshöfða eru víðast háir sjávarbakkar og óvíða gott að landa bátum eða setja þá upp. Milli Raufar og Sandhóla er landið víðast aflíðandi frá sjávarbökkunum, hækkar smátt og smátt til austurs og suðurs þar sem Vatnafjallgarður tekur við 5-6 km inni í landi. Austan við Breiðuvík gengur norðurendi Vatnafjallgarðs í sjó út á Valadalstorfi og er þar orðinn heldur lágreistur og er lítið undirlendi í Breiðuvík sjálfri. Austan við Valadalstorfu eru sjávarbakkarnir mun lægri og undirlendi minna, styttra á milli sjávarmáls og fjallsróta en þar skerst mikill dalur inn í landið, austan við Vatnafjallgarð, sem tilheyrir Máná.

Undirlendi á Tjörnesi er að stórum hluta gróið og eru miklir mýraflákar ofan við bæjaröðina, milli hennar og fjallsróta. Einnig er svotil samfelld mýri milli bæja og sjávarbakka milli Hallbjarnarstaða og Sandhóla. Þó eru víða berir melar, einkum norðantil og sést á fornum garðlögum að uppblástur hefur í eina tíð verið umtalsverður á svæðinu. Milli Raufar og Hallbjarnarstaða einkennist landið af djúpum giljum sem liggja frá austri til vesturs og er víða þykkur jarðvegur í tungunum á milli. Norðan við Hallbjarnarstaðá er hinsvegar jafnlendara, sléttir samfelldir móar og mýrarflákar.

Á Tjörnesi hafa skilyrði til hefðbundins búskapar ekki verið nema í meðallagi góð. Kýr voru þar fáar á hverju heimili í byrjun 18. aldar en sauðfé þeim mun fleira. Sjósókn hefur eflaust alla tíð verið meginstoð undir efnahag heimilanna á Tjörnesi, og selveiði er sumstaðar talin til hlunninda í byrjun 18. aldar. Þá eru afargóðar rekafjörur á Tjörnesi en þau hlunnindi komust snemma undir kirkjur og stóreignamenn utansveitar þannig að heimilin á Tjörnesi nutu þeirra ekki nema að litlu leyti.

Bæjarhólar og bæjarstæði

Bæjarhólar myndast þar sem bæir hafa staðið á sama stað um aldir. Hólarnir verða til úr byggingarefni, torfi og grjóti, gólflogum sem hafa hlaðist upp í tímans rás og öskuhaugum, og geta orðið allt á fjórða metra á þykkt. Í bæjarhólum er helst að leita upplýsinga um húsakost, fæðu og almenn lífsskilyrði til forna og þar eru mestar líkur á að finnist merkir gripir.

Bæjarhólar eru því langmikilvægustu minjastaðirnir, en jafnframt þeir sem einna verst hafa orðið úti í uppbyggingu í landbúnaði á þessari öld. Ný bæjarhús eru oft reist á sama stað og bæirnir hafa staðið um aldir, og þar sem kjallarar eru niðurgrafnir geta minjarnar í hólnum gereyðilagst.

Á Tjörnesi eru skráð 34 bæjarstæði og bæjarhólar. Þar af eru 19 eftir kotbýli, hjáleigur eða fornbylí sem er að finna á jörðunum. Bæjarstæðum og bæjarhólum á svæðinu hefur í flestum tilvikum verið raskað að einhverju leyti, en eins og segir hér að framan þá er algengt að ný bæjarhús séu reist á gömlum bæjarstæðum. Einnig er talsvert um að gömul bæjarstæði hafi verið sléttuð undir tún.

Bæjarhólar. Til bæjarhóla teljast hin gömlu bæjarstæði heimajarðanna en þau munu vera alls 16 í Tjörneshreppi.

Á 2 af þessum bæjarhólum standa gömlu bæirnir enn á sínum stað að miklu eða nokkru leyti, og hefur þ.a.l. lítil röskun átt sér stað þar. Á Máná (SP-295) stendur gamli bærinn enn á sínum stað þótt hrörlegur sé og er bæjarhóllinn nokkuð myndarlegur eða um 32x32 m að stærð. Í Hringveri (SP-305) stendur núverandi íbúðarhús á bæjarhólnum. Það var áður sambyggt gamla bænum og má enn sjá uppistandandi torffjós er tilheyrði honum. Einnig má þar sjá nokkrar tóftir annara húsa. Bæjarhóllinn sjálfur er um 28x26 m að stærð.

Á 3 bæjarhólana standa engin hús og er ekki vitað um neina röskun á þeim svo nokkru nemi. Þar til sumarið 1999 stóð íbúðarhús í Syðri- Tungu (SP-306), byggt 1938, er talið var standa á gamla bæjarstæðinu. Að sögn eigenda Syðri-Tungu mun ekki hafa verið hróflað við bæjarstæðinu sjálfu er íbúðarhúsið var rífið sumarið 1999, heldur hafi húsinu einungis verið ýtt niður og það síðan fjarlæggt. Ekki er hægt að segja að hér sé um eiginlegan bæjarhól að ræða því bæjarstæðið sem er uppi á hæð, er alveg flatt. Bæjarhóllinn í Rauf er um 100 m NNA af núverandi íbúðarhúsi. Gamli bærinn brann árið 1965 og mun hóllinn hafa verið látinn ósnortinn síðan. Hér er um allstóran hól að ræða, um 30x30 m að stærð. Á Héðinshöfða (SP-310) mun gamla bæjarstæðið hafa verið um 150 m NA af íbúðarhúsinu á Héðinshöfða I. Sást þar lengi fyrir miklum tóftum sem voru jafnaðar við jörðu fyrir allmörgum árum síðan. Þarna sjást nú engin mannvirki önnur en lítill rabbabaragarður.

Á 7 bæjarhólanna hafa verið byggð hús án þess að mikil röskun hafi orðið á sjálfum hólunum. Í Valadal (SP-296) hefur bæjarhóllinn verið sléttaður að hluta í kringum hús er byggt var sunnarlega á honum árið 1911 en að öðru leyti er hann ósnortinn. Stærð hans er um 30x20 m. Í Breiðuvík (SP-297) stendur íbúðarhús frá 1919 með handgröfnum kjallara, á suðvesturhorni bæjarhólsins en að öðru leyti hefur hólnum ekki verið raskað. Stærð hólsins er um 18x18 m. Á Ketilsstöðum (SP-299) standa tvö íbúðarhúss. Eldra íbúðarhúsið, byggt 1928

stendur fast vestan við bæjarhólinn en það yngra stendur fast suðaustan við hann. Bæjarhóllinn sjálfur er því að mestu ósnortinn og má þar sjá steina gæjast víða upp úr sveðinum sem líklega eru hleðsluleifar. Stærð hólins er um 40x30 m. Í Mýrarkoti (SP-300) stendur íbúðarhús á bæjarhólnum. Hann mun þó vera að mestu ósnortinn því enginn kjallari er undir húsinu. Þá voru einungis gerðar litlar rásir í hólinn fyrir veggir er húsið var byggt. Bæjarhóllinn er um 25x20 m að stærð. Á Hóli (SP-301) stendur núverandi íbúðarhús á bæjarhólnum. Enginn kjallari er undir íbúðarhúsinu og mun ekki hafa verið mikil röskun á hólnum þegar það var byggt. Hóllinn sjálfur er í flatara lagi og er stærð hans um 20x20 m. Á Ísólfstöðum (SP-302) stendur íbúðarhús byggt árið 1963 vestast eða fast vestan við bæjarhólinn. Suðvestan til á hólnum stendur annað íbúðarhús byggt upp úr 1920 með handgröfnum kjallara. Um 10 m norðar stendur síðan skemma frá svipuðum tíma. Tóftir gamla bæjarins stóðu lengi á milli þessara húsa en þeim var síðan rutt með jarðýtu norður fyrir hólinn og eru einu leifar hans sem eftir eru, smá veggjarbrot við suðausturhorn skemmunnar. Þrátt fyrir þetta má gera ráð fyrir að eldri mannvistarlög leynist enn í hólnum. Varla er hægt að segja að um bæjarhól sé að ræða á Hallbjarnarstöðum (SP-303) þar sem hann er í flatara lagi. Á honum stendur íbúðarhús byggt árið 1935 með handgröfnum kjallara. Ekki er vitað um röskun af öðru tagi á bæjarstæðinu. Fram á sumar 1999 stóð íbúðarhús á bæjarhólnum í Tungugerði (SP-307). Mun húsið þá hafa verið brennt og er stefnt að því að slétta yfir rústirnar. Hér er um greinilegann bæjarhól að ræða sem er um 20x15 m að stærð.

Tveir bæjarhólar eru alveg horfnir undir byggingar. Á Sandhólum (SP-298) er bæjarhóllinn alveg horfinn þar sem á honum standa nú fjárhús og fjós. Vegna þeirra bygginga sem á hólnum standa, er erfitt að gera sér grein fyrir stærð hans. Á gamla bæjarhólnum á Kvíslarhóli (SP-308) standa nú steinsteypt útihús, nánar tiltekið hlaða og fjárhús. Mun kjallari sem undir hlöðunni er, einnig hafa verið undir baðstofu gamla bæjarins.

Einn bæjarhóll mun vera alveg horfinn vegna túnsléttunar. Bæjarhóllinn í Ytri-Tungu (SP-304) er nánast horfinn en hann var sléttaður undir tún fyrir allmörgum árum síðan og sjást nú einungis grunnar dældir í túninu sem benda til þess hvar hann hefur verið.

Bæjarstæði, Kotbýli, Fornbýli. Í þennan flokk falla bústaðir sem ekki stóðu á elstu bæjarstæðum jarðanna, kotbýli sem víða er að finna og fornbylí. Er þeim hér skipt í tvennt þ.e. annars vegar í bústaði frá því fyrir aldamótin 1900 (15 staðir) en hins vegar bústaði sem byggðust eftir 1900 (4 staðir).

Bústaðir frá því fyrir 1900. Eitt íbúðarhús er enn stendur var skráð 1999. Er það steinhús (SP-310:10) sem stendur í heimatúni Héðinshöfða byggt árið 1880 af Benedikt Sveinssyni sýslumanni. Að sögn mun hafa staðið bær á sama stað a.m.k frá því um 1859.

Sex eyðibýli þar sem enn sjást rústir voru skráð. Mánársel (SP 95:024) nefnist býli/sel í landi Mánár. Þar eru miklar rústir á hól sem er um 30x21 m að stærð. Í grendinni eru fleiri rústir. Búið er að slétta tún allt í kringum rústirnar, en að öðru leyti hefur staðurinn verið látinn ósnortinn. Er hér um að ræða gamalt selstæði Mánár en samkvæmt jarðabók Árna og Páls var fyrst farið að búa þar að staðaldri seint á 17. öld. Halldórsbær (SP-303:006) nefndist torfbær frá 19. öld er stóð um 70 m vestur af útihúsum á Hallbjarnarstöðum II. Bærinn var rifinn árið 1950 en ennþá sér fyrir tóftum hans. Í landi Ytri-Tungu er eyðibýlið Böðólfstaði(SP-304:006). Er hér um að ræða fornar bæjarrústir með hringlaga túngarði. Rústunum hefur af lítið verið raskað að öðru leyti en því að svo virðist sem einhvern tíma hafi verið byggður stekkur eða rétt ofan á sjálfa bæjarrústina að hluta. Rústirnar eru friðlýstar. Flekatá(SP-305:008) nefnist eyðibýli í landi Hringvers byggt á seinni hluta 19. aldar. Þar sér enn fyrir rústum tveggja húsa. Maríugerði (SP-305:018) nefnist fornt eyðibýli í landi Hringvers. Þar sér fyrir rústum á fjórum stöðum innan hringlaga túngarðs. Hefur engin röskun átt sér stað þar svo vitað sé. Hólkot (SP-310:011) nefnist eyðibýli í landi Héðinshöfða. Eru heimildir um eyðibýli á þessum stað þegar á 15. öld. Mun það hafa byggst aftur upp úr 1712. Þar sér fyrir rústum húsa og fjárréttar og túngarður í kring. Maríugerði (SP-310:033) nefnist eyðibýli, einnig í landi Héðinshöfða. Sér þar fyrir rústum og túngarði í kring.

Sjö bústaðir voru skráðir sem nú eru horfnir. Sagt er að á suðvesturhorni stærri eyjarinnar í Mánáreyjum, Lágey, hafi sést votta fyrir tóftum, svonefndum Kerlingartóftum (SP-295:005), kenndum við einsetukonu er þar á að hafa búið á 18. öld. Fyrir þessu sér nú ekki lengur enda er eyjan öll sundurgrafin af lunda. Syðri-Sandhólar (SP-298:006) voru hluti af lögbýlinu Sandhólum byggt upp úr 1662 en fór í eyði í Stórubólu á árunum 1707-1709. Býlið stóð syðst í Sandhólatúni, en öll ummerki um það eru nú horfin vegna túnsléttunar. Um 120 m austan við bæjarhólinn á Ísólfstöðum sást lengi móta fyrir rústum torfbæjar (SP-302:035). Voru tóftir þessar sléttaðar undir tún fyrir allmörgum árum og var jarðýta notuð við verkið. Maríugerði (SP-304:017) nefndust fornar bæjarrústir skammt vestan við gamla túnið í Ytri-Tungu. Hafa rústir þessar verið sléttaðar undir tún og sjást nú engin ummerki eftir þær. Neðri-Bær (SP-302:003) stóð um 150 m VSV af bæjarhólum á Ísólfstöðum. Var honum rutt niður fyrir allmörgum árum síðan og var staðurinn sléttaður undir tún svo engin ummerki sjást lengur eftir hann. Skammt norðan við útihús á Hallbjarnarstöðum II stóð bær fram til aldamóta 1900 er nefndur var Sigurjónsbær (SP-303:003). Var bærinn byggður á 19. öld.

Hefur staðurinn nú verið jafnaður út svo engin ummerki sjást eftir bæinn. Gata (SP-310:005) nefndist gömul hjáleiga í heimatúni Héðinshöfða. Ekki er vitað hvenær fyrst var byggt á þessum stað en síðast var búið þar 1921. Ekki sjást nein ummerki um býlið, enda hefur staðurinn verið sléttaður undir tún.

Eitt eyðibýli frá því fyrir 1900 sem nú er horfið vegna bygginga var skráð. Nefndist það Sandhóllagerði (SP-298:004) og var gömul hjáleiga sem stóð rétt fyrir norðan tún á Sandhólum. Eftir það sjást nú engin ummerki en þar sem það stóð eru nú fjárhústóftir.

Bústaðir byggðir eftir 1900. Tveir bústaðir byggðir eftir 1900 sem ekki sést lengur til, voru skráðir. Um 5 m austur útihúsum á Hallbjarnarstöðum II stóð íbúðarhús (SP-303:029) úr timbri byggt upp úr aldamótum 1900. Var húsið rífið árið 1947 og sjást nú engin ummerki eftir það. Sandholt (SP-310:008) nefnist býli er stóð í landi Héðinshöfða við svonefnda Héðinsvík. Þar mun fyrst hafa verið búið upp úr 1904. Engin ummerki sjást lengur eftir býlið enda mun staðurinn hafa verið sléttaður undir tún.

Þrír staðir voru skráðir þar sem enn sér til rústa. Í landi Ytri Tungu er eyðibýlið Árbær (SP-304:005), byggt rétt eftir aldamótin 1900. Fór bærinn í eyði árið 1930. Af bænum sjást nú einungis túngarður og fjárhústóft, en bæjarstæðið sjálft mun hafa verið sléttað undir tún. Í landi Ytri-Tungu er einnig eyðibýlið. Smárabakki (SP-304:050) er byggt var snemma á 20. öld. Eru rústir þess enn mjög greinilegar. Héðinsvík (SP-310:014) nefnist eyðibýli í landi Héðinshöfða er byggt var upp úr aldamótunum 1900 en fór í eyði 1930. Stóð það á sjávarbakka við samnefnda vík. Eftir það sést enn steypur kjallaragrunnur.

Útihús og Túngarðar

Útihús eru yfirleitt langstærsti minjaflokkurinn á hverju svæði, en þau eru víðast horfin, hafa verið sléttuð undir tún eða horfið undir nýrri byggingar. Á Tjörnesi eru 98 útihús skráð sérstaklega, en af þeim eru 22 útihús með óskilgreint hlutverk, 41 fjárhús, 2 lambhús, 13 hesthús, 7 fjós, 9 geitakofar, 4 smiðjur og 2 hlöður. Að auki eru 7 sem skráð eru sem hluti bæjarstæða Mánár, Valadals, Hringvers og kotbýlissins Ábæjar og er í öllum tilvikunum um fjós og hlöðu að ræða nema í Árbæ en þar er skráð fjárhús.

Flest útihús með óskilgreint hlutverk eru skráð í Héðinshöfða (4), Rauf (4), Tungugerði (3) og í Breiðuvík (3). Af 22 útihúsum með óskilgreint hlutverk, eru 3 sem enn sést til. Þau eru á Máná (SP-295:003), í Breiðuvík (SP-297:005) og í Tungugerði (SP-307:002). Er það fyrstnefnda enn undir þaki.

Flest fjárhús eru skráð í landi Héðinshöfða (7), í Hringveri (6) og á Ísólfsstöðum (6). Á öðrum bæjum er fjöldinn 1-3 fjárhús. Athygli vekur að í Breiðuvík, Kvíslarhóli, Tungugerði og Rauf eru engin fjárhús skráð. Á móti kemur að á þessum jörðum ásamt Héðinshöfða er hvað mest um útihús með óskilgreint hlutverk eða 15 af 22, og er nokkuð víst að um fjárhús er að ræða í einhverjum tilvikum. Af 41 skráðu fjárhúsi eru 16 sem enn sést til. Þau eru á Máná (SP-295:002 og 006), í Valadal (SP-296:004 og 005), á Sandhólum (SP-298:004), á Ketilsstöðum (SP-299:010), á Hóli (SP-301:003), á Ísólfsstöðum (SP-302:013,024 og 034), í Hringveri (SP-305:005 og 014), í Syðri-Tungu (SP-306:019) og á Héðinshöfða (SP-310:016,025 og 031).

Tvö lambhús eru skráð á Tjörnesi. Þau eru á Héðinshöfða (SP-310:056) og í Valadal (SP-296:002). Ekki er vitað um nákvæma staðsetningu þess fyrrnefnda.

Dreifing þeirra hesthúsa sem skráð eru, er sem hér segir: Máná (1), Valadalur (1), Sandhólar (2), Ketilsstaðir (2), Mýrarkot (1), Hóll (1), Hallbjarnarstaðir (2), Ytri Tunga (1), Hringver (1), Syðri-Tunga (1). Af þessum eru einungis 2 sem enn sjást en þau eru á Ketilsstöðum (SP-299:004) og í Hringveri (SP-305:006).

Sjö fjós eru skráð. Er dreifing þeirra um svæðið sem hér segir: Héðinshöfði (2), Kvíslarhóll (1), Mýrarkot (1), Sandhólar (1), Breiðavík (1) og Valadalur (1). Öll munu nú vera horfin ef undanskilið er það sem skráð er með Sandhólum.

Níu geitakofar eru skráðir á svæðinu og dreifast þeir á 6 bæi: Máná (1), Breiðavík (2), Sandhólar (2), Ketilsstaðir (1), Kvíslarhóll (2) og Héðinshöfði (1). Þrír þeirra sjást enn, en þeir eru á Máná (SP-295:038), Sandhólum (SP-298:039) og á Ketilsstöðum (SP-299:007).

Fjórar smiðjur voru skráðar: Í Ytri-Tungu (1), á Hallbjarnarstöðum (1) og á Sandhólum (2). Einungis ein þessara smiðja sést enn, en hún er á Sandhólum (SP-295:038).

Einungis tvær hlöður eru skráðar, nánar tiltekið á Hóli (SP-301:004) og í Mýrarkoti (SP-300:003). Ástæða þess að svo fáar hlöður eru skráðar sérstaklega er sú að í flestum tilvikum eru þær hluti af öðrum útihúsum eins og t.d. fjárhúsum og því skráðar með þeim, en þær sem skráðar eru stóðu aftur á móti stakar í túni bæjanna.

Túngarðahleðsla var mikilvægur hluti af túnabótum á 19. öld og á það einnig við um Tjörnes því alls 10 túngarðar eru skráðir sérstaklega á svæðinu. Af þeim eru 4 sem eru alveg horfnir (SP-298:66, SP-302:045, SP-304:010 og SP-310:059). Af þeim 6 sem enn sést til er einungis 2 sem segja má að enn standi að mestu leyti Í Hringveri stendur túngarðurinn (SP-305:037) enn að mestu ef ekki öllu leyti. Er hér um að ræða talsvert mikið mannvirki sem umlykur túnið að norðan, sunnan og austanverðu. Eru tvö útihús sambyggð honum, nánar tiltekið hesthús (SP-305:006) og fjárhús (SP-305:005). Í landi Mánár er túngarður umhverfis

beitarhús (Hvaltjarnarhús, SP-295:014) sem stendur enn að mestu leyti. Í hinum tilvikunum er einungis um að ræða garðstubba eða -slitur. Í Valadal stendur túngarðurinn enn (SP-296:012) meðfram suðurjaðri túnsins. Á Ketilsstöðum stendur enn túngarðsbútur (SP-299:14) á kafla meðfram austurjaðri túnsins og er hesthústóft (SP-299:004) sambyggð honum. Á Héðinshöfða eru skráðir 3 túngarðar. Er enn af þeim alveg horfinn en af hinum tveim (SP-310:007 og 023) sjást sjást einungis bútar. Er annar þeirra (SP-310:007) á kafla meðfram austurjaðri heimatúns bæjarinns. Hinn (SP-310:023) er sunnan við svonefnt Höfðagerðistún þar sem voru beitarhús (SP-310:013).

Auk þeirra túngarða sem hér eru upptaldir eru nokkrir sem skráðir voru sem með bæjarstæðum. Þeir eru: á Böðólfstöðum (SP-304:006) og Árbæ (SP-304:005) í landi Ytri-Tungu, í Mariugerði (SP-305:018) í landi Hringvers og við Hólkot (SP-310:011) og Mariugerði (SP-310:033) í landi Héðinshöfða.

Tún og garðar

Þó að tún séu ekki mannvirki í venjulegum skilningi eru þau þó til orðin af mannavöldum og með aðferðum lífefnafræði og fornvistfræði má fá gömul tún til að gefa vísbendingar um sögu jarðræktar. Langflest heimatún á Íslandi eru enn í fullri notkun og hafa verið sléttuð margsinnis með stórvirkum vinnuvélum og á þau hefur verið borinn ólífrænn áburður um árabil. Tún sem orðið hafa fyrir slíku hnjaski henta verr til rannsókna og því er mikilsvert ef hægt er að finna tún sem eru að mestu ósnert af tækni 20. aldar. Á Tjörnesi hefur öllum heimatúnum verið raskað á einn eða annan hátt.

Á Tjörnesi eru skráðir 3 kálgarðar. Í Ytri-Tungu(1) og á Sandhólum (2).

Garðlög og nátthagar

Að túngörðum meðtöldum er alls 50 garðlög skráð á Tjörnesi, en í þennan minjaflokk falla auk túngarða, vörslugarðar, göngugarðar, landamerkjagarðar og áveitugarðar. Um þá síðast nefndu verður fjallað sérstaklega í kaflanum “*Engjar og áveitur.*” Þá er einnig talsvert um að garðlög með óþekkt hlutverk hafi verið skráð.

Alls eru sjö landamerkjagarðar skráðir á svæðinu og er ástand þeirra í flestum tilvikum lélegt. Á milli Mánár og Valadals ræður svonefndur Merkjagarður (SP-296:009) merkjum á kafla frá sjó. Á milli Ketilsstaða og Sandhóla ræður merkjum frá sjó garðlag (SP-299:008-009). Á milli Ketilsstaða og Mýrarkots ræður merkjum frá sjó garðlag (SP-299:025). Á milli

Hallbjarnarstaða og Ísólfstaða ræður merkjum frá sjó garðlag (SP-303:047). Á milli Raufar og Héðinshöfða er garðlag (SP-309:009 og SP-310:050) á landamerkjum frá sjó.

Á Tjörnesi eru skráð 30 forn og mikil garðlög sem liggja á víð og dreif um svæðið. Ríkir talsverð óvissa um hlutverk þeirra, en þó er ekki ólíklegt að um sé að ræða vörslugarða eða göngugarða. Í mörgum tilvikum sáust garðlög þessi ekki er vettvangsrannsókn var gerð, en þau sjást þó vel á loftmynd. Merkastur af þessum er svonefndur Héraðsgarður (SP-671:001) sem heimildir greina frá að hafi náð frá Máná til Þingeyjar eða jafnvel allt til Mývatnssveitar. Á Tjörnesi er Héraðsgarður greinilegastur þar sem hann liggur yfir lönd Héðinshöfða og Eyvíkur, en einnig er mögulegt að garðlög SP-671:002 og SP-304:047 séu hlutar hans, án þess að augljós tengsl séu þar á milli.

Aðeins einn náttugi var skráður á Tjörnesi en hann er í landi Ytri-Tungu (SP-304:025)

Stekkir og kvíar

Fráfærur lögðust af á skráningarsvæðinu á fyrstu áratugum 20. aldar. Eru alls 18 stekkir skráðir á Tjörnesi og sjást þeir allir enn, þótt ástand þeirra sé ærið misjafnt. Þeir eru á Máná (2), í Valadal (1), á Sandhólum (2), á Hóli (2), á Ísólfstöðum (3), á Hallbjarnarstöðum (3), í Ytri-Tungu (1), í Syðri-Tungu (1), á Kvíslarhóli (1) og í Rauf (1). Eru stekkirnir yfirleitt tveggja hólfa (rétt og lambakró) og yfirleitt úr torfi eða grjóti, en einstaka er þó eingöngu úr torfi. Í tveimur tilvikum er um að ræða tvær einfaldar tóftir (SP-303:025 og SP-302:19-20).

Alls eru skráðar 13 kvíar á svæðinu og sést enn til 8 þeirra. Þær eru á Máná (1), á Sandhólum (1), á Ketilsstöðum (1), á Hóli (1), á Ísólfstöðum (1), á Hallbjarnarstöðum (4), í Ytri-Tungu (1), í Hringveri (1), í Syðri-Tungu (1) og á Héðinshöfða (1).

Beitarhús og sel

Sex beitarhús eru skráð á svæðinu. Þau eru á Máná (1), Sandhólum (1), Hóli (1), Hringveri (2), og Héðinshöfða (1). Af þessum eru tvö sem nú eru horfin (SP-310:13 og SP-305:023). Öll húsin voru í notkun á 20. öld en í öllum tilvikunum standa þau á svæðum þar sem talsvert er um tóftir, sem bendir til þess að menn hafi byggt aftur og aftur á sama stað. Hvað varðar gerðfræði þessara húsa þá er yfirleitt um að ræða fjárhús með sambyggðri hlöðu. Fjarlægð frá bæ er yfirleitt á bilinu 500m-2000m.

Sjö sel eru skráð á svæðinu. Á Máná, í Valadal, á Sandhólum, í Ytri-Tungu, í Hringveri, í Syðri-Tungu, í Rauf og á Héðinshöfða. Að auki voru skráð tvö “sel-örnefni” í

landi Hóls. Af skráðum seljum eru 5 sem enn sést til: á Máná, í Valadal, á Sandhólum, í Hringveri og í Syðri-Tungu. Af þeim eru rústir Mánársels hvað stærstar, en þar var lengi vel búið að staðaldri. Fjarlægð frá bæ er á bilinu 2-4 km og eru þau öll í heiðarlandi jarðanna, utan Mánársels sem stendur við sjó.

Vatnsból

Sjö vatnsból eru skráð: á Máná, í Breiðuvík, á Sandhólum, í Mýrarkoti, í Ytri-Tungu í Hringveri og á Héðinshöfða. Þrjú af þeim eru lindir sem spretta upp í túni eða í nágrenni þess. Á Máná er svonefndur Gvendarbrunnur sem er í raun tvær uppsprettur skammt norðanvið heimatúnið og liggur þjóðvegurinn yfir þær. Í Mýrarkoti er Gvendarbrunnur við vesturjaðar heimatúnsins. Í Hringveri sprettur svonefnd Lind upp í laut túninu. Brunnhús var byggt yfir Lindina og sáust rústir þess lengi. Oftast voru bæjarlækirnir vatnsból jarðanna og eru sumir þeirra manngerðir, eða á Máná, í Breiðuvík og Hringveri. Einn brunnur var skráður, svonefndur Tryggvabrunnur í landi Héðinshöfða. Ekki er vitað til þess að vatnsöflun hafi verið vandamál á Tjörnesi.

Svarðargrafir

Svarðartekja er víða góð á Tjörnesi, en 23 mógrafasvæði eru skráð sem dreifast á 10 jarðir. Var svarðartekja stunduð á þessum jörðum allt fram undir 1950. Eru margar þessara grafa ærið mikilfenglegar að sjá sökum stærðar sinnar - en stærsta samfellda svæðið sem skráð er, er um 185x85 m (SP-303:039) - og dýptar en dæmi er um grafir þar sem svörðurinn hafi verið allt að 18 spaðastungur á þykkt (SP-304:045).

Kuml og kirkjugarðar

Engin kuml hafa verið rannsökuð á Tjörnesi en þó eru þar nokkrir meintir legstaðir fornanna þ.e.a.s. Mánahaugur í Mánárlandi, Valahaugur í Valadalssandi, Hallbjarnarhaugur í Hallbjarnarstaðalandi og Einbúi í Héðinshöfðalandi. Hafa gripir fundist í Valahaug og Einbúa.

Bænhús eru skráð á 5 jörðum á Tjörnesi, nánar tiltekið á Sandhólum, Ísólfstöðum, Hallbjarnarstöðum, Syðri-Tungu og Héðinshöfða. Eru öll ummerki eftir þessi hús nú horfin ýmist vegna túnsléttunnar eða bygginga. Hafa mannabein komið í ljós á Sandhólum og í Syðri-Tungu. Á Ísólfstöðum og á Héðinshöfða sást móta fyrir leiðum við bænhúsin. Auk þess hafa komið í ljós mannabein á Ketilsstöðum, án þess þó að heimildir séu til um bænhús þar. Þá eru einnig skráðir 2 legstaðir í landi Kvíslarhóls.

Leiðir

Leiðir eru víða skráðar á Tjörnesi, eða alls 42. Er oftast um að ræða leiðir á milli bæja en einnig eru skráðar nokkrar sem flokkast geta sem þjóðleiðir. Er bæði um að ræða göngu og reiðleiðir og sést enn vel til margra. Fáar leifar sem flokkast gætu sem samgöngumannvirki eru skráðar á svæðinu, fyrir utan nokkrar brýr og svonefndann Tunguheiðarveg sem liggur frá Syðri-Tungu að Fjöllum í Kelduhverfi, en hann er byggður upp að hluta.

Verminjar

Fimm verbúðir eða verbúðasvæði eru skráð á Tjörnesi; í Valadal (1), í Hringveri (3) og á Héðinshöfða. Er svæðið í landi Valadals (SP-296:023) hvað merkilegast sökum þess fjölda fornleifa sem þar eru, en innan þess eru einar 11 tóftir. Auk verbúðanna eru 7 sjóbúðir skráðar: á Máná (1), á Sandhólum (1), í Mýrarkoti (1), á Hóli (1), og á Ísólfstöðum (3). Þrjú uppsátur eru skráð: í Valadal, í Hringveri og á Sandhólum. Einnig er eitt naust skráð á Hallbjarnarstöðum. Þá voru skráðar 15 lendingar á nesinu, á tólf jörðum.

7. kafli. Verndun og kynning á fornleifum á Tjörnesi

Á þessari öld hafa að a.m.k. 42% af öllum minjastöðum á Tjörnesi skemmt vegna framkvæmda í landbúnaði, flestir vegna túnasléttunar en margir einnig vegna nýbygginga. Auðvelt ætti að vera að stöðva þessa þróun því fornleifar þekja einungis lítið brot af því landi sem nýtanlegt er og því ætti að vera auðvelt að sneiða hjá þeim. Skilningur eykst nú á því að minjastaðir hafa gildi fyrir útivist og ferðapjónustu og er eitt af meginmarkmiðum fornleifaskráningar að finna og skilgreina staði eða svæði sem þurfa á verndun að halda eða henta til kynningar fyrir útlenda jafnt sem innlenda ferðamenn og skólabörn. Allar fornleifar á Íslandi eru friðaðar og þeim má ekki raska eða spilla, en hér að neðan verða gerðar sérstakar tillögur um verndun og er þá átt við að hirt sé um viðkomandi minjastað eða minjasvæði, staðurinn kynntur eða gerður aðgengilegur og ráðstafanir gerðar til að koma í veg fyrir eyðingu af völdum manna og náttúruafla þar sem það á við.

Brýnt er að gerðar verði ráðstafanir til að koma í veg fyrir frekari eyðileggingu fornleifa. Besta leiðin til að varðveita minjastaði er að kynna þá og gera aðgengilega almenningi. Hér að neðan er skrá um staði sem hafa rannsóknar og/eða kynningargildi.

a) torfbær Gamli bærinn á Máná (SP-295 :001) stendur enn að mestu þótt ástand hans sé fremur lélegt. Væri synd að láta hann hverfa af sjónarsviðinu þar sem hann gæti ef lappað væri upp á hann, haft töluvert aðdráttarafl fyrir ferðamenn.

b) bæjarstæði/Sel Mánárselstóftin er mikil og glæsileg að sjá og þar að auki í alfaraleið, og hefur því óvírætt varðveislu og kynningargildi.

c) fornþýli ? Vestur af Mánárseli er fornleg tóft (SP-295 :045) sem tvímælalaust hefur mikið varðveislugildi og þyrfti að rannsaka betur þar sem mögulegt er að um fornþýli sé að ræða. Þá mætti einnig varðveita rústirnar og garðlögin í Aðhaldinu (SP-295 :025) þar sem mögulegt er að þetta tvennt tengist

d) fornþýli ? Vestan við svonend Hvaltjarnarhús (SP-295 :014) er fornleg tóft (SP-295 :014) sem vert væri að athuga nánar til þess að ganga úr skugga um hvort um gamalt bæjarstæði er að ræða. Þá ber að varðveita Hvaltjarnarhúsin sem og túngarðin sem umhverfis þau er þar sem á ferðinni eru fallegar rústir sem eru í alfaraleið.

e) Verbúðir. Verminjar (SP-296 :023) í Sandvík hafa tvímælalaust rannsóknar-, varðveislu og kynningargildi vegna þess fjölda rústa sem þar er að finna.

f) Fornmannahaugar Merkja mætti Mánahaug í Mánárlandi, Valahaug í Valadalslandi, Hallbjarnarhaug í Hallbjarnarstaðalandi og Einbúa í Héðinshöfðalandi.

g) fornþýli? Rannsaka þarf til hlítar svæðið í nátthagagili í Breiðuvík (SP-297:007) þar sem mögulega gætu verið á ferðinni elstu mannvistarleifar á nesinu.

h) beitarhús. Gera mætti svæðið við beitarhús Sandhóla (SP-298 :0017) aðgengilegra ferðamönnum vegna þess fjölda rústa sem þar eru á fallegum stað. Hefur svæðið ótvírætt varðveislu- og kynningargildi

i)fornbýli ? Á Stekkjarhöfða við ströndina í landi Ísólfstaða (SP-302:040) eru rústir sem þyrfti að rannsaka til þess að ganga úr skugga um hvort um fornbýli er að ræða.

j)rústasvæði Í Hallbjarnarstaðagili eru bæði stekkja og kvíatættur sem vert væri að varðveita. Er gilið sjálft þar að auki fallett útivistarsvæði sem bæta mætti aðgengi að.

k)fornbýli Böðólfstaðir(SP-304 :006) í landi Ytri-Tungu hafa lengi verið á skrá um friðlýstar minjar enda um glæsilegar rústir að ræða. Bæta mætti þó aðgengi að þeim sem og merkja þær betur. Hafa rústirnar tvímælalaust mikið varveislugildi.

l)fornbýli ? Tóftir(SP-304 :040-042) sem eru á syðri barmi Hallbjarnarstaðagils og nyrst í landi Ytri-Tungu hafa ótvírætt rannsóknargildi því aðalrústin á svæðinu hefur hlutföll víkingaaldarskála, en hún er tæpir 40 m að lengd

m)túngarður Túngarðurinn í Hringveri (SP-305 :037) hefur talsvert varðveislugildi enda um að ræða fallett mannvirki sem setur svip á umhverfið og ber að halda honum við.

n)fornbýli Maríugerði(SP-305 :018) fer tvímælalaust í sama flokk og Böðólfstaðir og hefur mikið varðveislugildi. Þyrfti að bæta aðgengi að rústunum og merkja þær.

o)fornbýli Maríugerði (SP-310 :033) og Hólkot (SP-310 :011) í landi Héðinshöfða hafa einnig talsvert varðveislugildi

p)garðlög Skráð eru mörg mikil og forn garðlög víða á Tjörnesi sem vert væri að kanna nánar því líklega eru um að ræða forna vörslugarða sem geta veitt upplýsingar um beitarstjórnun fyrr á tímum og búsetu á svæðinu.

Heimildir

Óprentaðar heimildir:

Loftmynd frá 09.10. '76 í skalanum 1:35000

Fornleifastofnun Íslands

ÍSLEIF, gagnagrunnur um íslenskar fornleifar, Adolf Friðriksson og Orri Vésteinsson ritstj.

Þjóðminjasafn Íslands

Ágúst Ó. Georgsson, *Fornleifaskrá. Skrá um friðlýstar fornleifar*. Reykjavík 1990

Bjarni F. Einarsson, *Katlar sunnan við Húsavík og Hlíðarhorn á Tjörnesi*.

Fornleifakönnun vegna mats á umhverfisáhrifum. Reykjavík 1997.

Þjóðskjalasafn Íslands

Jarðadeild. Tjörneshreppur, túnakort.

Heimildamenn:

Aðalgeir Egilsson bóndi á Máná fæddur 09.10.1936

Aðalheiður Gunnarsdóttir fyrrum ábúandi í Valadal fædd 10.04.1932

Aðalsteinn Guðmundsson bóndi á Kvíslarhóli fæddur 28.01.1955

Guðrún Jóhannesdóttir bóndi í Ytri-Tungu fædd 18.01.1946

Gunnar Sigurðsson bóndi í Árholti fæddur 22.11.1926

Halldór Sigurðson bóndi á Syðri-Sandhólum fæddur 11.09.1951

Indriði Úlfsson fæddur á Héðinshöfða 03.06.1932

Jóel Friðbjarnarson bóndi á Ísólfstöðum fæddur 31.01.1931

Jónas Bjarnason bóndi á Héðinshöfða II fæddur 17.03.1932

Kristín Geirsdóttir fyrrum ábúandi í Hringveri fædd 19.08.1908

Kristján Kárason bóndi á Ketilsstöðum fæddur 09.09.1944

Margrét Bjartmarsdóttir bóndi á Sandhólum fædd 27.01.1952

Ragnhildur H. Ingólfssdóttir bóndi í Rauf fædd 29.01.1946

Sigtryggur Bjarnason bóndi í Steindal fæddur 05.04.1933
Sigurbjörg Sveinbjörnsdóttir bóndi í Mýrarkoti fæddur 02.03.1961
Smári Kárason bóndi í Breiðuvík fæddur 30.09.1951
Sæmundur Bjarki Kárason bóndi á Hallbjarnarstöðum fæddur 02.11.1915
Valgerður Jónsdóttir bóndi á Héðinshöfða 01.11.1928

Örnefnastofnun

Ö-Máná. Ari Gíslason skráði.
Ö-Valadalur. Ari Gíslason skráði.
Ö-Breiðavík. Ari Gíslason skráði.
Ö-Breiðavík. Athugasemdir og viðbætur. Svavar Sigmundsson skráði.
Ö-Breiðavík. Viðbætur. Jónína Hafsteinsdóttir skráði.
Ö-Sandhólar. Baldur Steingrímsson skráði.
Ö-Sandhólar. Athugasemdir og viðbætur. Baldur Steingrímsson skráði.
Ö-Ketilsstaðir. Ari Gíslason skráði.
Ö-Mýrarkot. Svör við spurningum. Friðbjörn Sörensson skráði.
Ö- Hóll. Ari Gíslason skráði.
Ö- Hóll. Athugasemdir og viðbætur. Friðbjörn Sörensson skráði.
Ö- Hóll. Svör við spurningum. Jóhannes Þ. Jóhannesson skráði.
Ö-Ísólfsstaðir. Gerð eftir örnefnaskrá Ara Gíslasonar, með seinni viðbótum.
Ö-Hallbjarnarstaðir. Ari Gíslason skráði.
Ö-Hallbjarnarstaðir, viðbætur. Eiður Árnason skráði.
Ö-Ytri-Tunga og Tunguvellir. Jóhannes Björnsson skráði.
Ö-Hringver. Kristín Geirsdóttir skráði.
Ö- Kvíslarhóll og Syðri-Tunga. Jóhannes Jóhannesson skráði.
Ö- Kvíslarhóll og Syðri-Tunga. Athugasemdir og viðbætur. Jóhannes Þ. Jóhannesson skráði.
Ö-Syðri-Tunga. Jóhannes Björnsson skráði.
Ö-Héðinshöfði. . Jóhannes Þ. Jóhannesson skráði.

Prentaðar heimildir:

Árbók hins íslenska fornleifafélags 1906

BBSÞ: *Byggðir og bú Suður Þingeyinga* 1985, Reykjavík 1986.

BBSÞ: *Byggðir og bú Suður Þingeyinga* 1963, Reykjavík 1963.

Bjarni Pálsson og Eggert Ólafsson : *Ferðabók*. Reykjavík, 1943.

DI: *Íslenskt fornbréfasafn*. II-V, Kaupmannahöfn/ Reykjavík, 18

FF: *Frásögur um fornaldarleifar II*, Reykjavík 1983

FÍ: *Skýrsla um Forngripasafn Íslands í Reykjavík I*, Kaupmannahöfn, 1968

Jarðabréf frá 16. og 17. öld, útdrættir. Kaupmannahöfn, 1993

ÍF: *Íslensk fornrit I*, Reykjavík, 1933

JÁM: *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalín* 1-11, Kh. 1913-43; 12-13 Rv. 1990.

JJ: J. Johnsen: *Jarðatal á Íslandi*, Kaupmannahöfn 1847.

Jóhannes Björnsson: "Lundey á Skjálfanda" *Árbók Þingeyinga* 1985

Karl Kristjánsson: "Sunnan jökla og norðan", *Árbók Þingeyinga* 1973.

LSP: Jón Sigurðsson: *Lýsing Suður-Þingeyjasýslu*, Reykjavík, 1954.

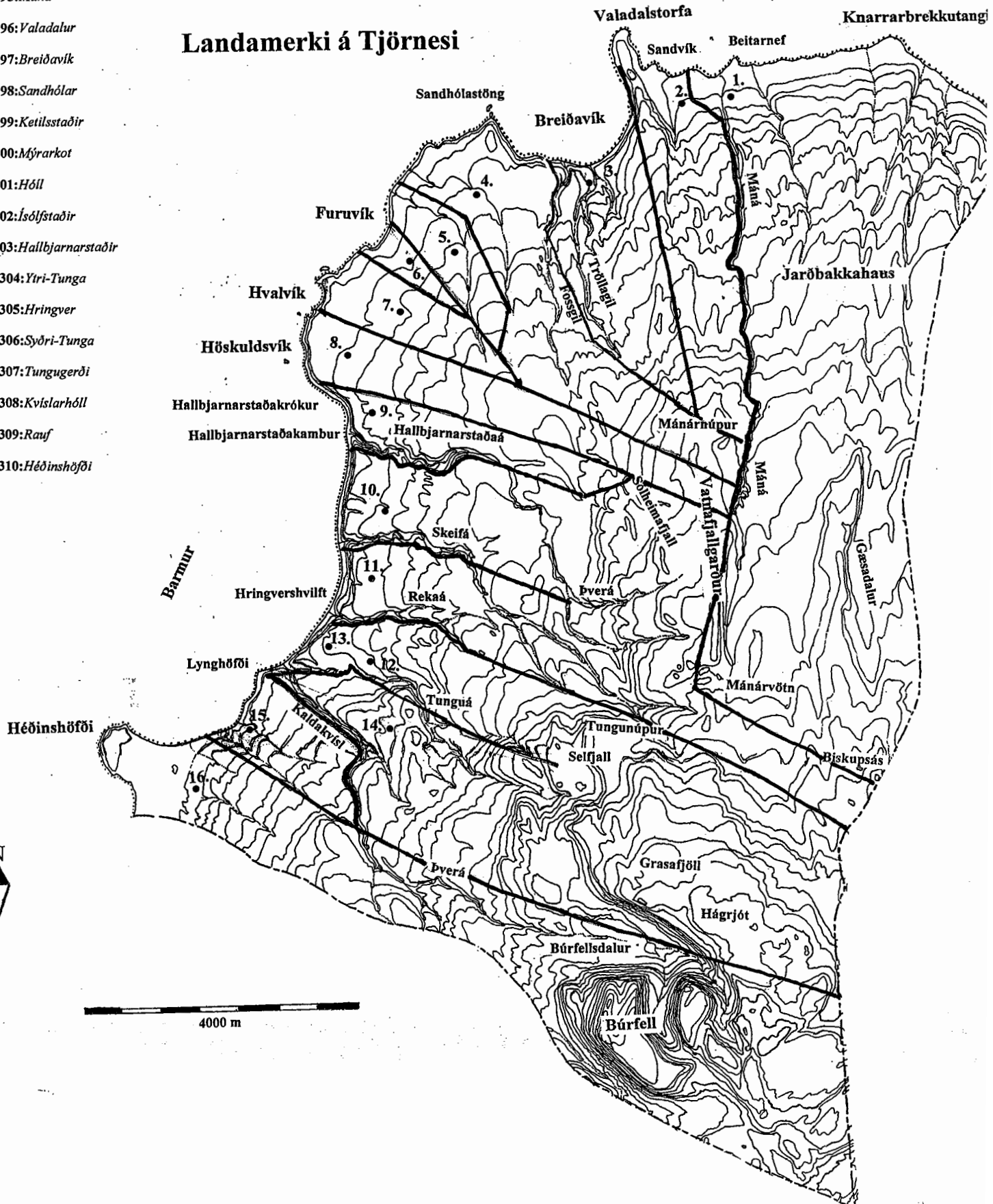
SSÞ: *Þingeyjarsýslur. Sýslu- og sóknalýsingar Hins íslenska bókmenntafélags 1839-1844*, Rv. 1994.

Þór Þórarinnsson, *Land og fólk. Byggðasaga Norður-Þingeyjasýslu*, Akureyri, 1985

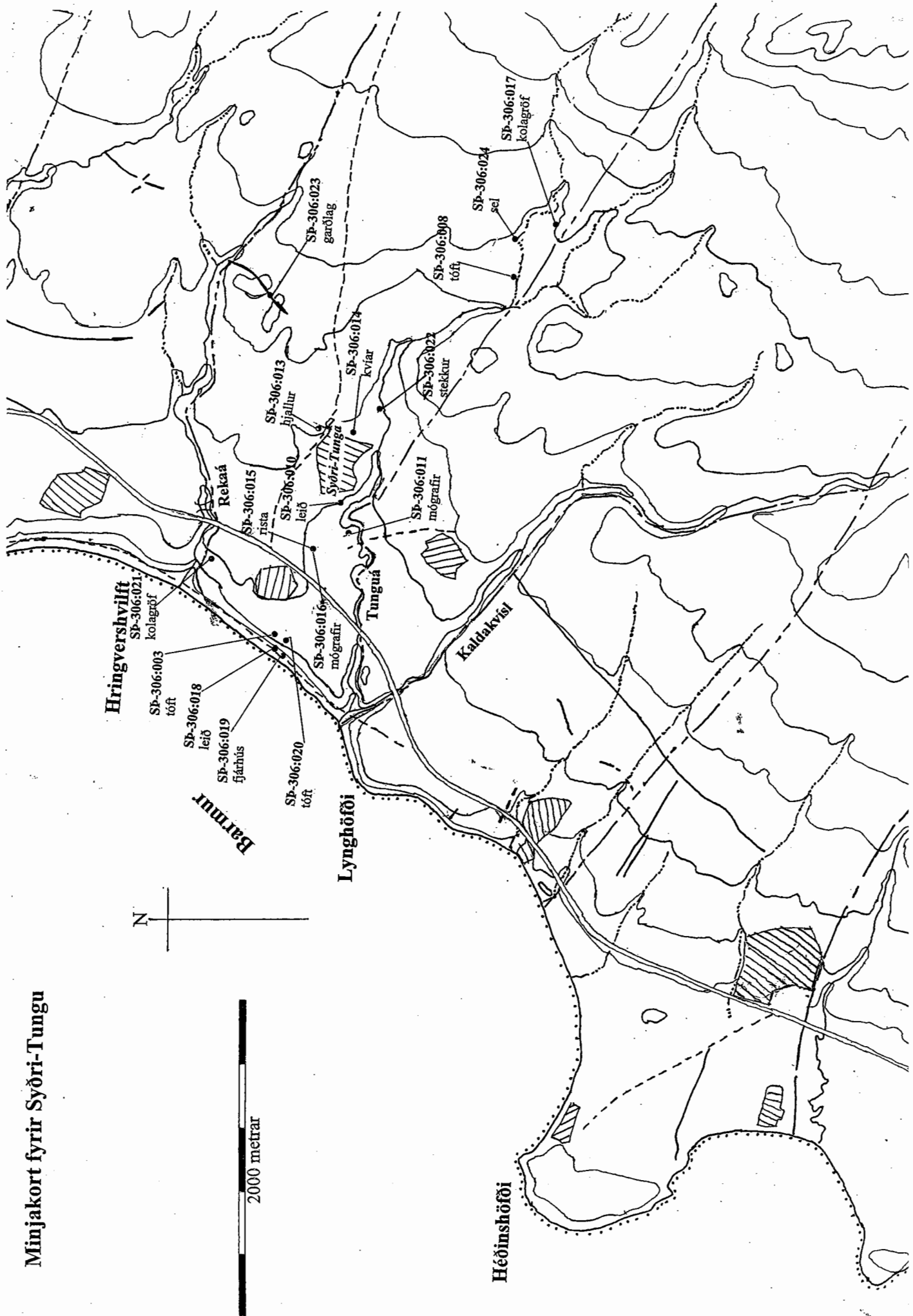
Ævar Petersen: "Fuglalíf Mánáreyja", *Týli*, 15. árg. 1-2 h. Akureyri, 1985.

1. = SP-295: Máná
2. = SP-296: Valadalur
3. = SP-297: Breiðavík
4. = SP-298: Sandhólar
5. = SP-299: Ketilsstaðir
6. = SP-300: Mýrarkot
7. = SP-301: Hóll
8. = SP-302: Ísólfsstaðir
9. = SP-303: Hallbjarnarstaðir
10. = SP-304: Ytri-Tunga
11. = SP-305: Hringver
12. = SP-306: Syðri-Tunga
13. = SP-307: Tungugerði
14. = SP-308: Kvíslarhóll
15. = SP-309: Rauf
16. = SP-310: Héðinshöfði

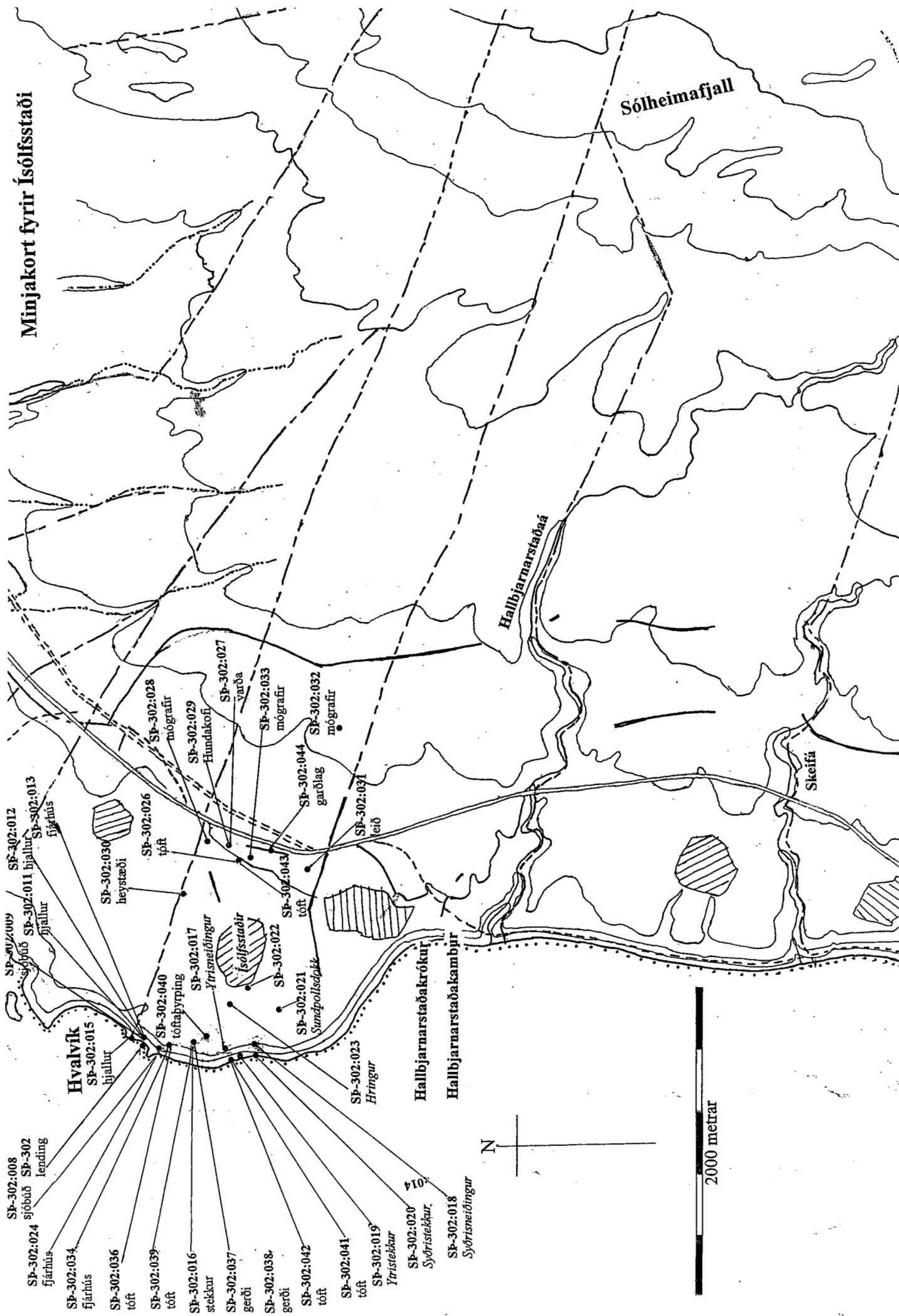
Landamerki á Tjörnesi

Minjakort fyrir Syðri-Tungu

Minjakort fyrir Ísólfsstaði

Minjakort fyrir Máná

Valadalstorfa

Sandvík

Breiðavík

Eyrarlækur

Tröllagil

Jarðbakkahaus

SP-295:040

garðlag

SP-295:010

tóft

SP-295:030

lending

SP-295:039

tóft

SP-295:027

leið

SP-295:041

tóft

SP-295:011

Garðar

SP-295:043

tóbabyrping

SP-295:013

Stekkur

SP-295:042

Vörðuhólar

SP-295:012

Vörðuhólar

SP-295:018

Húskóli

SP-295:029

Alfasteinar

SP-295:020

Húsadalssvæði

SP-295:038

geitakofi

SP-295:037

hlóðir

SP-295:021

stífla

SP-295:028

kvíar

Máná

SP-295:009

stekkur

SP-295:024

Mándarsel

SP-295:026

Torfhvammur

SP-295:023

Mánahaugur

SP-295:016

tóft

SP-295:045

tóft

SP-295:025

Adhald

SP-295:007

Mándarsel

SP-295:024

Mándarsel

SP-295:015

tóft

SP-295:014

beitarhús

SP-295:044

túngarður

SP-295:031

refagilda

SP-295:019

varða

SP-295:020

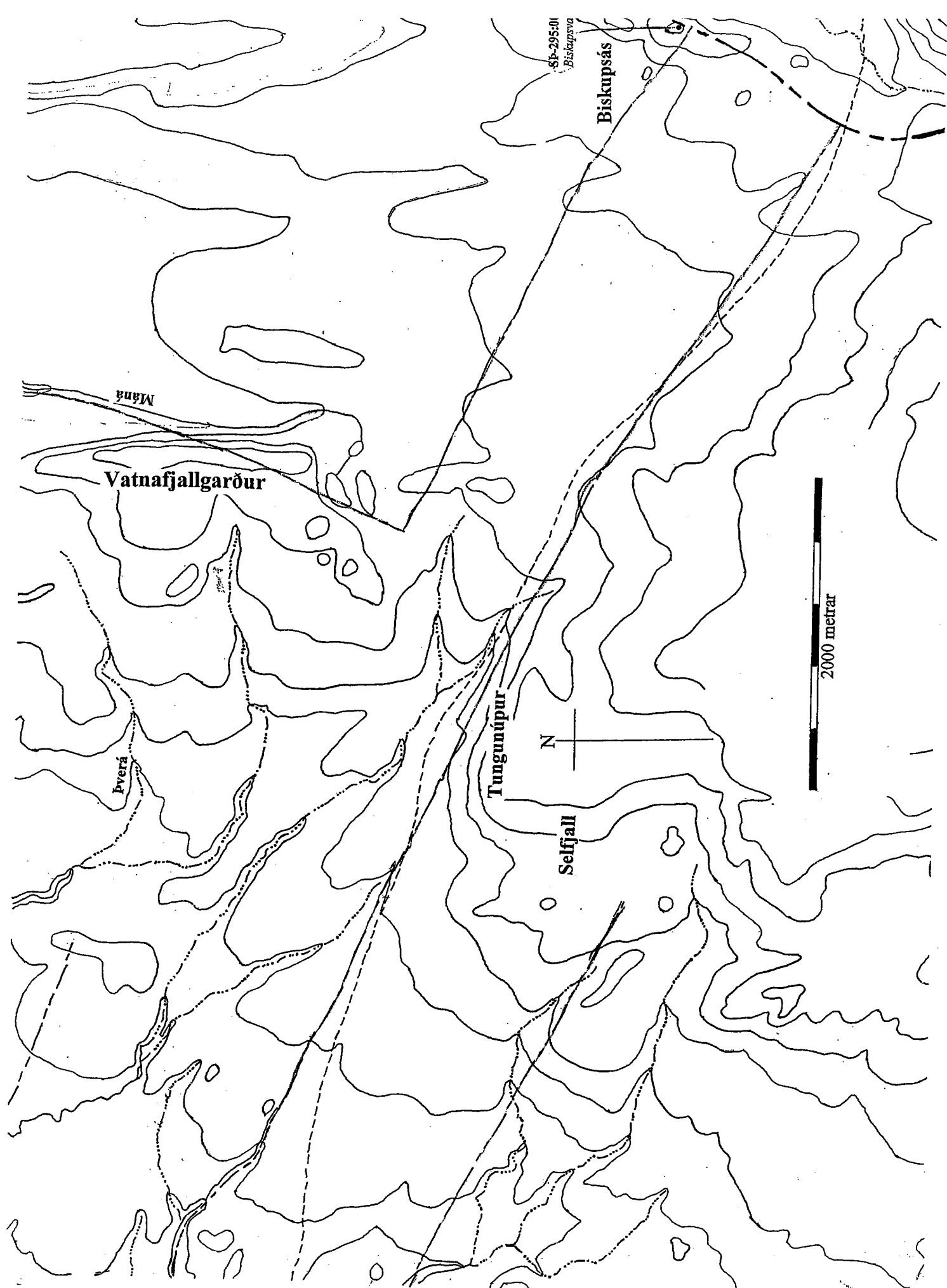
Húsadalssvæði

2000 metrar

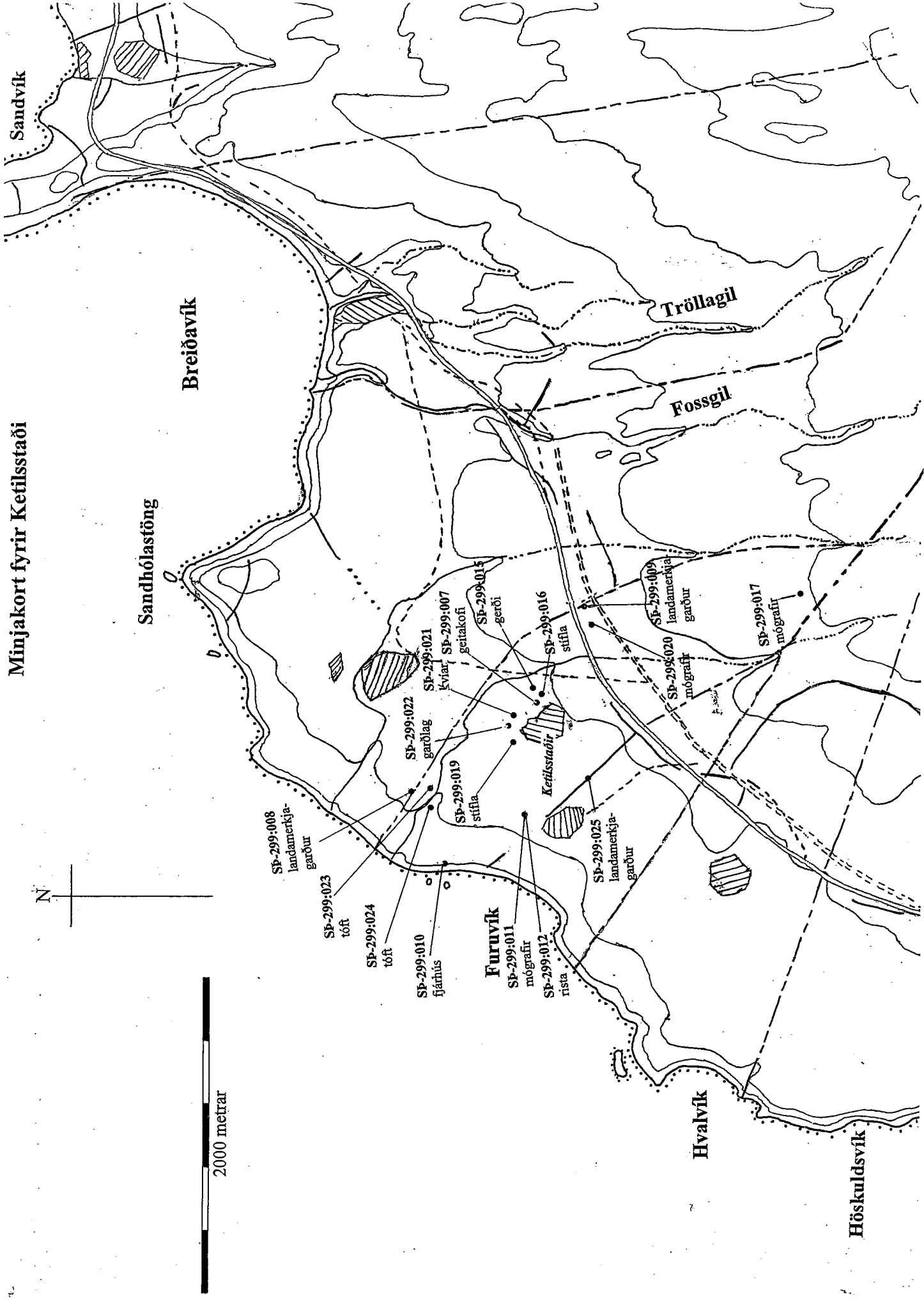
Knarrarbrekkutangi

N

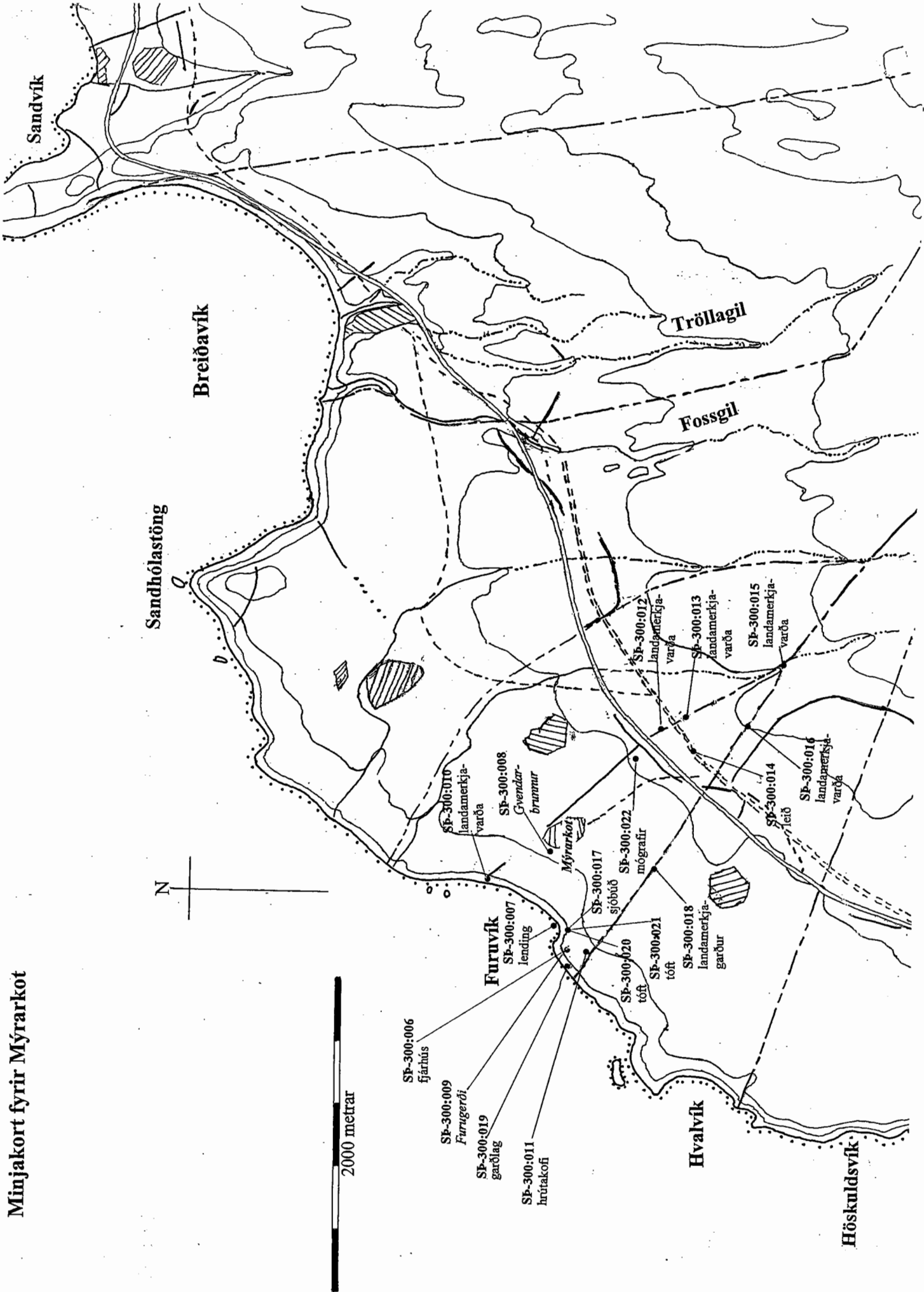

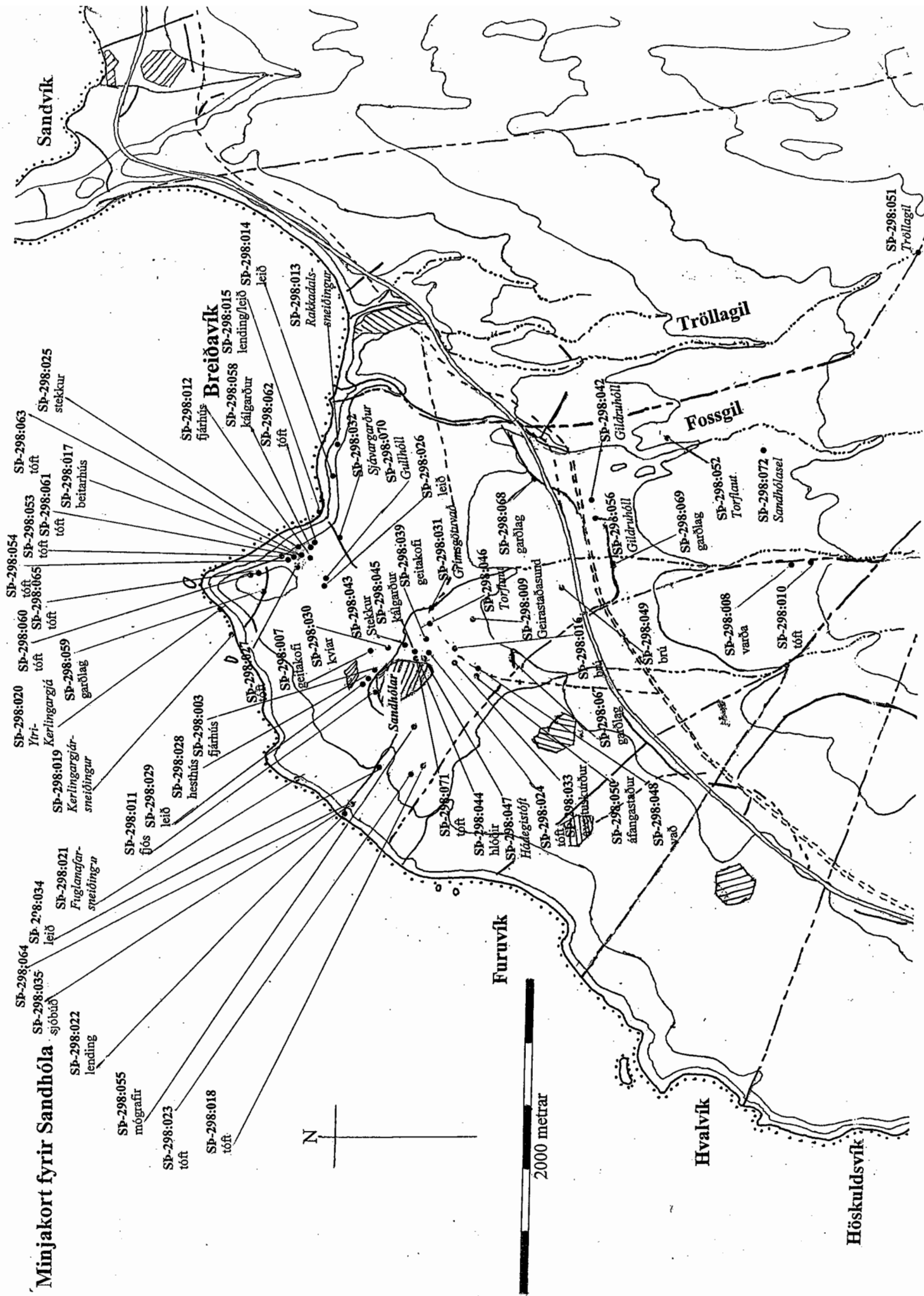
Minjakort fyrir Ketilsstaði

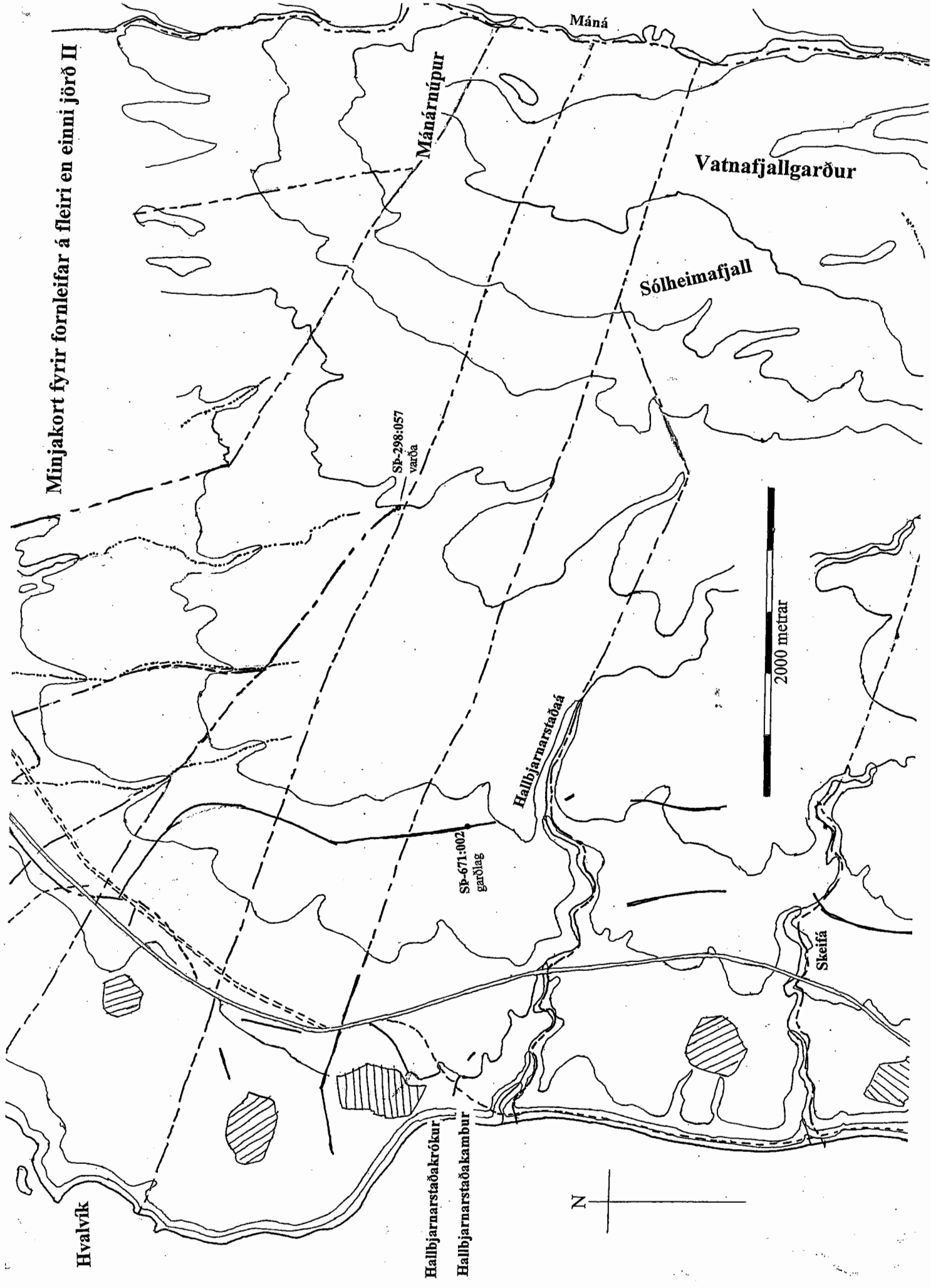
Minjakort fyrir Mýrarkot

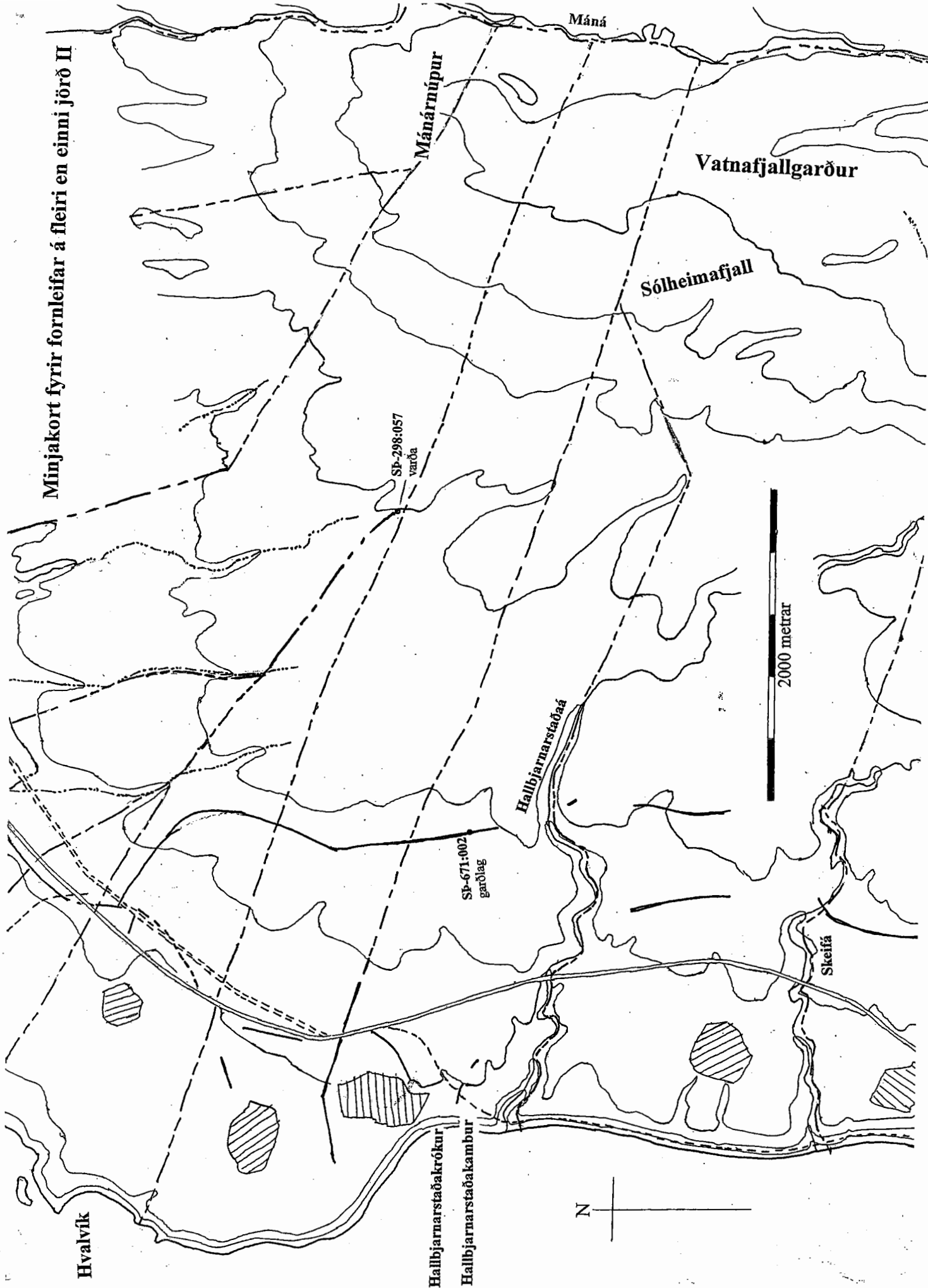
Minjakort fyrir Sandhóla

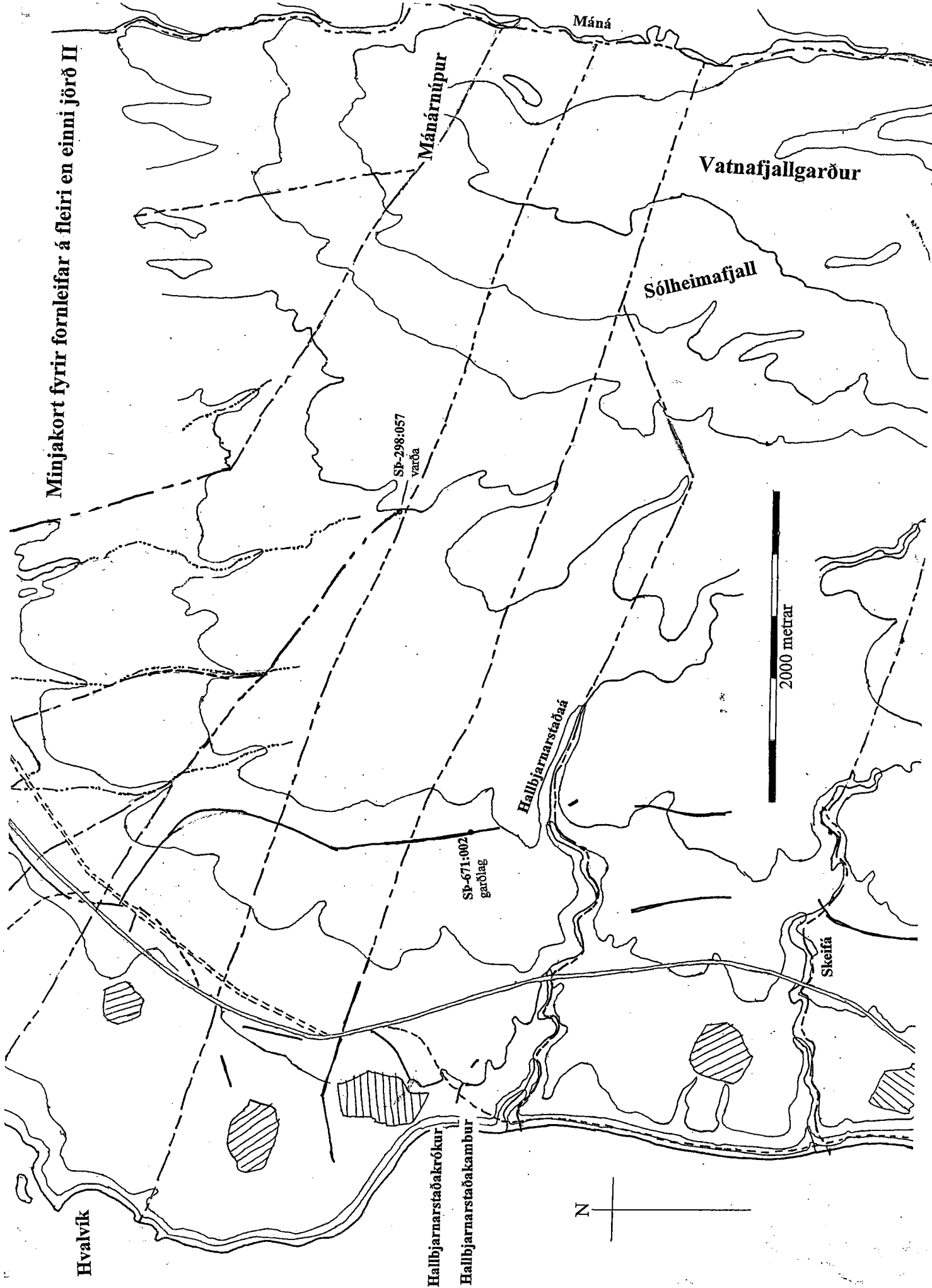
Minjakort fyrir fornleifar á fleiri en einni jörð II

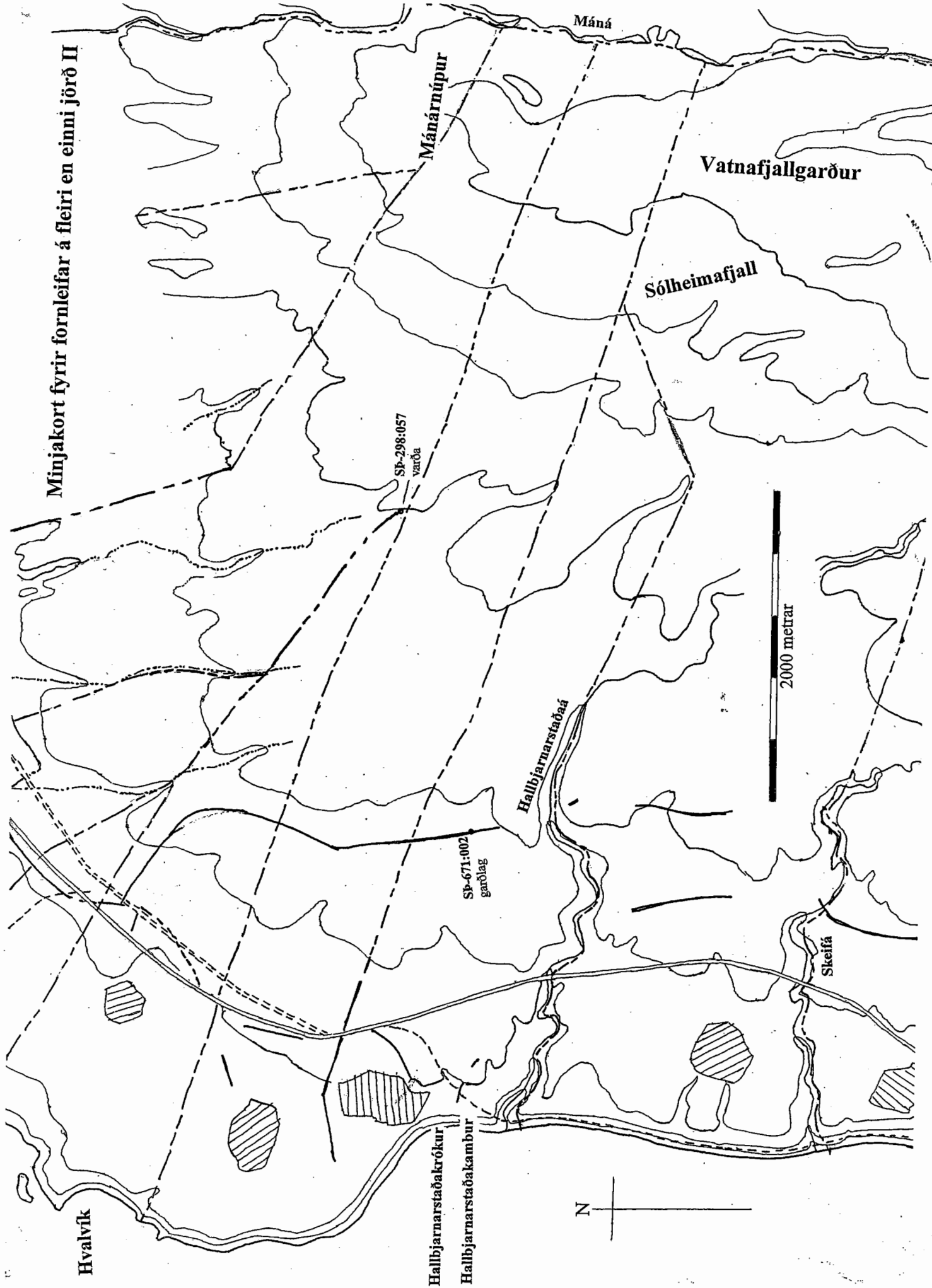
Minjakort fyrir fornleifar á fleiri en einni jörð II

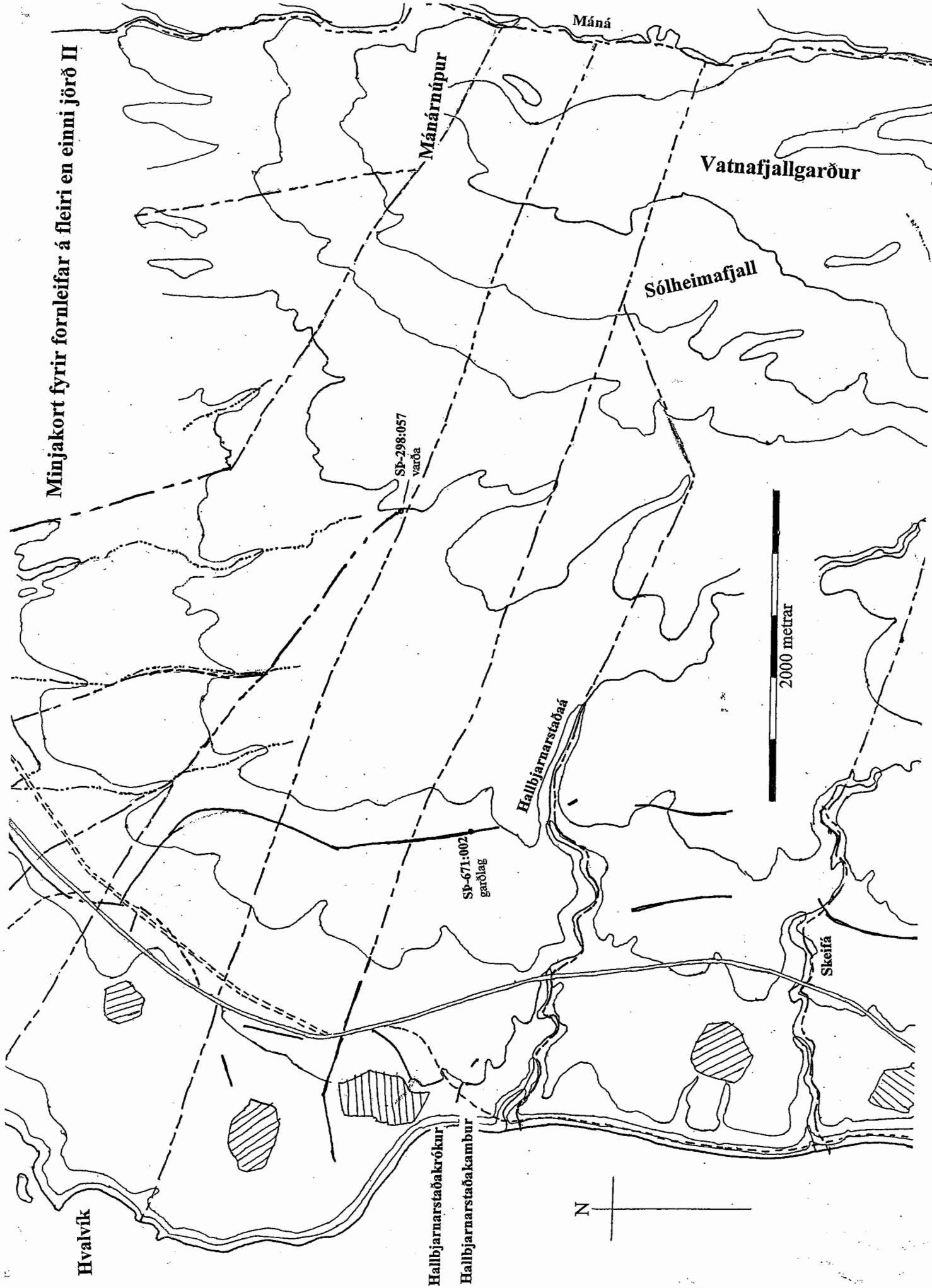
Minjakort fyrir fornleifar á fleiri en einni jörð II

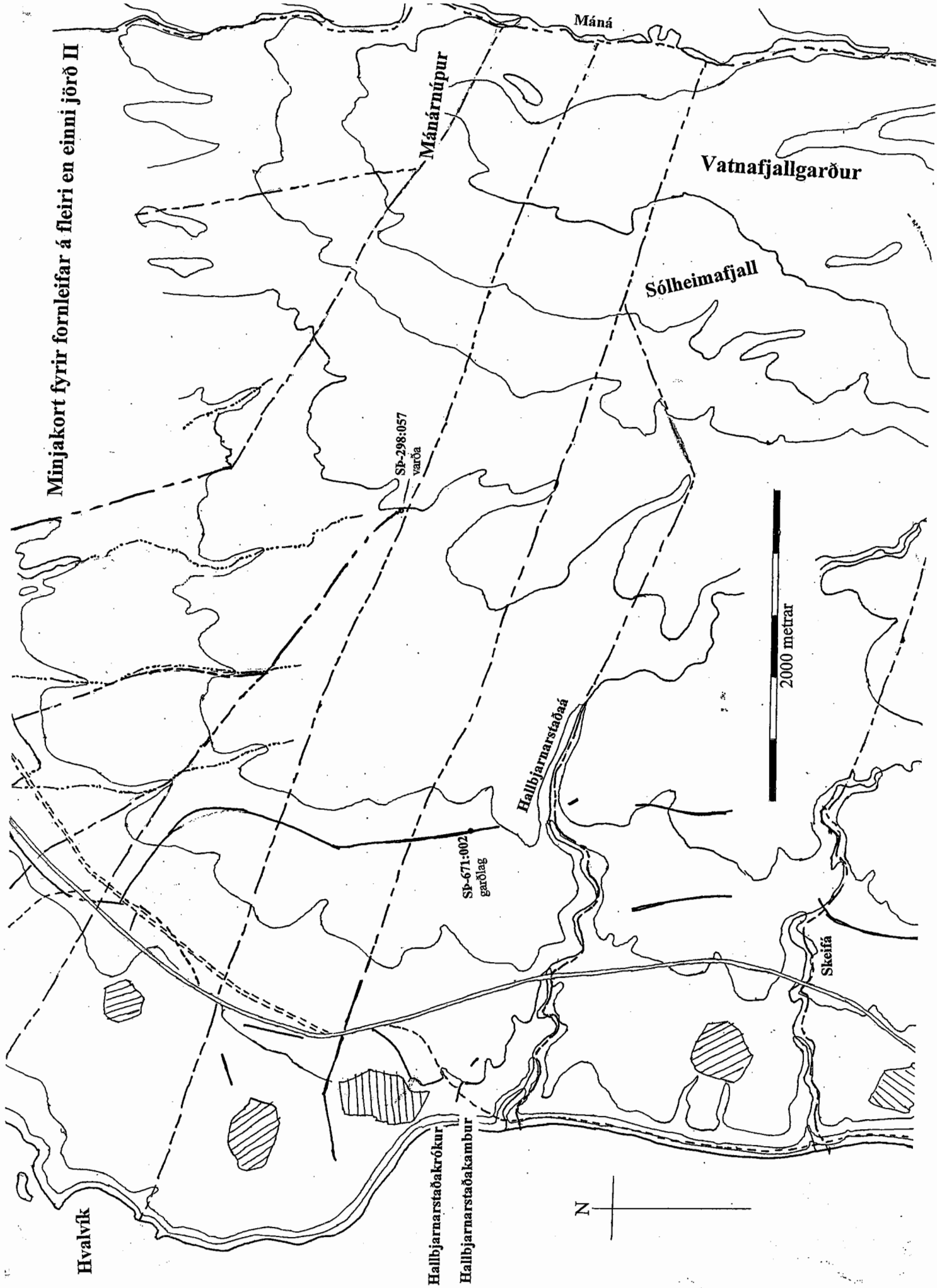
Minjakort fyrir fornleifar á fleiri en einni jörð II

Minjakort fyrir fornleifar á fleiri en einni jörð II

Minjakort fyrir fornleifar á fleiri en einni jörð II

Hvalvík

Hallbjarnarstaðakrókur
Hallbjarnarstaðakambur

Hallbjarnarstaðá

SP-671:002
garðlag

SP-298:057
varða

Mánarnúpur

Máná

Vatnafjallgarður

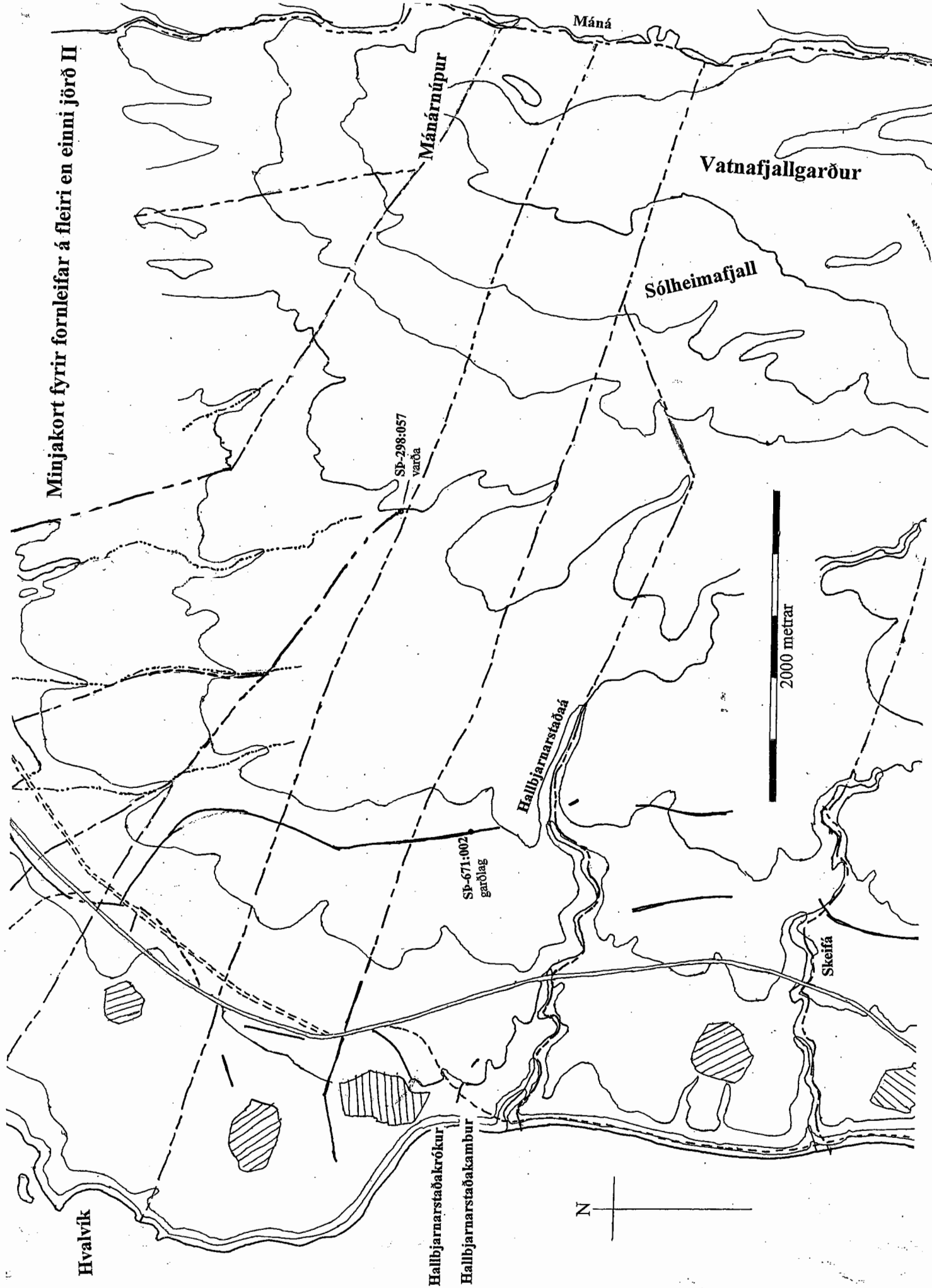
Sólheimafjall

Skeifa

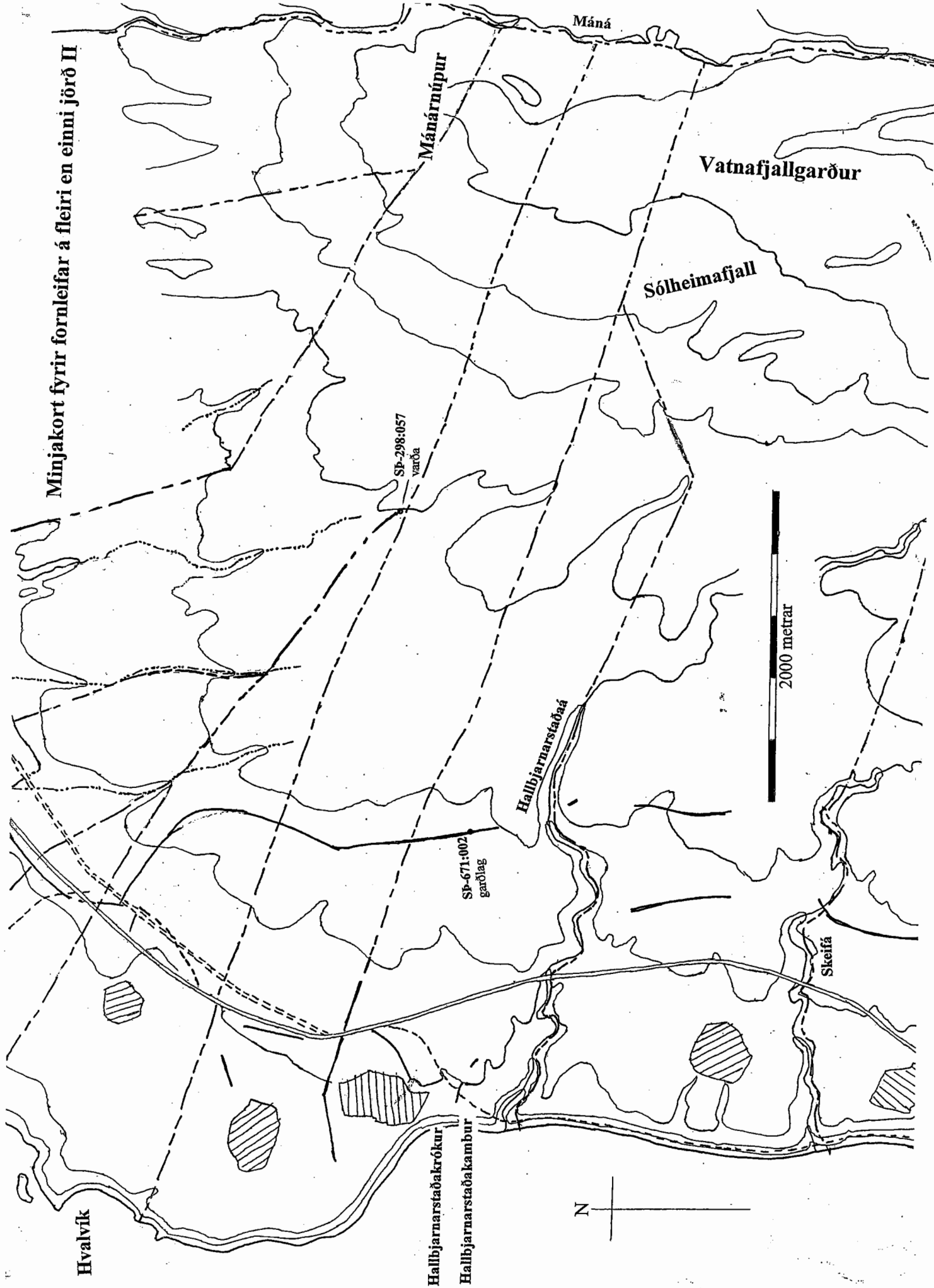
2000 metrar

N

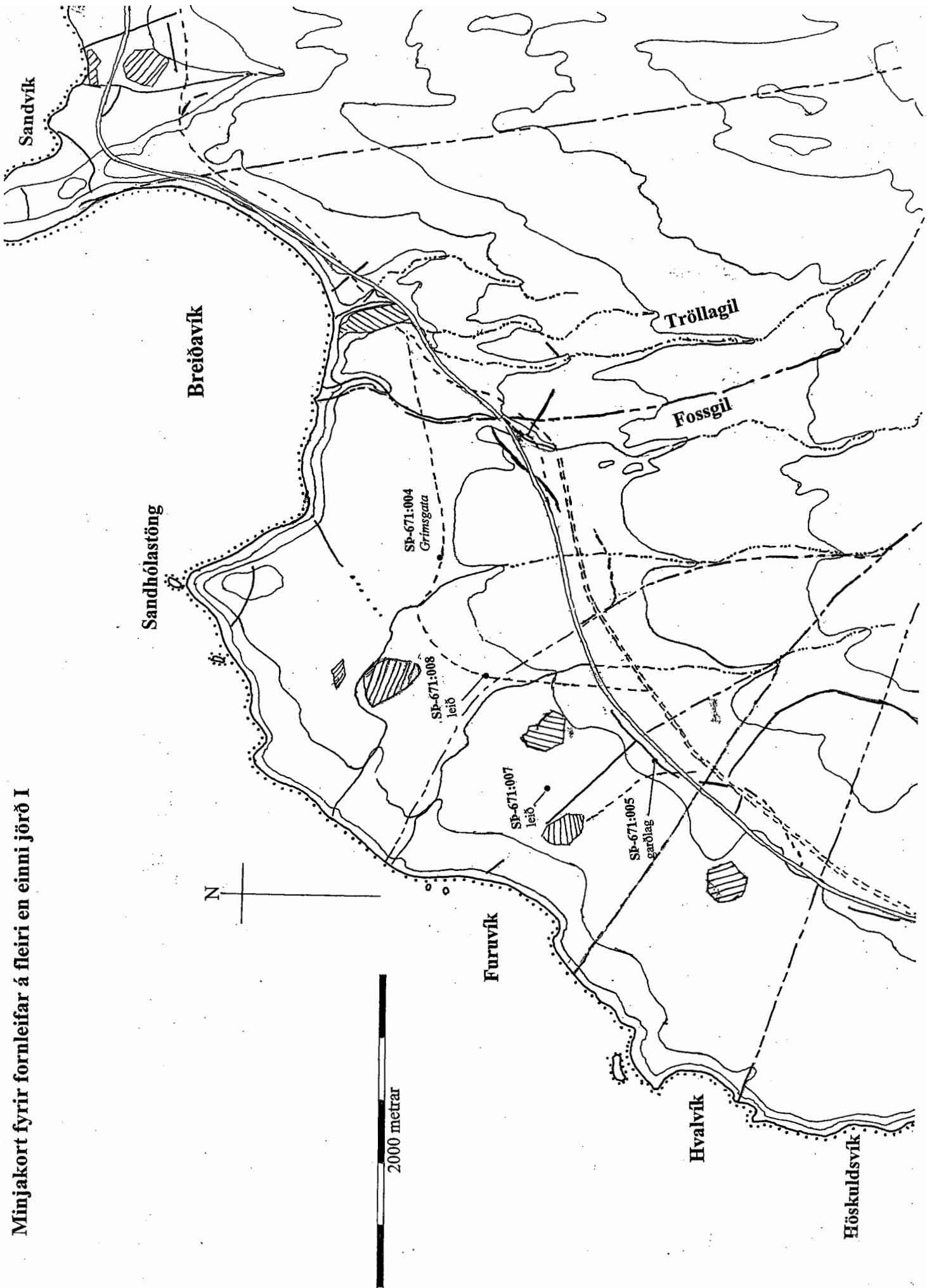
Minjakort fyrir fornleifar á fleiri en einni jörð II

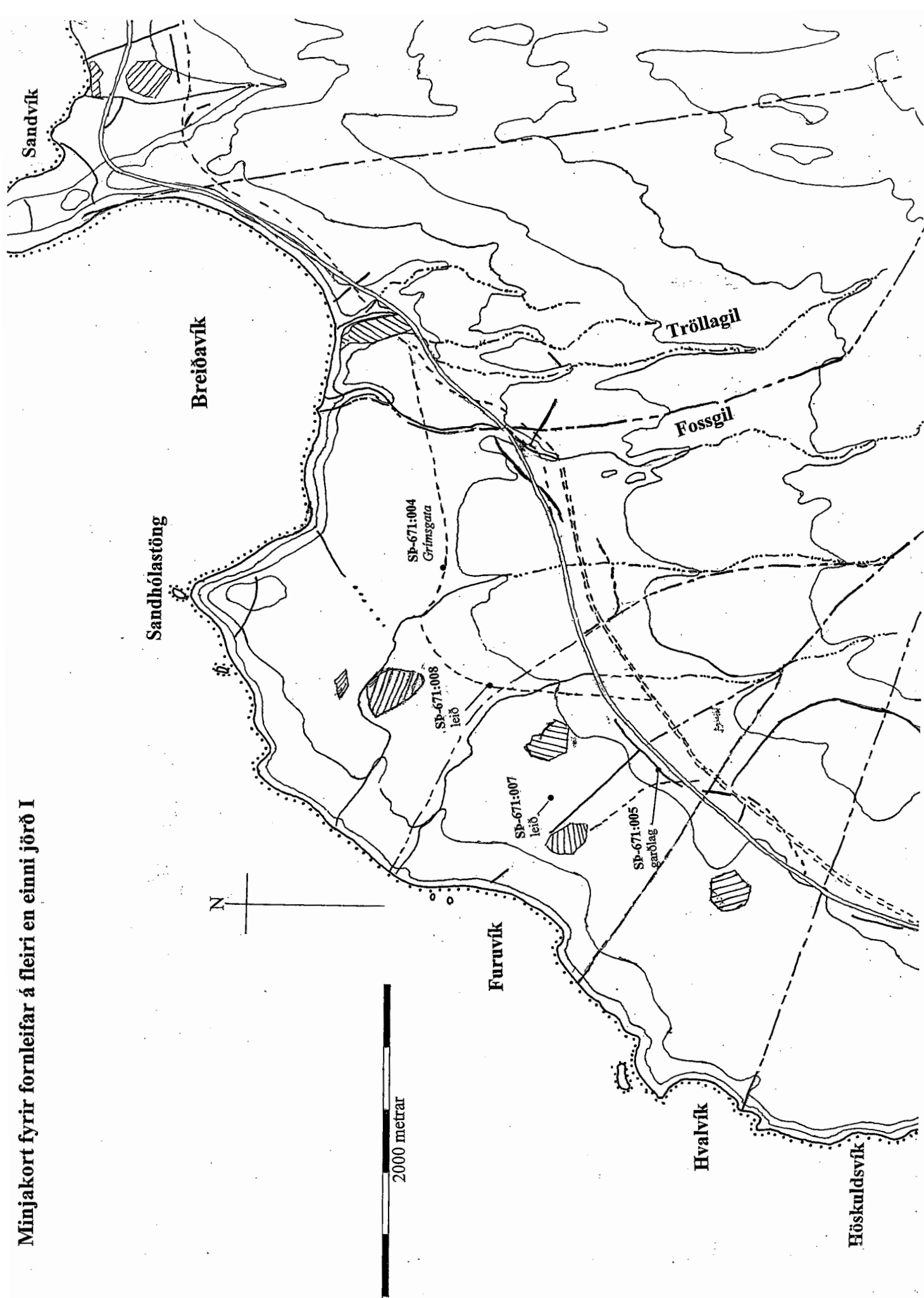
Minjakort fyrir fornleifar á fleiri en einni jörð II

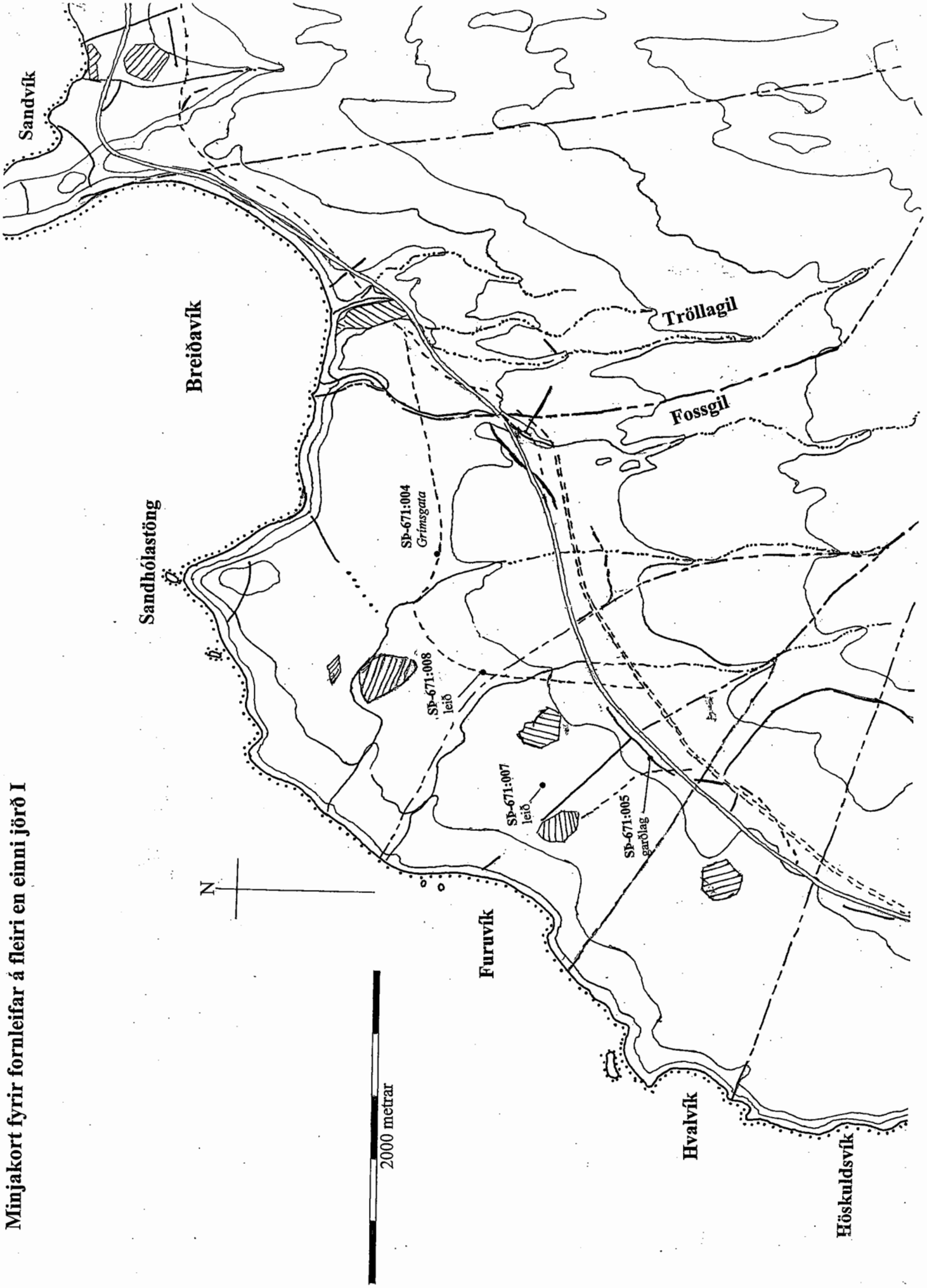
Minjakort fyrir fornleifar á fleiri en einni jörð I

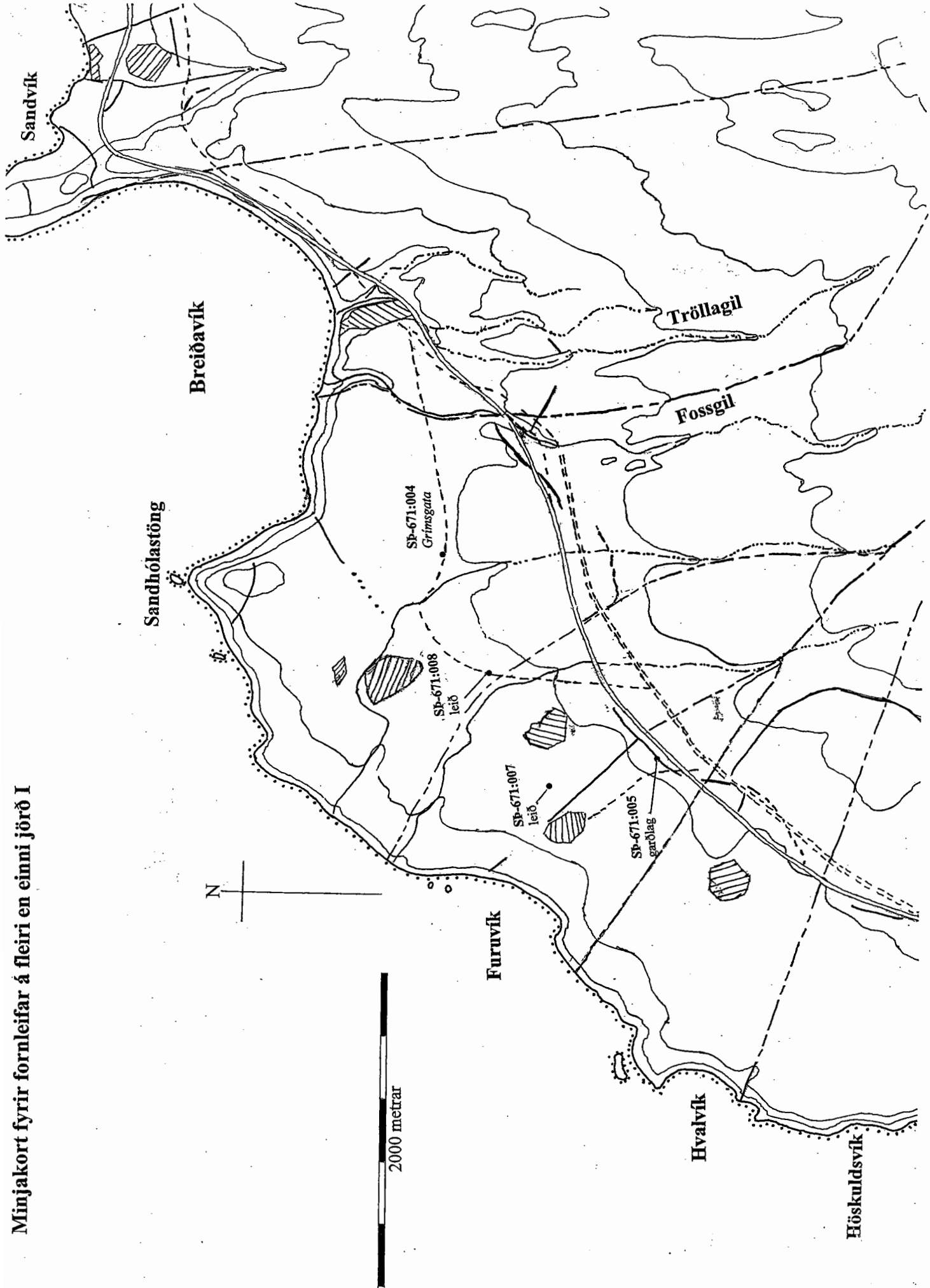
Minjakort fyrir fornleifar á fleiri en einni jörð I

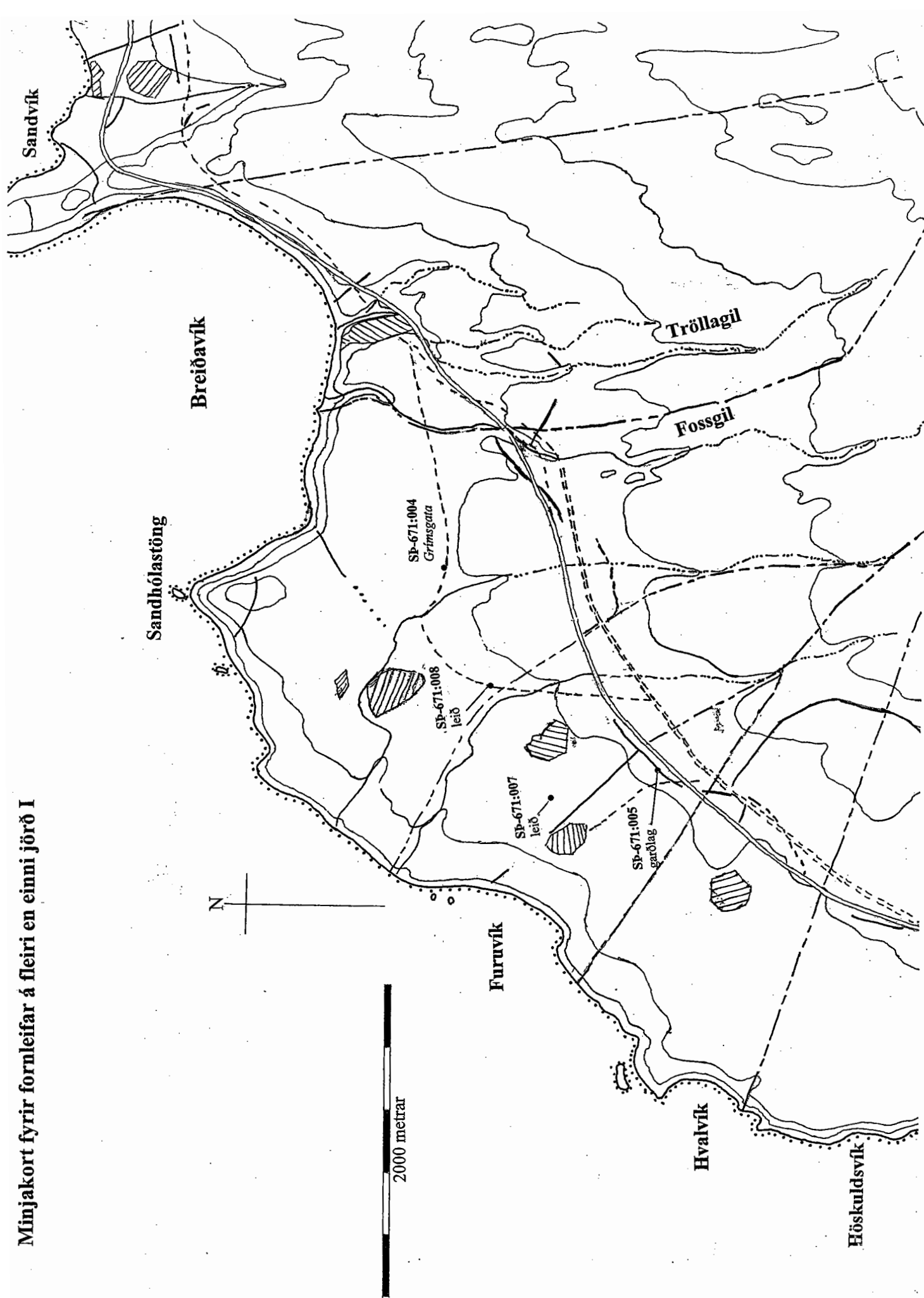
Minjakort fyrir fornleifar á fleiri en einni jörð I

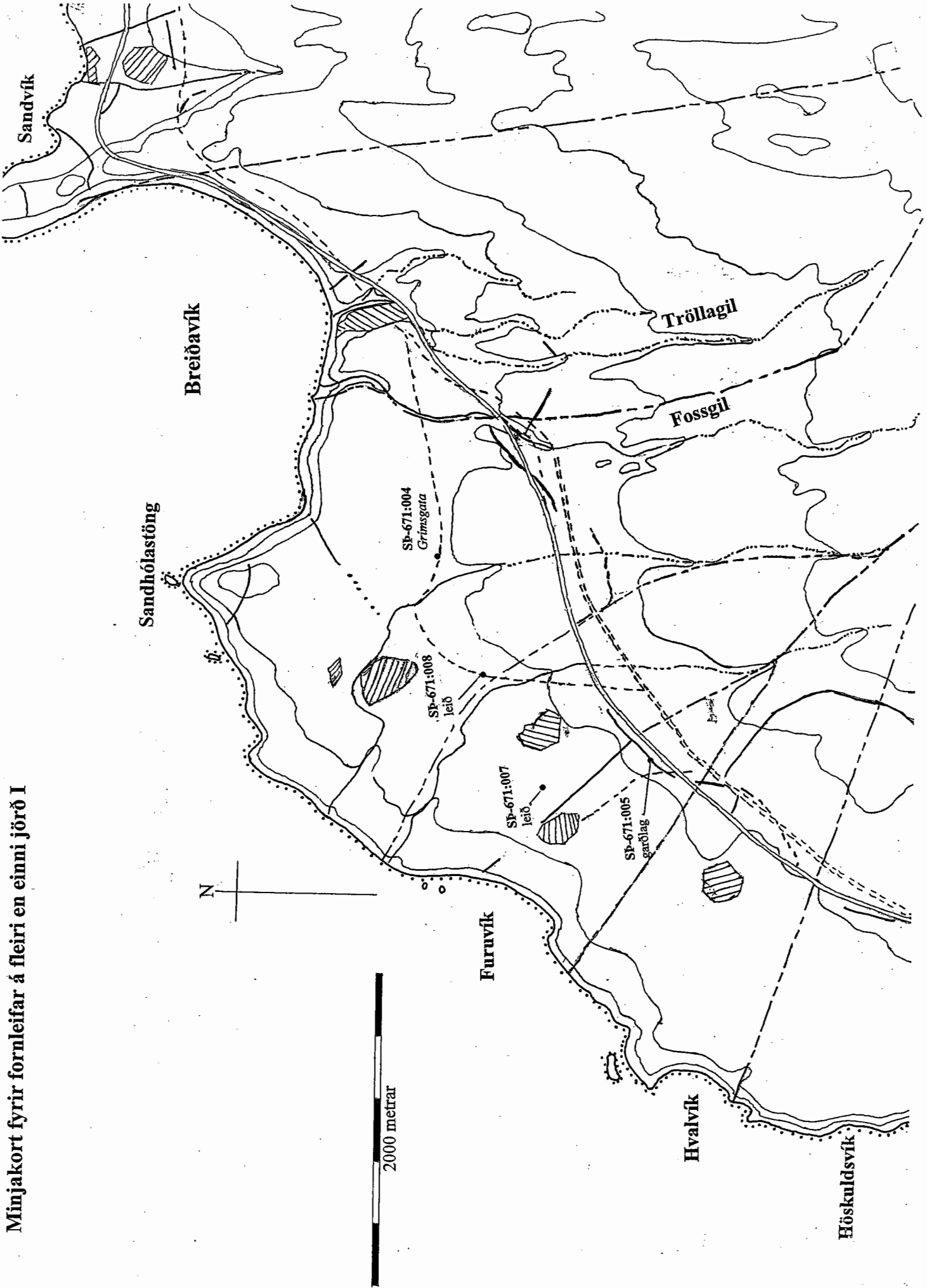
Mínjakort fyrir fornleifar á fleiri en einni jörð I

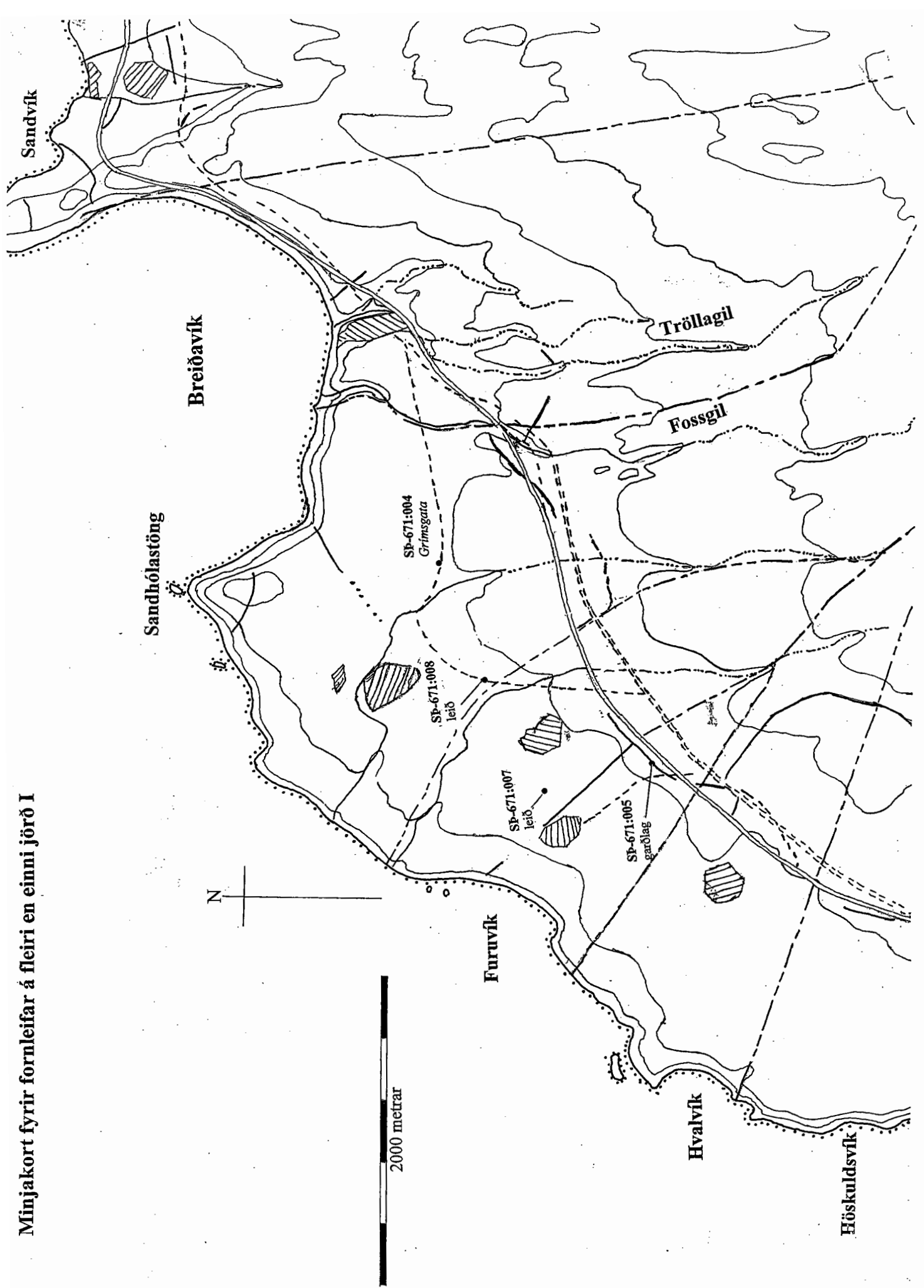
Minjakort fyrir fornleifar á fleiri en einni jörð I

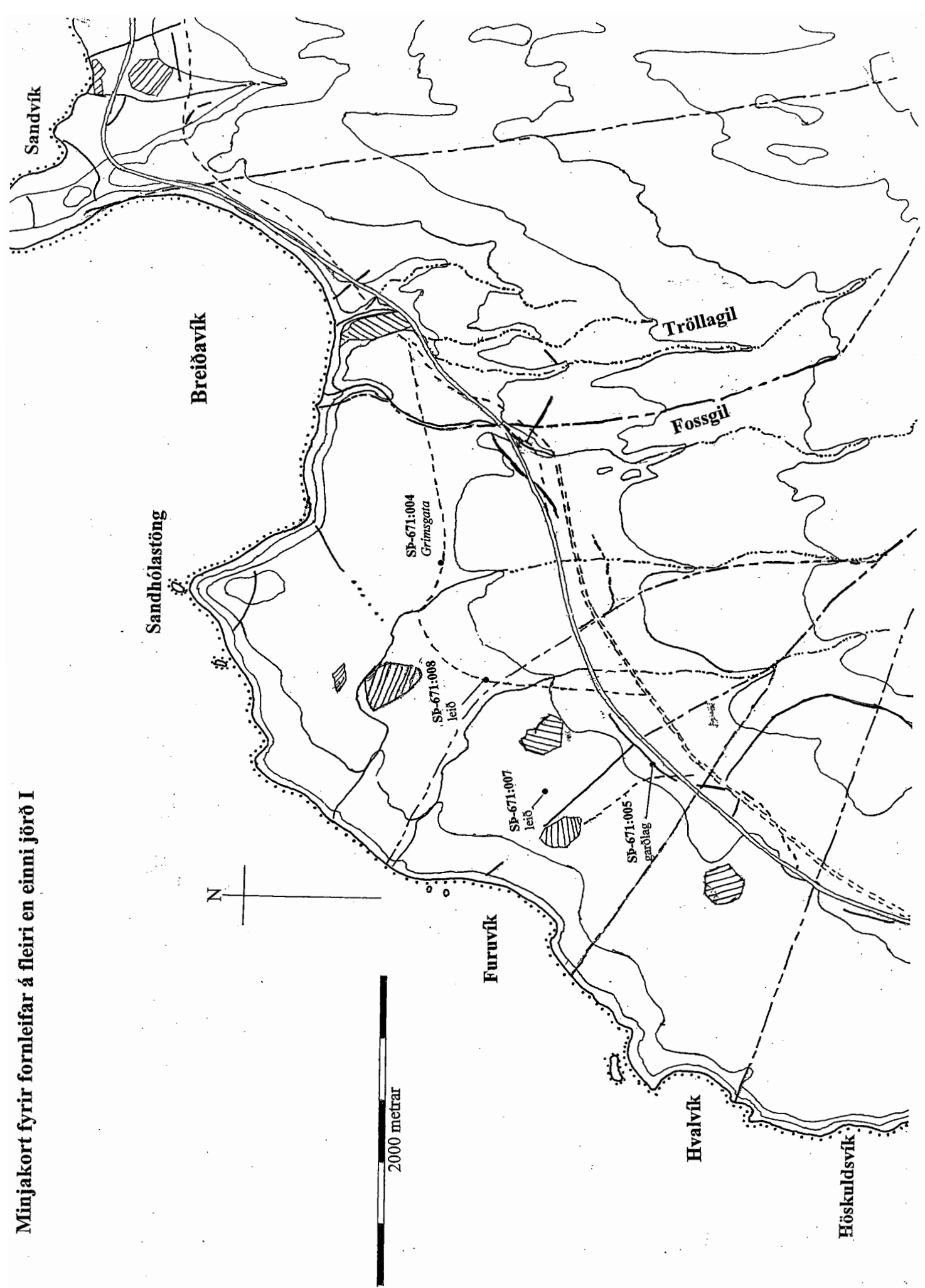
Minjakort fyrir fornleifar á fleiri en einni jörð I

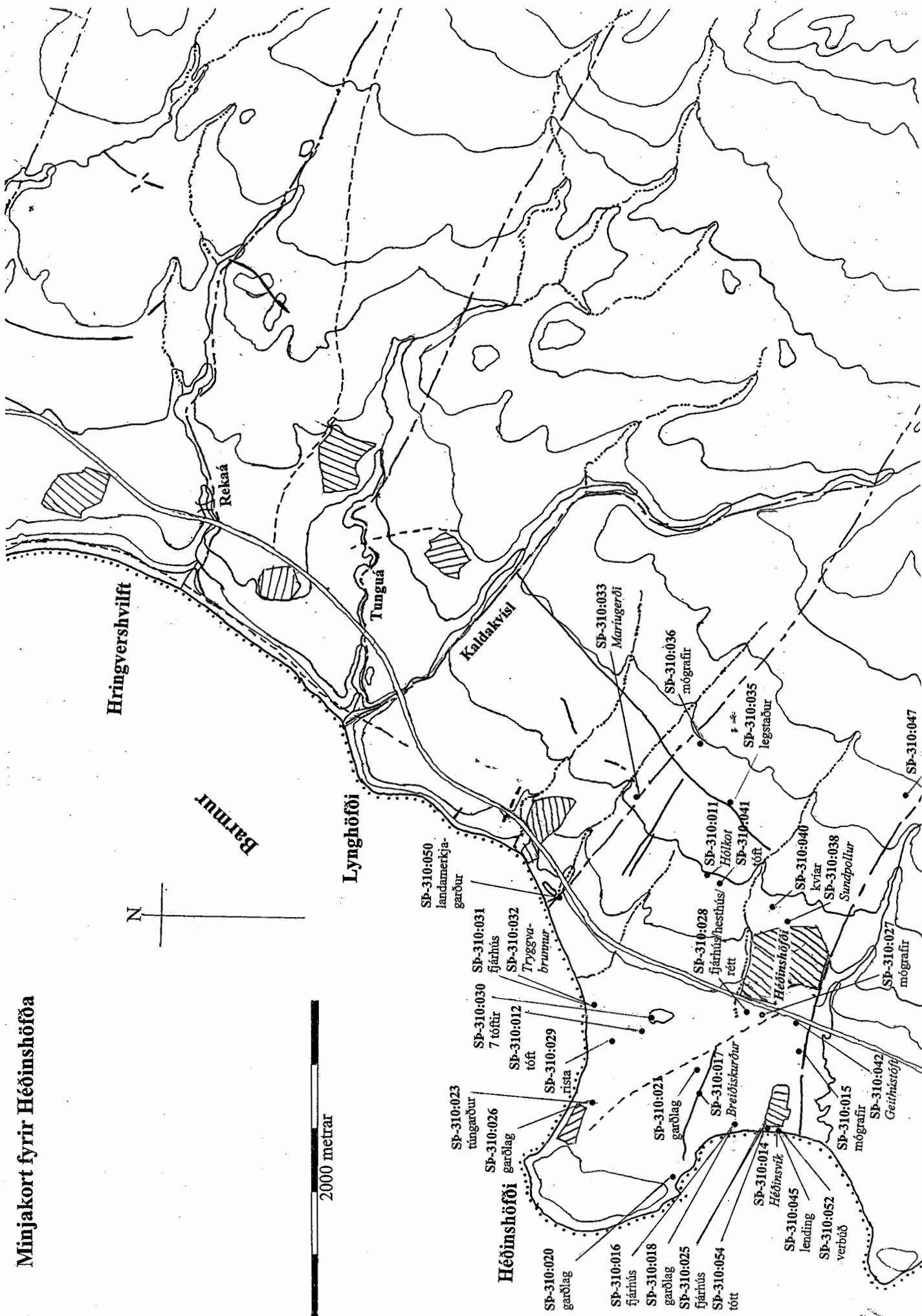
Minjakort fyrir fornleifar á fleiri en einni jörð I

Minjakort fyrir fornleifar á fleiri en einni jörð I

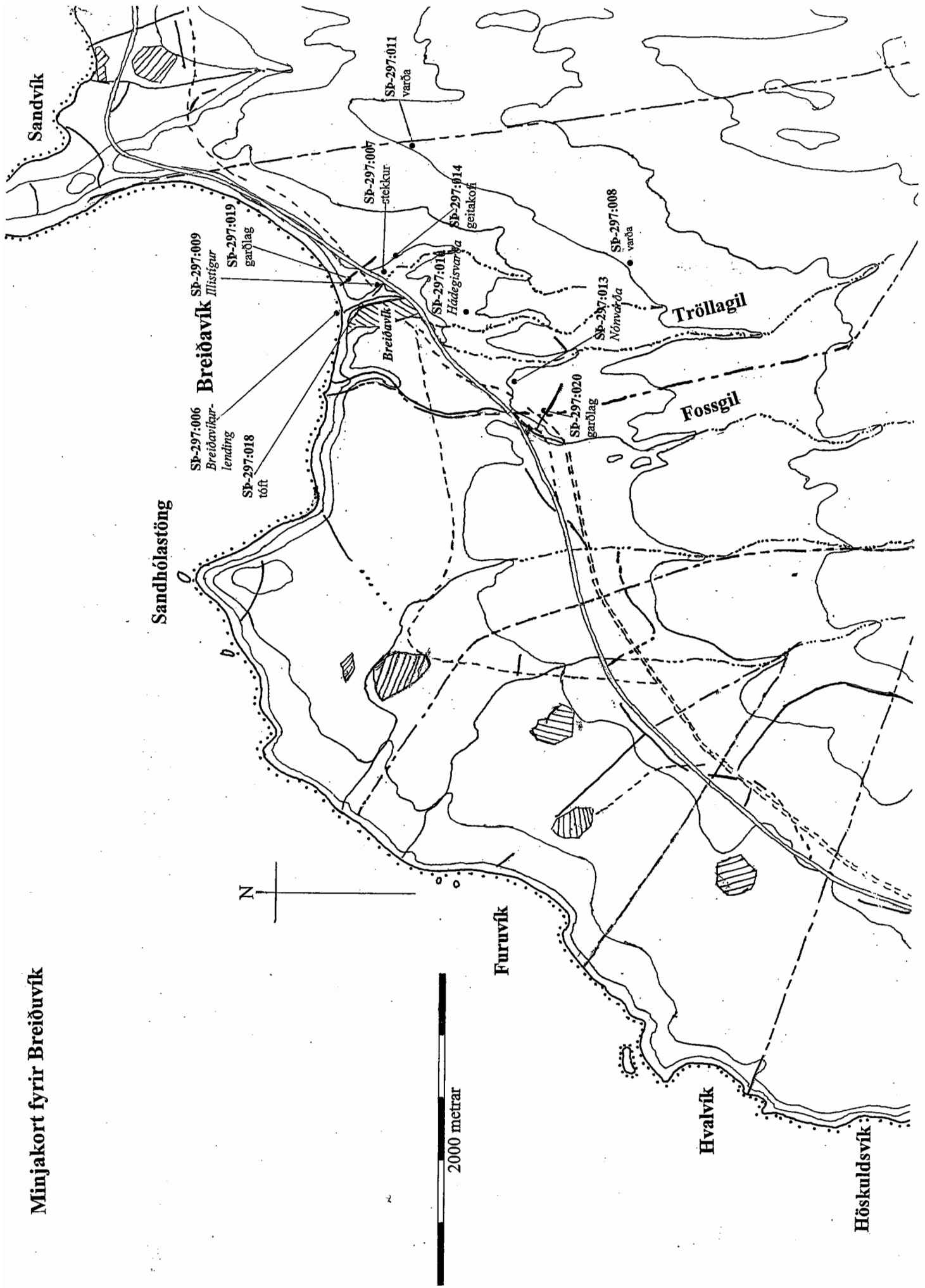

Minjakort fyrir Héðinshöfða

Minjakort fyrir Breiðuvík

Minjakort fyrir Kvíslarhól

Hringvershvílt

Barmur

2000 metrar

Lynghöfði

SP-308:009
Byrgishvammur

SP-308:008
legstaður

Kaldakvísl

Kvíslarhóll

SP-308:013
mógráfr

SP-308:016
mógráfr

SP-308:017
tóft

SP-308:014
legstaður

SP-308:010
brú

Rekaá

Tunguá

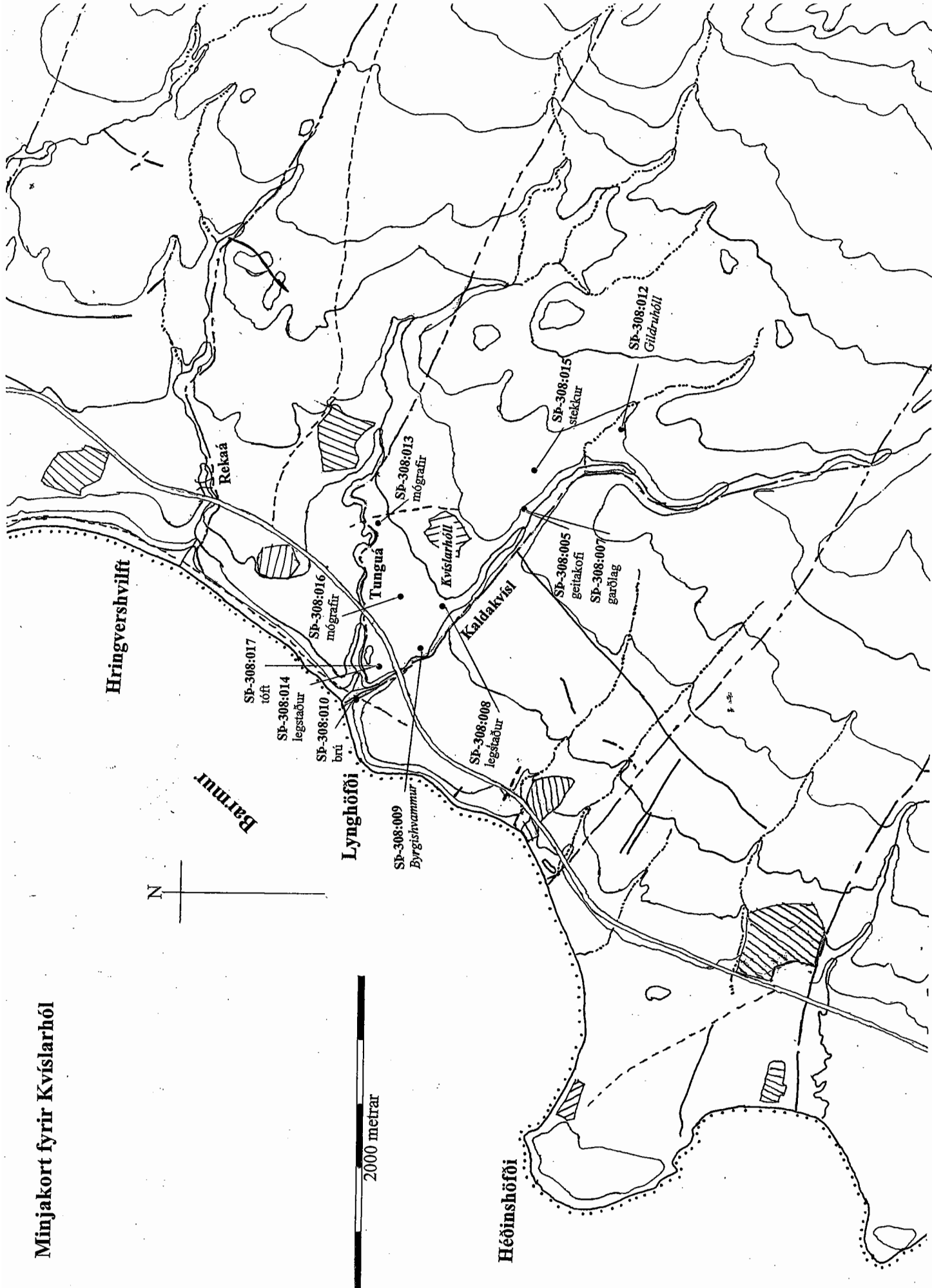
SP-308:005
geitakofi

SP-308:007
garðlag

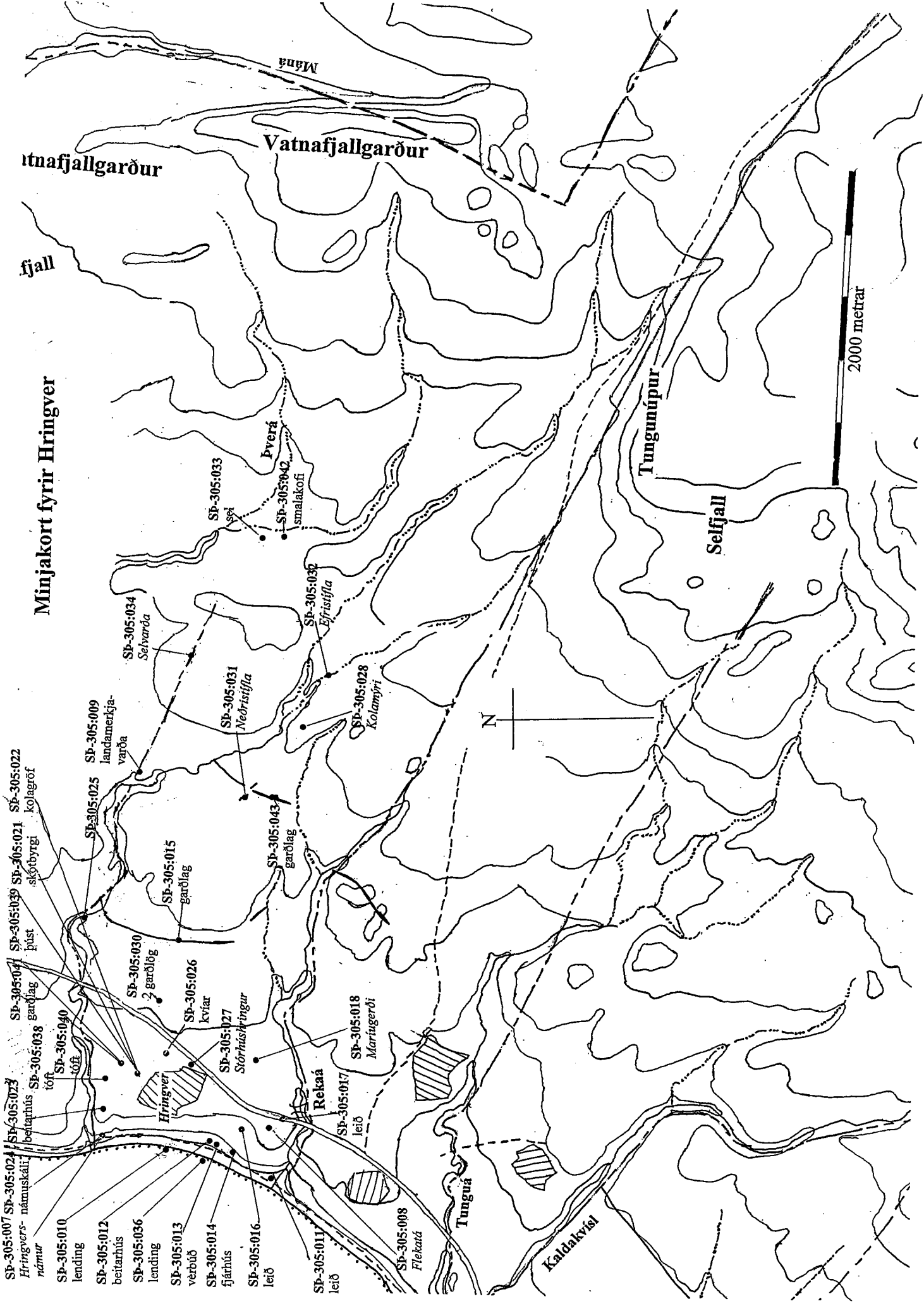
SP-308:015
stekkur

SP-308:012
Gíldruhóll

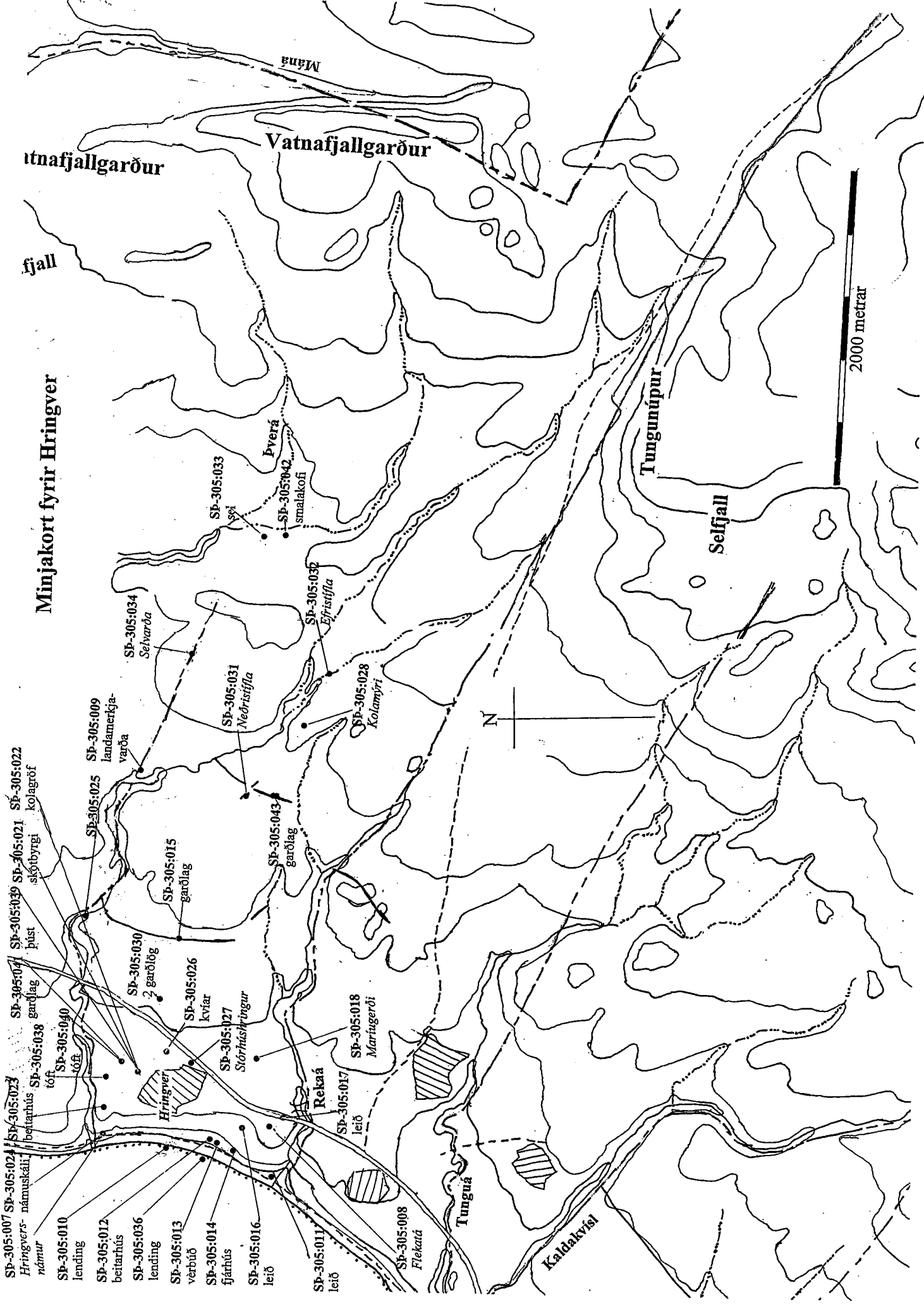
Héðinshöfði

Minjakort fyrir Hringver

Minjakort fyrir Hringver

SP-305:007 SP-305:024 SP-305:023
Hringvers- námskái
ndmur

SP-305:041 SP-305:039 SP-305:021 SP-305:022
Hringvers- námskái
ndmur

SP-305:038 SP-305:040
töft

SP-305:010
lending

SP-305:012
beitarhús

SP-305:036
lending

SP-305:013
verðstöð

SP-305:014
fjárhús

SP-305:016
leið

SP-305:015
garðlag

SP-305:030
2 garðlög

SP-305:026
kvíar

SP-305:027
Stórhuslúngur

SP-305:043
garðlag

SP-305:031
Nedrisífla

SP-305:032
Efrisífla

SP-305:028
Kolamyri

SP-305:018
Martugerði

SP-305:017
leið

SP-305:008
Flekatá

SP-305:034
Selvarða

SP-305:033
Pvera

SP-305:042
smalakofi

SP-305:025
landamerkjavarða

SP-305:021
skótyrgr

SP-305:022
kolagróf

Minjakort fyrir Rauf

Hringvershvilt

Barmur

2000 metrar

Lynghöfði

Tungva

SP-309-011
garðlag

SP-309-012
garðlag

SP-309-006
lending

SP-309-008
stekkur

Kaldakvísl

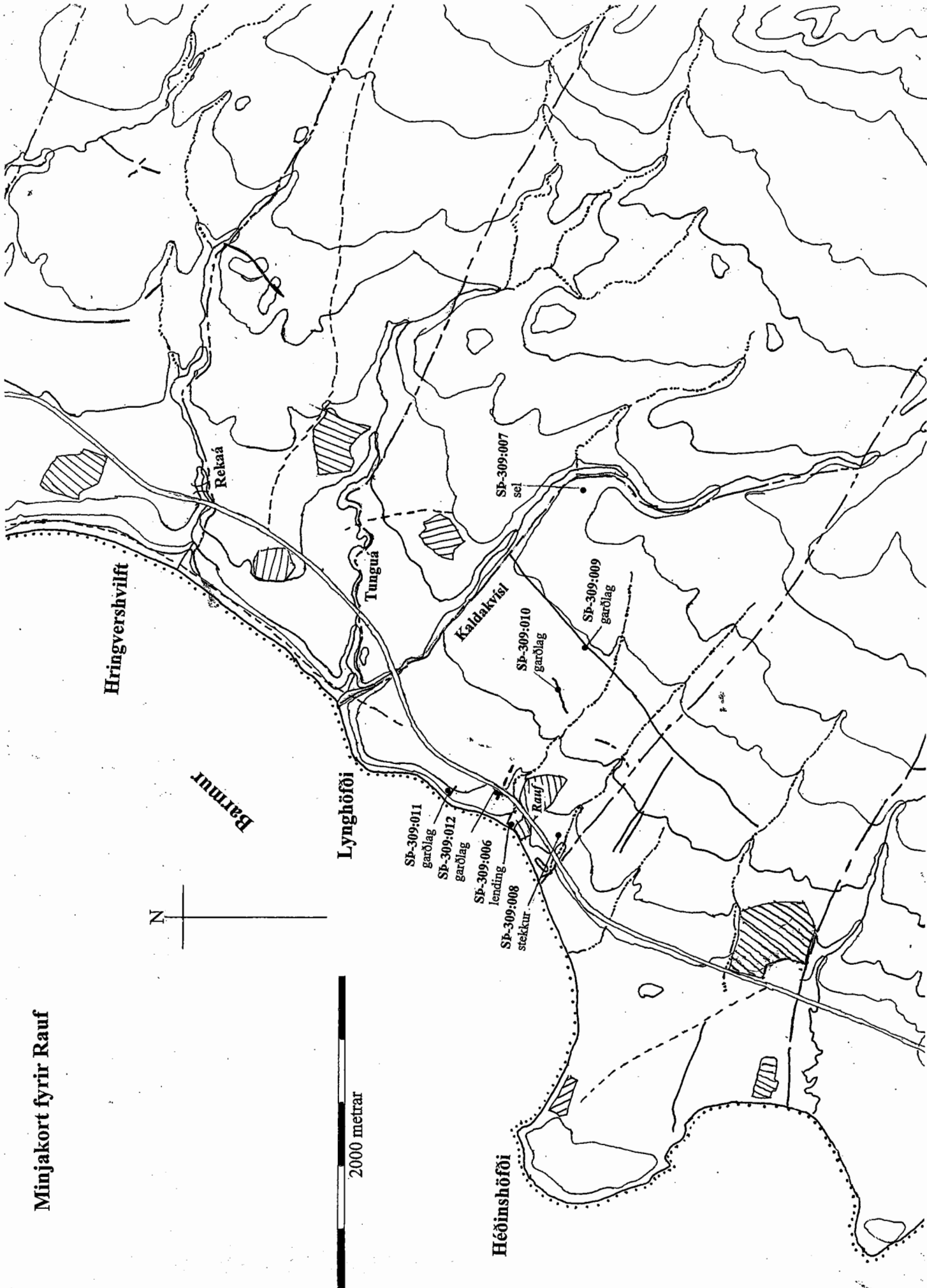
SP-309-010
garðlag

SP-309-009
garðlag

SP-309-007
sel

Héðinshöfði

Rauf

Minjakort fyrir Rauf

Hringvershvilft

Barnur

Lynghöfði

Tungva

SP-309:011
garðlag

SP-309:012
garðlag

SP-309:006
lending

SP-309:008
stekkur

Kaldakvísl

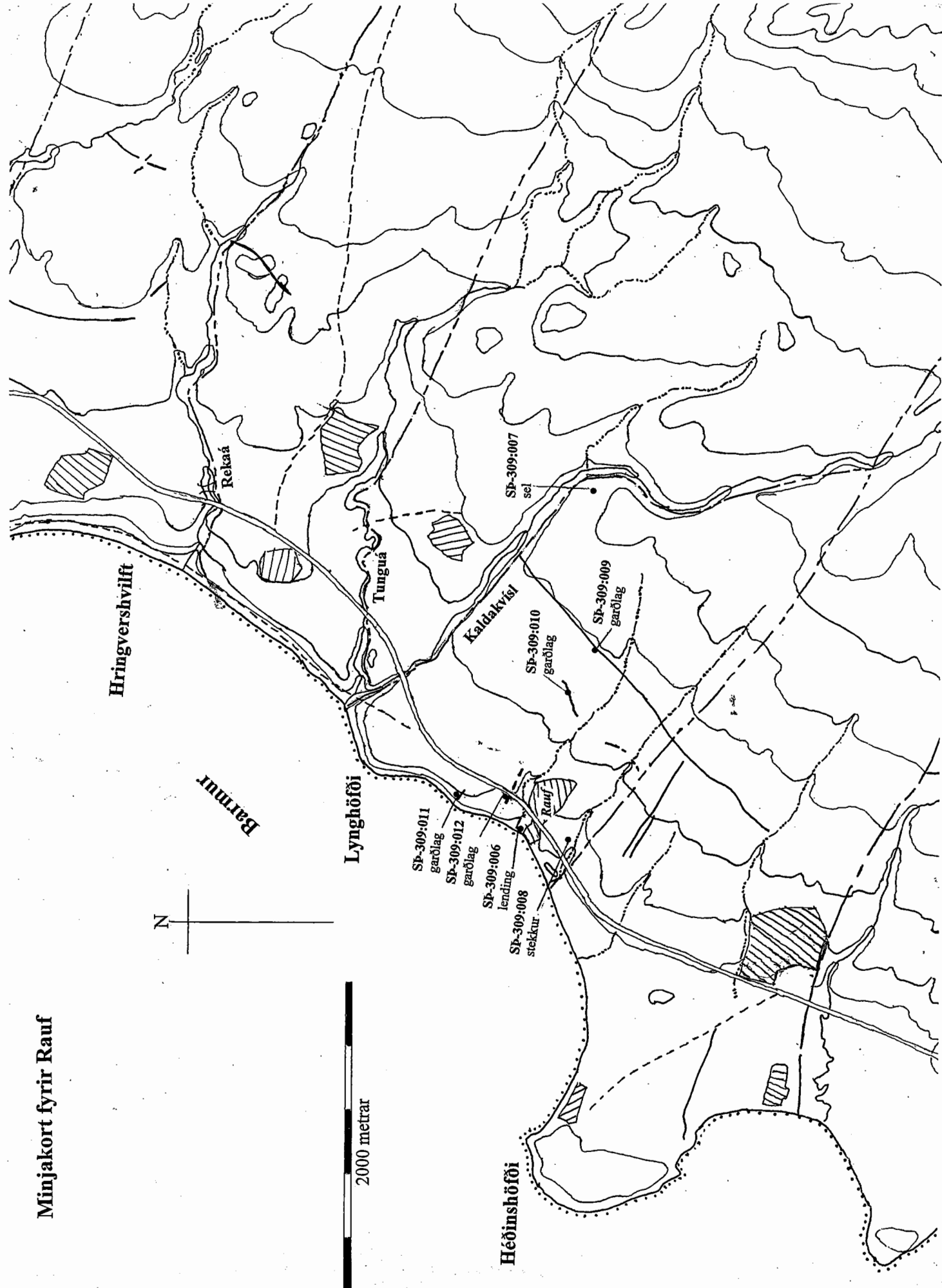
SP-309:010
garðlag

SP-309:009
garðlag

SP-309:007
sel

Héðinshöfði

Rauf

Minjakort fyrir Tungugerði

Hringvershvirft

SP-307:005
álagablettur

Rekka

SP-307:006
Tungugerðisrátt

Tungugerði

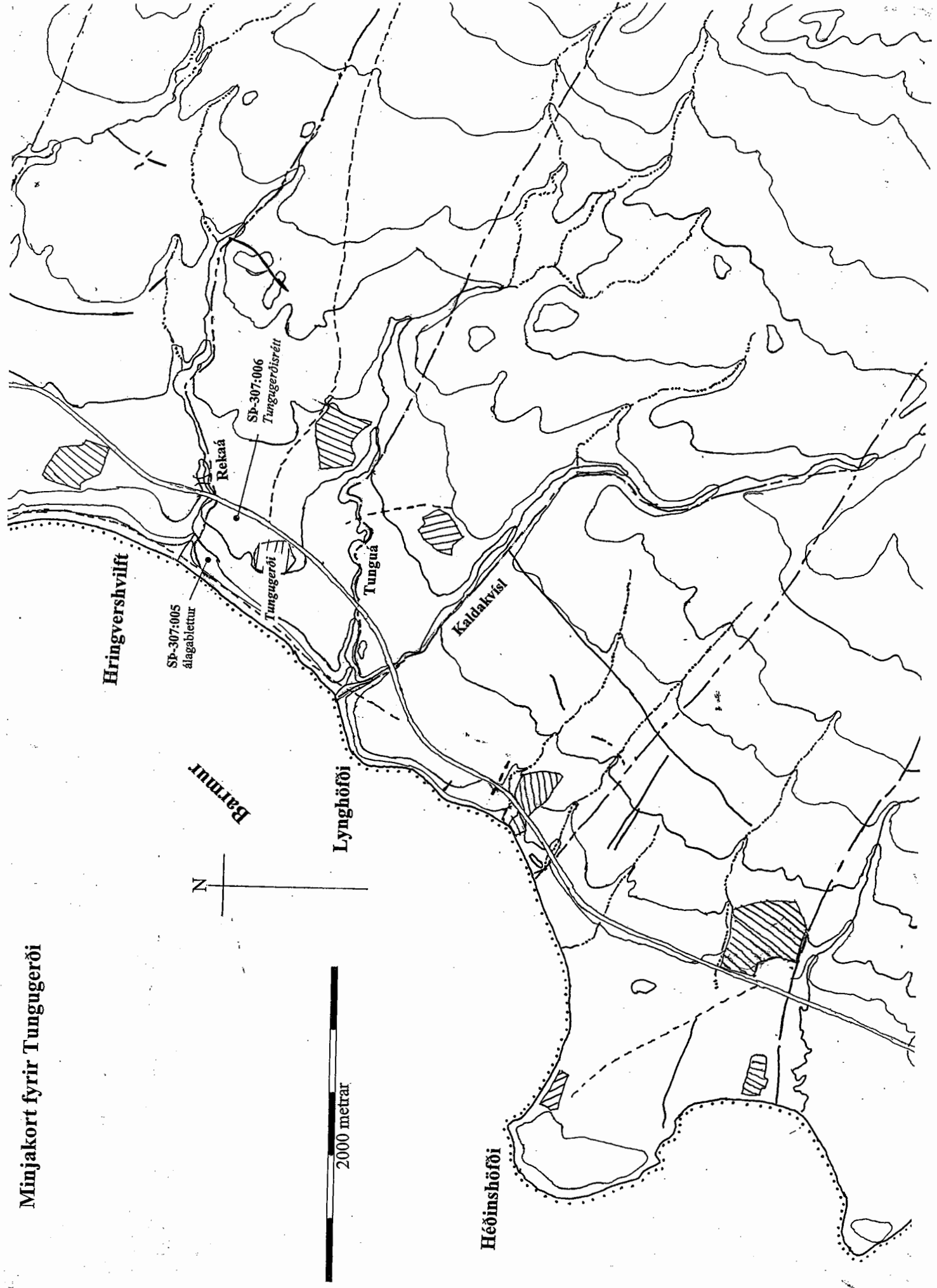
Tungva

Kaldakvísl

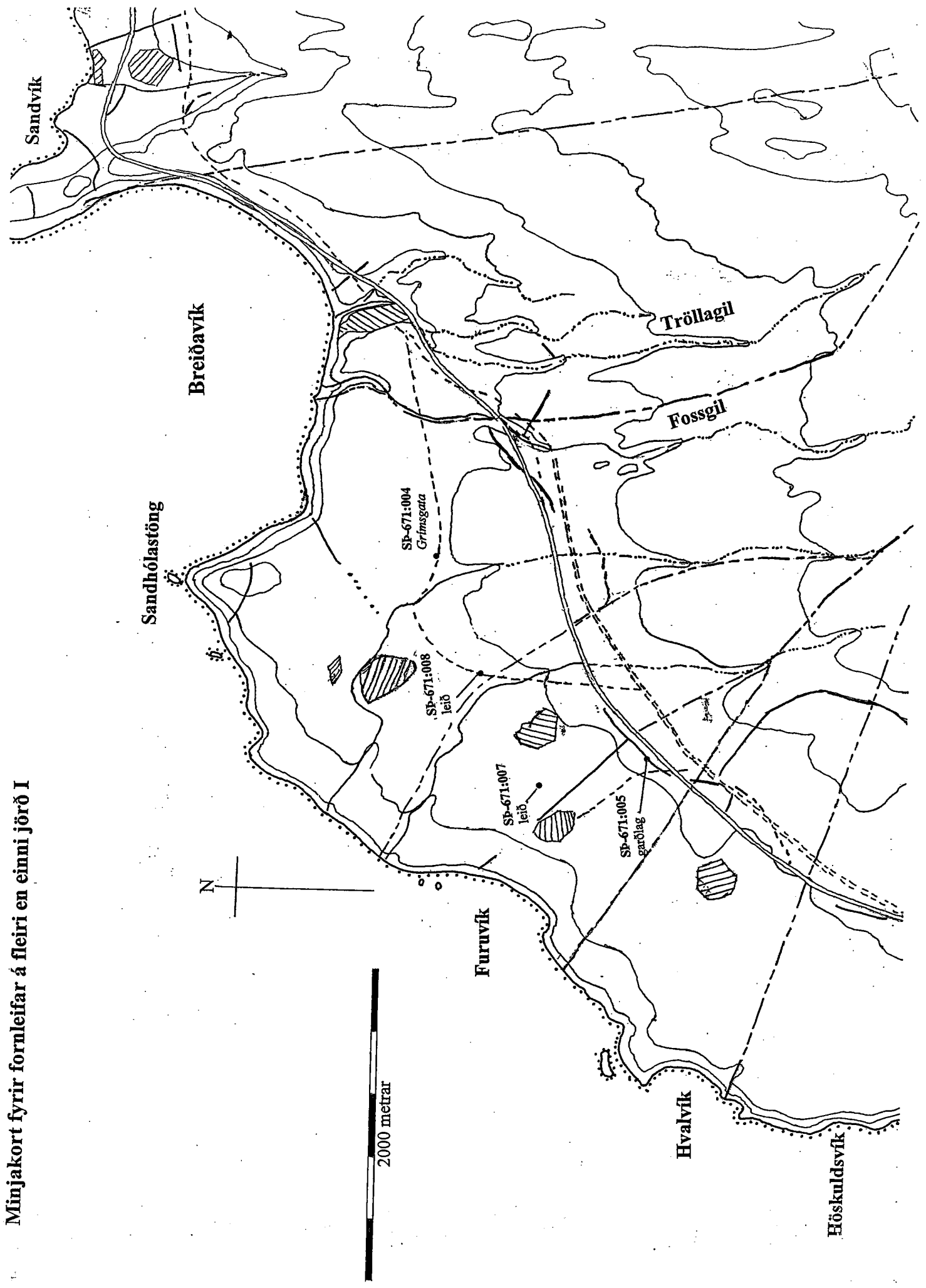
Barmur

Lynghöfði

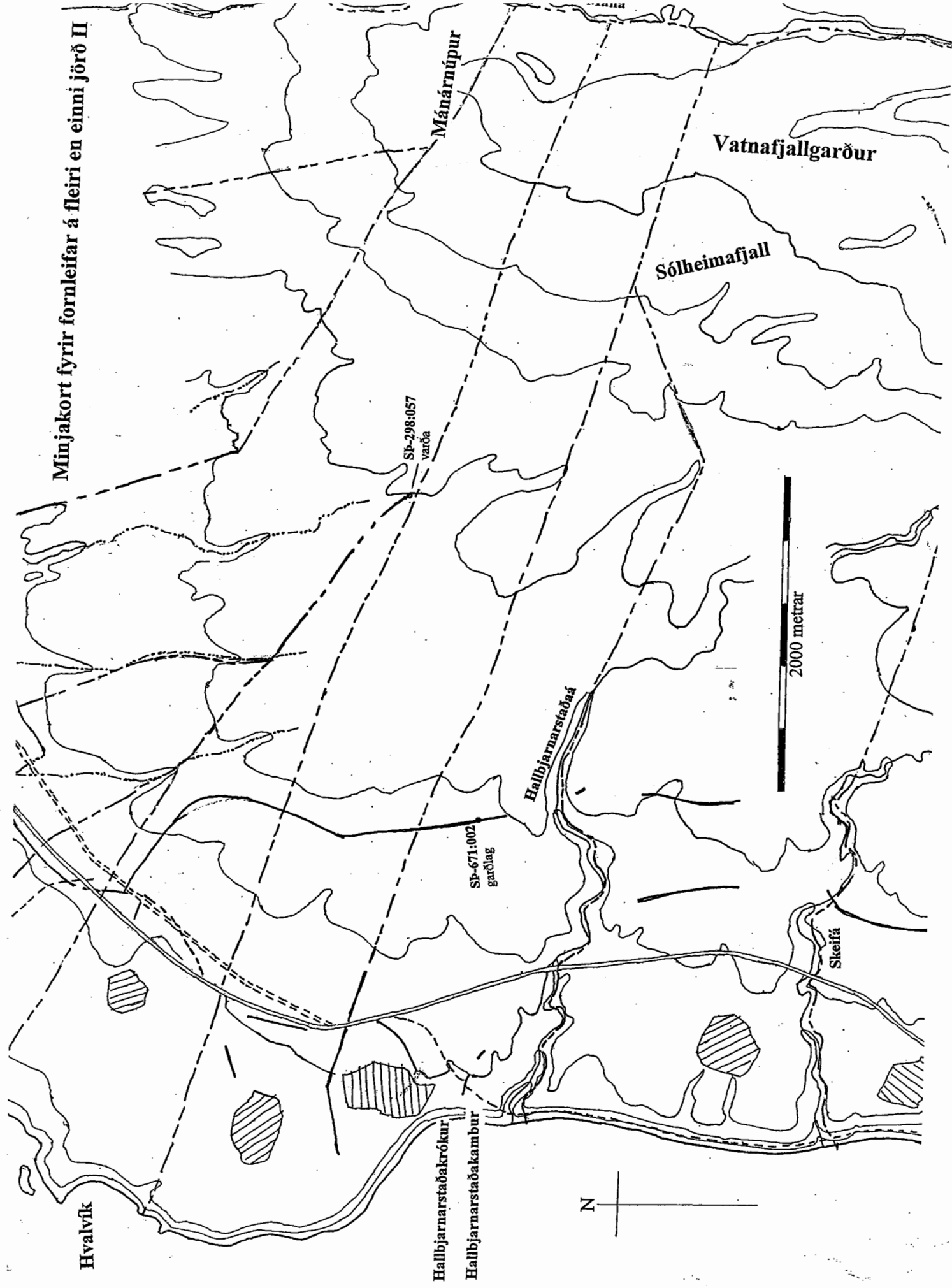
Héðinshöfði

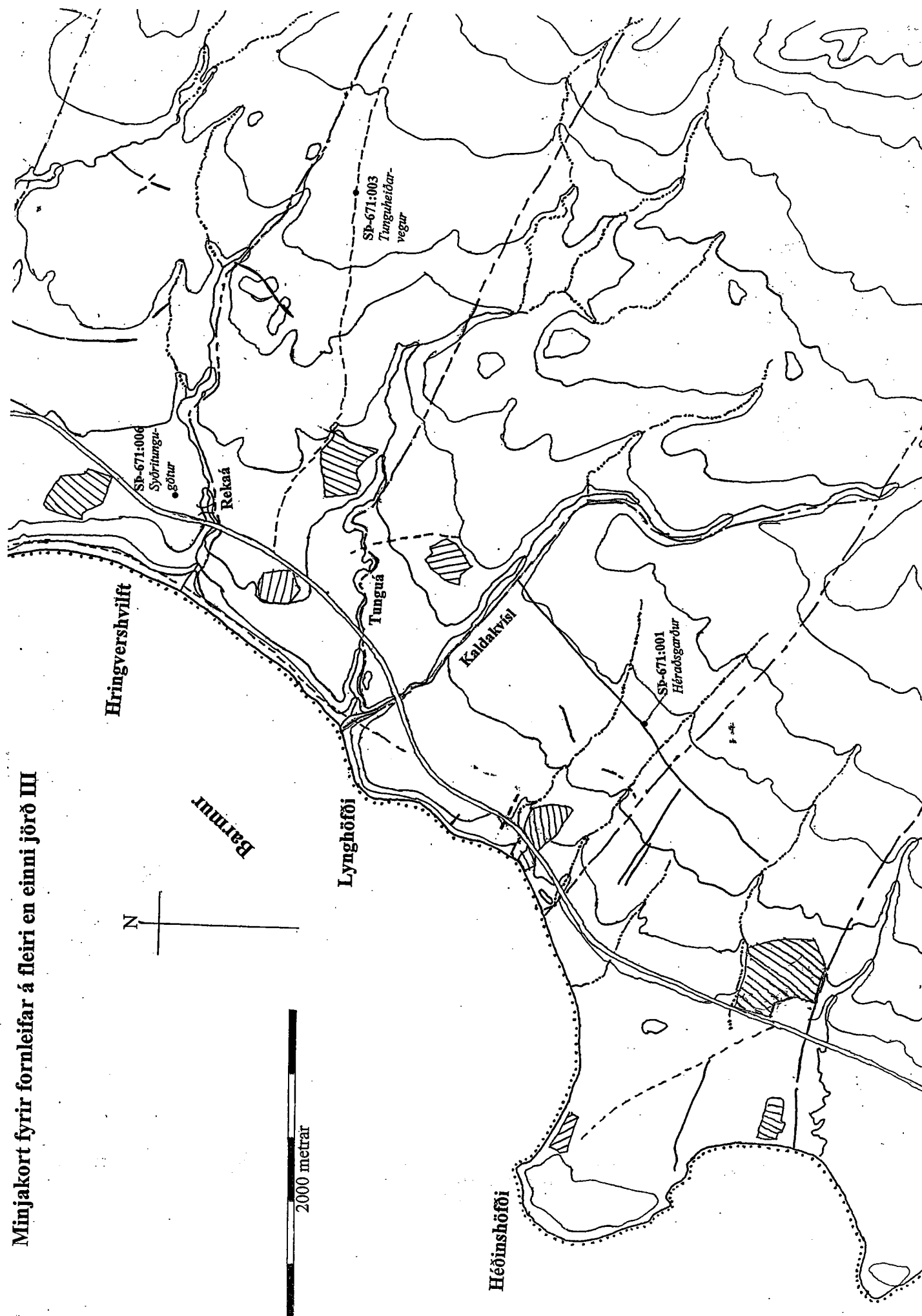
Minjakort fyrir fornleifar á fleiri en einni jörð I

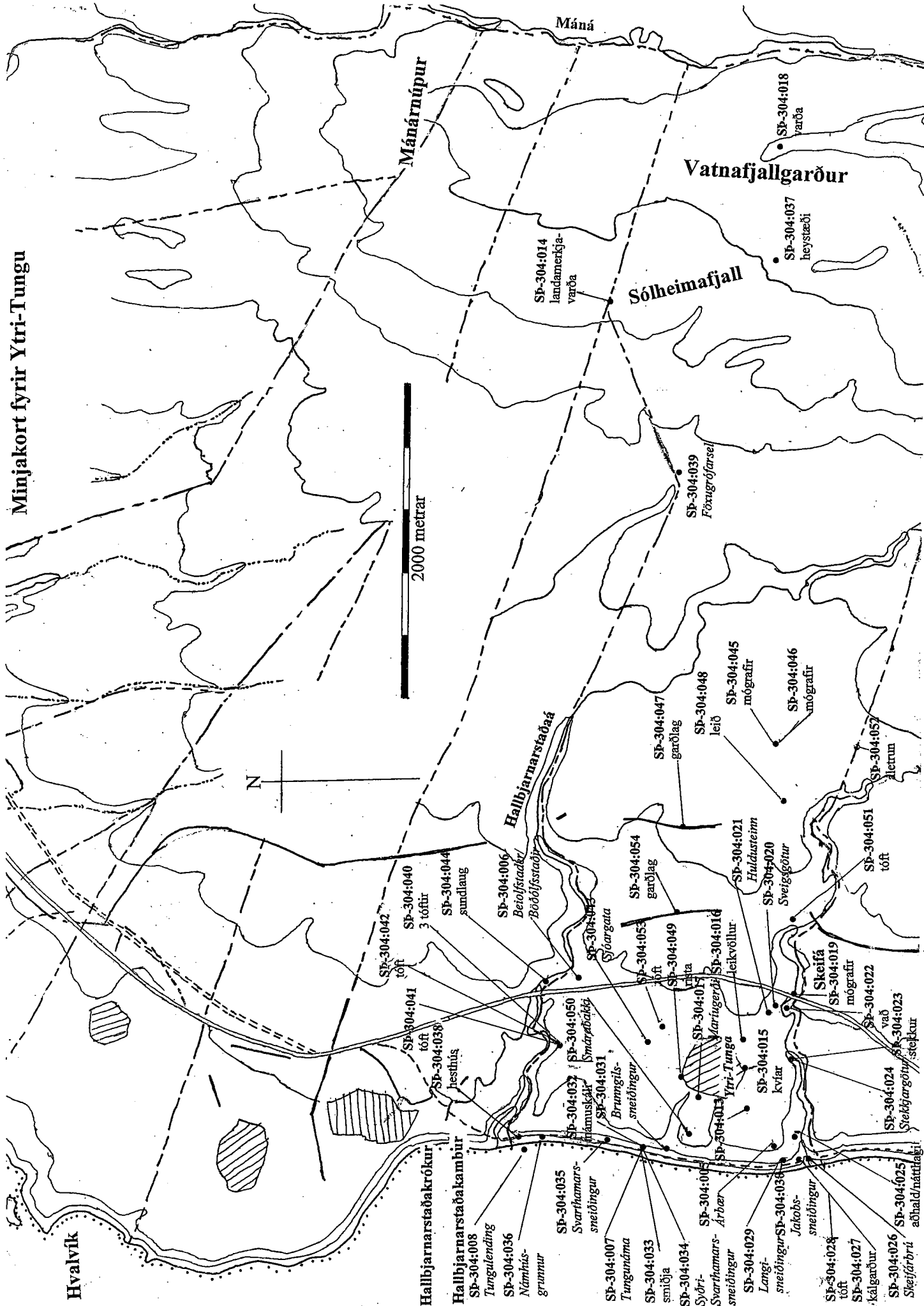
Minjakort fyrir fornleifar á fleiri en einni jörð II

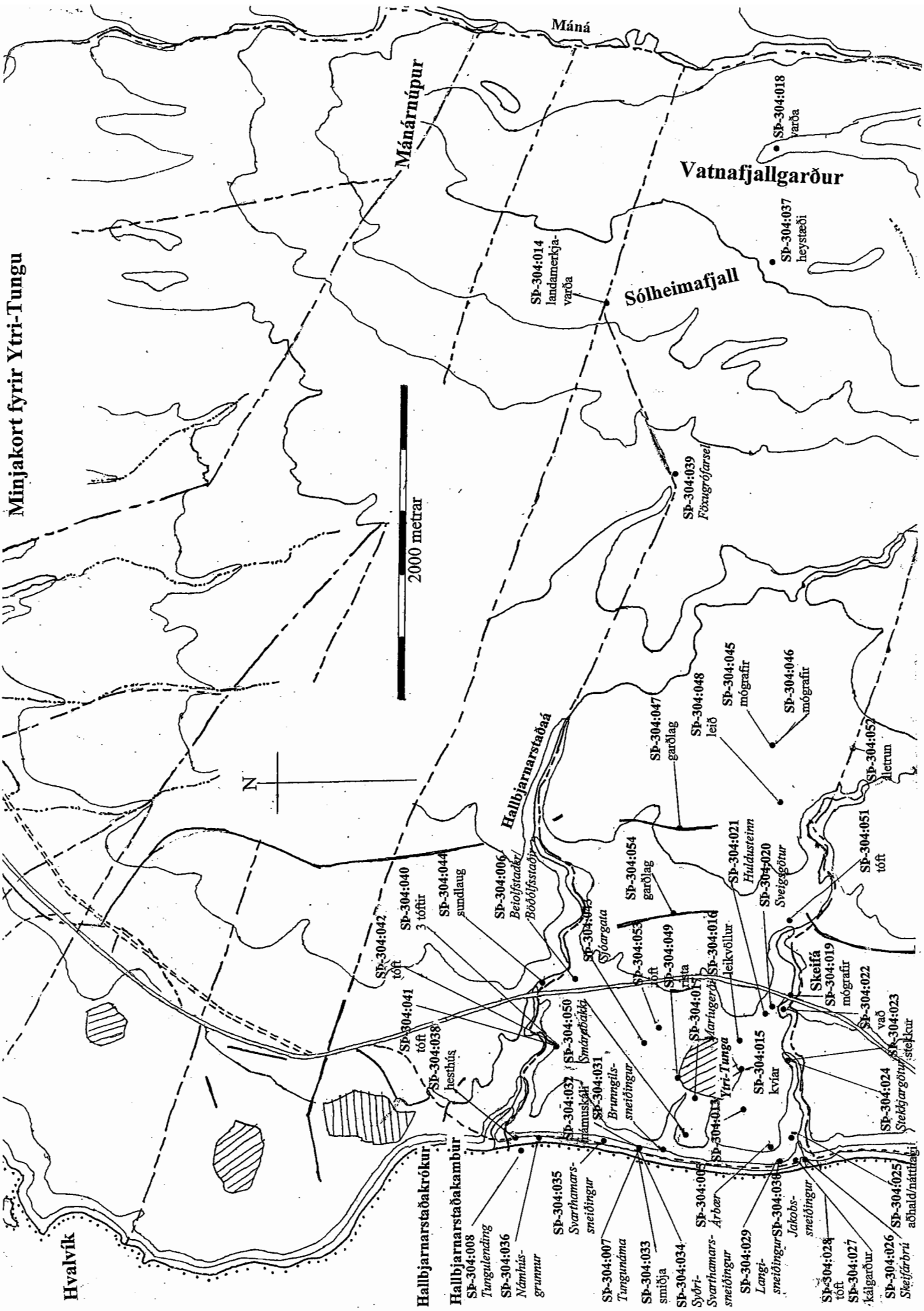
Minjakort fyrir fornleifar á fleiri en einni jörð III

Minjakort fyrir Ytri-Tungu

Minjakort fyrir Ytri-Tungu

Minjakort fyrir Hallbjarnarstaði

